POST ÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
39
MART - NİSAN 2021

ÖYKÜ
İYİ BİR ADAM
KADİR DANİŞ

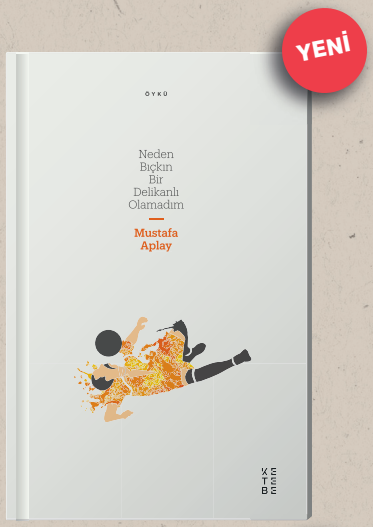
ELEŞTİRİ
KAHRAMANIN SONU
MAURICE BLANCHOT

OĞUZ ATAY
YANLIŞ OKUMALAR

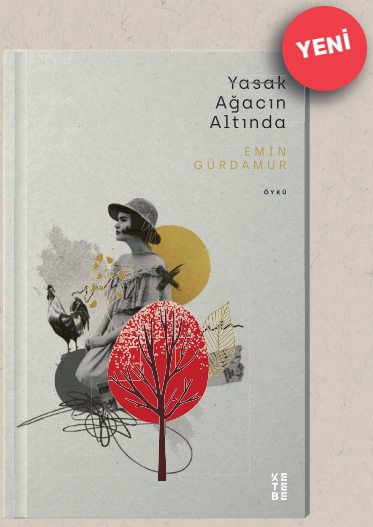
Y A Z I K A L I R

Türk Öyküsü'nün nabzı Ketebe'de atıyor!

POSTÖYKÜ 39
İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
MART - NİSAN 2021

Yıl: 7 Sayı: 39 Mart - Nisan 2021
ISSN: 2148-8932

İmtiyaz Sahibi
Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş. adına Mustafa Albayrak

Yayın Yönetmeni
Aykut Ertuğrul

Editörler
Betül Sezgin
Ertuğrul Emin Akgün
Gülşen Funda
Mahmut Sami Yıldız
Murat k. Murat
Remzi Şimşek

Son Okuma
Yelda Sözdemir

Grafik Tasarım
Ömer Faruk Demirel

Kapak Tasarımı
M. Fatih Kutlubay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Burhan İstenci

İletişim
postoyku@gmail.com / postoyku.com / /postoyku

Yönetim Yeri
Maltepe Mah. Fetih Cad. No:6 34010 Topkapı / Zeytinburnu / İstanbul 0212 467 67 17

Baskı
Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti. Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No:51 Sefaköy 34290 Küçükçekmece / İstanbul

Reklam Genel Müdürü
Abdullah Hanönü

Reklam Rezervasyon
0212 467 65 65

Satış - Pazarlama - Abone ve Dağıtım
Birlikte Dağıtım A.Ş. 0212 467 67 17
www.birlikte.com.tr / iletisim@postoyku.com

Kurumsal Dağıtım
Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
Samandıra / İstanbul 0216 585 90 00

Her hakkı mahfuzdur. Dergideki yazıların izin alınmadan veya kaynak gösterilmeden her türlü ortamda çoğaltılması yasaktır.

albayrak Medya

İçindekiler

4 • Çünkü Biz Öz-neyiz? *Şeyda Arslan*
10 • Doğu Kapısı Açılınca *Ali Yağan*
18 • Ciğerlerinin Açıldığını *Mürüvvet Özpehlivan*
24 • Ölümsüzlük *Güray Süngü*
29 • İyi Bir Adam *Kadir Daniş*
40 • İmgeler Sûretler *Tuna Yukay*
43 • Dipnotlar / Moğolluklar *Aykut Ertuğrul*
47 • Kahramanın Sonu *Maurice Blanchot*
61 • Öteki *Alkan Kılıç*
68 • Hikâyesi: Vesanat Dergisi *Mahmut Coşkun*
70 • Kül *Zeynep Şule Kaya*
74 • Monsieur Teste Benim! *Hayrettin Orhanoğlu*
79 • O İtler *Sebahat Meraki*
84 • Çürüme *Engin Korkut*
89 • Bir Şey Hakkında Üç Şey: Milorad Paviç *Kadir Daniş*

Yanlış Okumalar: Oğuz Atay
92 • Bilincinin Akışına GöreYazmış Bir Romancı: Oğuz Atay *Uygar Atasoy*
99 • Heykellerin Dudaklarından Dökülen Taşlaşmış Sözcükler *Gülşen Funda*
107 • Bir Tereddüdün Öyküsü: Ne Evet Ne Hayır *Mustafa Aplay*
111 • Senin Rengin *Betül Sezgin*
117 • Babalar ve Mektuplar *Onurhan Ersoy*
121 • amma da hikâye! *yelda sözdemir*

125 • Kırkıncı Oda *Güven Adıgüzel*
128 • Çevirmen Diyor ki *Burak Ş. Çelik*

Post Kitap
132 • Çapraz Okumalar: Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım
138 • Mâkus Talihler Toplamı *Yelda Sözdemir*
140 • Gittim ve Döndüm *Ali Yağan*
145 • Fantastik ve Tekinsiz *Mustafa Aplay*
147 • *Açık Dövüş*'ün Sıkı Yumrukları *Murat Öztürk*
149 • Bir Yansımanın Getirdiği *Ayşenur Önler*
150 • Aydınlıktan Önceki Son Karanlık *Nilüfer Bülbül*
152 • Geçmişe Özlem ve Çocukluk *Onurhan Ersoy*
154 • Bir Yazgıdır Hikâyenin Durmadan Uzaması *Gülşen Funda*
156 • Dükkan

Y A Z I K A L I R

İlk kez yayımlanan yazılarıyla Ülkü Tamer külliyatı büyüyor!

Çünkü Biz Öz-neyiz?

Şeyda Arslan

[1]Boşluk, ayrılık ve bekleyiş, biz buyuz.

Etleri yutuyordun anne. Yutup zaman içinde sindiriyordun. O ufaltıcı sessizlikte bir çığlıkla beni doğuracaktın. Elbette az ötemdeki çürümüş bedeni görüyor ve üzülüyordum ama aklıma mıhlanıp kalan biraz sonra doğacak olmamdı. Nefes almayı bu denli arzuladığımdan belki. Oysa sen hayatlarca yaşadın. Belli bir zaman sonra yalnızca sessizlik isteyen ihtiyarlar gibi sen de doğumlardan ve ölümlerden - çünkü ikisi de keskin birer düdük sesi - uzak durmak istiyordun. Ama olan oldu, ben düştüm rahmine. Yine de istemedin beni, hissettim. O kadar ki yalnızlığımdan kollarımı uzatıp o adamın cesedine sarıldım. Doğumum gerçekleşmeden evvel ölüme sarılıp beni incitmemeni umdum, anne.

Toprağın altında, yani senin rahminde hem aidiyeti hissettim hem korktum. Önce başlıyor olmaktan, bilmediğim onca şeyden ve sonra deneyecek şansı bile bana vermemenden. Ben Debet, yer tanrısı ile gök tanrısının oğlu. En azından bunu bilmek rahatlatırdı. Toprak boğarsa beni ya da ayaklarıma dolanır da yoluma engel olursa bir evim daha olduğunu hissetmek isterdim. Ama yeryüzündeki yaşamım boyunca bunu bilmeyecektim.

Herkes ve her şey gibi kendimi açıklamaya başladığım ilk anlarımdaydım. Gözlerimi dünyaya yeni açıyor olmak bunu geciktirmeyecekti. Ölümün yüzünü seyrederek doğmak, ömürlerim boyunca gözlerimin bir sonu aramasına sebep oldu. Bir kere doğunca sonsuza dek yaşamaya mahkum kalacak olana ilk gösterilen şeyin ölüm olması içimi ikiye bölecekti daima. Elbette her şeyi bu netlikte idrak etmemiştim o an. Fakat hissettiğime eminim.

Adamın etinin, nemli toprağın içindeki soğuk ve yorgun teslimiyetine dokunduğumda durup kendi varlığıma baktım. Ne gördüğümü bilmiyor-

1 Italo Calvino, Bütün Kozmokomik Öyküler

dum. Karşımdaki gibi katı değildim bir kere. Onun çerçevesi bende yoktu. Çok farklıydım. İnsan olmak ister miydim gerçekten? Sırf ona sarılmama müsade etiği için belki de. Ya da gözüme çok zararsız gözüktüğü için, özeniverdim. Hemen oracıkta onun gibi bir şekle sahip kıldım kendimi. Daha genç ve sağlıklı olarak elbette. Ama öyle kalan cismimmiş sadece. Özümde yine yeryüzünde yaşayanlardan farklıymışım. Meğer bunu değiştirme kudreti yokmuş bende.

Sonra korktuğum başıma geldi. Annemin rahmi daraldıkça daraldı. Toprak sıktı ve ölü adamla birbirimize yapıştık. Onun endişelenmesi gereken bir hayatı yoktu ama benim ödüm patlamıştı. Annem doğmama izin vermeyecekti. Belki de beni düşünüyordu. Yıkımlardan, kırgınlıklardan ya da kalbimi geliştiremediğim bir yaşam ihtimalinden beni korumaya çalışıyor olamaz mıydı? Nefesim kesilmeye başladığı sırada tuhaf bir şey oldu. Toprağın üstünden gelen hıçkırıklar duydum. Ve bir insanın ses çıkarması ne demek bilmeden bağırdım. Duymak, sese sahip olmak güçlü hissettirmişti. Ben de daha çok bağırdım ve beni duymasını umdum. Toprak iyice sıkıp ağzıma tamamen dolduğunda sessizlik içinde beklemekten başka çarem yoktu. Ne kadar bekledim bilmiyorum ama hıçkırıkların sahibi bana ulaştı ve oradan çıkardı. Üstü başı toprak içindeki kadın nefes nefese karşımda belirdiğinde dünyayla ve güneşle tanışmış oldum. Doğdum.

İsmi Neris'ti. Bir hafta önce kaybettiği babasının cesedine tüm gücüyle sarılmış çıplak adama baktı. Soran hiçbir şey yoktu gözlerinde. Beni yoracak hiçbir şey yoktu. Onu sevmem, belki bu hâlinden belki de gördüğüm ilk kadın olduğu için kolaydı. Çünkü insanlarla yaşadıkça öğrendim. Yeryüzü erkekleri, kendilerini yormayacak kadını istiyorlardı. İnsan her şeyiyle zor varlıkken bunun sadece bir cinsinden basitlik ve sessizlik beklemek hiç mantıklı gelmese de uyum sağlamak adına ben de öyle yapacaktım. Hacmini, karşısındaki varlığın alanından yiyerek artırmaya çalışan her aciz gibi ben de kadınımı, gölgeme sıkıştıran bir adam olacaktım.

Babasının mezarından çıkmama yardım etti. Sonra yeniden toprakla örttük üstünü. Orada dikilip bir şeyler mırıldandı, sonradan bu duaları bana da öğretecekti. Evine götürdü beni. Temiz kıyafetler ve taze ekmek verdi. O evden yıllarca çıkmayacağımı, o ekmeğe asla yüz çevirmeyeceğimi daha o gün hissetmiştim. Aşk mıydı peki? Aşk deyince gözleri parlıyordu insanların. Daha bir saygılı, daha itaatkâr sözler ediyorlardı. O hâlde dedim, inançla ilgili bir şey. Demek kutsal görüyorlar bunu. Kafamın almadığı, kusurlu insanların

birbirini nasıl kusursuz sevecekleriydi. Lafını etmedim ama içimden sevgi demeyi tercih ettim. Yalnızca güzel bir bağ bu, karşındakinin ruhuna ve cismine sevgiyle bakabilmek işi. Fazlasını yapabildiğini iddia etmeye ne gerek vardı ki. Severken bile kendini tanrılaştırmaya çalışan insanlara evet, dedim. Aşıksınız ve aşkınız için her şeyi yaparsınız. Muhakkak örneği olmayan bir sevgiye yalnız siz sahipsiniz. Neris aşktan ne umuyordu bilmiyorum ama diğerleri gibi abartmadığını seziyordum. Çünkü benden verebileceğimden fazlasını istemedi hiç. Babasının mezarından çıkan bu adamı sessiz sedasız sevdi.

Ben insanı ilk Neris'le tanıdım. Güçlü yanlarını, nelere muhtaç olduklarını gördüm. Tabii diğer insanlarla da tanıştım bir bir. Neris'te olmayan çirkin huyları da gördüm böylece. Sonra dönüp daha sıkı sarıldım ona. Yıllarca her şey yolunda gitti. Küçük kulübemiz, komşularımız ve evliliğimiz. O eve gelişimin sekizinci yılındaki acımasız geceye dek. Sabaha az bir vakit kala uykum olmadığı için evden çıkmış, yolun üstündeki kayalarda oturmuştum. Gökyüzünü seyrediyordum. Yıldızların kendinden emin noktalarına imrenerek baktım. Duracağı yerin belli olması, varlığa huzur dolu bir hayat vadediyordu şüphesiz. Birileri sen şurada dur, demiş ve minik yıldızlar heyecanla kapmış köşelerini. Onlarla konuşmaya başlamıştım. "Siz," demiştim. "Bizim başımızın üstünde süzülüyor ve manzarayı görüyorsunuz. Bana hak veriyor olmalısınız. İnsanların tuhaf hâlleri var, abartmadan yaşayamıyorlar. Hem çoğu hareketleri içgüdüsel hem de daha derin bir yanları var. Eğer sadece refleks dersek bu, dürüst olanlara haksızlık olur. Kendini zora sokup da doğru olduğuna inandığı şeyi seçen ve onu koruyanlar var. O hâlde insan tepkiseldir deyip geçemeyiz, tepkisellik dürüstlüğü felç eder çünkü. İkisinden de birer pay diyelim yıldızcıklar. Onlar hakkında ileri geri konuşuyorum diye kızmayın. Bu hakka sahibim çünkü onlardan değilim. Kim olduğumu sormayın, ben de bilmiyorum. Ama insanlardan daha güçlü bir varlık olmalıyım. Geceleri rüyalarımda sizinle beraber süzüldüğümü görüyorum ve biliyorum. Öyle ölmeyeceğim ben. Onlar gibi insan evladı değilim en başta. Onların ölümle kucaklaşıp yok olduğu toprağın rahminden doğdum ben. Annem topraktır. Bir adamın erimeye başlamış bedenini görmüştüm doğarken. Hiçbir zaman öylesine çirkin olmayacağım. Çünkü hiçbir anne çocuğunun etlerini kemirmez. İstese de yapamaz."

O gece yıldızlara ne kadar şey anlatmıştım hatırlamıyorum. Ama arkamda sessizce dinleyen Neris kulağıma eğilip fısıldamıştı: "Yani biz bir bedeliz öyle mi? Doğumlar ve ölümler birbirini dengeler. Sen doğasın diye ölüyor

babalar? Senin gibiler doğsun diye öleceğim ben de o hâlde? Kendini babamdan ve bizden bu denli üstün görüyorsan bakalım senin ölümün nasıl olacak?"

Sonra o güzel bilekleri hiç beklemediğim bir şey yapıp tüm gücüyle yüklendi omuzlarıma. Ses Neris'in sesiydi ama ben sivri kayalardan yola doğru düşerken arkamda duran gerçekten o muydu? Bana karşı eyleme geçen hakikaten benim sessiz karım mıydı?

*

Devamlı ayağım kayıyor ya da devamlı tükürüyordu gece beni. O kayalık boğazını temizliyordu. Neris arkamdan yaklaşıyor ve... Bilmiyorum. Sadece bir kuvvet beni uçurumdan yola atıyordu. Sürekli düşüyordum ve bu becerimi atalarımdan almış gibi mahirdim.

Oysa onlardan olmadığımı başından beri biliyordum. Mutlak bencilliklerini. Bir başkasını görebilme yetisi iki defa verilmişken en çok görmeyenin insanlar olduğunu. Kayadan düşüp de taştan zemine yaklaşırken çoktan paramparça olduğumu biliyordum. Yalnız, rüyalarımdaki gibi güzel bir bölünmüşlük beklemiyordu beni. Işıl ışıl zerrelerden müteşekkil ve çarpsam da dağılıp tekrar bir araya geldiğimi gördüğüm, olur da benden alınır diye korkup Neris'e bile hiç anlatamadığım büyülü rüyalarımdaki gibi değil. Öyle hacimsiz, kalıpsız, hafif ama yine de bütünlüğünü koruyan varlığım bu dünyada etten ve kemikten ibaretti. Kanayıp yolu kirletecek, temizlense de tedirginliğini orada devamlı bırakacak bir bedene sahiptim. Tam gözlerimi kapayıp teslim olmuşken bir rüzgâr yönümü değiştirivermişti. Ayaklarımdan tutan iki gizli el, baş aşağı hâlde göğe doğru çekmişti beni. Kafamı geri atıp Neris'e son kez bakmıştım. Gözlerinde kıvılcımlar vardı ve ilk kez gördüğüm bu öfkesi belli ki hiç dinmeyecekti. Bense ayaklarımdan kaldırılmış göğe taşınıyordum. Tüm hikâyemi anlayacağım ama bir adım ötesine gidemeyeceğim o âleme. Gök tanrısının oğlu Debet kabul ediliyor, evine dönüyordu nihayet.

*

"İnanmadan inandırmaya gayretli yürek, tüm yapaylığıyla yerden beş altı santim yukarıda. Aşağıya da yukarıya da aitliği yok, olamayacak da. Süslü kılıfıyla günler arasında bir hayaletten farksız süzülebilir ancak. Ve bu ceza olarak yetmez mi bir varlığa?" Göğün saklandığım köşesinde elime defte-

rimi almış yazıyorum yine. Yukarıya çekilişimin ardından bir insanın, ömrünü tamamlayabileceği kadar süre geçmişken ve ben her geçen gün daha huzursuzken o haberin gelmesinden korkuyorum. Keşke ölümü tadacak bir fâni olsaydım. Neris gözlerini yumduğunda, ki biliyorum ihanet etti bana, evrenin olanca genişliği ve zamanın tanrılara sunduğu sonsuz cömertliği işkencemi başlatacak. O, şimdilerde muhtemelen ihtiyar bir kadın olan benim biricik sevgilim, toprağa karışırsa, benim doğduğum yerde ölürse bunu nasıl izah edeceğim kendime? Hıncımdan yazıyorum. Kendime, beni doğuran toprağa, göğe kaçıran babama, sırf Neris'in gözlerinde hatırladığım son bakıştı diye sürekli dövdüğüm demirlerden saçılan kıvılcımlara. Yazıyorum ve mırıldanıyorum sessizce. Evrenin köşelerine dağılmış ve eksilmiş olanlara. İçimin elektrikli köşesinde, ufak şeylere heyecanlandığımda ve sevildiğimi gördüğümde mutluluktan can vereceğim diye korktuğum zamanları unutmamak için yazıyorum. Benim dövdüğüm kılıçlarla öldüren, inciten yiğitlerin akıttığı kanı bilip, o kanla tüm zayıflığımı örtebileceğimi umut ederek.

Bir çocuk beni gökte görse, heybetime minik parmağını uzatıp hayret etse ve mesela annesi gülümsese çocuğun. Tanrıyı göğe hapsedemezsin kızım, dese. Ve tanrı büyüse çocuğun gözlerinde, benim gözlerimde aynı anda. O'ndan dileyeceğim şey her zaman aynı kalacak. Kalbimden dünyaya ait anılarımı almasını ve inceliklerimi kabalaştırmasını isteyeceğim.

Her şeyin bir sebebi olmalı, inanıyorum. Ben bir insan etine bürünüp toprağın karnından neden doğduysam etrafımdaki her şey de durdukları noktalara o sebeple gönderildi. Çok uzun zaman yeryüzünde yaşamış olmak beni insan yapmaya yetmedi, yetmemeliydi de. Her varlık özünde olanı muhafaza etmez mi? Mesela gökyüzünde tozdan ve gazdan ibaret salınan yıldızlar var. Onları çok iyi tanıyorum çünkü çekicim onların anasıdır. Ben vurdukça boncuklar gibi etrafa saçılan bu toz kümeleri varlıklarını bana borçlular. Çekicimin kıvılcımlarıdır onlar. Neris'in bakışlarıdır. Bir toz yığınının kalbi de çoğu esaslı şey gibi merkezindedir. Çünkü mükemmel yönetimin her yere aynı uzaklıkta olma koşulu vardır. Tam ortada ama ayrı değil hiçbir zerreden. Onların içinde ve onlar için. İnsanı ayaklarından kendine raptiyeleyen yerkürenin çekirdeği mesela, tam ortada. Ama benim yıldızlarımla insanlar hayli farklılar. İnsanların içlerinde bir şey var. Ayaklarından toprağa mıhlanmışlar ama uçmak istiyorlar. Biliyorum, çünkü ben onların yakınında da hayat sürdüm. Oysa çoğu varlık yerini yadsımaz, uyum sağlar, yaşar ve ölür. İnsanlar karmakarışıklar. Bir yandan toprak çekiyor onları ve zaruri olarak meylediyorlar. Öte yandan

her yeri ve her şeyi kanatları altına alan o dış-içeridekinin çekimi var. Onları cismaniliklerinden sıyıran bir gücün çekimi, tüm hücrelerinden süzülüp içlerine karışıyor. Yer ve gök ayrı ayrı çağırıyor onları. İki yönlü kuvvetin bileşkesi üzerlerindeyken, birincisi -toprak diyelim- muhakkak varken ama ikincisi her şeye sızıyorken ve elbette baskın gelirken insanlardan seçim yapması beklendiğinde aslında dengedeki her varlığa göre hayli imtiyazlı duruyorlar. Ve ben yıllar geçtikçe eskiden küçümsediğim o fâniliğe imreniyorum.

Devamlı kapladığım alan mesela, gözümü korkutuyor. İnsan bedenindeyken nefes almak için ciğerlerimi doldurup göğsümü kabartır, dünyaya şöyle bir efelenir, sonra geri incelirdim. Bir şeyi kazanır ama üç şeyi kaybederdim. O zaman tekrar kazanmanın ayrı tadı olurdu. Zarar verir fakat sebep olduğumuz şeyi görünce düzeltmek için en çok biz çabalardık. Biz diyerek onların arasına katmak istediğim ben, artık biliyorum ki insanın en çok devam eden bir süreç oluşunu sevmişim. Hikâyesinin bilinmezlerle dolu oluşunu. Ayak tabanlarını birleştirdiğinde oluşan dalganın aslında yürüyeceği yolu gösterişini, adımlarının bir düşüş ve elbette bir tırmanış yaşayacak akışını simgeleyişini.

Gece uzun bir ömür gibi sürüp gidiyor. Ve buna ikna olmak dışında kalan ihtimaller, direnmek ya da savaşmak, benim durumumda bir varlık için, ömürlerce devam ettirilemeyecek kadar zahmetli işler. Artık Neris'in ölmüş olduğunu kabul etmeliyim. Benim doğduğum toprağın, annemin onu sindirip tüketmeye hazırlandığını da. Neris'in beni bir zamanlar sevmiş olduğunu düşünüp teselli bulmalıyım. Demirimi dövüp saçılan kıvılcımlarda onun gözlerini yakalamalıyım. O ekmeğin tadını.

Doğu Kapısı Açılınca

Ali Yağan

Hâlbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta
Her şey naylondandı o kadar
Ve ölünce beş on bin birden ölüyorduk güneşe karşı.
Ama geyikli geceyi bulmadan önce
Hepimiz çocuklar gibi korkuyorduk.
Turgut Uyar

Hayır! Kaçıp sığınacak hiçbir yer yoktu Macit'in berber dükkânından başka. Biliyor musun Macit; ölmeliydim. Daha iyi anımsanmak, hep aynı kalmak için. Çözülmemek, yok olmamak için. Toprak yanımın unutulmaması için. Sözlerim sana da karışık geliyor mu Macit. Başkaları öyle diyor bana. Senden başka herkes işte. Yabancı biri gibi bakıyorlar yüzüme; hoş yarı yabancıyım anne tarafından ya neyse. Üstelik kızıl saçlı yüzü çilli bir adam Adana'da her daim yabancıdır.

Macit'in berber koltuğuna ne zaman otursam Macit çeker perdeyi, kapıyı kilitler, kimseyi almaz içeri. Tıraşı da uzattıkça uzatır. Anlattığım üsluba yabancıdır ancak dediğine göre ilginç buluyormuş cümlelerimi. Bir boşlukta gibi hissedermiş kendisini ben konuşurken. Daha koltuğa oturur oturmaz, anlatsana Ali abi, dedi. Ne anlatmamı bekliyorsun Macit, yap tıraşını gidelim zaten yorgunum bu akşam desem de Macit elinde tuttuğu makası şıngırdatırken parlayan gözleriyle ağanın eli tutulmaz başla bir yerden abi anlatmaya, dedi.

Anlattıklarım büyü gibi geliyor galiba ona, bir haz peşinde olduğu kesin. Bak Macit bu sefer hikâye değil kendi yaşamımı anlatacağım sana. Bunlar tamamen gerçek. Benim gerçeğim. Sen tıraşa devam et ben de bir yerden başlarım. Macit için ben elinde bağlaması dudağında iğnesi diyar diyar gezen bir aşığım. Biliyor musun Ali abi, seni dinlerken dedemi dinler gibi oluyorum. Benim dedem yani Âşık Hasan upuzun şiirler okurdu bize. Dedikleri bazen anlamsız gelse de öyle tren gibi ardı ardına koyduğu sözler bizi bir yolculuğa

çıkarmaya yeterdi. Macit'in bu yönünü bilmiyordum. Uzun boylu, boynu öne doğru eğik, saçlarının önü dökülmüş, her daim gülen yüzüyle yirmilerindeki bu genç adam hikâye dinlemeye o günlerden meyilliymiş demek ki. Üç yıl önce yağmurlu bir Adana sabahı geldim ona tıraş olmaya. O günden beri de ona gelirim. Zanaatı iyi olduğundan değil. Bu dünyada beni istekle dinleyen tek kişi olduğundan. Bazen sadece anlatmaya geldiğim de olur. O gün dilim neden şiştiyse onu anlatırım. Macit için ne anlattığımın pek önemi yoktur. O anlatının kendisini sever. Onun yanında iki üç saatliğine de olsa kendimi yer çekimsiz bir ortamda bulurum. Dinle Macit bugün sana neden sıkışıp kaldığımı, neden gitmeyi beceremediğimi, korkularımı, ölmek isteyip isteyip neden bir türlü beceremediğimi, ölümün neden benim için diriliş demek olduğunu, üzerimdeki memur takımını niye hiç çıkarmadığımı anlatayım. Ama biliyorsun ki kendi üslubumca.

Beni bilirsin Macit her şeyi dümdüz bir çizgide anlatamam. Bana göre anlatmanın da bir adabı var. Yollar çatallanacak illa. Sonra abi ben anlamadım deme. Şimdiye kadar demedin ama olsun. Ben önlemimi alırım. Lafı dolaştırmayı severim ben. Hazır mısın bu Adana sıcağında uzun ve karışık hikâyemi dinlemeye. Başlıyor; sen de şıkırdat hadi makasını. Macit'in berber dükkânı bir temmuz akşamı Macit'in makası ve benim sözlerimle parıldadı. Duvarlardaki yakışıklı oğlanlar ve dekolte giyimli kızlar, aynalar, geçen Ramazan'dan kalan imsakiye, klimanın motor gürültüsü, insanı güzelleştiğine inandıran kozmetik ürünler, yaz kış yerinde duran odun sobası, pencerenin öteki tarafındaki çile çektiren Adana sıcağı pür dikkat dinlemeye başladılar. Macit neden kaçıp sığınacak yer yoktu abi; çıkamaz mıydın bunca sıkıntının içinden, diye sordu.

Çıkabilirdim bu hayatın içinden. Hem de yırtarak kendi bedenimi. Öyle olabileceğini düşünmüştüm. Böylece derimin altındaki bana ulaşabilecektim. Kıyam ancak ölümümle mümkün olacaktı. Saçmalamıyorum. Böyle düşündüm. Bir gece yarısı. Gerçek olan derimin altındadır, dedim. Bir hayal perdesini çekip attım üzerimden. Kanattım kendimi.

Gördüm gerçeği. Gerçek; et, kemik ve kandı. Kabul ettim. Et, kemik ve kan vardı fakat acı yoktu. Çok acıyacağımı düşünmüştüm. Mach III bıçağını kırıp derime bastırmadan evvel kapattım gözlerimi. Beklediğim gibi olmadı. Acımadım. Sadece kanadım. Oluk gibi kan fışkırdı derimin altından. Damarlarımdan. Geyikli gece geldi aklıma; daha da bastırdım jileti. Kemiğe dayandı. Kemikten gelen sesi duydum. Yine acımadım; sadece kanadım. Uzun uzun

kanadım. Kendi kendime. Fakat gerçeğe de ulaştım. Gerçek; geyikli geceye varamayan ruhumdaki ıssızlıktı.

Peki, bütün bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi diye bir soru daha sordu. Ben oralı olmadım; aslında sorusunu da tam anlayamadım; anlatının ritmini bozmadan devam ettim.

Yıkıp yeniden var ettiğimizi hikâye et.

Bu cümleye ağdım ben.

Kanım yıllarca bunun için aktı. Tenim bu yüzden kızıl. Ellerim bunun için el.

Sırtımda sızlayan kamburum bu nedenden. Dilime dökülen mısralar ve kelimeler... Görmeyen gözümle başladım mırıldanmaya.

Helak edilecek insanı hikâye etmenin sorumluluğu. Ağırdı. Ürktüm. Titredim. Ne yapacağımı bilmeden yürüdüm. Başlangıçtı; başlangıçsa her şey...

Bütün gerçekliği yazmaya karar verdim. Cahilce. Dünyam helak edilecekti. Ancak gerçeğe dair ne bilirdim ki. Ona başvurdum. Uzun bir gecenin sonunda şöyle bir rüyaya uyandım. *Bu dünyanın malzemesi yeterince gerçek olabilir (gerçeklik ne kadar gerçek olabilirse) ama bu malzeme kabul edilmiş bir bütünlük hâlinde bulunmaz: Bu kaostur ve bu kaosa yazar "haydi!" deyip dünyanın alazlanarak kaynaşmasını sağlar. Şimdi dünya, sadece görünen ve yüzeysel parçalarında değil, atomlarında yeniden birleşmiştir. Yazar bu dünyanın haritasını çıkaran ve içerdiği doğal nesneleri adlandıran ilk insandır. Şu meyveler yenir. Orda yolumun üstüne çıkan benekli yaratık evcilleştirilebilir. Şu ağaçların ortasındaki göle bundan sonra Opal Gölü denilecek, ya da daha sanatsal bir biçimde, Bulaşıksuyu Gölü. O pus, bir dağdır ve o dağ ele geçirilmeli.*

Bir adım geri attım. Kendi sesimden bir adım eksik yürüdüm bu güncede. Ne yapsam bir eksik olmalıydı. Mükemmel olan ne vardı. Dedim ki bir ses eksik büyümeliyim onun ardında. Karanlık günlerde başladım bu öyküyü yazmaya. Yıkık döküktü dünyanın sıvası, solmuştu badanası. Ben aldım elime kalemi. Yazdım. Ne düşündüysem. Bu ırmakta boğulmaya razıydım.

Kadir kıymet bilene de bilmeyene de eyvallah deyip başladım yazmaya.

Çalakalem.

Çok terledim. Anlatmanın sıkıntısı bastı üzerime herhalde. Macit klimayı son sürat açıp bir bardak su verdi bana. Çok sıcak oluyor bu mevsimde Adana abi, dedi. Susarak cevapladım. Araya girme demek istemedim ama o anladı hemen.

Ne kadar çirkin bir el yazım var. Sinemaya girmeye karar vermiştim

oysa. Hayır vermemiştim. Bir bira içip geyikli geceye vardığımı düşleyecektim. Biraz da fıstık yanında. Küçük insan eğlencesi. Bir fırt aldım biradan. Döndüm geyikli geceye. Ben yaşarken seni geyikli geceye göndermem demişti annem. Erken öldü. Yirmi yıl oldu. Yaşım otuz dört; ben hâlâ geyikli gecenin ardına düşemedim. Düşeni çok.

Neyse ki yeniden kendimi öldürmeyi düşünüyorum; bu sefer işimi kırık bir Mach III bıçağına bırakmayacağım. Tek kurşun kalbime. Öldüğümde geyikli geceye gidemeyeceğim için Virginia'nın kemikleri sızlamayacak. Virginia. Annemin adı. İngiliz'di. Babamla bir zamanlar diye başlayan bir hikâyeleri olmuş. Kalmış buralarda. Sen buraya aitsin, senin için kaldım, der ve sırf buranın dilini rahat anlayayım diye benimle babamın diliyle konuşurdu. Buna rağmen babamın diliyle konuşanlar beni anlamadı, ben de onları tabi. Babamı tanımadım hiç. Bir iki fotoğraftan da kendime bir baba çıkaramadım. Böylelerine ne derler bilirsiniz ama siz terbiyeli insanlar olduğunuz için bana kötü sözler söylemezsiniz. Söyleyen çok.

Anlatacak ne çocukluk hikâyelerim var ne de ilk gençlik. Hiç dostum olmadı. Hiç en yakın arkadaşım da. Çok dayak yedim. Kafam çok yarıldı. Kaşım çok açıldı. Burnum çok kanadı. Saçlarımın kızıl oluşu uğursuzluk sayıldı çünkü bizim mahallede herkes ya esmer ya da buğday benizliydi. Onlar da haklıydı; annesi İngiliz babası namevcut kızıl saçlı bir çocukla kim oynamak, onunla kim yakın dost olmak ister ki? Baba tarafından akrabalarım vardı ama onlar, anneme duydukları öfkenin aynısını tavizsiz bir biçimde bana da duydukları için kimim kimsem yoktu. Virginia'dan başka. Virginia'nın İngiltere'den gelen mektupları, telefonları olurdu. Birkaç sefer oradan yaşlı bir adam ve kadın geldi. Grandfa ve grandma. Öyle diyordu Virginia. Ama biz buralıyız derdi bana. Sen bu topraklara aitsin. Aslında ait olmadığımızı bir okul dönüşü o da anlamıştı. Ağzım burnum kan içinde eve geldiğimde boğazı düğümlendi. Sesi kısıldı. Ağlayamadı bile. Oysa artık ergen sayılabilecek yaşta olan ben böğürerek ağlıyordum.

Gidiyoruz. Virginia bir gece telefonundan sonra böyle söyledi. İngiltere'ye gidecektik. Bana sarıldı ve artık bitti dedi. Büyük baban her şeyi çözdü. Orada yeniden dans bile edebileceğim. Sen de edersin belki demişti. Sonra büyük bir heyecanla gençken gittiği okulda çektirdiği fotoğrafları bana gösterdi. Londra'da çok ünlü bir bale okuluna gitmiş. Yabancı bir sürü yüz. İstemiyordum gitmek çünkü benim aklımda geyikli gece vardı. Gidemedik de zaten. İki gün sonra öldü. Öldürdüler Virginia'yı. Herkes onu suçladı. Kuyruk

sallamıştır, dediler. Genç adam sonuçta bunlar, dediler. Bu gavurla Hakan ne diye evlendi ki, dediler. Birisi bana bakıp gavurun oğlu da gavur olur; baksana aynı bokun soyu, dedi. Halammış. Birkaç saat içinde gitti herkes. Eve girdim. Tek başıma. Konak. Dedemden kalma. Sessizlik. Konak canlanmıştı da sanki bana korkma oğlum, diyordu, ben de bir zamanlar koca bir ormanda güçlü kolları olan bir ağaçtım. Mutlu mesut. Kestiler beni. Acılar içinde doğradılar. Acı iyidir. Olgunlaştırır. Yalnız kaldım. Ölüp dirildim. Ölüp dirilen biri bilebilir ancak gerçeği. Cama çarpan bir taş konağın sesini kesti. Derken başka taşlar da geldi. Allah'ım neler oluyor, deyip pustum bir kenara. Sabah Virginia ile vedalaşmanın ağırlığı o anda çöktü üzerime. Dışardan gelen gürültüden öylesine korktum ki altıma kaçırmışım. Bacağına sarılacak hiç kimse yoktu. Önce kendimi kilere sakladım. Bulurlar diye düşünüp tavan arasına koştum. Bir duman sardı evi. Çatlak sesli bir kadın bağırıyordu, vurun orospunun oğluna, gencecik yavrum içeri düştü onun bokuna. Anlaşılan mahalleliye göre Virginia'yı öldüren iki gencin içeri düşmesinin müsebbibi yalnızca Virginia değildi. Ben de onun kadar suçluydum; mahalleli kısas uygulamak istiyordu. Arka kapıya... Orası öteki mahalleye doğru giden yola çıkardı. Kendimi dışarı atıp var gücümle koşarken çığlıklar duyuyordum. Bağırarak ağladım. Benim bağırtım mahallelinin çıkardığı vahşi sesleri bastırdı. O anda geyikli geceye gideceğime yemin ettim. Hemen vazgeçtim. Virginia'ya da gitmeyeceğim diye söz vermiştim. Hafızamı da yakılan konakla yitirdim. Sustum.

Artık insan kendi aleyhinde bir şahit ve bir delildir. Bu sefer Macit ıslık çalar gibi girdi araya; dedem böyle söylerdi Ali abi. Sen anlattıkça onun bize ne demek istediğini daha iyi anlıyorum. Sen dedeme gerçekten çok benziyorsun. Karşılık olarak yine sustum.

Ölmeyi düşündüm on beş yıl evvel; on beş satırlık yaşamamıştım hayatı ve geyikli gece de artık çok uzak bir hayaldi. Kestim Allah'ın bana verdiği güzel kollarımı. Ama ben gerçekten ölmeyi istedim mi; yoksa geyikli geceye varmayı mı denedim. Konağın sözleri kulaklarımdan çıkmadı hiç. Bilmiyorum. Ölebilirdim de. Ölmeliydim. Bugün bunu yine söylüyorum; ölmek ne güzeldir, sessizce varmak geyikli gecenin koynuna.

Uğultu! Artık ses duymaktan çıldırıyorum. Ah bir geyikli geceye varsam; kurtulacağım her şeyden. Babasızlıktan, Virginia'dan, yangın gecesinden, yurt günlerinden, dayaklardan, kredi kartlarından, mutfak masrafından, ev kredisinden, hafta başından, hafta tatilinden, ütülü gömlekten, sakal tıraşlarından, peki efendim, evet efendim, peki müdürümden, perde asmaktan,

pazara gitmekten, gece oğlana süt hazırlamaktan, sabah aç karnına işe gitmekten, simitten, çaydan, öğlen çorbalarından...

Fakat gidemem oraya ben. Bir kere benim el yazım çok çirkin. Geçmişte güzel olduğu zamanlar oldu. Olurmuş böyle; el yazısı bazen insana güzel de gelirmiş ama az zaman sonra öyle olmadığı ortaya çıkarmış. Sonra tırnaklarım da kırıldı, ellerim çok kirlendi. Beyaz kâğıtlara güzel yazılar yazamadım. Kirlettim her tarafı. Sonra o çıkageldi.

Böyle olmalı değil mi; bir parça aşk da olmalı bütün hikâyelerin bir kenarında Macit. Haklısın Ali abi, araya giriyorum yine ama enseyi nasıl yapalım abi, öncekilerde natürel olsun demiştin. Anladım abi

Geyikli geceye doğru bir aşka tutuldum. Gidelim dedi, bana, oraya gidelim. Sen biliyorsun o tarafı, doğu kapısı açılınca dağların eteklerinde; varalım oraya. Geyikli gece şu dağın ardı. Varıp gidelim. O an susuverdi dilim; gelirim demek istedim. Nasılsa hükmüm geçmedi dilime. Hâlbuki annem de yoktu. Öyle ya önüme geçecek kimse kalmamıştı. Geyikli geceye varacak bir yoldaş bulmuştum işte. Durakaldım. Benim ellerim kirli, yazamıyorum dedim. Temizlerim, dedi. Tırnaklarım kırık, dedim. İyi ederim, dedi. Ancak en kötüsü de geçmişin çok yükü var üzerimde, dedim. Ne olacak atıver benim üzerime; ben taşırım, dedi. Herkes siyah giymiş. Ben gelemem. Siyah hayra alamet değil. Hem aldatıldım ben, biliyor musun? Beni orman aldattı. Taş aldattı. Gün aldattı. Yola düştüm; yol aldattı. Gidemem ben bu yüzden. Aldanırım çabucak her şeye. Ya sen de sadece oraya varmak için kandırıyorsan beni. Ayrıca her şey naylondan farkında değil misin; gelemem işte, dedim.

Gidemem ben geyikli geceye çünkü devlet memuruyum. Çünkü ölmeden evvel annem tembihledi. Turuncu saçlarımı ancak devlet sıfatı kapatabilirdi. Kapattı da. Evraklarım var benim. Dosyalarım var; klasörler ne olur sonra. Cevap bekler yazılar; ilgi tutmalıyım onlara. Ben olmazsam devlet olmaz. Ayrıca bütün yazılar ivedi. Ama geyikli gece bekleyebilir. Güzel kadınlar bekleyebilir. Güzel kadınların beklemektir yazgısı zaten. Geyikli gece de güzel bir kadındır. Ya da git sen; geyikli gece işte orda.

Gitti. Hiç durmadan hem de. İkinci kez bana gel demeden. Bu ne süratli terk ediş deyivermişim. Bakakalmışım ardından. Durmadım ben de geyikli geceyi hiç bilmeyen bir memur varmış. Onu sevdim. Gidelim demediği için sevdim.

Ölseydim on beş yıl evvel. Bütün yollar aynı geceye çıkardı. Sahi ölmek istedim mi? Dürüst olayım. Ölebilirdim. Ölmek istedim de kıyısından dön-

düm. Sinemaya gitseydim belki ölmezdim. Doğrusu bu ya ölmedim. Yanlış yazdım ama yalan yazmadım hiç. Zaten el yazım da çok çirkin. Ayrıca bilinsin isterim *hikâyem güzel olmuyor.* Ölseydim yani. Hikâyem baştan sona üç beş satır olacaktı ve siz doğu kapısı açılınca geyikli geceye varamayan devlet memurunun hikâyesini bilemeyecektiniz. Açıldı da doğu kapısı hem de kaç kez. Her açılışında bir uğultu olurdu kulaklarımda; bir yangın basardı ellerimi, bir soğuk ter boşanırdı vücudumdan. Benden başka oraya varabilecek yoktu. Bu uğultulu gidişler, borazanlar, güm güm davullar boşunaydı. Yollara düşmüş kamyonlar, deve kervanları, at kişnemeleri boşunaydı. Siyah giyimli bir sürü insan olurdu her defasında ortalıkta. Bu hayra alamet değildi.

Sinemaya gidecektim ben; öncesinde bir tost söyledim. Ekmeği çok sertti. Isıramadım. Suya banıp yedim tostu. Bir tost nasıl suya banılır. Bandım işte. Mideme bir taş oturdu sanki. Bu yüzden sinemaya da gitmedim. Aslında kararım kesin değildi yoksa sinemaya giderdim. Zaten sinemaya gitmeye de hiçbir zaman kesin karar veremedim. Kararsızım. Kararsızlık bir nevi iktidarsızlıktır. Karar veremeyen gidemez. Gidemedim ben; ölemedim de. Geyikli gece oradaydı, ipek yolunun İslahiye'ye inmeden evvel geçtiği dağların doruklarında. Gidecektim. Gidemedim işte.

Bir gece ben geyikli geceye doğru bakıyordum. Bir hayalet belirdi karanlığın arasından. Konuşmuyordu. Tedirgindi. Sabahın horozları ötünce çekildi ulu ruh. Babamdı bu. Annem babamın kim olduğunu söylemese de bu benim babamdı kesinlikle. Çünkü gece gelen ruhlar babalardır. Çünkü babam geyikli geceye varmıştı. Annem söylemişti. Gidenlerden oldu ancak dönmedi geri. Kaç gece daha geldi böyle bilmiyorum; sessizce bakıştık. Ruhu huzursuzdu. Geyikli geceye gidebilsem ruhu huzura erecekti. Gidebilsem daha kimlerin kimlerin ruhları huzura erecekti. Hortlamıştı. Geceleri kendi olarak gündüzleri ise bazen bir kuş, bazen bir domuz, bazen de bir yılan olarak çıkıyordu karşıma. Fakat en çok yılan olarak geliyordu. Ama bilmiyor muydu bu ihtiyar, memur olanlar geyikli geceye gidemez ki. Anla artık diye yalvardım bir gece, ben gidemem geyikli geceye. Kovdum onu, bir köpeği kovar gibi hem de.

Virginia geyikli gecenin ardına düşeceğimden çok korkardı. Basit ol oğlum, basit yaşa; mesela herkes gibi basit bir okul oku da memur ol, derdi. Oldum. Üstelik hayatı daha da basitleştirecek bir adım attım. Bir başka memurla yuva kurdum. Esin çok mutlu. Ben inzivaya çekilene kadar mutluydu. Ölemeyince, kendimi çektim bir kuytuya. Bir yıl kimseyle görüşmedim. Doktorlar geldi. Yine de çıkmadım kimsenin karşısına. Ne zamanki geyikli gece

için hazır hissederim kendimi o gün çıkıp yürürüm dağlara dedim Esin'e. Bir yıl boyunca her sabah korkuyla kapımı açtı Esin. Ne vardı korkulacak. Bir yılın sonunda hazırım dedim. Odadan çıkıp bahçe kapısını açtım. Ben kapıdan yürüyünce bahçede şakıyan bülbüller kaçıştı dört bir yana. Pürtelaş. O an anladım ki ben gidemem. Bülbüller uçuştuysa hazır değilim. Benim buna salahiyetim yok dedim. Döndüm dosyalara ve karım Esin'le kurduğumuz mutlu evliliğimize.

Biliyorum geyikli gece ipek yolundan İslahiye'ye doğru inmeden evvelki dağların doruklarında. Bunu Virgina da biliyordu ve en çok da benim bildiğimi bilmek onu ürkütüyordu. Çünkü ona göre geyikli geceyi bilenler bir gün mutlaka onun yoluna düşerler. Öyleydi. Aklımdan geyikli geceyi çıkaramıyordum. Geyikli geceye bir son vermeliydim artık. Bu çirkin el yazısı silinmeliydi. Öldürmeliydim kendimi. On beş yıl sonra bunu yeniden arzuluyordum. Otuz dört yaşında geyikli geceye varmanın hayaliyle.

Yeniden. Bismillah!

Başladım. Yıkılıp yeniden var edileni hikâye etmeye.

Bütün hikâyeler gibi; yazan, dinleyen ya da okuyan her zaman bir son bekler, oysa hikâyelerin; bu birbirine girmiş anlatıların sonu yoktur. Karlı günler gelir geçer, fırtına diner, mevsim bahara, yaza döner ama anlatılanlar tükenmez. Yüzyıllar sonra da anlatılacak olanlar aynıdır. Bu gecelere yüzlerce hikâye eklemlenebilir. Biri bir hikâye anlatır öteki o hikâyeden devralır sözü, anlatının bir eli ezeldedir; bir eliyse ebede uzanır. Üçüncü bir el ise tanrının öğrettiği kelimelere... Bu dünyada bir çakıl tanesi bile binlerce fırtına görmüş binlerce tipiye tutulmuştur. Yeni olan yalnızca anlatının soluğu, nefesinin uzunluğudur. Su hiç durmaz.

Yatak kurursa eğer, diller tutulur, dağlar yürür, güneş dünyaya şaşı bakar.

Benim hikâyem de Macit kardeş böyledir işte. Ne başlar ne biter, ne kurgudur ne gerçek.

Ciğerlerinin Açıldığını

Mürüvvet Özpehlivan

Güneşin beni fokurdayan lavlara yuvarladığı vakitlerdi. Tenimi ezdiği, tuzlu suyla pişirdiği vakitler. Boynumda bir ter damlası belirdi, kendine yol çizdi, kıvrıldı, göğüs arama girdi. Damlalar sırtımdan belime inerken tuhaf bir gıdıklanma hissi veriyordu. Koltuk altımdan göğüs uçlarıma, bacaklarıma kadar ele geçirdi beni yapışkan ıslaklık. Saçlarım yük oldu enseme, hepsini bir çırpıda yolup kurtulmak istedim. Bütün bunlar olurken yanımdan onlarca araç hızla geçmeye devam etti. Audileriyle tatile giden çocuklu aileler, hafriyat kamyonları, çekiciler, ürkütücü tırlar, gamsız motorcular, ilçe servisleri, mayışmış yolcularıyla tur otobüsleri yarış yapıyor gibiydiler. Ara ara elimi kaldırarak metrelerce yürüdüm. Yırtıcı kornalarına basarak geçip gittiler. Kimse durmadı. Kimse merak edip de neyin var diye sormadı. Daha fazla dayanamayacaktım. Bitti dedim, buraya kadarmış. Kalan son soluklarımız bunlar. Yol kenarındaki tarlaya güçlükle atladım. Sararmış ekinlerin üstünde emekleyerek saman balyalarına ulaştım, sırtımı yasladım.

Soluklanmaya çabaladım, ölüm meleği kurumuş kayısı ağacının arkasından bana bakıyordu, şimdi değil, dedim. Az kaldı, ben sabrettim, sen de et. Sen en dürüst meleksin, çıkınca Allah'ın huzuruna, senden bir şey istediğimi, o yüzden canımı almakta geciktiğini açıkça söylersin. Bana acımıyorsan bebeğime acı, biraz varsa merhamet duygun. Kendi soluğunu bulamadan yitirecek yavrum. Ben otuz yıl boyunca her gün bitmeyecek sandığım soluklar alıp verdim. Sadece bir defa, bari tek bir soluk alsın, ciğerlerindeki tomurcuklar açılsın. Ciğeri yansın, bağırsın, bağımsız yaşamanın bedelini anlasın. Karnımı gösterdim, bak dedim ölüm meleğine, senin zıddın. Ölümde yanımızda olursun, o göçüşün şahitliğini yaparsın; peki doğarken de başımızda bir melek bekler mi, var mıdır bir adı, yoksa o sen misin? Nihayetinde rahim, içinde doğumla ölümü aynı anda barındıran bir mezar. Rahim de vedalara aracı olur tabutlar gibi. Rahim de ölür, hiç bitki yetiştirmemiş sandığın kupkuru, çatlak topraklara benzer zamanı gelince. Tazecikken bir dokunuşun

heyecanıyla kasılmamış gibi. Islanmaz olur, canlanmaz olur, bir damla kanın hasretini çeker de bedeni yakıp kavurur bu hasretlikle. Rahmi öldüren de sen misin?

Söylediklerim dikkatini çekmişti. Saklandığı yerden çıkıp karşıma oturdu ölüm meleği. Nemli tişörtümü çıkardım, toprağa serdim. Sütüm akıyordu, memelerimde dayanılmaz bir sızı. Yanımdan bir hayvan geçse onu bile emzirirdim bu ağrı dinsin diye. Çatlaklarla dolu kocaman karnıma dokundum. Dokuz ay yirmi bir gün oldu. Doğmadı bebeğim. Yükseklerden zıpladım, otlar kaynatıp içtim, karnımı okşadım, seslendim yavruma, ninniler söyledim. Sancısını gönderdi, kendi gelmedi. Ağrılarla uyandırdı kör uykularımdan, bitkin düşene kadar ağladım, korkunç çığlıklar attım, geliyor dedim bu sefer doğacak. Yediğim iki lokma, içtiğim su zehir oldu. Kusturdu, öğürmekten içim ağrıdı, yine gelmedi. Ama ölmedi de. Ölse bilirdim. Yazgısında rahimde ölmek olan bebeklere geldiğinde annelerine de görünür müsün bilmem. Canımdan can gidiyor, bir bağ olmasa, tamam diyeceğim, habersiz hallet işini. Ama arada bağ var, göbek bağı. Ben yavruma oksijenini verdim o bağla, soluğu oldum, kanı oldum onun. Ben o yolla sevgimi yolladım bebeğimin hayat dolu damarlarına, acılarımı, korkularımı gönderdim. Söyle ölüm meleği, onun canını bana hissettirmeden, usulca alıp gidebilir misin?

Bu balyayı bir yerlerden hatırlar gibiyim. Sevgilimle yolculuğa çıktığımız bir geceden kalma. Umursamadan uzaklaştığımız. Bir heyecan rüzgârında sürüklenip gittiğimiz. Kendiliğimizi hafızamızdan izi kalmadan sildiğimiz. Gündüz, şehir, iş güç, suçlular, kelepçeler, kir pas, stres, gelgit, gece, çalış, hayat, para, yaşamak, otel baskınları, şehir eşkıyaları, operasyonlar, gelgit. Arada aşk. Onu görünce dünya bütün suçlarından arınmış bir yer olurdu. Dünya ellerimde beyaz bir çarşaf, çitileyerek saatlerce yıkardım onu. O gün biraz soluklanalım diye sağa çekip buna benzer bir tarlaya inmiştik. Dolunay vardı. Yıldızlar daha bir çoğalmıştı. Beni kucağında taşımıştı sevgilim, ayaklarım yere değmiyordu. Yaz gecelerinin o sakin rüzgârı ekinleri kımıldatıyor, tenimize yavaşça dokunup geçiyordu. Saman balyasına yaslandım, o uzandı başını dizime koydu. Kalbim ağzımdaydı. Bir anda doğrulup öptü kalbimi. Ağırlığını hissettim. Kalbim, memelerim duydu öpüşlerini. Gözlerim duymadı, ikisini de kapatmıştım. Tek bir soluğumuz var, diye fısıldadı. Soluğu soluğum oldu. Mutluluktan uyuşmuştuk ama içimde bir huzursuzluk. Söylesem mi dedim. Her şeyi anlatsam. Şimdi tam zamanı. Karar vermiş olmanın kalp çarpıntısıyla yüzüne baktım. Huzur doluydu. Sustum.

Dokuz ay geçti, dokuz ay yirmi bir gün geçti. Doğmadı, doğamadı yavrum. Takdir ettim. Yaşama tepkisi vardı bebeğimin, güçlü bir duruşu, bir tercihi vardı. Hayran oldum. Gurur duydum onunla. İçimde bir dokuz ay daha tutsaydım keşke. Bunun bir yolu olsaydı. Taşırdım. Ben ömür boyu taşırdım onu, yemin ederim. Soluğu olsaydım yine, nefesini benden alsaydı. Ya doğup buraların pisliğinde ölecek ya da içimde kendi pisliğini yiyerek.

Onu çağırdım. Kusuyorum ben dedim. İçimde bir şey var sanki, bir hastalık, kendimin olmayan bir nefes. Yoksa, dedim sevgilim, yoksa... Olmaz dedi. Değilsindir, yediğin dokunmuştur. Güneş geçmiştir dedi başına. Gücendim. Zoruma gitti. Gözlerim doldu. Ağlamadım, gözyaşımı tuttum tuttum, içimde su dolu kocaman bir balon oldu, yuttum onu. Boğazımdan güçlükle indi.

Kusmalarım arttı. Sıkıca bağladığım çaputlar karnımdaki değişikliği saklamaya yetmedi. İki numara büyük sutyen giymeye başladım. Yüzüm kahve kahve lekelendi, güneş yanığı oldum. Fondötenler kapatmaya yetmedi. Rahmim hızla büyüyordu! Tangaların, mini eteklerin içine sığamıyordum. Ayaklarım artık 37 numara stilettolara girmiyordu, çok ödemlilerdi, parmağımla bastırınca derin çukurlar kalıyordu. O parlak, pürüzsüz bacaklarım löp löp ele gelen, varisli, şiş bacaklara dönüştü. Bu gördüğün vücut böyle değildi. İçime yeni bir soluk geldi beni baştan yarattı. Ölüm meleği yanlış bir şey söylediğimi düşündüren endişeli bir bakış attı. Sol omzuma baktım, melek bir şeyler yazıyordu. Es selamu aleyküm ve rahmetullah diyerek sağ omzuma baktım. Galiba tam tersi olması gerekiyordu bunun. Oradaki melek de bir şeyler yazıyordu. Bir durun dedim. Doğumu gecikmiş bir gebe var burada. Bir şeyler yapın, sancım çok fazla. Üstüne oturduğum cılız, cansız otların ıslandığını fark ettim. Suyum geliyordu. Suyum kim bilir ne zamandır ıslanmamış ekinlere hayat verdi. Cömert bebeğimin tarlaya hediyesiydi bu, yağmur duasının arkasından gelen rahmetti belki de. Bacaklarımın arasından uzun bir süre kanla karışık akmaya devam etti. Sızmıyordu, dağımdan eteklerime coştukça coşuyordu. Canını aldığı karıncaların kuvvetiyle çağlıyordu. Kasılmalarım arttı ama korkmadım. Bu kaçıncı gelişiydi. Gel gel bitmedi suyum. Yine doğmayacak biliyorum. Bu kadar suya, bu kadar idrara, tere çoktan ölmüş olmamız lazımdı bizim. Ölüm meleğine baktım, hareketsiz duruyordu. Daha yaşayacağımız vardı demek. Ağlamaya başladım. Kaybedeyim, bir de böyle su kaybedeyim, ne olacaksa olsun artık. Şimdi elini sıkıca tutmayı annemin, sırtımı sıvazlamasını bir ebe kadının, şimdi ne çok isterdim var gücümle ıkınmayı.

Güvenmeyi isterdim, evimin bir odasında doğururken güvenmeyi. O zaman daha çok sıkardım elini annemin, daha iyi yapardım ebenin dediklerini. Ikın kızım, bağırmadan, kabız olmuşsun da içindeki ağırlığı atmak istiyormuşsun gibi, ses kaçırma, destek al, haydi var gücünle. Ikınırdım.

Kapalı kıyafetler giymemden şüphelendiler önce. Bebeğime zarar gelecek diye korktuğumdan işimi tam yapmıyordum. Birkaç müşteri şikâyet etmiş, karnım da iyice büyüyünce anlaşılması kaçınılmaz olmuştu. Bir gün işe gittim, dikilmiş beni bekliyor. Tokat attı. Topukluların üstünde durmak zaten zorlaşmıştı, yüz üstü düştüm. Kalkmaya hazırlanırken karnıma bir tekme attı. Sonra bir tane daha. Soluğum kesildi. Tokadın patlattığı dudağımdan kan sızıyordu, parmağımın ucuyla dokundum yarama, ağzıma aldım. Emdim parmağımı. Kanımın acı, tuhaf bir zevk veren tadına vardım. Bir tekme daha yedim, sivri burun ayakkabısı karnımı yarıp bebeğime isabet edecekti sanki. İçimde korkudan nasıl büzüştüğünü düşündüm yavrumun, daha da kıvrıldığını, yusyuvarlak olduğunu. Ben de cenin pozisyonuna geçtim. Attığı tekmeler belime, sırtıma isabet ediyordu. Çok acıyordu ama koruyordum bebeğimi böyle. Dayan, diye fısıldadım içime doğru. Bebeğim duydu, hareketlendi. İçimden bir tekme de o vurdu. Yapma dedim sen bari yapma, şimdi değil. Karnımı tutarak doğrulmaya çalıştım, tamam gideceğim, artık vurma. Gideceksin tabii orospu, diye bağırdı. Barındırır mıyım seni daha burada? Kapılardan başlarını uzatmış bizi izliyorlardı. Neredeyse bütün otel. Kimi başına sardığı pembe bir havluyla, kimi sökülmüş dantelli çamaşırlarıyla, kimi beyaz atletiyle, daracık boxerıyla çıkmıştı koridora. Bazı kapılar hâlâ kapalıydı. Hiçbir gürültünün engelleyemediği sevişler de vardı. Ağzından tükürükler saçarak bağırıyordu. Ben size demedim mi ulan korunun diye? İlle hepinizi sıraya dizip köpekler gibi kısırlaştıracak mıyız? Ne biçim kadınsınız ulan? O kadar para kazanıyorsunuz, bulamıyor musunuz şu piçlerinizden kurtulacak bir yol? Karnımı okşadım, çıkıyoruz, biz kazandık. Sen beni buradan kurtardın, kimsenin yapamadığını yaptın.

Aylardır yollardayım. Aç kaldım, bir parça kuru ekmeğe muhtaç oldum. Yolsuzsun dediler, vermediler. Beni tanıyorlardı, meydana saçılan kartlarda fotoğrafımı görmüşlerdi. Çoğunun telefonunda numaram kayıtlıydı. Ne iş olsa yaparım dedim, yalan söyledim. Bize etimizi satmaktan başka para kazanacak yol öğretilmemişti. Karın tokluğuna tuvalet temizledim. Ne zaman isyan edecek olsam yüzüme vurdular. Ben de inadına güzel temizledim. Bu dünyada en güzel ben tuvalet temizlerim. Makyajımı da yaptım, parfümümü

de sıktım. İnadına dik yürüdüm. Ya ne yapsaydım? Kazılmaktan, düşük yapmaktan paramparça olmuş rahmimin bu bana son hediyesi. Yaşamak için onu da mı gönderseydim çöplüğün birine? Hem sevgilimin soluğu bu bebek. İlk kez kuru dalların üstünde yürür gibi çıtırtılar gelmedi içimden, canım yanmadı. Hayretle mutluydum, biliyorum, bu onun bebeği. Yine de kalbimde ya değilse, diye fısıldayan vicdansız bir şüphe. Ne çok isterdim onunla yumuşatıcı kokulu bir yatağa uzanmayı. Karşımda masumane bakarken, öpmek için usulca yaklaşmışken hayalim onu bir anda soyun diye üstüme abanan vatoz balıklarından birine dönüştürüyordu. Evlerden, yataklardan kaçtım. Buluşmak için parklara, bahçelere çağırırdım onu. Gelirdi. Klostrofobim var sanırdı. Benim sayısız fobim vardı ağzını kırdığımın hayatında, dilimin dönmediği bu bilmem nelere sıra çoktu.

Böyle oldu ölüm meleği. Gelenim yok suyumdan, sancımdan başka. Diyorum ki Allah'la bir konuşsan. Bir yolcu kadın var desen, karnı burnunda. İstediği yeni bir soluk değil. Sadece soluğunu duymak istiyor yavrusunun. Ciğerlerindeki tomurcuğun açıldığını. Böyle konuşsan Allah'la. Bir Hacer değilim, Meryem değilim, var mı benim gibilerin Allah'a inanmaya hakkı? Yok mu cansız bedenime bir damla zemzem? Kendi kendine nefes alabildiğini bir görsem bebeğimin. Elini versen ölüm meleği. Sımsıkı tutsam. Sırtımı sıvazlasan, ebem olsan benim. Bilmiyorum ki kaç eli olur bir meleğin? Hem ne olacak sanki, el senin değil, Fatıma anamızın eli. Ikın desen, var gücümle ıkınsam. Beni doğurtsan. Çok mu şey istiyorum. Çok sıkıştım, çişimi kaçırırsam eğer ıkınırken. Bana cesaret verir misin yoksa yüzünü mü ekşitirsin benim bugüne kadar Allah'ın her günü tiksindiğim gibi? Sana güvensem. Ölüme şahitlik ettiğin gibi bunca yıl, sonu yok sanılan solukları nasıl kestiysen, doğuma da öyle şahit olsan. Bana soluk olsan. İçimdeki ağırlıktan kurtulana kadar. Bu saman balyasını buraya kim koyduysa işte ona uçurduğum dua kadar. Sonra alabilirsin canımı.

YAZI KALIR

Edebiyatın sınır boylarına yolculuk yapan Poetika dizisi büyümeye devam ediyor!

Ölümsüzlük

Güray Süngü

İnsanlar ölüm düşüncesine katlanamıyorlardı. Tarih boyunca bu sebeple bir sürü şey icad ettiler. Ama en sonunda bu icadların hiçbirinin ölüm düşüncesini tam olarak yenmediğini gördüler ve kara kara düşündüler. Bu kara kara düşünme hâli bin yıl kadar sürdü. Akabinde kara düşüncelerinden sıyrılıp icad etmeleri gereken şeyi buldular. Ölümü öldürecek bir şey bulmalılardı, bir takım oyuncaklar, bir takım uğraşlar ile halledebilecekleri bir şey değildi demek ölüm. Ölümü öldürecek bir şey yani, alegori, metafor filan olmaksızın, doğrudan ölümsüzlük denen şeydi icad etmeleri gereken şey. Bunun için iyileşmeye dair icad ettikleri tıp adlı bilimin yanına bir yan dal kondurdular, buna haricen bir isim vermediler, yine tıp dediler, ama ciddiyetle de çalışmaya başladılar. Ölümün sebebi, hücrelerdi. Bir yerden sonra insan vücudundaki hücrelerin çoğalması, yenilenmesi duruyordu ve hücreler de ölümlü olduklarından hücrelerin ölenlerinin yerini yenileri almadığından bütün hücreleri -en azından insanın yaşaması için gerekli olan miktardaki hücreler- ölünce insan da ölüyordu. O hâlde insanın ölümsüz olması değildi mesele. Hücrelerin ölümüsüz olmasıydı. Bu sebeple hücrelerin ölmemesini sağlamalıydılar.

Bu uğraş epeyce zaman aldı. Bin yıl kadar da bunun uğraştılar. Neler yapmadılar ki, ölen hücrelerin yerine yeni doğal hücreler üretmeyi denediler. Olmadı. Ölen hücrelerin yerine, yeni yapay hücreler üretmeyi denediler. Biraz oldu, ama doğal olmadı. Doğal olmadığından insanın yaşamasını mümkün kılmadı. En nihayetinde insanlar ölmeye devam ettiler. Ama günün birinde bir şey buldular. Hücrelerin ölmesinin nedeni de hücreleri oluşturan atom altı parçacıkların dönüş hızlarıydı. Bir yerden sonra bu parçacıklar yavaşlıyorlardı. Dönüş hızları yavaşlayınca da hücre kendini yenileyemez hâle gelip ömrünü tamamlıyordu. O hâlde hücreleri oluşturan atom altı parçacıkların dönüşünü daimî kılacak bir buluşa ihtiyaçları vardı. Spesifik bir hedef bulduğu zaman ona ulaşmakta çok mahirdi insan. Dolayısıyla bu dönüşü daimi kılacak buluşu en sonunda yaptı. Deneyler tatbik edildi. Bir takım gönüllülere uygulandı

bu deney. Sonuç muhteşemdi. Hücrelerin ölümü engellenmişti. Dolayısıyla hücre ölmediğinden insan da ölmüyordu. Harika, değil mi?

Bir şerbet hâline getirildi bu ilaç. Abıhayat adı verildi ona ve çok acayip yüksek bir fiyattan satışa sunuldu. İlk taliplileri dünya üzerinde yaşayan ve korkunç derecede zengin olan insanlardı. Bu da aşağı yukarı yüzde birlik bir dilime tekabül ediyordu. Bu zengin insanlar yüzlerce yıl yaşadılar ve etraflarındaki herkesin ölümünü izlediler. Ama bu işten memnun kalmadılar. Zira kendileri kadar zengin olmayan arkadaşları, kendileri kadar zengin olmayan akrabaları, uşakları, bahçıvanları, kendilerine çalışan elemanları, herkes günün birinde ölüyordu ve zenginler kendilerine hak ettikleri gibi hizmet edecek yeni insanlar bulmak zorunda kalıyorlardı. İnsan çoktu tabii, bu pek sorun değildi ama üzülüyorlardı da bu ölümlere. En sonunda baktılar olmayacak, etraflarındaki herkese de abıhayat almaya başladılar. Bu giderek bir modaya dönüştü. Zenginlerin etrafındaki insanlar, onlarında etrafındaki insanlar, onların da etrafındaki insanlar derken, dünyada abıhayat içmeyen kimse kalmadı. Bu arada zenginler abıhayat içip de ölümsüz olmaya başladıktan sonra bir sorun baş göstermişti ama onlar ilk ânın mutluluk sarhoşluğundan, ilacı üretenler de satış fiyatının düşmesinden endişe ederek bu sorunu ilkin görmezden gelmişlerdi; abı hayat içenler ölmüyorlardı ama doğuma da sebep olamıyorlardı. Üreyemiyorlardı yani. Ama dünya üzerindeki herkes abıhayat içip de ölümsüz olunca hiçbir yerde hiçbir bebeğin doğmadığı çabuk fark edildi. Bu korkunç bir şeydi. İnsanlar birdenbire bu korkunç durumun ciddiyetini idrak ettiler. Yaşayacak yaşayacak ve yaşayacaklardı ama kendilerinden sonra diye bir şey olmayacağından, kendilerinden sonraya kalacak evlatları da olmayacaktı. Bu düşünce, insanların zihinlerini yavaş yavaş işgal etti. İnsanlar zihinlerinde ve kalplerinde koca bir karanlığa gömüldüler. Ama en nihayetinde anladılar; artık ölmüyorlar, sürekli olarak yaşıyorlardı ama son olmadığından gelecek diye bir şey de kalmamıştı ve sürekli bir azapla iç içeydiler artık; anladılar; hırsları nedeniyle kutsal kitaplarda bahsedilen cehenneme atılmışlardı, çıkış yoktu, son yoktu.

Devrim

Cehennem düşüncesi başlangıçta yoktu, zamanla oluştu. Zira insanlar zaman içinde farkettiler bazı şeyleri. Son yoksa geleceğin bir anlamı olmadığının anlaşılması zaman aldı. Öte yandan zenginler zengindi, yoksullar

yoksuldu, son olmadığından gelecekte bir şeylerin değişeceğine dair inanç da kalmadı, nasıl olsa geçecek ve her şey bitecek düşüncesinin güveni de kalmadı. Böylelikle zenginler başka türlü bir mutsuzluğun içine, yoksullar başka türlü bir mutsuzluğun içine düştüler. Ama böyle gitmesi de mümkün değildi. Yoksullar içinden ses yükseltenler oldu. Yetmiş yıl fakir olarak yaşamak bir ölçüde katlanılabilir bir şeydi ama bu aşağılık insanlara -zenginlere fakirler aşağılık derdi hep, ama sorun değildi, fakirlere de zenginler aşağılık derdiyedi yüz yıl, yedi bin yıl, aman tanrım, yetmiş bin yıl boyunca hizmetçilik mi edeceklerdi, onların evlerinde çöpleri döküp, fabrikalarında günde on saat aynı platformun önünde aynı kolu çevirip senede bir kez memlekete gitmek için gün mü sayacaklardı. Bunu yaşayabilirlerdi ama bunu yaşama düşüncesiyle yaşayamazlardı. Yoksullar içinden ses yükseltenler oldu. Ses, bir başkasının sesini beklerdi hep çoğalmak için. Öyle oldu. Bir kez ses yükselince, ses yükseltenlerin sayısı çoğaldı. Zenginler dünya insanlarının yüzde biriydi. Ama bunlar çok zenginlerdi. Az zenginler, zenginlere göre fakirdi, fakirlere göre zengindi. Fakirler açısından zenginlik muhayyile dışından olduğundan, az zenginlik ile çok zenginlik farkını tam idrak etmeleri başlangıçta mümkün değildi. Ama zenginler bu farkın farkındaydılar. Bu sebeple gidişatı önceden tahmin ettiler ve fakirlerin seslerini kısmaktansa -çünkü fakirler o kadar çoktular ki, bu ses kısılamazdı, sadece yönlendirilebilirdi- onları kendilerinden uzak tutacak bir yöntem buldular. Onları desteklediler. Az zenginleri hedef almalarını sağladılar. Başarıya da ulaştılar. Uzunca bir süre dünyada korkunç bir zenginlik-yoksulluk mücadelesi ve yani zengin-yoksul savaşı yaşandı. Çok zenginler o kadar yüksekteydiler ki ateşin kendilerine ulaşmaması için gerekli önlemleri aldılar, vaziyete göre bazen zenginlerin bazen fakirlerin galibiyeti için ortamı müsait hâle getirdiler. Bu şekilde çok zenginler izler ve oyunu kurarken, altta, zenginler ve fakirler sürekli olarak yer değiştirdiler. Ama bu durum da çok uzun sürmesine rağmen sonsuza kadar sürmedi. Çünkü günün birinde zenginler arasından fırsatı çok iyi kullanıp çok zenginlerin katına çıkanları farkeden fakirler ve bütün bu işleri manipüle edenin çok zenginler olduğunu farkeden zenginler aralarında bir anlaşma yaptılar. Bu anlaşmaya göre çok zenginlerin varlıkları zenginler ve fakirler arasında paylaşılırsa çok zenginlik diye bir şey kalmayacaktı, öte yandan fakirlik diye bir şey de kalmayacaktı. Uzun bir savaş yaşandı dünyada. Sonunda fakirler yukarıya, çok zenginler aşağıya indi. Herkes zenginledi. Herkes zenginleyince zenginlik diye bir şey mevzubahis olmaktan çıktı. Çünkü deniz kıyısında kahvaltı etmek, aslında

deniz kıyısında kahvaltı etmek güzel olduğundan güzeldi ama bir taraftan da herkes deniz kıyısında kahvaltı edemediğinden güzeldi. Herkes zenginleyince zenginlik diye bir şey kalmadığından, inceden ve ağır bir umutsuzluk kendisini hissettirmeye başladı ve insanlar uzun ve mücadelesiz bir yaşam sürerken umudun, yarının, geleceğin ve aslında hiçbir şeyin anlamının kalmadığını farkederek cehennemde olduklarını anladılar. Ne demiştik; ama en nihayetinde anladılar; artık ölmüyorlar, sürekli olarak yaşıyorlardı ama son olmadığından gelecek diye bir şey de kalmamıştı ve sürekli bir azapla iç içeydiler artık; anladılar; hırsları nedeniyle kutsal kitaplarda bahsedilen cehenneme atılmışlardı, çıkış yoktu, son yoktu.

Mesih

Bütün bunlar olurken günün birinde taze bir mezar buldu bir insan. Bütün büyük şehirlerin uzağında, ormanın içinden geçilen bir vadide, bir dereye bakan bir tepede, sakince kazılmış, yumuşak bir toprakta bir mezar taşı dükkatini çekti, şehrin gürültüsünden doğaya kaçan bin beş yüz yaşında bir adamla bin dört yüz seksen yaşındaki oğlunun. Toprağa dokundular. Evet, tazeydi. Taşı okudular, iyi bir insandı, çok yaşlıydı, seksen yıl yaşadı ve huzura kavuştu yazıyordu taşta. Heyecanlandılar. Hemen şehre koştular ve daha kalabalık bir hâlde geldiler. Tvler de geldi. Haberciler, bilim adamları, sanatçılar, filozoflar, bürokratlar, devlet adamları, herkes geldi. Mezarında sahibini bulmak doğal olarak hiç zor olmadı. Hemen beş yüz metre ötede bacası tüten bir kulübede yaşıyordu, mevtayı gömen insanlar. Aslında insan. Bir kişiydi. Genç bir kızdı. Ona baktılar, hayran hayran. Kaç yaşındasın dediler. On yedi dedi kız. Aman tanrım, yer yerinden oynadı. Dünya üzerindeki en genç insan bin dört yüz on üç yaşındaydı o sıra. Ne diyordu bu böyle? On yedi mi? Yer yerinden oynadı. Onun önünde eğildiler ve onu şehre götürdüler. Anlat dediler, nasıl yani? Ölen babamdı dedi genç kız. Bir süre önce de annem ölmüştü. Biz, her kuşak iki evlat doğurarak bin beş yüz yıldır yaşıyoruz burada. Nasıl yani dediler, kardeşlerinizle mi evleniyorsunuz? Adem'le Havva'nın çocukları da kardeşti, dedi bilim adamları. Din adamları karşı çıktı. Sapıklık bu dedi. Sanatçılar hayretle baktılar ve harika, dediler. Siyasetçiler bu öyledirse öyle de budur, dediler. Büyük tartışmalar çıktı. Secere ortaya döküldü. Nasıl oldu, ilk başta nasıl oldu, nasıl ölmez olmadı dedelerinizin dedelerinin dedesi dedi insanlar. İçmemiş abıhayat dedi genç kız. Neden dedi insanlar? Çünkü

dedi, bize kuşaktan kuşağa anlatıldı bu, yazı güzel kılan kış, kışı güzel kılan yazdır. Dedelerimizin dedelerinin dedesi buna inanırmış, içmemiş abıhayatı. Evlatlarını da böyle yetiştirmiş, böylelikle ölümsüz olacağına inanmış, derdi ki babam mesela; bak şu an dünyada milyarlarca insan var, onlar azap içindeler ve onları hiç hatırlayan olmayacak, ama dünya durdukça dedemin adı hatırlanacak. Genç kızın önünde hayranlık ve şaşkınlıkla eğildi bir kez daha insanlar. Sonra da onu öldürdüler.

İyi Bir Adam

Kadir Daniş

Dursun Karasüleymanoğlu iyi bir adamdı. Karısını severdi. Etsiz yemek yaptığında biraz üzülürdü ama "Belki bir dahaki sefere etli yapar." diye düşünerek sesini çıkarmazdı. Bulaşıkları yerleştirirdi. Çamaşırları asardı ve kuruduklarında aralarından kendininkileri seçer, katlayıp dolaba koyardı. Çünkü karısının çamaşırlarını nasıl katlayacağını bilmiyordu. Karısı süpürge yaptığında o da paspas atardı ve işi bitinceye kadar, yerleri sildiği suyun içindeki temizlik maddesinin güzel koktuğunu, hayatını, karısının güzelliğini ve her şeyi güzel yaptığını (mesela yürümek, ekmek bölmek, giyeceği kıyafetleri birbirine uydurmak, saçını toplamak) ve ortak geleceklerini düşünürdü. (Yakın gelecekte arabalarını değiştirmek ve bir gün ev sahibi olmak istiyorlardı.) Eve geç gelmezdi. Gezeceğinde karısıyla gezerdi. Karısı kendi arkadaşlarıyla gezmek istediğinde hemen müsaade ederdi; öyle zamanlarda kendisi ya Süleymaniye'ye gider ya da arkadaşı Ekrem'i arayıp Kocamustafapaşa'ya çağırırdı. (Dursun Karasüleymanoğlu eşiyle birlikte Pazartekke'de oturuyordu; boş zamanlarında Süleymaniye'nin avlusundan boğaza bakmayı severdi ve arkadaşı Ekrem'le Kocamustafapaşa'da çayı güzel, ucuz, hizmeti hoş bir kahvede tavla oynarlardı.) Karısından önce kalktığında kahvaltıyı kendisi hazırlar, karısını da çağırırdı. Kendisi ütü yapmayı bilmediği ve karısına da zahmet vermek istemediği için gömlek giymezdi. Hepsinden önemlisi, daha doğrusu *Dursun Karasüleymanoğlu'na göre* hepsinden önemlisi, seviştiklerinde bencil davranmamasıydı. Her sevişmeden sonra karısına "Doydun mu?" diye bile sorardı.

Bir gün Dursun Karasüleymanoğlu işten çıktı. Eve gelirken Haseki'de bir tatlıcıdan halka tatlısı aldı (Aksaray'da bir turizm acentesinde çalışıyordu.) ve yürürken tramvayın Pazartekke durağına kadar hep halka tatlılarını, lezzetlerini ve karısının halka tatlısı yerken ne kadar güzel olduğunu ve kocası halka tatlısı aldığı için mutlu olacağını düşündü.

Eve girdiğinde karısını düşünceli buldu. "Karımın böyle kara kara düşünmesinin sebebi açlık mı?" diye sordu kendine. Yemek yediler, karısı hâlâ

düşünceliydi. "Karımın böyle kara kara düşünmesinin sebebi yediklerini henüz sindirmemiş olması mı?" diye sordu kendine. Yemekten sonra çay içtiler ve henüz tatlı iştahları kabarmadığından halkalara dokunmayıp badem yediler, karısı hâlâ düşünceliydi. "Karımın böyle kara kara düşünmesinin sebebi benim işlediğim bir kabahat yahut hata mı?" diye düşündü. Çünkü o iyi bir adamdı. Sonra bu düşündüklerini unuttu. Çayını bırakıp karısının yanına gitti, yanağını okşadı, omzunu açıp öptü. Karı-koca oldular.

Her şey olup bittikten sonra sigara içtiler, karısı hâlâ düşünceliydi. Dursun Karasüleymanoğlu, "Karımın böyle kara kara düşünmesinin sebebi doymamış olması mı?" diye düşündü. Endişelendi, çünkü o iyi bir adamdı, ve karısına "Doydun mu?" diye sordu. Kadın sigarasının ucunu küllükte çevirirken gülümseyerek "Doydum, Dursun Karasüleymanoğlu." dedi. Ama öyle bir gülümsemişti ki sanki onun için gülümsemek bir çeşit ağlamaydı, veyahut da ağlamamak için gülümsemişti. Dursun Karasüleymanoğlu karısının cevabına sevindi ve onu mutfakta halka tatlısı yemeye davet etti. Kadın az önceki gülümsemeye benzeyen adımlarla geldi mutfağa. (Yani yürümek onun için bir çeşit ağlamaydı, veyahut da ağlamamak için yürüyordu.) Dursun Karasüleymanoğlu tatlıları çıkarıp masaya koymuş, oturmuş yiyordu. Karısı oturmamış dikiliyor, ona bakıyordu. Dursun Karasüleymanoğlu bunu fark edince başını kaldırıp karısına baktı, bir yandan tatlısını çiğnemeye devam ediyordu. "Tatlı yesene." dedi yumuşak bir sesle. Kadın az önceki gülümsemesine ve ondan biraz sonraki yürüyüşüne benzer bir tebessümle gülümsedi. Dursun Karasüleymanoğlu'nun yanağını okşadı. "Sen iyi bir adamsın, Dursun Karasüleymanoğlu." dedi, "Seninle geçirdiğim tek bir gün için bile pişman değilim. Ama..."

"Ama ne?" diye sordu Dursun Karasüleymanoğlu, "Sonunda karımın neden böyle kara kara düşündüğünü öğreneceğim. Benimle dertleşiyor." diye geçiriyordu içinden.

"Ama..." dedi karısı, "Ben artık seni sevmiyorum, Dursun Karasüleymanoğlu. Çok uzun bir süredir mutsuzum. Seni üzmemek için mutsuzluğumu bastırmaya, mutlu olmaya çalıştım. Ama olmadı. İnan ki seninle mutlu olabilmek hayatta en çok istediğim şey, gerçekten. Ama olmuyor. İkimiz birbirimize göre değiliz."

Dursun Karasüleymanoğlu çok şaşırdı, çok üzüldü, karısını elinde tutmak için ne yapması gerektiğini bilemiyordu. "Başka biri mi var?" diye sordu. Halka tatlısının yarısını yemişti, devamı hâlâ elindeydi ama yemiyor, öylece

tutuyordu. “Hayır, Dursun Karasüleymanoğlu.” diye cevap verdi karısı, “Sana asla sadakatsizlik etmedim. Sana sadakatsizlik etmeyi aklımın ucundan bile geçirmedim.”

“O zaman sorun nedir?” diye sordu Dursun Karasüleymanoğlu.

Kadın, “Anlamıyorsun, Dursun Karasüleymanoğlu.” dedi, “Sorun da burada. Anlayabilseydin belki mutlu olurduk.”

“Neyi?” diye sordu Dursun Karasüleymanoğlu. Çok sakindi, o sırada “Ekrem olsaydı şu an çok sinirlenirdi. Ekrem’in karısı Ekrem’e böyle bir şey yapsa Ekrem kesinlikle çok kızardı.” diye düşünüyordu ve suratına yansıtmasa da içten içe, gönlünde, çok mahzundu.

Kadın iç çekti, güçlü bir soluk verdi. “Hayat bu kadar mı, Dursun Karasüleymanoğlu?” diye sordu cevaben, “Bu kadar mı bizim hayatımız? Bundan mı ibaret?” Bunları sorarken parmaklarını açmış, yere çevirdiği elini aşağı yukarı sallıyordu. Dursun Karasüleymanoğlu cevap vermedi. Karısı çok sinirlendi ve odayı, eşyaları göstererek “Bütün bunlar *bu kadar* mı!” diye bağırdı. Kendisini ve kocasını işaret ederek “Biz *bu kadar* mıyız!” diye bağırdı. Parmağını mutfak penceresinden görünen manzaraya (Osmanlı’dan kalma bir mahalle camiinin avlusu ve avluya bitişik apartmanların alt katındaki birkaç tenteli dükkân) çevirerek “Burası *bu kadar* mı!” diye bağırdı.

Dursun Karasüleymanoğlu sevindi. İşte karısı eşyaları değiştirmek ve başka bir semte taşınmak istiyordu, mesele bu kadar basitti. “Karıcığım eşyaları yenileriz, başka bir semte taşınırız. Yeter ki ayrılmayalım.” dedi. Çünkü o iyi bir adamdı. Karısı birden ağlamaya başladı. “Anlamıyorsun, Dursun Karasüleymanoğlu!” dedi hıçkırıklarının arasından, “*Bu kadar* olamaz, hepsi *bu kadar* olamaz...” Sonra öğürdü, biraz kendini tutmaya çalıştıysa da beceremedi, mutfağın ortasına kustu.

Dursun Karasüleymanoğlu karısının sırtını sıvazladı ve bir bardak su verdi. Çünkü o iyi bir adamdı. Kadın kalktı, kovayı ve paspası getirdi ama Dursun Karasüleymanoğlu elini kaldırıp “Ben hallederim.” dedi. Kadın bir süre önceki gülümsemesine ve ondan biraz sonraki yürüyüşüne benzer bir tebessümle gülümseyerek “Sen iyi bir adamsın.” diye karşılık verdi. Sonra da çantasını alıp gitti.

Biraz sonra Dursun Karasüleymanoğlu bir sigara yaktı ve karısının kusmuğuna bakarak gülümsedi. Ama öyle bir gülümsemişti ki sanki onun için gülümsemek bir çeşit kusmaydı veyahut da kusmamak için gülümsemişti.

Dursun Karasüleymanoğlu akşamın kalanını evde dolaşarak, eşyalara

bakarak, sigara içerek ve mutfak penceresinden manzarayı izleyerek geçirdi. Hava güzeldi, mevsim yazdı. Akşamlardan cumayı cumartesiye bağlayan bir akşamdı. Uzak komşuların evlerinden okey taşı sesleri geliyordu.

Dursun Karasüleymanoğlu ertesi akşam işten çıkıp eve geldi. Paspasla yerdeki kusmuğu temizledi. (Biraz zorlandı açıkçası, çünkü kusmuk kurumuştu.) Akşam yemeği olarak dünden kalma halka tatlılarını yedi. Tatilini, yani o cumartesi akşamını, müteakip pazar gününü ve akabindeki pazar akşamını evde dolaşarak, eşyalara bakarak, sigara içerek, mutfak penceresinden manzarayı izleyerek ve çocukluğunu düşünerek geçirdi. Yemyeşil dağları, bir türlü dinmeyen yağmurları, o balıkçı teknesini düşündü. Attığı ağları, tuttuğu balıkları, ağın elinde bıraktığı hissi, balıkların kokusunu, babasının çizmelerini, denizdeki dalgaları ve fırtına çıktığı zaman rüzgârın esişini hatırladı. Balığa gidecekleri zaman erkenden kalktıklarında sabah havasıyla nasıl uyandığını, üşüdüğünü, sobanın sıcaklığını ve işemiş olmasına rağmen sürekli çişi varmış gibi hissettiğini ama annesinin onu kendi elceğizleriyle beslediğini, okşadığını ve bağrına bastığını hatırladı. Sonra bir keresinde yine annesiyle başka bir memlekete çay toplamaya gidişlerini, orada birilerine yardım ettiklerini, çay tarlalarını, çay makaslarını, çay çuvallarını, çayların arasında kendisine memelerini gösteren yeşil gözlü genç kızı hatırladı. "Eskiden böyle değildi." diye mırıldandı, "Eskiden mutluydum. Şimdi çok üzgünüm. Eskiden böyle değildi. Eskiden mutluydum. Şimdi çok üzülüyorum."

Dursun Karasüleymanoğlu pazartesi sabahı işe gitti. Cuma akşamından beri -aradaki ufak, istemsiz uyuklamalar sayılmazsa- hiç uyumamıştı. Büronun kapısından içeri girdiği gibi iş arkadaşları etrafına toplandı. "Çok kötü görünüyorsun, Dursun Karasüleymanoğlu. Gözlerin ne biçim olmuş." dediler. "Biraz rahatsızım." diye cevap verdi Dursun Karasüleymanoğlu. Arkadaşları durumu patrona bildirdiler ve patronun izniyle Dursun Karasüleymanoğlu'na eve gidip yatmasını veya bir doktora görünmesini salık verdiler.

Dursun Karasüleymanoğlu o gün biraz aylaklık etti. Laleli, Beyazıt ve Çemberlitaş'tan geçerek Sultanahmet'e geldi. Sultanahmet Camii'nin bir minaresi yarımdı. Meydan'dan geçip Cankurtaran'a indi, Çatladıkapı'da, Ahırkapı'da, Kumkapı'da ve Kadırga'da dolaştı. Sokakların sonu gelmiyordu. Şaşırdı buna. Akşama doğru Horhor'a Ekrem'in evine gitti.

Dursun Karasüleymanoğlu apartmanın merdivenlerini tırmanırken arkadaşı Ekrem mutfakta söylenen karısının homurdanmalarını ve dostunun ayak seslerini dinleyerek kapıda onu bekliyordu. Dursun Karasüleymanoğ-

lu'nu görür görmez hayretle bir "Aaa!" dedi, "Oğlum bu hâlin ne? N'oldu sana?" Ve arkadaşının mosmor göztorbalarına bakarak cevap bekledi.

Dursun Karasüleymanoğlu gayet sakin "Yengen beni terk etti, Ekrem." dedi. Ekrem'in yüzü allak bullak oldu. İşaret parmağını gösterip "Bekle." diyerek bir anlığına gözden kayboldu. Geldiğinde tişörtünü değiştirmişti. İçeriden karısının "Allah belanı versin!" diye bağırdığı duyuldu.

Ekrem, arkadaşının anlattıklarını dinledikten sonra "Vay orospu! Neyi eksikmiş?" dedi. Dursun Karasüleymanoğlu bozularak "Ayıp olmuyor mu, Ekrem? Yengen sonuçta." diye karşılık verdi. Ekrem bir şey diyecek gibi ağzını açmıştı ki arkadaşının göz torbalarını gördü yeniden ve "Gel Dursun Karasüleymanoğlu, senin biraz kafanı dağıtalım." dedi.

Samatya'da bir meyhaneye gittiler. Sofrada lakerda, haydari, kalamar, eski kaşar, Ezine peyniri, kavun, acı kırmızı biberli süzme yoğurt, ekmek ve büyük rakı vardı. Dursun Karasüleymanoğlu mezelerden yemeyi, rakısından içmeyi unutuyor; Ekrem arkadaşına yiyip içmesini hatırlatıyor, onu neredeyse eliyle besliyordu. Rakı bitti. Yaprak ciğer ve tereyağında karides söylediler. Birer kola içtiler. Sonra da birer bardak tavşan kanı çay. Ardından bir de küçük rakı açtırdılar. Ekrem iyice sarhoş olmuştu ve çok neşeliydi. Ondan az içmeyen Dursun Karasüleymanoğlu sarhoş olmuşsa da çaktırmıyordu.

Dışarı çıktıklarında Ekrem gözlerini dikkatle, yahut sarhoşlukla, kısıp arkadaşına baktı ve çilingir sofrasının bir fayda sağlamadığını gördü. Biraz düşündü. "Gel bak, seni nereye götüreceğim Dursun Karasüleymanoğlu." dedi sonra. Taksiyle Kıztaşı'na gittiler. Apartmanın merdivenlerini çıkarken Ekrem, Dursun Karasüleymanoğlu'nun koluna girdi ama hangisi hangisini taşıyor belli değildi. Duvarları pembe boyalı bir daireye geldiler. Kadının biri Ekrem'e sarıldı, diğeri Dursun Karasüleymanoğlu'nun yanına geldi. Ekrem sırıtarak "Arkadaşım bugün üzgün, abla. Biraz yüzünü güldürüver." dedi.

Parayı peşin vermiş olmalarına rağmen, Dursun Karasüleymanoğlu o kadınla yatmadı, yatamazdı da. (Sadece şuna niyeyse çok hayret etti: Kadının memeleri çay tarlasındaki kızın memelerinden de, karısının memelerinden de farklıydı. Hâlbuki bunun doğal olduğunu idrak edebiliyordu.) Çünkü, nasıl ifade etmeli, tabanca ateş etmiyordu. Ya da, bir başka deyişle, kuş uçmuyordu. Çünkü Dursun Karasüleymanoğlu karısını seviyor, kendini hâlâ ona sadık hissediyordu. Çünkü o iyi bir adamdı. Bu yüzden de açıkçası kadından utanmıştı. Utanınca da canı çekmemişti. Birazdan çıktılar. Ekrem'in keyfi yerindeydi. Dursun Karasüleymanoğlu'nun suratını görünce "Ulan bu da mı iyi gelmedi!"

diye çıkıştı. Arkadaşı "Yengen..." diye cevap verecek olduysa da "Yahu ne ara yengemiz oldu, pis bir kadın işte!" diye kestirip attı.

Dursun Karasüleymanoğlu o gece Ekremlerde kaldı. Ekrem'in karısı ona temiz yatak serdi, bir bardak suyla bir uyku hapını da başucundaki sehpanın üstüne bıraktı. Dursun Karasüleymanoğlu uyku hapını içmesine rağmen bütün gece uyuyamadı ve penceredeki tülün desenine (cinsini bilmediği bir çiçek, belki de bir kuş) bakarak karısını düşündü. Ancak sabaha karşı, hava ışımaya başladığında, uykuya daldı.

Ertesi ay boşanma davaları görüldü. Duruşmadan sonra karısı Dursun Karasüleymanoğlu'na gülümsedi, "Hakkını helal et, Dursun Karasüleymanoğlu." dedi. Dursun Karasüleymanoğlu cevap vermedi ve gönlündeki keder çehresine vurmasın diye dua etti içinden.

Bir müddet sonra uykusu düzene girdi. Hayatı da kolaylaştı. Arabasını sattı, işe yürüyerek gelip gidiyor, kendini iyi hissediyordu. Evinin temizliğini ve yemekleri Ekrem'in karısı yapıyordu. Aslında Dursun Karasüleymanoğlu bundan hoşnut değildi. Arkadaşına da, eşine de zahmet vermek istemiyordu. Çünkü o iyi bir adamdı. Ama arkadaşı ve eşi de iyi insanlardı ve Dursun Karasüleymanoğlu'na yardım etmek istiyorlardı. Ekrem, karısına "En azından sıcak yemek yesin garip." demişti. Ayrıca Dursun Karasüleymanoğlu Ekrem'le karısının çabalarını karşılıksız bırakmıyordu. Emekleri karşılığında Ekrem'in karısına her ay maaşından kendini yormayacak, onların da aile bütçesine (Nasıl demişti ilk kez para teklif ettiğinde: "Ev ekonominize katkıda bulunması için.") destek olacak bir miktar para veriyordu. Kadın da Ekrem de bu parayı kabul etmediler ilkin. Hatta uzunca bir süre direndiler. Ama en sonunda Dursun Karasüleymanoğlu "Ölümü öpün! Almazsanız ölümü görün! Mahcup oluyorum artık, Ekrem. Havva abla, gözünü seveyim..." deyince razı oldular.

Epey bir müddet böyle yaşadı; bir buçuk iki sene, yahut da daha fazla, üç dört sene. Karısını unutmuştu artık. Bir gün Havva, kendi anahtarıyla Dursun Karasüleymanoğlu'nun evine girmiş, temizlik yapıyordu. Dursun Karasüleymanoğlu işten geldi. Havva'yla selamlaştılar. Beriki "Kolay gelsin, Havva Hanım. Ellerine sağlık." dedi, öbürü de "Hoşgeldin Dursun Karasüleymanoğlu Bey, teşekkür ederim." diye cevap verdi. İkisi de mahcup olmuşlardı, çünkü Ekrem'in olmadığı bir ortamda yalnız kalmaları uygun değildi. Dursun Karasüleymanoğlu "Ben mi erken geldim acaba?" diye, Havva'ysa "Geç mi geldim yoksa?" diye düşünüyordu. Şimdiye kadar ne güzeldi, hiç denk gelmemişlerdi.

Nihayet Dursun Karasüleymanoğlu kızara bozara "Ben bir çay içip geleyim, Havva Hanım." dedi. Havva da domates gibi bir suratla ama gülümseyerek "İsabet olur." cevabını verip işine döndü. Dursun Karasüleymanoğlu kapıdan çıkarken niyeyse arkasına baktı ve kısa bir süreliğine, Havva'nın iş yaparken eğilip bükülen, genişleyip daralan vücudunu seyretmekten alıkoyamadı kendini. Fena oldu, utandı. Nefes nefese, çarpıntı içinde dışarı fırladı. Bir duvara yaslanıp düşündü: Acaba Havva'nınkiler de farklı mıydı?

Ertesi gün yanında yarım kilo fıstıklı kuru kadayıf, yarım kilo da sütlü nuriye baklavasıyla Ekremlere ziyarete gitti. Çok çok sıkılarak mahallesinde ihtiyaç sahibi, yaşlı bir kadın olduğunu ve artık yemeğini yapıp evini temizlemesi için onunla anlaştığını söyledi. Yalandı tabii. Yalan söylüyordu, çünkü o iyi bir adamdı. "Bu söylediğim yalan sayılmaz." diye düşünüyordu. Ekrem'le Havva darılmadılar. Ama Havva'nın elmacık kemikleri kızardı.

Bir süre kendi işini kendi halletmeye çalıştı. Ama ev pisti ve Dursun Karasüleymanoğlu'nun midesine doğru düzgün yemek girmiyordu. Hazır yemek çok pahalıya geliyordu. Mahalledeki bakkala ve aşağıdaki komşuya derdini anlattı. Çok geçmeden bir gündelikçi bulundu.

Ama benzer bir sorun baş gösterdi. Dursun Karasüleymanoğlu, tanımadığı bir insana evinin anahtarlarını teslim etmek istemiyordu. Evde yalnız kalmaları da düşünülemezdi. Ne yapılabileceğini düşündü ve daha ilk iş günü kadına "Daire kapısı açık dursun, ben mutfakta oturayım. Siz işinize bakın. Olur mu?" diye sordu. Daire kapısı açıkken apartmanın sahanlığından evin mutfağı ayan beyan görülüyordu. Kadın gülümseyerek "Olur." dedi. İnce bir davranıştı bu. Çünkü Dursun Karasüleymanoğlu iyi bir adamdı.

Kadının temizliği bitince Dursun Karasüleymanoğlu ona yorgunluk kahvesi pişirdi. Çünkü o iyi bir adamdı, her ne kadar ücret ödüyor olsa da kadını yorduğu için biraz mahcuptu. Kendisiyse su içmekle yetindi. Ama sonraki kereler kendisi de kahve içti. Rutine dönüştü bu onlar için. Artık bazen kahveyi kadın pişiriyordu. "Siz de bir erkeğe göre iyi kahve pişiriyorsunuz Dursun Karasüleymanoğlu Bey." diyordu, "Ama benimkinin daha lezzetli olduğunu kabul etmelisiniz. Hem köpüğü de daha fazla." Dursun Karasüleymanoğlu başını sallayarak, kızararak gülümsüyordu. Daire kapısı hep açıktı.

Bir müddet böyle yaşadı Dursun Karasüleymanoğlu. Gündelikçi kadınla arkadaş olmuşlardı iyiden iyiye. Birbirlerini tanıyor, huyunu suyunu biliyorlardı artık. Kadın Dursun Karasüleymanoğlu'na dair nelerden haberdar değildi ki! Bir kez evlenip boşandığını biliyordu; çocuğu olmadığını, kiracı olduğunu,

Aksaray'da seyahat acentesinde çalıştığını, eskiden evrak düzenlerken ve -gerçi o da yetse de- daha az bir maaş alırken geçen sene muhasebe kursuna gittiği için şimdi daha rahat olduğunu ve cebinin biraz daha fazla para gördüğünü, bir ara iş yerinde daha da yükselmek için yabancı dil kursuna gittiğini ama maalesef aklının gavur dillerine, İranlıların o melodik diline ve Arapların -Allah günah yazmasın ama- kaba saba konuştuğu Arapçaya ermediğini... Dursun Karasüleymanoğlu kadınla ilgili nelere vakıf değildi ki! İki çocuğu vardı kadının; biri kız, dokuz yaşında ve diğeri erkek, beş yaşında. Çocukların babası ya ölmüştü ya da ailesini terk edip gitmişti. (Dursun Karasüleymanoğlu burasını ilkin umursamadığından aklında tutamadı. Sonradan, olaylar geliştikçe, sormak istedi ama açıkçası merak etmiyordu artık. Ayrıca o adamın bahsi açıldığında sinirleneceğinden korkuyordu. Öyle bir durumda da bir çuval incir berbat olabilir, elde ettikleri güzellik meyve vermeden solabilirdi.) Eyüp'te, teleferik yakınlarında dededen kalma tek katlı, eski ama temiz ve kullanışlı bir evde oturuyorlardı; kadın cumaları türbeyi ziyarete gidiyor, hafta sonları da bazen çocuklarla sahilde geziyorlardı. Kadın dantel örmeyi (Dursun Karasüleymanoğlu'na büyük bir sanatçı gibi geliyordu kadın; danteller nefisti, Dursun Karasüleymanoğlu bir keresinde çok ince tığlarla örülen bir danteli görünce dayanamayıp "Böyle bir şeyi örmekle ancak manyaklar uğraşır!" diye haykırmıştı. Manyak derken iyi bir şey kastediyordu.) ve akşamları televizyondaki dizilere bakmayı seviyordu. İmkânı olmadığından hayal kurmamaya çalışıyordu ama gönlünde, bir gün nasip olursa, bileklerinde çok değil, üçer dörder tane bilezik görme arzusu yatıyordu...

Bir gün yine yorgunluk kahvesi içiyorlardı. Dursun Karasüleymanoğlu birden kendini tuhaf şeyler düşünürken buldu. Kadın ellerini sallayıp gülerek ve heyecanla bir şeyler anlatıyordu ama Dursun Karasüleymanoğlu onu duymuyordu bile. Dudaklarını, gözlerini, kaşlarını, ellerini, saçlarını, inip kalkan göğsünü izliyordu. Kadın çirkin değildi. Çok genç de değildi ama Dursun Karasüleymanoğlu kadar yoktu yaşı. Titiz biriydi, orası belli; ve yemekleri lezzetliydi. Hepsinden önemlisi, yahut *Dursun Karasüleymanoğlu'na göre* hepsinden önemlisi, neşeli ve hoşsohbet bir kadındı.

Kadın konuşmaya devam ediyordu. Dursun Karasüleymanoğlu ansızın "Nazan Hanım..." dedi. Kadın sustu, gülümsedi, kahvesinden bir fırt aldı. "Nazan Hanım, benimle evlenir misiniz?" Kadın ağzındaki kahveyi püskürttü. Kahve bulaşan eline baktı. Kalkıp havlu alarak etrafı temizlemeye koyuldu. Eli ayağına dolaşıyordu. Kıpkırmızı olmuştu. "Dursun Karasüleymanoğlu Bey, ben..." dedi, başka bir şey diyemedi. Ağlayarak öbür odaya kaçtı.

Evlendiler. Düğüne erkek tarafı olarak Ekrem'le Havva, bir de Dursun Karasüleymanoğlu'nun memleketteki birkaç akrabası geldi. Kız tarafı daha bile dardı. Nazan artık yalnızca kendi evini temizliyor ve ancak kendi ailesi için yemek pişiriyordu. Artık eskisi gibi Allah muhafaza namerde muhtaç kalma korkusu içinde değildi. Hatta kollarında, hayalindekiler daha çoktu gerçi ama olsun, birer bilezik vardı. Kendi zevki için, hobi olarak ördüğü dantelleri konu komşuya, uzak tanıdıklara filan satarak birikim bile yapıyordu. Dursun Karasüleymanoğlu da mutluydu. Çocukları vardı artık, kendisini benimsemişlerdi. ("Sahi," diye düşünmüştü evliliğinin altıncı ayında Dursun Karasüleymanoğlu, "Bizim onca sene niye çocuğumuz olmadı?" Belki de kendisi yahut eski karısı kısırdı.) Sonunda gerçek bir aile sıcaklığı ve saadeti içinde yaşıyordu. Üstelik, ayıptır söylemesi, Nazan Hanım'da çay tarlasındaki kızda, eski karısında ve Kıztaşı'nda gördüğü kadında olmayan bir şeyler, güzel, sıcak, insanı heyecanlandıran, epey farklı bir şeyler de vardı. Ara sıra sahilde, Bahariye Adaları'na karşı bir sigara tüttürürken "Eskiden böyle değildi." diye mırıldanıyordu Dursun Karasüleymanoğlu, "Eskiden hüzünlüydüm. Şimdi mutluyum. Eskiden böyle değildi. Eskiden çok üzülüyordum. Şimdi memnunum." Bir tek, evleri sobalıydı; biraz zahmetliydi onunla uğraşmak. Aslında Nazan hemen her konuda olduğu gibi, o konuda da Dursun Karasüleymanoğlu'nun yardımına ihtiyaç duymadan işini hallediyordu, hem sonuçta bunca senedir kendisi uğraşmıştı sobayla ama canı durmuyordu kocasının, işlerin illa bir ucundan tutmak istiyordu. Çünkü o iyi bir adamdı.

Evlendikten bir buçuk sene sonra bir kış günü, akşamüstü, Dursun Karasüleymanoğlu Tahtakale'de dolaşıyordu. İşten çıkıp buraya yürümüştü. Çocuklara oyuncak bakıyordu. Aldı da. Tahtakale Hamamı'nın önünden geçti. Rüstempaşa Camii'nin oraya çıktı. Yağmur yağıyordu; insanlardan kimisi o kalabalıkta şemsiyeli geziyor, kimisi kapüşonunu şapkasını çekmiş, bana mısın demiyordu. Caminin önünde, kendisinden beş altı adım ötede karısını gördü. Eski karısını. Yanında bir adamla el ele, güle söyleye yürüyordu. Dursun Karasüleymanoğlu'nun nefesi kesildi. Dizleri titredi. Yere çöküverdi. Birileri yardım etti hemen, bir dükkânın içine çektiler, oturttular, ayaklarını uzattırdılar, ayran içirdiler. Çabucak kendine geldi. Yardımsever vatandaşlardan özür diledi ve onlara teşekkürlerini sundu. Ayran için para teklif etti, "Lafı mı olur!" dediler. Çarşıdan çıktı, tabana kuvvet yürüdü Eyüp'e. Islanmak umurunda değildi. Mehterhane'nin arkasında bir helvacıdan halka tatlısı aldı. (Sıcak irmik helvası ve fırınlanmış peynir helvası satan bir helvacıydı bu dükkân. Ama bir tablada halka tatlısı da satıyordu.)

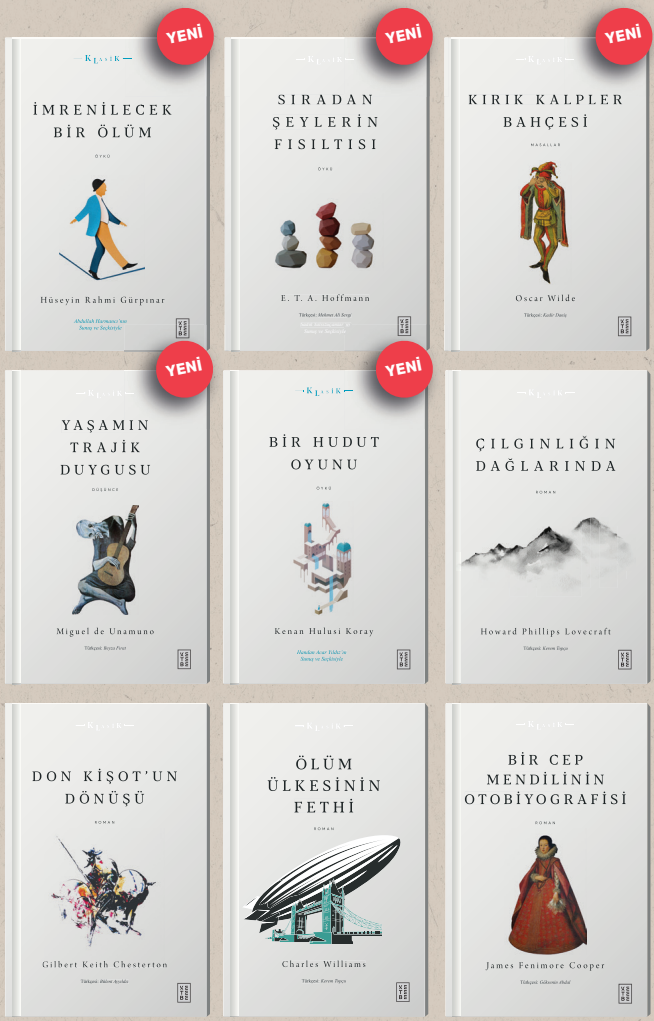
Nazan tatlıları görünce sevindi, teşekkür etti. Dursun Karasüleymanoğlu "Estağfirullah." dedi, teşekkür gerektiğini düşünmüyordu. Evin erkeği olduğuna göre, onlara tatlı getirmiş olması öyle ahım şahım bir hadise sayılmazdı.

Yemekten sonra çocuklara birer tatlı ikram edildi. Dursun Karasüleymanoğlu da aldı kendisine bir tane. Nazan çay içerek televizyona bakıyordu. Karısını sevdiğini düşündü. "Tatlı yesene." dedi yumuşak bir sesle. Kadın gülümsedi. Ama öyle bir gülümsemişti ki sanki gülümsemek onun için çok daha yüce, çok daha güzel, çok daha yüksek bir şeylerin fani, dünyevi, beşeri, yeryüzüne ait, basit, doğal ve ideal ifadesiydi. Kocasının yanağını okşadı, "Sen iyi bir adamsın, Dursun Karasüleymanoğlu." dedi, "İyi ki evlendik. Sensiz geçirdiğim günlerime yanıyorum, keşke daha önce karşılaşsaymışız."

Sonra gidip çayları tazeledi. Gelince kendisine tatlı aldı. Ama Dursun Karasüleymanoğlu kendi elindeki yarım halkayı uzatarak "Dur." dedi, "Önce bunu bitir. Ben yarısıyla doydum."

YAZI KALIR

Klasik dizisi orijinal dilinden titiz çevirilerle büyüyerek devam ediyor!

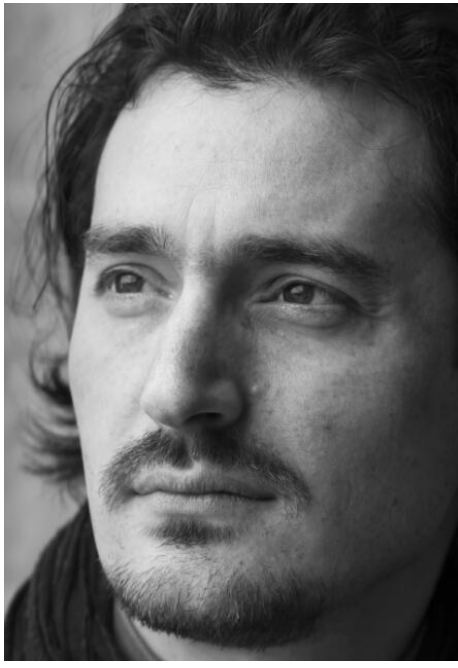

İmgeler Sûretler

Calvino kendi kurmaca dünyasında en çok tekrar eden imgenin kent olduğunu söylüyor; Borges'e sorsalardı (belki de sormuşlardır) labirent cevabını verirdi. Biz Atay için bunun "oyun", Tanpınar içinse pekala "zaman" olabileceğini düşünüyoruz. Yeterince ısındıysanız artık sorumuzu soralım: Ya sizin? Sizce neden?

Tuna Yukay:

İlk sorunun cevabı olarak, eserlerimde tekrar eden sabit bir imge olmadığını söylemek isterim. Gerçi bu da imgenin bendeki karşılığı sebebiyle doğru bir cevap değil. Yazının devamında "Peki neden?" sorusunun cevabını ararken bu karmaşık yapıyı açmaya çalışacağım.

Kabaca, imgenin yapı itibariyle şiir ve şiirin edebi eserlere kazandırdığı esneklikle yakından alakalı olduğunu ifade edebilirim. Bu bağlamda sabit imgelerin, postmodern anlatıma sahip yazarlarımızın ki yukarıda verdiğiniz isimler de buna uygun, daha çok yaslandığı, eserlerinde sanatçının kendinden ve işin garip ama en eğlenceli tarafı olarak okuyucudan izler bırakmasına yarayan bir yazı elemanı olduğunu da ifade edebilirim. Bunun dışında pek çok şey de... İmge içeriği itibariyle anlam yelpazesi açıldıkça açılan, kapsama alanı çok geniş bir kavram. Tabii burada imgenin ne olduğunu değil, imgenin kendisini imge hâline getirip bendeki karşılığı üzerine konuşmak daha uygun olacak.

Kendimden hareketle, soruları iki başlık altında düşünmek gerekli. Bunlardan birincisi romanlarda imge kullanımı, ikincisi ise öykülerde imge kullanımı. Zira yapıları itibariyle öykü ve roman kurulumu esnasında farklı dinamikleri çalıştırmayı daha doğru buluyorum. Dilerim öykü ve buna bağlı içerikleri üreten bir dergide romanı öncelemem okuyucu için bir sorun teşkil etmez, nasılsa en sonunda bağlanacağımız yer yine öykü olacak.

1. Romanlarda imge kullanımı

Romanlarımda asıl yapının yalın bir anlatımla çoklu katmanlar oluşturmak üzere kurulduğunu söyleyebilirim. Temel çıkış noktam eserin yalın bir anlatıma sahip olmasıdır ki bu da okuyucunun kapıldığı akış yanılsaması sayesinde katmanları iç içe geçirip üzerlerini örtmeme yardımcı olur. Bu katmanları genele uygun olarak birinci ve ikinci değil, kimi yerlerde üçüncü, nihayetinde inşa edilmeye çalışılan dördüncü katman olarak düşünebiliriz. Katmanların sırasıyla okuyucu isteğine göre şekillendiğini varsayarak, noktalı virgülle aram iyi değil, ilk katman okuyucu için, ilk iki katman nitelikli okuyucu için, ilk üç katman ruh benzerliğim olan okuyucu için, dördüncü katman ise neredeyse kendim için diyerek doğru bir tanım yapmış olurum.

Buradan hareketle imge kullanımı benim için şart olmakla birlikte metnin içerisinde çok değişken bir yapıya kavuşuyor. Çünkü ilk katmanda herhangi bir anlam ile kullandığım imgenin diğer katmanlarda anlattığı, anlaşılması gereken anlamı farklılaşıyor. Böylelikte kimi zaman tek bir cümle içerisinde, tek bir imge üçe kadar farklı anlam alıyor, eserin devamında ve diğer eserlerde ortaya çıkan aynı imgeler de farklı anlamlara ulaşıyor.

Yukarıda bahsettiğim, eserlerimde tekrar eden sabit imgelerin olmaması kısaca şu şekilde açıklanabilir. İki noktayla da aram iyi değil. Aslında sabit imge kullanımı var ama yok. Romanın inşası sırasında olay, bu olayın içindeki karakter, bağlayıcılığı olan zaman (olmasa da olur) mekân ve pek tabii okuyucu birlikteliğinde oluşan omurga etrafında o kadar fazla değişken bir araya geliyor ki her ne kadar eseri yazan sizseniz de, evet, içeride sizin bir parçanız olsa da karakteriniz kendi dilini, anlatısını, bakış açısını geliştirdikçe, sadece yazar olarak sizin değil onun imgeleri de hayat buluyor. Okuyucunun zihni de bu işe müdahil olunca, okuyucunun, karakterin ve yazarın aynı imgesi aynı anda farklı anlamlara kavuşup başkalaşıyor

Not 1. B.B.U.U.A.A.Y.Y

Not 2. Bkz. Not 3 ve Not 4

2. Öykülerde imge kullanımı

Öyküler yapı olarak klasik öykü formuna yakın, dil ve üslup arayışından çok tema arayışı üzerine yoğunlaşıyor. Böylelikle roman için uyguladığım çalışma sistematiğini öykü üzerinde de uyguladığım söylenebilir. Katmanlı yapıya benzer olarak alaycılık (istihza, sarkazm, humor) ve hiciv klasik formun altında belli belirsiz bir hâle getirilerek üzerleri örtülüyor. Ama yukarıda da dediğim gibi farklı dinamikler var işin içinde. İmgeden bağımsız oldukları için burada bu dinamiklere değinmeyeceğim.

İmge ile öykü bağlantısında öncelikle söylemeliyim ki yapısı itibariyle öykü içerisinde çoklu katman oluşturmak yerine, öyküleri bir bütünün parçası olarak değerlendirmeyi tercih ediyorum. Bir adım daha ileri giderek, imge olarak nitelendirilebilecek, benim için olmasa da, meselenin kendisine ulaşmak için her öykünün kendisini bir imge hâlinde kullandığımı söylemem de yanlış olmaz.

Bunun ardından öykülerimde kullanılan imgelerin, sadece imgeler değil tabii, diğer öykülerimle bağlantıları, metinlerarası ilişkileri kurucu yapıda olduğunu belirtmeliyim. Aynı kitap içerisindeki öyküler kendilerini imgeler sayesinde birbirlerine bağlıyorlar ve anlam yelpazesini açıyorlar. Pek tabii tek başına öykülerim arasında değil, romanlarım ve diğer sanat eserleriyle de bağlantıyı kurup geliştirmek için imgeleri kullanılabilecek bir araç olarak görüyorum.

Sonuç olarak ilk sorunun cevabı, roman faslında da aktardığım gibi yazın karakterim itibariyle sabit bir imge kullanımından söz etmem ya da söz etmemem mümkün değil. İkinci sorunun cevabını ise elimden geldiğince açıklamaya çalıştım.

Not 3. Okuyucu tarafından eserlere göz atılmasını tercih ettiğim için özellikle eserlerimde yer alan imge kullanımlarına örnekler vermedim. Bakmak lazım, belki de tüm bu söylediklerim sanrılardan ibarettir.

Not 4. Bu gibi soruların cevabının yazar tarafından değil de eleştirmenler yahut okuyucu tarafından verilmesinin çok daha sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Keşke dışarıdan bir göz, bir ses bu soruya cevap verseydi de ben de keyifle okuyabilseydim.

Dipnotlar / Moğolluklar*

Aykut Ertuğrul

Öykücü kendi cehennemini süslü sözlerden tuğlalarla kuruyor. Gençlere düşman değilim ama ne yazık ki bunu en çok yolun başındaki öykücüler yapıyor. Tasvir etmenin, tasviri süslü sözlerle yapmanın cazibesine kapılan öykücü, anlamın / hikâyenin gittikçe içini boşaltıyor. Tasvir meraklısı gösteriş düşkünlerinin yanında bir bekçi dikilmeli ve tam o, süsün şehvetine kapılmışken "Dur, şimdi neden bahsediyorsun? Neyi anlatacaktın?" diye onu uyarmalı. Kendini sözün akışına bırakmak, o büyüye teslim olmak pek romantik tamam ama üzülerek bildiriyorum, tuzak.

Yeni Başlayanlar için Öykü, Ders 1: Öykü yazarken temel olarak bir hikâyenin olması beklenir. Bir şeyi anlatmak, bir şeyi anlatmak, bir şeyi anlatmak. On kere yüz kere defterlerimize yazabiliriz bunu: Bir şeyi anlatmalıyız,

* Dipnot bir Moğolluk eylemidir. Metne yapılmış bir saldırı. İşgal. Amacı kendinde-n-bir fetih. Yeryüzünde bir doğal afet gibi at süren gizemli Moğollar gibi. İş bu Moğolluklar'ın niyeti de farklı olmayacak.

güzel anlatmak sonra geliyor. En azından benim için bu böyle. Sonraki soru da hazır tabi; iyi de neyi?

Yeni Başlayanlar için Öykü, Ders 2: Bazen bir şey bulduğunuzu sandığınızda gerçek durumdan kopabiliyorsunuz. O gerçek yanı başınızda bile olsa. Geçenlerde bir arkadaşın arabasına bir süre park yeri arayıp koca bir otoparka girdikten sonra, orada yan yana dizili yükünü boşaltmış onlarca metal yığınını görünce bir an heyecanlandım. Yazabileceğim bir distopyanın ilk tohumları mı acaba? İnsanlar uzak bir gelecekte bedenlerini "beden park"larına bıraktıktan sonra bilinçlerini yeni bir "şey"e yükleyip özgürce gezebiliyorlarmış. Düşünün bomboş bir arazide ifadesiz yüzlerle kıpırdamadan ayakta duran, seyahatteki sahibini bekleyen yüzlerce beden. Sıra sıra.

Ben bunu heyecanla anlatırken Allah'tan arkadaşım beni uyardı da ayıldım: "E mezarlık!"

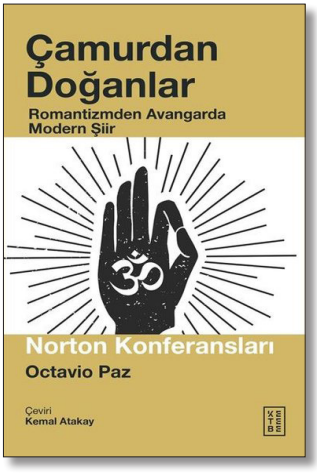
Doğru ya, yatay olanı! Anlayacağınız burada yapılmışı varmış. Sonra biraz daha düşününce bu "orijinal" görüntünün de aslında onlarca filmde kullanıldığını fark ettim.

Güneşin altında... Biliyorsun işte meşhur sözü; o yüzden artislik yapma.

Başka bir edebiyat tarihi mümkün mü? Elbette teorik olarak mümkün. Her tarih anlatısı hatta her edebiyat teorisi, doğası gereği merkezine bir şeyi (kavram, ideoloji, inanç vs) ya da şeyleri almak zorundadır. Soruyu tekrar edelim, var olan anlatıların merkezindeki kavramlar değiştirildiğinde acaba ortaya nasıl bir tarih çıkar? Modernizm'in ilerleme masalı merkezden yan anlamlar kategorisine kaydırıldığında; sanatın tanımı, güzelin (ya da çirkinin, kötünün) ne olduğuyla ilgili kanaatler değiştirildiğinde merkeze neyi koyabiliriz? Her edebiyat teorisi bir tekliftir aslında. Bir okuma biçimi, kendi bakış açısına davet. Biz iki yüz yıldır büyük oranda bir ya da birkaç teori ekseninde kurduk bütün bir edebiyat tarihini ve sanat anlayışımızı. (Tam da bu okuma Amak-ı Hayal'i, Muhayyelat'ı dışarıda bıraktı mesela.) Yine de eserden bağımsız bir şeyden bahsediyorum, en azından şu an için. Moretti'nin *Mucizevi Göstergeler*'de yaptığı Frankenstein okuması çok ilginç bir deneyim oldu benim için. Yazarın söylediklerinden neredeyse bağımsız ama yine de eserin kıymetini kabul eden başka (Marksist teori ekseninde) bir okuma.

Mesela sanatta ruhsallığın izi yeterince sürüldü mü? Ya toplumsallığın? Mitik düşüncenin?

Başkaları hiç bu kadar cehennem olmamıştı! Evvelen başkalarını görmekten dem vurulurdu. İnsanın kendisine dair bir şey öğrenebilmesi için, merhamet etmeyi, insanı, adaleti öğrenebilmesi için elbette en temelde kendini bilmesi için başkalarını görebilmesi, onlara nazar edebilmesi gerekliydi. Bugün artık, başkalarına bakmak bir körleşme biçimine dönüştü. Başkalarına hep başkalarına bakmaktan gözümüzü "başka" bir yöne çeviremiyoruz. Çünkü artık eskisi gibi arayan, anlayan, gören gözlerle değil, didikleyen, röntgenleyen, yargılayan süfli bakışlarla bakıyoruz karşımızdakilere. Bu bizi kör ediyor, "onlar bakarlar ama göremezler" ayetinin muhatabı olmaktan Allah'a sığınmaktan başka ne gelir elden. "Başka"sını görmek, hikâyeci olmanın elbette bugün de en önemli şartı. Ama bakış terbiyesini yitiriyoruz gitgide. İstisnasız her korku / gerilim filminde karanlık tarafa geçişin gözlerdeki ifadenin hatta rengin değişmesiyle temsil edilmesi boşuna değilmiş. Kızaran, kararan, aklaşan tek renk gözler... Görebilmek için önce gözlerimizin ferine kavuşabilmesi gerek galiba.

Adlandırmak, dünyayı ikiye böler. Böyle diyor Octavio Paz. Ve devam ediyor: "Hıristiyanlarla paganlar, Müslümanlarla kafirler, uygarlarla barbarlar, Toltekler ile Çiçimekler, biz ve ötekiler. Bizim toplumumuz da dünyayı ikiye bölmektedir: Eskiye karşı modern. Avrupalılar ve Kuzey Amerikalı torunları, ne zaman diğer kültür ve uygarlıklarla karşılaşsalar onlara *geri* demişlerdir. Bir ırk ya da uygarlığın kendi biçimlerini başkalarına dayatması ilk kez olan bir şey değilse de, hiç kuşkusuz, insanların değişmez bir ilkeyi değil, değişmenin kendisini evrensel bir ilke olarak belirlemeleri ilk kez olmaktadır. (...) Batı dünyası kendini değişim ve zamanla özdeşleştirmiştir ve Batı'nın modernliği dışında bir modernlik yoktur. Artık barbarlar, kafirler veya paganlar kalmadı; daha çok yeni putperest inançsızlar milyonlarla ölçülüyor, ama bu insanlara "az gelişmiş halklar" deniyor.

Az gelişmiş. Bu sıfat, Birleşmiş Milletler'in takati kalmamış kısır diline aittir."

Dil, hiçbir kibirli hükümran tarafından alt edilemez. Ve halklar. Ona tabi olunur. (Ve halklara.) Kendisini sınırlamaya, yolunu belirlemeye, egemenliği altına almaya çalışan hegemon karşısında alabildiğine çaresiz, eylemsiz görünür dil. Ama her tahakküm denemesini, o zarif, acımasız, alaycı, muzip edasıyla kesin bir şekilde alt eder. Çünkü zaman hep dilden ve dilin gerçek sahibi olan halklardan yanadır. Bütün iktidarlar, doğası gereği dil karşısında şansını dener elbette. Siyasi, edebi, entelektüel her güç, dile kendi buyruklarını amansız fermanlarla dikte ederler. Tahakküm karşısında direniş oysa, dilin ve yönetilenlerin en gizli zanaatıdır. Boyun eğer gibi yaparlar, kabullenmiş, yenilmiş gibi. Halkın sezgisel olarak farkında olduğu, iktidarların bilmediği şudur: Devran hep döner. Bunları bana bu defa düşündüren Tahsin Yücel'in o zavallı çevirileri oldu. Hakaret etmek için değil, trajik bir durumun altını çizmek için çevirileri "zavallı" olarak niteledim. Yücel'in ıraksal, aktöre, söylen, edim, betil, devingen, ussal, çevren gibi kelime ve kavramlarla doldurduğu kitaplar bugün kabul edelim ki hepimiz için gizemini koruyor. Anlamıyoruz. Metinlere dahil olamıyor, elimize kalem alıp çevirilmiş bir metni yeniden dilimize çevirmeye çalışıyoruz. Zavallı çünkü, beceriksiz değil Tahsin Yücel. Her bir kelime bir teklif, dilin az önce belirttiğimiz doğasını yok sayan bir işgal denemesiydi. Kendisi yakınlarda öldü, kıymetli bir sanatçı ve çevirmendi. Daha yaşarken muhasara ettiği hatta kısa bir süreliğine kontrol altına almayı başardığını sandığı kalenin onu şiddetle dışarıya tükürdüğünü hissetmiş olmalı. Mağlup bir fatih, beceriksiz bir hegemon olarak fethetmek istediği surların gölgesinde gözlerini yumdu. Her halükârda bir trajedi değil mi?

Kahramanın Sonu

Maurice Blanchot

Çeviren: Selma Aksoy Türköz

Hakikat şu ki kahramanın efsanesi kolay kolay yok olmaz. Zaman kahramanı, mekân kahramanı veya çizgi roman kahramanı vardır. Bunun yanında bazı devlet liderlerini tarihin en ünlü kahramanları olarak övmeye meyilliyizdir.

Kahraman daha kendisinin farkına varmadan önce bize bahşedilmiş müphem bir edebiyat hediyesidir. Dolayısıyla tüm sadeliğine rağmen kahraman, yapmak ve söylemek arasında bölünmüştür. İlk olarak diyebiliriz ki, kahraman erken

dönemlerde var olsa bile bu onun antik zamanlara ait olduğu anlamına gelmez. Almanların *das Marchen* dediği ve bizim de (naçizane) masal *(conte)* olarak çevirdiğimiz terim, kahramanların neredeyse yüzlerinin olmadığı fî tarihine kadar uzanır. O zamanlar adlandırmalara hiç dikkat edilmezdi, efsanevi bir karakterin adı olsa bile zaruri kuvvelerle -bitki, su, toprak- ilintiliydi ve onları belirlemeye sıradan isimler yeterli olabiliyordu. Masallarla tasvir edilen dönem ne kötü huylu varlıklardan ne de şiddet eylemlerinden muaftır. Jünger'in belirttiği gibi cüceler, devler ve cadılarla karşılaştığımız zaman aynı anda Siegfried ya da Herkül ile karşılaşmayız. Tabiatla vuruşan avcı bile tabiata aittir, kişisel olarak sadece onun olmayan bir haktan istifade etmektedir, büyülü bir emniyetin ve kolektif bir alanın içinde hareket eder, aslen sınırlandırılmıştır, dahası kutsal güçlerin koruması altındadır. Bu, altın bir çağ değildir. Yine de Rousseau, tarih öncesinde yaşayanların mağaralarına girdiğimizde büyülenmiş bir havaya bürünmemize rağmen neden kahramanvari bir yüceltmeden uzak olduğumuzu anlamamıza yardımcı olur. O mağaraların illaki birinde hiç kahraman yaşamadı.

Kahramanın ortaya çıkışı insanın doğa ile olan ilişkilerindeki değişimlere işaret eder. Kimler var kimler; Herkül, Achilles, Roland... Cid ve Horace. Liste neredeyse kendini ifşa ediyor. Masal çağında yeryüzü ile gökyüzü arasında marazi bir ortaklığın varlığı devam eder ki bu bir birliktelik değildir aslında, ortak bir ufku varsaymaktır: Neredeyse hiçbir zaman dikey değil yatay düzlemde bir aradayız. Ne zaman insan tabiatın varlıklarına karşı mücadele etse bunu mertçe vuruşarak değil aleyhteki güçlerin hakikatini ve bilgisini eline almasına izin veren kurnazca bir değişim veya büyülü dönüşümler yoluyla yani hile ile yapar. Herkül, müthiş bir şekilde bağrından kopup geldiği tabiata karşı koyar, ancak bunu gücünü kullanarak yapar; onun kahramanlığı cesarettir, birisi de çıkıp emeğidir diyebilir ve bu onun konumunu tartışmalı hâle getirir. Herkül güneşin kahramanı değildir. O çok güçlüdür, bu güç ne erildir ne de ilâhî, tabii bir güçtür hatta tabiiliğin kendisini de zorlayarak aşar. Herkül hakkında sanki bir çeşit ihaneti temsil ediyormuş gibi üzücü bir şayia vardır; tabiatın kendi ihtişamından feragat ettiği ve hükümranlığı arttıkça bizi aynı tabiatın müthiş varlığına boyun eğdiren efsunlu bir bilgiden mahrum ediş, bir bölünme, bir ayrı düşüştür bu. Çivi, çiviyi söker ve zelil olur. Chiron'un (centaur) vahşetin; Herkül'ün de bilgeliğin hamili olması ilginçtir. Aslında Chiron bir kahraman değildir.

Kahraman savaşır ve fetheder. Bu babayiğitlik nereden gelir? Özünden. Peki o öz, o nereden geliyor? İşte bu, kahramanın sonunun başlangıcıdır. Ona yakışan bir ada, sadece ona has olan bir soyada (surnuom) sahiptir, burada süper egoya (surmoi) gönderme var gibi. Kahraman bir isme sahiptir ya da kendisi bir isimdir. Eğer bir isme sahipse bir şecereye de sahiptir; kahramanca eylemlerine ve kökenine borçlu olduğu itibarı, aynı zamanda yükselişinin işaretidir. Kullandığı güç, itibar ve kahramanca eylemleri atalarına borçlu olduğu yükselişini gösterir, bu da onu tabii kılar. Aslında bu bir tenakuzdur ve bu tenakuz peşini asla bırakmayacaktır. Kendisinden başka kimseye ihtiyacı olmayan kahraman ilâhîdir, bu sebepten dolayı daima ve ebediyen Tanrıdır. Velhasıl, yüce olan eylemleri değildir, eylemleriyle onanan, onun adına kutsanan ve ilan edilen şanlı özüdür. Kahraman bize bununla ilgili bir şeyler öğretir. Birincisi, bizim bitmek tükenmek bilmeyen isteklerimizi esaslı hâle getirmek: Kahraman eylemden ibarettir ve eylemidir onu kahraman yapan. Bu kahramanca eylem 'var'lık olmadan hiçbir şeydir, sadece 'var'olmak -esas- bizi tatmin eder, bize güven verir ve gelecek vaat eder. Çünkü rezil belirsizlik korkutucudur. Şöhret bilinmezlikten geliyorsa şaibelidir. Bu nedenle kahramanlık eylemi, her hâlükârda kahramanın önünde olmalıdır, o kahramanlık eylemi mükemmel ilk insan yani ilk kahramandan gelen, nesilden nesile geçen kalıtsal bir mucizedir. Bir kız kılığına girerek gizlenen Achilles, hâlâ Achilles'dir. Onun ilâhî kökeni yüzünden böyledir bu ve Achilles'in bekleyişi sadece ortaya çıkışını beklemektir. Bilinmezlik değil, gizlenmektir. Birdenbire bu bilinmezlik sona erer, ayan beyan bir hâlde güpegündüz ortaya çıkar. Bu vuzuha kavuşma sadece geceyi yenen bir zafer olmakla kalmaz aynı zamanda onu hükümsüz kılar, zaten gün doğmuştur.

Köken ve başlangıç arasında karanlık ilişkiler vardır ki bunlar kahramanı kavramamıza yardımcı olur. Köken başlangıç değildir, ikisi arasında bir fasıla vardır hatta belirsizlik. Köken bizi müphemlikten korur fakat haddizatında kendisi müphem bir şeydir, kendini gizler; böyle yaparak şeceresini tarihte kalıcı hâle getirir ve insanlığın bir parçası olarak korunmuş olur. İlahi kökene sahip olunsa bile insan olarak doğmak gerekir: İnsan beklenendir, kendini bekler ve varlığını ilan ettiğinde artık görünür olmasının önünde duramayacağını söylemek kolaydır. Kişi henüz rüşdünü ispat etmeden önce -çocukken onu tepeden tırnağa ispat edememişti, tam tersine anası

babası belli olmayan bir nesepsizdi. Bu gayrimeşruluğu dahi onu kendini bilmeye sevk eden şeyin ta kendisiydi- kendisine bir başlangıç için hak tanıdığında sadece o zaman bir kökene sahip olmuş olur; nesebi olmadan, aidiyeti olmadan varlığını, gizlenen yokluğunun üzerine temellendirir.

Achilles bir kahramandır fakat Agamemnon kralların kralıdır. Bu fark, kahramanı öteleyen bu mesafe sonsuza kadar var olmaya devam edecek ve onu ikinci olmamak için benzersiz olmaya mecbur edecektir. İmparatorun yeğeni şövalyedir ve otomatikman asil. Kahraman, iktidara yakındır çoğu zaman ise iktidardan daha güçlüdür ancak gücü eksantriktir, başka bir odağı temsil eder. Bu yüzden kendi ışığında yeniden doğar, yani bir şeyler net, bir şeyler karanlıktır onda, şakuldeki yamukluk meselesi. Suistimallerini açık yüreklilikle gün yüzüne çıkarsa dahi hakkındaki şaibeler kendisini aklamaya yetmeyecektir. Yalan söylemese bile sahteliğin eşiğindedir, aldatıcılık özünde vardır. Sadeliğine, aslında tam anlamıyla bir sadeliktir bu, özündeki gösteriş düşkünlüğü ve onu yiyip bitiren iki yüzlülüğü sebebiyle halel gelmiştir. İşte bu yüzden kökeni ve başlangıcı arasında bölünmüşlük yaşar: Olmak ve yapmak, büyü ve güç, kudret ve hükmetme, haşmet ve saltanat, makam ve asabiyet arasında. Hepsi bu kadar değil, bir şey daha var: Lafla icraat arasında da.

Kahraman şanlı değilse hiçbir şeydir. Kahramanlık kelimesi dışarıyla bu ilişkiyi işaret eder. Kahramanlık, zahiri veya gizli hiçbir şeyi bilmediği gibi vicdana dair de bir şey bilmez. Şan, anlık eylemin parıltısıdır, ışığı ve de parlaklığı. Kahraman kendini gösterir; bu, göz kamaştırıcı bir tezahürüdür, "var"lığın mevcudiyeti kökeninin başlangıçtaki tecellisidir, bir karardaki kat'îlik ya da anlık ve tikel bir eylemdir. Gizli hiçbir şey bırakmayan bu görkemli ifşa (kahraman, gönlü en boş olandır) aynı zamanda tükenmezlik iddiasındadır, adını aldığı kişinin ayrıcalığıdır; o, duyuran ve yankı buldurtan bir müjdecidir. Kahramanlık bir ifşadır, asıl ve kabuğu birleştiren bir eylemin

Kahramanlar için ölüm yoktur, sadece ihtişam ve merasim vardır: görkemli, ulu bir takrir, gözden ırak bir dinginlik.

muhteşem görkemi, eylemlerin aydınlık hâkimiyetidir. Eylem sadece hamasidir. Kahraman harekete geçmezse bir hiçtir, kahramana ışık tutan ve onu aydınlatan eylemin netliği dışında bir şey yoktur. Bu, daha sonra praksis adıyla teyit edilecek olanın ilk görünümüdür (anlamın tamamen tersine çevrilmesi ile). Bu yüzden kahramanlığın özgünlüğü -eğer böyle bir şey varsa- eylem olarak belirlenmelidir, töz olarak değil. Yine de kahraman tamamen adıyla anılır ve adıyla sayılır. Eğer kahramanlık sadece eylemle oluyorsa, söylemle de kahraman olanlar vardır anlamı çıkar. Bu tür kahramanların öncelikle var olduğu yer destanlardır. Destanlardaki kahraman, ozan büyük bir holde sahneye çıkarken doğar. Kahraman anlatılandır.

Mükemmel derecede aktif biri olan kahraman, varlığını yalnızca dile, edebiyata borçludur. Ancak aylak bir ozan ile yersiz yurtsuz güçlü bir adam arasında kaderin suç ortaklığı ve yazgısının onun için aynı şekilde tecelli ettiği kaydedilmelidir (Charlemagne'dan ziyade Roland'ı[1] överiz). Çünkü her ikisi de marjinaldir ya da en azından cepheden ve yandan bir görünümün temsilcileridir. Ozan kendisini -bir mesafeden- kahraman olarak görür, bu şekilde kahramanın tanınmasında rol oynayarak kendi tanınırlığını inşa ettiğini düşünür.

Şiir harikulade eylemi anlatırken onu övmekle yetinmez, överken gösterir de. Kelimenin tam anlamıyla eylemi canlandırır ve adının getirdiği şöhretle ortaya çıkan aşkın güce uyum sağlar, *isme eşlik eden zafer söylentisini* kabul eder. Müphem bir kahraman yoktur. İyi tanınmayan kahraman var olmamıştır. Pindar şöyle söyler: *"Onur, ölümlerinde onlara eşlik edebilmek için Tanrıların iyi söylemde bulunduğu kişilere aittir sadece."* Ölçülü konuşma ve kahramanın konuşmasındaki ölçüden uzaklığı aynı kapıya çıkar: İkisi de ölümü tahkir eder. Ancak söylem, ölme eylemiyle daha derinden alakalıdır çünkü söylem tek başına, ölme eylemiyle ikinci bir hayat kurmaya muvaffak olur, bu sonsuz bir hayattır. Bu mantıkla kahramanın efendi olduğunu kabul edersek, söylemi bir güç olarak gören birisi bu efendinin efendisi olacaktır.

Peki kahraman "efendi" midir? Serge Doubrovsky'nin kitabında ortaya attığı bizi düşündürten bir sorudur bu. Onun iddiasına göre Corneille'in bütün tiyatroları, felsefi söylemin hakikatinde Hegelci çerçeveye göre yer aldığı hâliyle, kölelik projesinin derin keşfi ya da daha dikkatli bir incelemeyi ifade eder.

1 Roma-Germen İmparatoru Charlemagne'ın ordusunda Fransız komutan, aynı zamanda Charlemagne'ın yeğeni.

Tek fark, Corneille'in kölelikle uzaktan yakından ilgisinin olmamasıdır, onun işi "efendi"likle alakalıdır: Peki "efendi"lerin kendi eşitleriyle araları nasıldır? Cevabı Don Diego veriyor: *Öl ya da öldür.* Ölüm – ya ölüm riski altındasındır ya da muhataba sen bu riski yöneltirsin, ıstırap içinde yaşam, doğayı değiştiren insanî hareket- "efendi" olmanın aslî hakikatidir. Ancak "efendi" bu hakikatle yüzleşirken yalnız değildir. Ölümü yenen ve ölümün onu yendiği öz, aynı minvalde zafer içindeki diğer Öz'lerle bir araya gelir. Peki onların köleleştirilmesi mi ya da yok edilmesi mi gerekecek? Nihai şiddet eylemiyle saf değiştirerek doğaya karşı gelen ve bu yolla üstünlük kazanan insan sadece kötü bir hayalet mi var etmiş olacak, yoksa iyi bir köle mi? Karşılıklı imha adil bir çözüm olacaktır fakat sonuç olarak devletin yıkılması, iktidarın başarısızlığı ve saçma bir çöküşü beraberinde getirecektir. Bundan kaçınmak için Corneille'in trajedisi politik ve tarihsel başka sonuçlar arar: Bu, kahramanlık bir müessese hâline geldiğinde "efendi"nin diğer "efendi"lerle toplumu hizaya getirebilmesi ve egemen Öz'ün, egemen Öz'lerin düzenini kurup kurmayacağı meselesidir.

Eğer kahraman ve hükümdar olarak "efendi"nin dengeli ve uyumlu olduğu böylelikle güvenli bir gelecek ve ışık vaat ettiği görünüşte mutlu trajediler varsa böyle eserlerin hepsi başarısızdır, onların hakkında yenilgiden başka bir şekilde söz edilemez: Kahramanlık yoluyla kurtuluşa erilemez. Saklı bir bilgiyi içinde taşıyan Corneille'nin bütün eserleri (onun gizli kusurudur bu), imkânsız ilişkiler içindeki "efendi"liğin anlamını ifade eder, eserlerinde sürekli bir rol yoksa kahraman da yoktur ve o kahraman belli bir anda, doğaya meydan okuma amaçlı aceleci bir kararı simgeler. Kahraman ne doğal olmak ister ne de doğanın ona galebe çalmasını. Doğanın onun üstündeki galebesi, onu muzaffer kılmaya yönelik olsa bile bu değişmez. *Tüm kalbimle doğa*, Kleopatra'nın muhteşem ağlayışıdır, herkes bunu söyler ya da bildiği yolda yürür. Kahramanca bir eylem kesinlikle fizik kurallarına karşı bir duruş sergiler: Bir suç, doğallıktan uzak bir suç, insanın hem kendisine karşı olanı hem de kendi içindeki doğanın parçasını değillediği bir kriz, kendiliğinden bir mutluluk, ucuz cesaret, erdemsiz talih... O hâlde mesele basit bir eylem gerçekleştirme değildir, asıl mesele doğanın hakkından gelmektir, bu da sadece imkansızı başarmak için yapılan yüce bir eylem değil, aynı zamanda kişinin gönüllü olarak yaptığıdır.

O özgürdür, "efendi"dir, istediği her şeyi yapar.

Bu tanımı kabul etmiş olalım. Denilebilir ki ilk hamleyi yapacak Öz kahramanda mevcuttur ve Kahramanlık Özü, var olmak için hiçbir şeye muhtaç olmayan iradenin ta kendisidir. Peki özgür çıkış dediğimiz şeyin aslı nedir; sınırlı bir doğa karşısında bize bahşettiği sonsuzluğun temelinde ne yatar? Bu bir hediyeyse, varlığımızın işareti ve simgesiyse o hâlde kaynağı, aşkınlığını teslim ettiğimiz ve üstesinden geldiğimiz doğadır. Doğal olarak özgür olmak ve yine doğal olarak doğal olmamak... Kahraman böyle bir parodiden nasıl hoşnut olabilir? *Tüm kalbimle, doğa.* Bu ateşli dilek ne de içler acısı! Ama her şeyden önce gülünç, çünkü Serge Doubrovsky, doğanın çoktan tükendiğini ve başkalarının sinek öldürdüğü gibi kendi oğullarını öldüren Kleopatra'nın hiç çaba göstermesine gerek olmadığını ifade etti. Bu canavarlık hiçbir şeyi kanıtlamaz ne eylemin zorluğunu ne de onu gerçekleştirmedeki tereddüdü. Müstereddit kahraman komik bir kahramandır; takdire şayan eyleminin -doğaya karşı ve doğaya aşkın eylem- oluşturduğu güç zehirlenmesine gelince; bu, kendi kendini öngörür ve başarıyı hemen yakalar. Peki bu başarı hâlâ doğadan değilse nereden gelebilir? Sade, çığlıkları ve çileleriyle Corneille'den çok daha net ama aynı yolla doğaya karşı durarak her özgür iradeyi tehdit eden çelişkiyi işaret etti. Ayrıca cevabın nerede aranabileceğini itiraf etti ki o da şudur: Sonuç olarak inkarın aşkın gücüyle başarı bir araya gelmedikçe özgür irade varlıklara ait değildir. Kişi özgür değildir, kendini özgür kılar ve bunu sadece reddederek yapar ama bu reddi kesinlikle olumsuz bir eylemle gerçekleştirir.

Herkesin yoktan var olduğu gibi o da bu yokluğu müstesna bir özün işareti yapmayı isteyerek yokluktan doğar ama bu bayağı bir yokluktan ziyade şanlı ve kadim bir nitelik arz eder. Varlığının hem geçmişini hem de geleceğini aydınlatan eşsiz bir mevcudiyet... Bu mevcudiyet o kadar parlaktır ki geriye dönük olarak tüm geçmişini aydınlatırken geleceğine de ışık tutar. Nihai savaşının ihtişamı içinde bizatihi kendi sebebi olduğu ve üstlendiği hiçliğin içindeki her şeyin "efendi"sidir (kahraman). Seçimin yüce bir sebep olarak ortaya konulduğu mecburiyet karşısında kendini "ölüm ya da zafer" için zar atma eyleminin içinde bulup hiçbir şeyi ve her şeyi seçme gibi çileli bir durum arasında kaldığında söz konusu hiçliğe dönmeye asla niyeti yoktur. Tam tersine, adının efsaneleşmesini garanti altına almayı sağlayacak eşsiz bir zaferle kendini gerçekleştirmek ister. Dahası, hiçlik temelli, benzersiz, kişisel olmayan eylem özelinde "efendi", namağlup icraatlarını

vakti gelince âlemde sonsuza kadar gözler önüne serebilecek bir düzen kurmayı arzu eder. Fakat bu noktada çok fazla çelişki vardır çok fazla da kötü niyet. Aslında kahramanca tasarımları tanımlayan çelişkiler ki bunlar bir yandan kahramanın artık olağanüstü eylemin temsilcisi olmaktan hoşnut olmayıp diğer yandan eylemin olağanüstü faili olarak yükselmek istediği andan itibaren "ben" olarak kendi zatından yüce olmayı istemesidir *(kendimin 'efendisi' olmadan alemin 'efendisi' olmak, egemen güce tek başına karşı koymak)*. Aynı zamanda kahramanlığı içselleştirmiş gibi görünmesi, sıradanlığın dışında yer alması, yaptığı ile değil onu yapma tarzıyla kahramanlıktan "efendi"-liğe geçmeye niyetlenmesi, kendini tarihte gerçekleştirme ve tarafgir hâle gelen eylemini kişiselleştirme amaçlıdır. Çünkü nihai olan tarihtir ve o, artık münferit bir şahsiyet değildir, safi kahraman olmuştur.

Kahramanlık kelimesinin bir anlamı varsa bu, söz konusu eyleme haddinden fazla değer atfedilmesinde yatar.

Corneille yani Corneille'in eserleri bu tarz belirsizlik içinde kendini gerçekleştirir. Dolayısıyla zorluklar bir anlamda yararlıdır, bizi inşa eder. Çünkü bu belirsizliğin tüm neticeleri ifşa edilirse eser kendisini kapatır, çoğu zaman ibretlik olarak dillendirilebilecek bir surette karmakarışık hâle gelir. Kahramanlık bazen yiğitliğin ifası ve cesaretin kabul görmesi bazen bir düzen kurma iradesi olarak bazen de saf bir anakronizm olarak tecelli eder. Devletin cürümlerinin yüceltilmesi ve tüm eski unsurlarla -sömürü, şan, zekâ, provokasyon ya da meydan okuma amaçlı üst düzey hitabet, zaman zaman saf ahlâki gereklilik, gönüllü irade, gizli keşif, ebedi öznellik, iktidar arayışı, şeytani deneycilik, kaybetme meselesi olmaktan çıkıp hükmetme meselesi hâline geldiğinde nesnel ve siyasi tahakküm (üzülerek belirtelim ki bu sadece iyi bir evlilik yapma yoluyla gerçekleşebilir) ve nihayet değer biçme- uyumlu olarak ortaya çıkmış olur.

Taht için işlenen tüm devlet cürümlerinde

Tanrı'nın mağfireti, bizi katına yükselttiğinde gelir,

Hükümdarın oturduğu kutsal kürsüde

Tarih tekerrürden, gelecek ruhsattan ibarettir.

Bu belirsizlik, böylesine lafı dolandırma Corneil'in trajedisinde muhtemelen ölümün kazandığı ya da kazanamadığını ortaya koyar. Don Diego'nun *öl ya da öldür* söylemi ölümün hâkimiyetini gösterir. Çıkış yolu olmayan ikilemdir bu, çünkü alternatifi bile yoktur, zalimce ve aldatıcı bir laf kalabalığı. Dememiz odur ki söylenenlerin hepsi aynı hesaba çıkar: Öl ya da öl; asıl benliğinle öl ya da öteki benliğinle; içindeki ya da başkasının içindeki "efendi"yi öldür; bu yolla -ölüm yoluyla- ölümün kendi eşsiz "efendi"liği ve hükümranlığı, baskın gücü teyit edilmiş olacak. Bu, bir anlamda her şeyi anlatıyor. Ölüm baştan sona tüm sahneye hâkimdir. Ölüm... Kahraman konuştuğunda konuşan, sessizken ona cevap veren gölge biçiminde bir varlık.

Şahsiyetin trajedisi, ölümlü bir totolojinin trajedisi... İster muaccel olsun ister müeccel ölüm her zaman bir intihardır. Şahsiyetin varlığı beyhudedir hatta ölümün varlığı da. Çünkü kişi, ölüm tecrübesinin sonsuz dinginliğini, baskınlığını yok eden, silen bir sahnenin içinde değişmeksizin, acı çekmeksizin ölmeden önce ölür. Kahramanların sorunları vardır elbette ama ölüm asla bu sorunlardan biri değildir. Hegelci söylemin içerdiği ıstırap, kahraman için mutlak değildir, kahramanların başı nasıl belaya girer ki? "Efendi"liği elinde bulundurma riski kendisiyle yüzleşilen ölümden kaynaklanmıyor; onlar bu ölümlü oyunda zaten hep ölümün ya da kendilerinin "efendi"si olarak ölürler. Nasıl ölüneceğini bilirler, ölümün bunu onlara bildirmesini beklemezler:

Kişi nasıl öleceğini biliyorsa paçayı nasıl kurtaracağını da bilir.

Kahramanlık olarak adlandırılan ölümün anlamı ölümden kaçmaktır, onun hakikati ölümü hoş bir yalan hâline getirmektir. *Onu nereye götürüyorsunuz? Ölüme... Zafere...* Bu bir sırdır, naif bir ikrar. Kahramanlar ölmez, ölürken doğarlar, azizleşirler, görünür olurlar ve hatıralarda ölümsüzleşirler, böylece yüzyıllar boyunca yaşarlar. Aslında boşuna şehit olma yerine bundan daha üstün ve hâlis bir yolla, artık esamesi okunmayacak olsa bile muzaffer bir meydan okuma ve intikamla muhteşem son vedasını yaparlar.

Gözlerimin önünde ölüyor ne de kolayca,

Cafcaflı bir gazapla göçüş sahnesinde

Zaferden ziyade ölüm sergiliyor.

Kahramanlar için ölüm yoktur, sadece ihtişam ve merasim vardır: Görkemli, ulu bir takrir, gözden ırak bir dinginlik.

Yine de bazen ölümün murdar bir korku hâline gelmek için safi parlaklığını yitirdiği, artık görkemli olmaktan çıktığı ve ucube bir kılığa girdiği görülür ki bu Doubrovsky'nin öne sürdüğü, Corneille külliyatının en önemli özelliklerinden biridir. Bu ani ölüm, "efendi"nin dizginlemez arzusu artık tatmin edilemediğinde, kalıcı ve sonsuz bir tükeniş onu ele geçirdiğinde ortaya çıkar. Bakire Theodore'u fahişeliğe göndermekten hoşnut olmayıp onun için sonsuz bir ölüm kurgulayan şaşılası kadın kahraman Marcelle'nin tasarısı işte böyle bir şeydir:

Eğer nefretim ve onun hazzı verebilseydi

Cellatlara ilham, neyi seçeceğini bilecekti.

Acılarımı besle, zor ve yavaş bir ölümle

Onu sana döndürerek, çetin ve dayanılmaz

İşkencelerin ortasında tutunduğun kaderin,

Her gün öldürüyor seni başka bir ölümle.

Burada yaşlı Corneille, Sade'ın seviyesine yükselir. Onun zevali bedenin maddi hazzı ya da acı çekmesi formunda sonsuz bir değişimdir. Kalıcı bir hüviyete bürünme ya da varoluşa terfi değildir. Ölmek sonsuzluktur, ölüm anlık bir eylemdir. Saltanat olarak tecrübe edilen olumsuzluklardan ziyade intikam sevinci hâlâ bir meseleyse o an özel tayin edilmiş bir şeyler yaşanır. Bu, Marcelle'in tamı tamına ölümün hazzı içinde çürümesiyle aynıdır. O, "aşığının" önünde ölen "sevgili" olmasından dolayı ölümün verdiği ıstırabın hazzıyla fenâ bulur.

Son nefesleriyle dolu anlarda,

Gözleri ölümcül kahırla sevindiği zamanlarda,

Sevincinin had bulduğu yerde, cezbe bulur

Sevgilinin acısında, ölümünden daha fazla.

İşte nihayet bir hakikat izi. Ölüm adil bir şey değildir, mertçe ve safiyane de değil. Pasif ve müphemdir, doğuştan ya da sonradan ebedi bir acı, sefil bir ıstırap, ışıldamadan sönmedir o. Kahraman böyle bir aydınlanmayla nasıl bağdaşacak? Nasıl hayatta kalacak? Bununla yaşayamaz, çöküş yaşar ve onun içinde kaybolur. Ölüm, Corneille'in kaleme aldığı, kendinden feragat edip efsane dışı kalan takdire şayan *Surenas'ın* trajedisi ile elde ettiğimiz sondur.

Takdire şayan Surenas, belki de Corneille'in jestten öte gitmeyen eylemlerine duyulan hayranlığın işe yaramadığı gerçeğinden dolayı devri geçen biri artık. Ölmek, evet, ama sefil bir şekilde, tarumar olarak ve ıstırap içinde... Ölmek, ecelsiz ölüm yüzünden yakışıksız bir kelime. Eurydice:

Yavaşça tükenmek için koyu bir umutsuzluk istiyorum

Acısını derinden tattıracağın bana;

Daima sevmek, acı çekmek ve ölmek için

Çağırıyorum zamansız ölümü imdada.

Son dizenin süresini sonsuza dek artırmaya mahkûm edilen üçlü ritim, garip bir şekilde hafif bir mide bulantısına sebep oluyor; bir rehavet sanki, midemi bulandırmaya yeten bir sallanma devrede gibi. Ahenkli bir mide bulantısı, hakikat bu. Hem konu gerçekten sonsuz bir ıstırap meselesiyse, bu ıstırabın her zaman ölümün cüretkârlığına galebe çalacağını göz önünde bulunduralım. Geçmişi zaferlerle dolu fatih, şanlı General Surenas'ın nasıl öleceğini biliyoruz: Bir sokağın başında uğursuz bir şekilde boğazlanacak.

Ancak çıkmıştık dışarıya

İsimsiz bir elden hızlandığında okun;

Ve ardından iki ok daha: O fatihi gördüğümde

-Üçü de kalbine saplanmış gibiydi-

Bir kan selinin içinde, herkesin önünde, ölü düştüğünde yere

Bu artık ölüm değil, bir tasfiyedir. "Bir köpek gibi" Kafka'nın "kahramanı" daha sonra konuşacak. Artık ne merasim ne ihtişam ne mücadele ne de güç zehirlenmesi var. Sonu kötü olsa bile onu unutulmaz kılacak bir halk desteği bile yok. Bu silik, yalnız ve isimsiz bir ölüm, herhangi bir ölüm; isimleri silen, cesareti yok eden hakikatsiz hakiki ölüm... Hükümsüz bir boşluğa yuvarlanış. Serge Doubrovsky'nin harika söylemiyle Surenas'a kasteden ok, bir adamı öldürmedi bir efsaneyi öldürdü. Bu, bir kahramanın ölümüdür. Surenas, kendisine ihtiyatlı olması salık verildiğinde işi şansa kalmış birinin kat'î bir ölümü tercih edeceğini söyler:

Kral ölümümü istiyorsa ya şimdi canımı al ya da sonra,

Bırak alçakça bir suç olsun bu, kazara değil;

Hiç kimse kitabına uyduramasın yaptığını

Tabiatın dayattığı ve kaderin yazdığı.

Son, gerçekten çok karakteristik bir savunma: Dünyadan ve alelade bir sondan kaçmak için kasıtlı bir ölüm arayışı içinde; nihai bir anlam kazanabilmeye, hâlâ değerli olabilmeye ve böylelikle insan olarak kalabilmeye (başka birinin eliyle bile olsa) niyetlenmiş olmaktır bu. Ölümün hâlâ bir eylem olarak görülmesi ve bu anlamda ibretlik olması, ya da en azından önem arz etmesi kahramanın ateşli son arzusudur. Eğer Eurydice ölmek yerine unutu-

lup gitseydi (gözyaşı olmadan ölümün takdir edilmesi, içinde acıların olduğu ihtiyari yüce bir tavır olarak yorumlanabilir: *Onun ölümüne sebep oluyorsun üstelik ağlayamıyorsun bile! Ben... Ben ağlamıyorum, Palmis, ben ölüyorum)* trajediyi sona erdiren bu dizeyle ölümü kutsamayacak ama intikam vaat edecekti:

Bekleyin Ulu Tanrılar, ölmek için acele eden bu acı!

İçine gömüldüğüm sonsuz kötülüklerde,

Ah, intikamımı alana kadar ölmeme izin verme!

Dolayısıyla şu sonuca varılmalıdır: Ölmek, eylemi sona erdirmez, irade ölmez.

*

Kahraman, mücerret olarak kendinden daha uzun yaşar, hayatta kalır ki bu, temsil ettiğini iddia ettiği şey için kötü bir yıkımdır. Corneille'in çalışmasında gördüğümüz gibi kahraman hâlihazırda bir dönüşüme uğrar çünkü kendini gerçekleştirmek (bizatihi güzel olanı kahramanca arayış, marazi bir şekilde söz konusu güzel ruhun kefaretine dönüşecektir) ve yine de tarihi bir eylem olarak kahramanlık yapmak ister: Kaos oluşturmak için bir yandan lüzumsuz bir "ben" olumlamasının teyidi yoluyla kibirli bir hezeyana, diğer yandan yeni bir siyasi tahakkümün ortaya çıkışına bel bağlayacak. Her iki durumda da kahraman zaten kaybetmiştir.

Kahramanlık kelimesinin bir anlamı varsa bu, söz konusu eyleme haddinden fazla değer atfedilmesinde yatar. Eylem, büyüleyici kahramanca davranış, kendi kendini onayladığında ve parlak bir ışık gibi göründüğünde bu büyüleyicilik bir *zafer*, mücessem olmayan sonsuz bir ihtişamdır. Gördüğümüz gibi kahraman daima az ya da çok kahramanca eylem tasarrufundadır: Onu elle tutulur kılar ve yükselişini buna dayandırır. Aslında kahramanlık hususi bir ânı temsil eder ve güç, eyleme dönüşmeden önce bir hayretin ifadesidir, bu noktada kahramanlık artık doğa tarafından bağışlanmış büyülü bir güç değildir ve kahraman fetih eylemi içindeki olağanüstü insandan

Edebiyat ve kahramanlık, birbirinin suç ortağı ve aldatmacası, yüzyıllardır birbirlerini ağırlayıp duruyorlar.

daha fazlasıdır: Ne mi dedim? Bunun olabileceğini söylüyorum! Kahramanın her zaman eylem içinde olan biri olmadığını bir kenara not edelim; o, aynı zamanda eylemin bir unsurudur, sadece Achilles değil silahları da veya Roland değil Durandal[2] da eylemin tamamlayıcısıdır.

Neticede trajik bir kahramanın olamayacağına ve bu tarz bir heyecan için tek uygun türün epik rapsodi olduğuna karar kılmalıyız belki de. Epik benzersiz bir eylemi hikâye eder ve onu bıkmadan usanmadan tekrar eder. Eşsiz olanın tekrarı, hayranlığa halel getirmez: Kahramanlık eylemi sürdürülmeli ya da aynı hikâyede olsa bile başa dönmelidir, (yenilik fayda etmez). Kahramanlık eylemi anında son bulur ancak bu tarz edebi türdeki son buluş (kelimenin içerdiği tüm ıstırapla) yasaklanmış olduğundan her şey kesintiye uğramaksızın aynıyla yeniden başlamalıdır. Epiğin ne başlangıcı vardır ne de sonu. O yüzden kahramanla birlikte var olmalıdır: Efsanede müsecccel ama tarihte olmayan göz önünde veya değil, yapmacıksız, ince, zarif, zaruri bir destek... Kahramanın eylemi nafile bir eylem değildir, eyleminin tesiri onun değerini göstermez: Sürülü topraktaki kaba saba iz değildir o, gökyüzünde çakan muhteşem bir ışıktır. Bu anlamda, gördüğümüz gibi kahramanın eylemi uzun süre içinde var olacağı estetik kategoriye çok yakındır hatta ona mahsus bir belirsizliğe de. Boşu boşuna yapılsa bile bir eylem yine de eylemdir: Cesaretin başarısı, çoğu zaman hafızalarda kalabilecek gerçek bir olaya karşılık gelen zafer... Ve bu kahraman -muhteşem eyleminin içinde doğmadan var olan, ölmeden yok olan (bu nedenle dinleyicilerin payına tek bir son düşmez böylelikle üzüntüye yer yoktur)- kendi kaderine boyun eğmez kısır bir alanda at koşturmaz. İz bırakmadan gerçekleşen bu ölüm (ne bir devletin ne de bir hanedanın egemenliği hakkında soru işareti yaratır) ne kendi adınadır ne de tarih. Kahraman kendisini üstün kılar, muzaffer hatıraların imar ettiği, tarihte eksik olan ama efsanede var olan sürekli bir mevcudiyete zorluk çekmeden ulaşmayı yine başarır. Dolayısıyla kişi ulusal bir mevcudiyetten söz ettiğinde onun, daha sonra ortaya konulacak olanın ilk şeklini temsil ettiğini söyleyebiliriz (ancak bu hâlâ tam olarak izah edilememiştir) çünkü dışsal bir görünümden ziyade başka varlığı yoktur, sadece resim vermektedir. Bu yüzden onu kahraman yapan söylemle mutabık davranır.

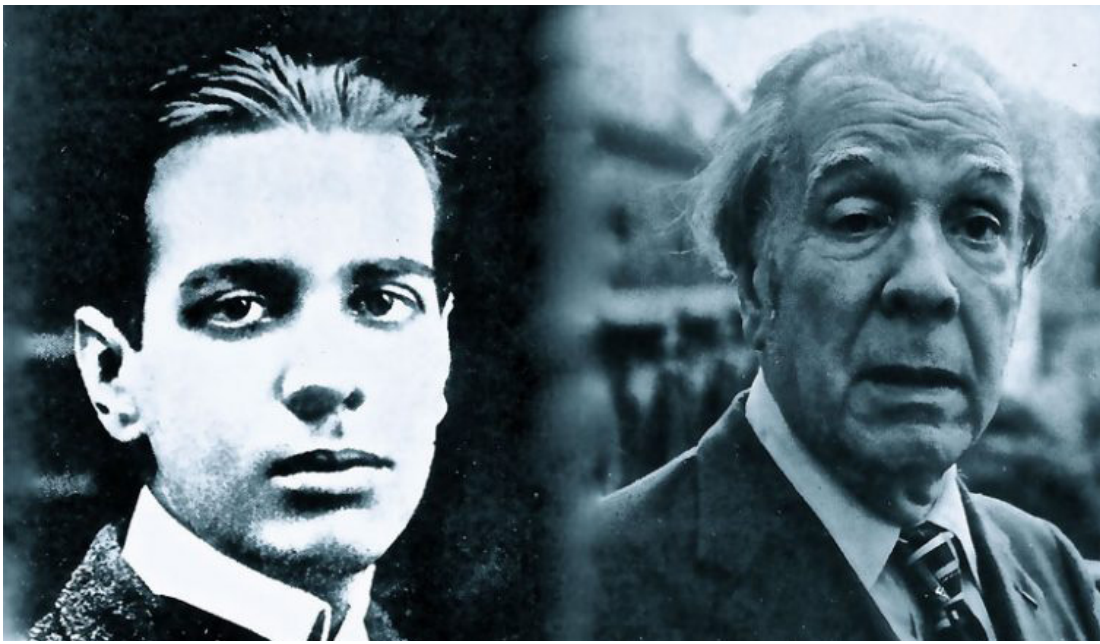
Edebiyat ve kahramanlık, birbirinin suç ortağı ve aldatmacası, yüzyıllardır birbirlerini ağırlayıp du-

2 Roland'ın kılıcı

ruyorlar. Destan anlatıcısı meçhul olsa ve öyle kalsa da destan şan verir, adını şöhretiyle teminat altına alır. Kahraman kendisinin kahramanıdır; sanatçı dolaylı olarak değil doğrudan ölümsüzlük iddiasında bulunur. Sanat eseri ölümsüzleşir, sözde bir mevcudiyet olarak kendini tarihi bir mümkünlüğün içinde ifade eder ve ebedileşir; bu, tarih olmaktan daha fazlasıdır. Hâlihazırda aday-kahramanlar, edebi prestij icabı laf kalabalığı yaparak ya da tabiatı gereği mühim olmayan birine itibar kazandırarak öne çıkıyor, bu tutumları yüzünden yazmakla hükmetmek arasında tereddüt ediyor gibi görülebilirler. Ancak bu iki durum, birden daha iyi olduğu için kahramanlar kendilerinin müjdecileri hâline dönüşür, hikâyelerini yazarak kendi efsanelerini oluştururlar. Her kelimeyi marifet kılmayı, zaten söylev gibi olan ifadelerini simgesel bir başarı hâline getirmeyi isterler. Son olarak -ve bu gerçekten ilginçtir- konuşmanın onuru, son tahlilde galip çıkan estetik yapı ile ilgilidir. Kahraman maceraperest dönüşür. Macera ise ölçülü ve iyi ifade edilmiş bir söylemin ustalığıdır. Böylece ilgili devir bir kere daha kendi üzerine kapanmış olur. Bu arada edebiyat, oyunda ölümsüzlüğün, güç veya zaferin sorgulanamayacağı hakikatini keşfederek sahneden çekilir ve sırra kadem basar.

Öteki

Alkan Kılıç

1969 yılının soğuk bir Şubat günü. Yirmisine henüz basmamış toy bir delikanlı olan Borges ile yetmiş yılı geride bırakan Borges, bir bankta yan yana oturup sohbet ediyorlar. Yanlarına ilişiyorum. Dalgınım. Boz bulanık suların iri buz parçalarını sürüklediği ırmağa bakıyorum. Herakleitos'un bin yıllık imgesi gözümde canlanıyor. Nehir sularında garip bir silüet görüyorum: Yirmi yıl önceki ben... Bana hiç benzemeyen bir yabancı. Ötemdeki istenmeyen kişilik. Yitik bir gölge.

Borges, "Öteki" öyküsünü yazmak için üç yıl boyunca beklediğini söyler aynı öyküde. Aklını kurcalayan kuşkuları bir duruluğa kavuşturup bir düş görüp görmediğini sorgulamıştır. Yaşadığı korkunç

deneyimi üç yıl boyunca yazmaz çünkü asıl amacı aklını kaçırmamak için bu olayı unutmaktır. Öyküyü yazması da unutma çabasının bir parçasıdır aslında. Yaşadığı gerçek olayı kurmaca bir metne dönüştürerek insanların onu bir öykü gibi kabullenip okumalarını ister. Böylelikle kendisi de o sarsıcı olayın bir hayal, bir düş olduğuna inanabilecektir ama olaylar, Borges'in beklediği gibi gelişmez. Düşü gören genç Borges'in ta kendisidir.

"Déjà voir" dedikleri tuhaf bir duyguya kapılır yaşlı Borges, psikologlara göre bu yorgunluk belirtisidir ama önceki gece uykusunu almıştır. Tam o sırada oturduğu bankın diğer ucuna birisi oturur. Yanı başında oturan "öteki" ıslık çalmaya başlar ve duyduğu ses, artık izi bile kalmamış o avluya, yıllar önce ölmüş olan Alvaro Melian Lafinur'un anısına götürür yaşlı Borges'i. Öyküde açıkça belirtilmese de Lafinur, Borges'in baba tarafından kuzenidir, Borges'in ifadesiyle dönemin önde gelen minör şairlerinden birisidir ve Arjantin Edebiyat Akademisi'ne girmeyi başarmıştır. Yanındaki kişi, Alvaro'nun sesine öykünerek bir şiirin on dizelik ilk kıtasını okumaya başlar. Yaşlı Borges, büyük bir tiksintiyle tanır bu sesi. Duyduğu sese midesini bulandıracak kadar şiddetli bir tepki vermesi, birbiriyle bağlantılı iki ihtimal getiriyor akla. Borges, nitelikli bir şair olmak için çıkmıştı edebi yolculuğuna ama sevdiği bazı şiirlerini kendisine saklıyordu. En az düzyazıları kadar şiir yayımlamasına rağmen hiçbir zaman Hugo, Ruben Dario, Verlaine, Dante ya da Quevedo kadar büyük bir şair olamayacağını düşünüyordu belki de. Genç Borges'e *"Sana başkalarıyla paylaşmayacağın büyük bir keyif verecek şiirler ve düşsel nitelikli öyküler yazacaksın."* demesi, Borges'in şiir türüne yüklediği özel anlamı tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Yaşlı Borges'in ketum tavrına karşılık genç Borges'in büyük bir özgüvenle "Kızıl İlahiler" ya da "Kızıl Ritimler" adını vermeyi düşündüğü bir şiir kitabı hazırladığını söylemesi, Borges'in gençlik çağlarında şiir alanında kanatlanma arzusuyla dopdolu olduğunu

Düşlerin en güzel yönü kısa sürmeleri değil midir? Bilhassa karabasanların.

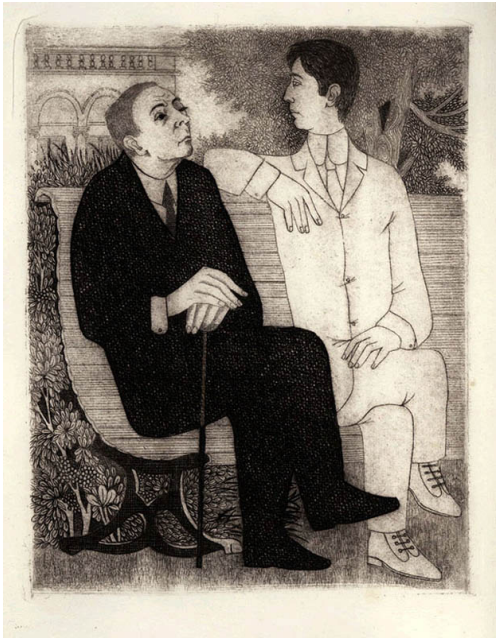
sezdiren bir başka ayrıntı. Belki de yaşlı Borges, şiirden hiç vazgeçmeyen ve çocukken işittiği dizelerini şimdi pek de önemsemediği Alvaro Melian Lafinur'a kendisinin bile tam olarak tanımlayamadığı karmaşık duygular beslemişti ömrü boyunca. İğrendirici bir sesle başlayan o şaşırtıcı yüzleşme anı, özgün bir birey olmayı becerememiş olduğu için kendini sürekli başkalarıyla, üstelik pek de hayranlık duyulmayacak isimlerle özdeşleştirmeye çalışan o saf ve tecrübesiz "öteki" benliğiyle bir hesaplaşma anlamı taşıyordu.

Yaşlı Borges, yanındakine merakla yaklaşır ve kim olduğunu sorar. Öykünün bu bölümü, Hugh Everett gibi fizikçilerin uçuk teorilerini doğrular nitelikle bir postüla çıkarır karşımıza. Kıyısındaki bir banka oturdukları ırmağın hangi ırmak olduğu konusunda anlaşamazlar. Yaşlı Borges, Cambridge kentinde Charles Irmağı'nın kenarında olduklarını söyler ama genç Borges'e göre, Cenevre'deki Rhone nehrinin kıyısındadırlar. Zamanın sonsuzluğunu ve göreliliğini anımsatan ırmak imgesi, iki paralel evreni birleştiren kör bir noktaya, Soğuk Leke'ye dönüşmüştür. Yaşlı Borges, yalan söylemediğini, yaşananların gerçek olduğunu kanıtlamak için yabancıların hiç bilmediği kimi şeyler anlatır heyecanla genç Borges'e, ne var ki onu bir türlü ikna edemez.

Yaşlı Borges, sükûn dolu bir kabullenişle göğüslemiş gibi görünür gerçeği, genç Borges ise gerçekle yüzleşmekten bir çocuk gibi korkmaktadır. Yaşlı Borges, eğer bu karşılaşma birer düşse evreni, doğmuş olmayı, gözlerle bakmayı ve soluk almayı kabullendiğimiz gibi düşü de kabul etmeliyiz, der. Genç Borges, kaygılı cevap verir: *"Peki, ya düş sürecek olursa?"* Haklıdır genç Borges. Düşlerin en güzel yönü kısa sürmeleri değil midir? Bilhassa karabasanların. En ışıltılı düşler bile sonsuza kadar sürse onların düş olduğunu asla anlayamazdık. Yaşlı Borges, bir düş gördüğüne inanmayı isteyen genç hâlini baba şefkatiyle teselli eder. Yaşamın kendisi de kısacık bir düştür en nihayetinde: *"Yetmiş yıl sürdü benim düşüm. Gerçekte, uykudan uyanıp da kendi kendisiyle karşılaşmayan insan yoktur. Şu anda bizim başımıza gelen de aynı şey, tek farkı iki kişi olmamız."*

İlerleyen bölümlerde, yaşanan tuhaf hadisenin sıradan bir kuşak çatışması olmadığı iyice ayyuka çıkar. Borges'in şairane tabiatının biri genç ve atak diğeri ihtiyar ve mahcup iki ayrı sürümü yan yanadır ve özde aynı olan bu iki insan, birbirlerine duygularını belli etmemek için örtülü bir savaş verirler. Kimsenin kimseyi doğrudan incitmeyi göze alamadığı ama birbirini dolaylı olarak iğnelediği ironik diyaloglar, öykünün

atmosferine bir sis gibi yayılır. Hiç çocuğu olmayan yaşlı Borges, yaşamındaki derin boşluğu yeni yetme hâliyle doldurmak istiyor gibidir. Ona öz kanından bir çocuk gibi sevgi duymaktan kendini alamaz. Ne var ki söz konusu sevgi, vakur bir şefkat halesiyle çevrili olduğu hâlde neredeyse karşılıksız bir sevgidir. Genç Borges'in evrensel kardeşlikten dem vurup toplumcu anlayışa uygun bir şiir kitabı hazırlamasına bir anlam veremez yaşlı Borges. Saçları ağarmış, gözleri iyice zayıflamış haline bile sahici bir sevgi duyamayan bir kişinin herkesi gerçekten kardeş gibi duyumsayıp duyumsamadığı hususunda derin kuşkuları vardır. Genç Borges'in dilinden düşürmediği ezilmiş ve aşağılanmış yığınlar, yaşı Borges'e göre, yalnızca soyut kavramlardır. Bu hayatta ancak bireyler somut bir biçimde var olabilirler ve sanatın asıl amacı, belli belirsiz / gölge yapılarca sindirilmiş olan bu capcanlı kimliği açığa çıkarmaktır.

Borges'in "Öteki" isimli öyküsünü Dostoyevski'nin aynı adı taşıyan novellasından esinlenerek yazdığı söylenebilir ama Borges'in ötekisi bir düşman olmaktan ziyade zaman içinde daha başka, uzak bir iklime savrulan eski bir dost gibidir. Dostoyevski'nin kahramanı Golyadkin, günün birinde kendisine ikizi gibi benzeyen tuhaf bir adamla karşılaşır. Kısa sürede kaynaşıp arkadaş olurlar. "Öteki" Golyadkin'in olmak isteyip de bir türlü olamadığı ideal benliğin ta kendisidir. Sevecen, hayat dolu ve zeki bir adamdır. Girdiği her ortamda ilgileri üstüne çekmeyi başarır. Üstelik kimse onu aşağılamaya, delilikle itham edip alay etmeye, arkasından türlü dolaplar çevirmeye cüret edemez. İşler, bir müddet yolunda gitse de Golyadkin, tıpatıp benzeri olan adama karşı zamanla derin bir nefret duymaya başlar. Karşılaştığı yabancı, Golyadkin'in kimliğini çalmaya çalışmaktadır. Yabancının kendi arkadaş ortamına sızarak maddi manevi menfaat elde etmesine bir hayli içerleyen Golyadkin, pa-

ranoyalara kapılarak akıl sağlığını büsbütün yitirir. Baktığı her yerde onlarca "Öteki" görmesi, bu garip rastlantının kopuş noktasıdır. Talihsiz Golyadkin, hikâyenin sonunda akıl hastanesinin yolunu tutar. Bu noktada Jung'un "Gölge" kavramını hatırlamamız yerinde olacaktır. Her insanın bir ötekisi mutlaka vardır ve söz konusu öteki çoğunlukla öz varlığımızla iç içedir. Gölge, karanlık tarafımızdır, akla gelebilecek her türlü melaneti işleyebilmek için fırsat kollar. Ursula K. Le Guin'e göre, bilinçli ve bilinçdışı zihnin arasındaki eşikte bekler ve rüyalarımızda onunla, kardeş, dost, hayvan, canavar, düşman, rehber olarak karşılaşırız. O, bilinçli benliğimizle kabul etmek istemediğimiz ve kabul edemediğimiz her şeydir; içimizdeki bastırılmış, yadsınmış ya da kullanılmayan tüm özellikler ve eğilimlerdir. Jung, "Birey kendi gölgesiyle hesaplaşmayı öğrenirse dünya için gerçek bir şey yapmış olur." der. Gölgemizle yüzleşebildiğimiz, onu tanıyabildiğimiz ölçüde korunaklı bir "persona" edinebiliriz. Gölge, ilkel benliğimizdir, daima bizimledir ve öldürülüp yok edilmesi imkânsızdır fakat bir persona (maske) yardımıyla ehlileştirilebilir. Persona, tehlikelerle dolu dış dünya ile birey arasındaki bariyerdir. Dostoyevski'nin "Öteki" isimli novellasında bir anda karşılaşılan gölge bir varlığın Golyadkin'in egosunu yerle bir edişi, parçalayışı mizahi bir üslupla anlatılır. Karşılaşılan öteki, gölgenin kolektif bilinçdışındaki yansıması sayılabilecek korkunç bir ifrite dönüşür zamanla. "Öteki" Dostoyevski'nin belki de en Gogolvari eseridir. Borges'in yazdığı "Öteki" ise gerek üslup gerek muhteva açısından Gogolvari değil tam anlamıyla Borgesvari bir öyküdür. Yaşlı Borges'in karşılaştığı kişi bir gölge değil, egosunun ham ve gelişmemiş hâlidir. Üstelik yaşlı Borges, korkulu bir düşte görüldüğünün farkına sonradan varmıştır. Bu alışılmadık durum, öyküye daha şiirsel bir nitelik kazandırır.

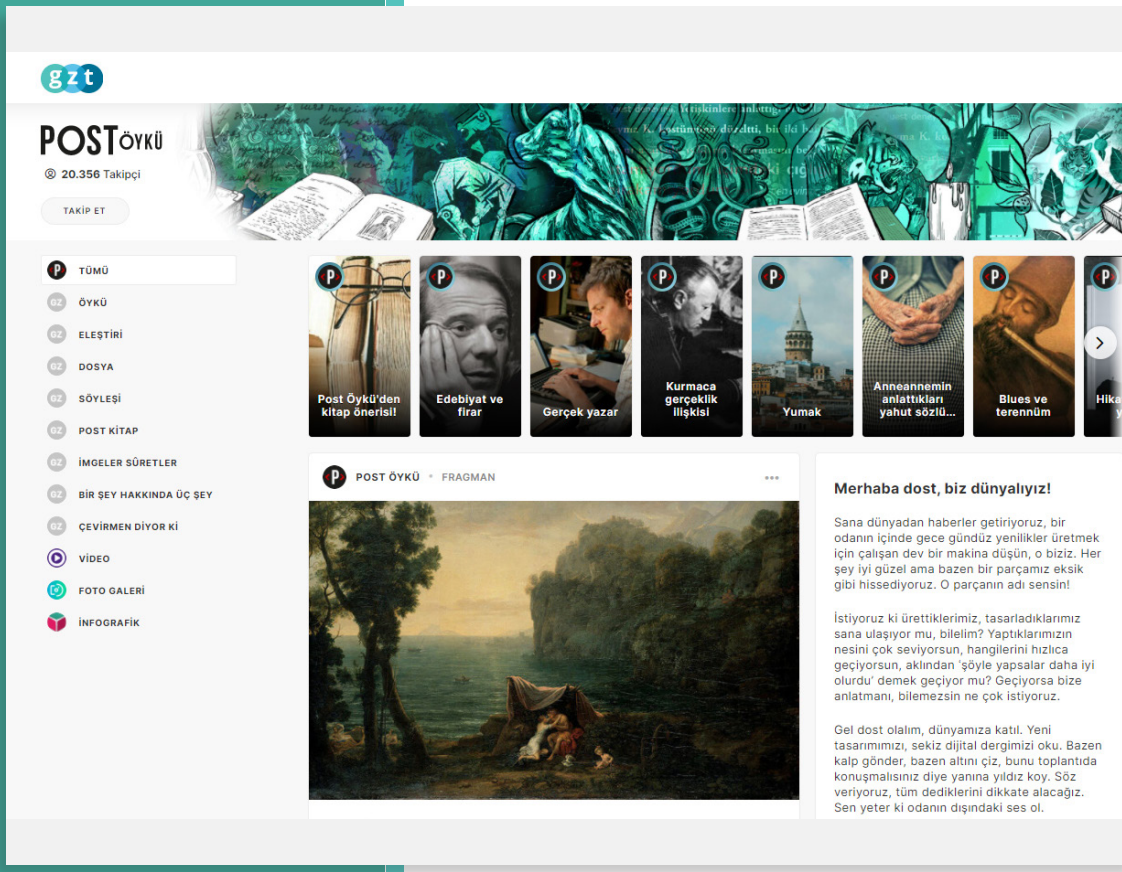
Yaşlı Borges, olgunluk çağındaki Schopenhauer'in bir benzeridir. Schopenhauer, ilk gençlik yıllarını asla özlemediğinden gururla bahseder. Gençlerin duyuları kadar duyguları da keskindir. Renklerin parlaklığı arasında neredeyse kendilerinden geçerler. Gökyüzünü başka türlü algılayıp buluttan nem kapar, çabucak içlenirler. Bir belirsizliğin içine çekilirler durmadan. Belirsizliğe dinmeyen bir özlem duyar, üstelik ona yaklaştıkça ondan daha çok uzaklaşırlar. Yaşını başını almış kimseler, gerçeği örten, tahrif eden yanılsamalardan, hayallerden, önyargılardan büyük ölçüde kurtulmuşlardır. Her şeyi daha açık, duru bir biçimde tanır, olduğu gibi kabul ederler. Aynı zamanda, tüm

dünyevî şeylerin hiçliğini az çok idrak etmişlerdir. En aptal, yeteneksiz yaşlılara bile ayan beyan bir bilgelik görünümü veren şey, Schopenhauer'e göre, işte bu idrak hâlidir.

Borges, Alef'te yer alan "Ölümsüz" isimli öyküsünde, Homeros'un sonsuzluğa uzanan imgesini düşsel ve epik bir atmosfer içinde yansıtır. Öykünün asıl kahramanı askeri halk yargıcı Marcus Flaminius Rufus, Ölümsüzler Kenti'ni ararken anlaşılması güç bir döngünün içinde bulur kendini. Bir mağaranın önünde tuhaf biriyle karşılaşır ve kendisi için "öteki" sayılabilecek bu adamı takip etmeye başlar: *"Mağaralının yumuşak başlılığı, zavallılığı, belleğime Odysseia'daki can çekişen ihtiyar köpek Argos'un imgesini getirdi, ben de ona Argos adını taktım ve adını öğretmeye çalıştım. Bir türlü başaramıyordum. Gönül alma, sertlik, zorlama bana mısın demiyordu. Hiç kıpırdamadan, donuk gözlerle bakıyor, kendisine yüklediğim sesleri algılamamış gibi duruyordu. Birkaç adım ötemdeyken nasıl da uzak gibiydi bana."* Yaşlı Borges ile genç Borges arasındaki algı farklılığı, Platon'un Mağara Alegorisi'nde dile getirdiği türden bir çelişkidir. Mağaranın dışındaki asıl gerçeği duvardaki gölgelerle avunan birisine anlatabilmek neredeyse imkânsızdır. *"Argos ile benim başka başka evrenler paylaştığımızı düşündüm; algılarımız aynıydı ama o, bu algıları başka türlü yoğuruyor, onlardan başka nesneler yaratıyordu; belki de onun için nesneler de yoktur, diye düşündüm, son derece kısa izlenimlerin baş döndürücü, kesintisiz bir oyunu vardır yalnızca."*

Yaşlı Borges, aradan geçen yarım yüzyılın sözde aynı olan bu iki insanın özlerini de değiştirmiş olabileceği düşüncesiyle sarsılır. Başka kitaplar okuyan, apayrı edebi zevklere sahip insanların birbirini asla anlayamayacağını kavramıştır. Neredeyse ruhsal bir anomalidir bu ve yaşlı Borges'in gerçeklere, genç olanınsa gördüğü düşe tahammül göstermesi gittikçe zorlaşır. Farklı olmalarına rağmen birçok benzer noktaya da sahiptirler. İşin kötüsü, birbirlerini asla aldatamayacaklarını ikisi de iyi bilmektedir. Her biri, diğerinin karikatürleştirilmiş bir öyküntüsünden ibarettir. Yaşlı Borges'e göre, ona öğüt vermek ya da onunla tartışmak anlamsızdır. Genç Borges'in kaçınılmaz yazgısı, günün birinde yaşlı Borges olmaktır.

gzt POSTÖYKÜ

Sizler için seçtiğimiz **öykü**, **yazı**,
söyleşiler ve daha pek çok **yeni içerikle**

www.gzt.com/post-oyku

adresindeyiz.

Hikâyesi

Mahmut Coşkun'a ***Vesanat Dergisi****'nin hikâyesini sorduk:*

Bir sonbahar akşamı, yapraklar hışırtıyla dans ederken gözlerimi boğaza dikmiş Üsküdar sahilde öylece duruyordum ki çıktı bu fikir. Şaka şaka, öyle değil.

Epeydir bir dergi çıkarsak mı diye düşünüyorduk, yani düşünüyordum, arkadaşları da bu konuda sürekli darlıyordum. Ben böyle elimde iş olmayınca başına iş açanlardanım, geçtiğimiz yaz da planladığım birçok şeyi tamamlamıştım, işte öykü dosyası, senaryo, yeni roman planı filan vs. dedim bu dergiyi çıkarmalıyız. Tabii boşluktan hadi dergi çıkaralım deyince çok da havalı olmuyor, nitekim düşünene kadar boşluk filan kalmadı, bir sürü başka iş çıktı. Ama bir kere tohum girdi beyne, yeşillenmeye başladı, şimdi yeşil de kesilmez malum, duramadık yerimizde.

Erhan uzun zamandır dergi çıkarır mıyız bir gün diye sohbet ettiğim bir dostum. Onu aradım, dedim "Abi dergi çıkarıyoruz hazırlanalım," hemen "tamam," dedi. N'oluyo, ne bitiyor bir sor, yok hemen tamam. Zaten tam bir organizasyon adamıdır Erhan, anında toparlar ortalığı. Ben de daha önceki dergilerde beraber çalıştığım arkadaşları aradım hemen, işte Hicran'ı aradım, "Ben varım," dedi o da. Sonra hemen Aynur'u aradım, derken Kadir'i, Hüseyin'i, Ali Oktay'ı aradım, bu arada kimse ne dergisi diye sormuyor. Herkes "Tamam," diyor. Dedik bir toplanalım konuşalım, o sıra Erhan dedi ki "Fatih Baha çok iyidir, onu da alalım ekibe," biz tanışmıyoruz o zaman Baha ile hatta Kürşat da var, tamam dedik haberleştik, Üsküdar'da bir kafede oturduk. Dergiyi anlatmaya başladım ben, herkes bir şaşırdı, sanat dergisi mi? Ben o kadar kafamda şekillendirmişim ki zannediyorum herkeste de aynı düşünceler var.

Uzun süren toplantının ardından herkes bir noktada birleşti. Sonra kimsenin tahmin etmediği bir şey oldu, meğer Baha dergiciymiş zaten, orayı aradı burayı aradı bir şeyler oldu, dedi ki tamam yarın basabiliriz. Tabii buradaki tatlı detayları atlıyorum, "Yok yarın!" der gibi bir şeyler geçti aramızda. O kadar garip ilerledi ki sanki Baha ile yıllardır tanışıyormuşuz da hep dergi çıkarmayı planlıyormuşuz gibi oldu. Hiç yüksünmeden birbirimizi çok iyi anladık, Erhan da işin en başından beri içinde olunca bazı şeyler tahminimizden hızlı gelişti. Bitti mi? Hayır. Arkadaşlar çok kısa bir sürede her şeyi toparladılar. Aynur'un içinden komutan çıktı bildiğin, ne lazımsa ertesi güne hazır oluyor. Hicran desen sanki yıllardır dergici, içimizdeki en profesyonel davranan editör o olabilir. Ali Oktay zaten bu işlerin çok içinde bir adam, elini taşın altına soktu, eleştiri köşesini sahiplendi, yetmedi bir de kitaplığa el attı, derken Erhan zaten yıllarca dergicilik yapmış bir adam, bir iki kilit noktayı çözdü, redaktörlüğünü konuşturdu. Kürşat optik okuyucu gibi anında teslim etti elindeki işi, sonra baktık dergi hazır. Dergi müthiş oldu mu bilmiyorum ama ekip müthiş oldu diyebilirim.

İşin şakayla karışık vakası bir yana, gerçekten de biz sanat adına bir şeyler konuşabileceğimiz bir dergi hazırlamanın heyecanını epey yaşadık. Zaten çok iyi öykü, çok iyi şiir, çok iyi merkez dergileri vardı. Maksat edebiyata hizmet etmekse buna sanat kuramının, sanatın birçok dalının konuşulabildiği bir iş de eklemek istedik. Sinemadan müziğe, felsefeden tiyatroya, öyküden denemeye birçok disiplini bir araya toplayabilecek miydik epey düşündürdü bu bizi? Nihayetinde ki en başından beri muhakkak bir dosya konusunu işlemeyi de planlıyorduk, dosya yazıları elbette biraz akademik tavırla yazılacak yazılardı, o da şekillenince dergi bu hâlini aldı. Ne olur ne biter bilmiyoruz ama ilk defa satış kaygısı, şurada bulunsun buradan bulunsun derdi olmadan bir derginin içindeyiz hepimizde. Bu bizi o kadar rahatlatıyor ki neyi gerekli görüyorsak neyi arzu ediyorsak onu yazıyoruz. Geniş bir kitle hedefinden ziyade yıllar sonra bile isteklisinin, meraklısının eline aldığında faydalanacağı bir iş yapmak niyetindeyiz. Gün ola harman ola...

Kül

Zeynep Şule Kaya

Aegus yerlerde sürünen eteklerini toparlayıp kuşağına sıkıştırıyor bir kez daha. Dağılmış, yorulmuş bir görüntüsü var, farkında bunun. Günlerdir gördüğü kabuslardan mustarip. Uykusuna şeytanlar karışıyor her gece. Kulaklarında savaş nidalarıyla uyanıyor, oysa katran gibi bir gece dışarıdaki. Bir korku sarmalıyor her yanını, baştan ayağa titriyor, görenler sıtmaya tutulmuş sanacak. Gündüzleri ise, gözlerinin önünden gitmeyen yüz. Baktığı her yerde onu görüyor, genç bir adam. Ateş ateş bir çift göz, hükmeden, fetheden bir çift göz.

''Onlar gökevine gidecek" diyor onu daldığı kuyulardan çıkaran bir ses. Konuşan kişi amiri, farkında bunun, daha o kadar kaybetmedi aklını. Hafifçe sallıyor başını, elinden daha fazlası gelmezmiş gibi. Kucağında kağıtlardan bir demet, koridorları koridorlara bağlıyor. Yürüdüğü yolu düşünmek zorunda değil, burası evi onun. Daha beş yaşındayken, onu buranın kapısına bıraktı annesi. Geçtiği her dönemeç çocukluğunun saklambaçlarından bir anı. Boynundaki anahtarı yokluyor belli belirsiz, kimsenin açamayacağı tek bir kilide uyuyor o anahtar. Son çare. Son kale. En son... O anahtar, onun boynuna asıldığından beri o kilide girmemesi için dualar ediyor. Adımlarını savsaklatan o yüz geri geliyor, biraz daha baksa ona böyle uzunca, sesini duyabilirmiş gibi hissediyor Aegus. Biraz daha yaklaşsa, onu yakan sözler söyleyiverecek sanki. ''Hangi zamanın hayaletisin sen" diyor içinden. İçinden geçenin ona ulaşacağını biliyor nedense. Nasıl onun içindeki korkuyu kendi yüreğinde hissediyorsa, o da bilecek Aegus'un ne hissettiğini. İki ayrı kişiler şimdi, iki ayrı zaman dilimi, oysa ikisini de aynı ateş yakacak.

Onu bir anda atından yere düşüren bir acı hissediyor İskender. İki büklüm yuvarlandığı yerde, korkudan gözleri fal taşı gibi açılmış, kaskatı yatıyor. Hayır, ölmek değil onu korkutan, her günü ölmek için yaşadı bugüne dek. Adımını Makedonya'nın ıslak çayırlarına ilk attığından beri biliyordu bunu. Göğsünü bir atın sırtına ilk bastırdığında, rüzgâr teğet geçerken par-

maklarını, ona vaat edileni isteyecekti, biliyordu. Ne istediyse olacaktı ne verildiyse alacaktı. Etrafına toplaşan askerlerin ayak seslerini duyabiliyor. Korkuyorlar, diye düşünüyor İskender, benim bir rüya olup bitmemden, yine gecenin karanlığına uyanıp bir başlarına kalakalmaktan korkuyorlar. Askerlerinin yüreklerini görebiliyor, peki ya kendisininki? Onu yerlerde süründüren neyin korkusu?

Kaldırıyorlar korkuyla. Bir çadıra taşıyorlar. Hareket edemiyor, gözlerini bile kırpamıyor. Bir hekim bulacaklar mutlaka, gücünü toplamaya çalışıyor, yumruklarını sıkıyor. Savaş meydanlarında nutuklar atan, bir kıvılcım olup dünyayı kasıp kavuran adama da bakın. İçindeki son kuvvet zerresi, bir kâhin istiyor. Biri duydu mu onu, yoksa sesi hiç çıkmadı mı bile, bilemiyor. Bilincini kaybediyor.

Yorgunluktan bayılmak üzere Aegus. Bir yol bulmalı, bir köprü. İkisini karşı karşıya getirecek bir kanal. Halkın arasında gezinen huzursuzluk ona da bulaşıyor. Bir isyan var fısıldanılan, kulağına ulaşıyor. Meyve aldığı manav bundan bahsediyor, ara sıra ders verdiği öğrenciler, görevliler, bilim insanları. İskenderiye bir sırrı kulaktan kulağa taşıyor. ''Şehrin çeperlerine ulaşacak savaş" diyorlar. Bu şehrin sarı, kuru havası nasıl boğmaz düşmanı anlamıyor Aegus. Nasıl defedemez onları şu tepelerinde dönüp duran fırtına. ''Burada güvendeyim" diye düşünüyor. Bu kütüphane, evim koruyacak beni.

Gözlerine batan binlerce diken, artık kolunu kaldırabiliyor tanrıya şükür. Bunun ölüm olmadığının bilinceydi zaten, daha kötü bir şey, onun felaketi bu. Sağında kâhini görüyor şimdi, ağladı ağlayacak bir yüzü var. Başına gelen ne anlamıyor İskender. ''Konuş" diyor, anlıyorlar birbirlerini, onu hasta eden bugün değil. Gelecek zamana dair bir görü çadırda titreşiyor. ''Ninova" diyor kâhin, fazla söze gerek yok, ikisinin de nefeslerinde bir daralma. Tarihin tekerrürü yapışacak İskender'in yakasına.

Bir şeyi kurmaya cesaret etmek, onun yok edilmesi ihtimalini kabullenmeyi gerektiriyor, böyle düşünmüştü İskender İskenderiye'ye ilk baktığında. ''Dünyanın yarısını fethettim" diyor hafif doğrularak. Anlaşmanın ne olduğunu çok iyi hatırlıyor. Verdiği sözü tutmak zorunda, devam ve devam etmek zorunda. Kalamaz, duramaz, ait olamaz, sahip olamaz. Ona ait değil kılıcını sallayıp zaferle ayrıldığı hiçbir toprak parçası. ''Bir tek şu sandukalar" diyor. Kapıda nöbet tutan asker hiçbir şey anlamıyor bu sayıklanmalardan. Delirdiğini düşünüyor, aklını yitirdiğini, çıldırdığını. Sonunda bu ateş onu da yakacaktı, er ya da geç, bu hırs, bu tutku, bu... Oysa kâhin anlıyor. Ona müjdele-

nen her şeyin karşısında nelerden vazgeçti İskender, biliyor. Onun bir şehri, bir kaleyi, bir ülkeyi fethetmesi hiçbir önem arz etmiyor. En ufak bir kıvılcım duymuyor içinde. Fakat ne zaman bir parça papirüs görse, elleri karıncalanıyor. Tek tek inceliyor, topluyor ve biriktiriyor. Sandıklara koyuyor, kağnılarla dağlar aştırıyor. Gittiği her yerden arkasında bir harabe bıkarak ayrılıyor, biliyor bunu. Ama son bir direniş. Son bir kale. Onu yeryüzünden silecek olan tarihe hatırlanacak bir şeyler bırakacak olmanın dayanılmaz arzusu. Kapıları, pencereleri ve duvarları olan bir ülkü İskenderiye.

Susuyor İskender, söyleyecek hiçbir şeyi yok. Gerçekleşmesine yüzyıllar olan bir felaketin yasını şimdiden tutuyor. Göğsünde bir ağrı, köşeye sıkışmış, isminin başına aldığı lakaba duyduğu utanç. Ne yaptıysa bu olmasın diye yaptı, ama bak, başladığı yerde şimdi. Küçücük hissediyor kendini, yeniden bir cenin, bir çocuk boyutunda sanki. Dilinin ucuna ulaşan beddualarını yutuyor. Hâlbuki biliyor ki, dilerse... Tek bir şansı var, tek atış. Ne istediyse oldu bugüne kadar, fetheden, alt eden, yok eden. Şimdi son bir yakarış fısıldamalı, son bir dua. Kaç, demeli, ne bulduysan göğsüne bas ve kaç.

Aegus'u uykusundan sıçratan yine aynı adam. Yine aynı gözler, yine aynı saçlar, yine aynı bakışlar. Ama bu defa kulağında yankılanan tok bir ses. Onu ayağa diken, harekete geçiren bir ses. Söyleyebilir ki, bu ses yalnızca emretmek için yaratılmıştır. Oysa kulağına ulaşan çocuğunu korumaya çalışan bir babanın çaresizliği. Ne yapmalı, ne yapacak? Sunağında mumlar yaktığı tanrıları bir bir geçiriyor aklından, yardım istiyor, gözlerinin önünde titreyen bir hayal. Birden bir şimşek çakıyor beyninde, yok saymak istediği için kapattığı gözlerini aralıyor Aegus. ''İskender" diyor, tanıyor onu. Adamın gözlerindeki ışığı yakalıyor. İçinin ateşi dışına taşmış gözleri, nasıl tanımaz. Evinin sahibi karşısında şimdi ama onu yurtsuz bırakacak şeyler fısıldıyor kulağına. ''Kaç" diyor "kaç", ama nereye? Dışarıyı bilmiyor, hiç çıkmadı ki. ''Kurduğum ne varsa yıkacaklar." Sesi taş duvarlarda yankılanıyor İskender'in. Etrafına bakınıyor bir şeyler bulmalı. Kendini koridora nasıl attı, büyük salona nasıl vardı hatırlamıyor. Elleri arasında sıktığı bir çanta. Ne sığdırabilirse o kalacak, bu yükün altında eziliyor omuzları. Geleceği bu gece onun seçimleri inşa edecek. Raflara bakıyor. Elleri İlyada'yı seçiyor istemsiz. Birkaç rulo daha atıyor çantasına, isimlerine bakmadan. Bu sorumluluğu almak istemiyor, kurtulan olmak istemiyor. Önemsiz, öylesine biri o. İskender'in nasıl olup da onu seçtiğini soruyor kendisine. Bunca insan, bunca görevli. Elleri anahtarı kavrıyor bilinçsiz. Anlıyor.

Aegus anlıyor ama İskender anlamıyor. Anlayamıyor. Neden gözlerinin önünde bu genç adamın hayali, neden yakarışlarını bir o duyuyor, onu zamanı aşırıp kendisine getiren ne. Bu adam bir zafer mi kazanacak yoksa sessizce direnecek mi? Cevabını alamayacağı sorular sorduğunu biliyor. Bütün bu soruların boğazına dayanan zehirli bir hançer olduğunun farkında. Biliyor ki bir gün bu atın sırtında, bir düşman kargısı göğsüne saplı ya da bir kılıç darbesiyle ölecek, kaderinde var bu. O zamana kadar İskenderiye'ye sandıklar dolusu kitap göndermeye devam edecek. Ellerini değdirdiği her parşömen, her papirüs ona Aegus'un seçtikleriymiş gibi gelecek. İçindeki bu sancı hiç geçmeyecek.

Anahtar kilitte dönüyor şimdi. Hava hâlâ karanlık, köpeklerin bile havlamayı bıraktığı saatler. Çantasını göğsüne bastırıyor olabildiğince. ''Beni hırsız addedecekler" diye düşünüyor. Henüz bilmiyor İskender neden böylesine ısrarla istiyor gitmesini. Koşuyor, boş araziler boyu, gücü tükenene dek. Karşısında bir hayal gibi uzakta kalıyor İskenderiye. Uzaktan uzağa atılan savaş nidaları çalınıyor kulağına. Bağrışlar, edepsizce çığlıklar duyuyor. Etrafına bakıyor, İskender'i arıyor. ''Benim gördüğümü o da görüyor mu" diye düşünüyor. Rüzgâr, kilometrelerce taşıyor külleri. Yüzüne vuruyor Aegus 'un, gözyaşlarından kalan izlere yapışıyor. Yüzü, küllerden ve yaşlardan görünmez oluyor.

Orada değil, ona ulaşamayacakları kadar uzakta belki ama sanki yanı başında cereyan ediyor her şey. Tarih sahnesinde adı geçmeyecek bir bilgin ''beni yakın" diyor kendini ortaya atıp, "yemin ederim hayatım bu derece önemsiz ve bu derece ümitsizim, beni yakın." Halk sayfalar buluyor küller arasında, barbar bir saldırganlıkla lekelenmiş. Canı pahasına kucaklarına birkaç papirüs toplamış kütüphane görevlilerinin cesetleri yatıyor girişte. Aegus biliyor ki neyi basıyorsa şu an göğsüne, kutsal addedilecek. Karşısında İskender, onu hep böyle hatırlayacak. Seneler sonra, yaşlanmış ve ayağa dahi kalkamayacak hâle gelmişken, genç adamın ona yalvaran bakışlarını hatırlayacak. Yüzünde eğreti duran o korkudan sararmış ifadeyi. Saçlarının dalgasını hatırlayacak, dudaklarının kıvrımını. Bugünden sonra her gün, kulağında aynı sesle uyanacak Aegus. İskender kendi yazgısını onun boynuna dolayacak. Sürekli devam edecek ve asla durmayacak.

Bunu ikisi de biliyor. Ve tarihin içinde savuruluyor küller.

Monsieur Teste Benim!

Hayrettin Orhanoğlu

Tuhaf bir başlangıcın kime ne zararı olabilir? Tuhaflığın böylesi kötü çıkmış adını bir tarafa bırakın, öylesine bir başlangıcı da kendime yakıştıramam doğrusu. Ama sonuç ne olursa olsun yanlışlardan, yanlış algılamalardan uzak durmanın da gerekliliğine inanırım. Adım, ne kadar tuhafa çıkarsa çıksın, sıradan bir bakışın sahibi olmadığımı anlatmam gerek.

Monsieur Teste, onu çok görmeyi istediğim bir akşam, bana uğradı. Elinde sıkı sıkıya tuttuğu Valery'nin kendisi hakkında yazdığı kitabı uzatarak kimin olduğunu bilmediğim birinin sayfa kenarlarına düştüğü notlar hakkında ne düşündüğümü sordu?

Doğrusu bu isteği garip karşıladım. Benim kitap okumaktan nefret ettiğimi yakından biliyordu. Hele hele içinde çıkılması zor bir kitaptan... Gülümsedim:

"*Güçlü sanılan her kafa, bir hatayla malûldür. Güçlü sanılan her kafa, algılanmasını sağlayan bir hata ile yola çıkar*."

Bırakın kelime oyununu.... Valery'nin sözünü bana okumayın lütfen. Şu sayfa kenarlarına düşülen notlara bakınsanıza. Ben, "*Kendi görüntümüz bize lâkayt değilmiş! Hayali kavgalarda ya fazla iyi ya fazla kötü davranırız ona*." demişim. O ne yazmış, bir bakın?

Sayfa kenarındaki yazı, okunamayacak kadar karmaşık, kendini belki bilerek belki bilmeyerek dar bir alana sıkıştırmış birinin el yazısıydı. Cebimden gözlüğümü çıkarıp kısaltmalara ya da gramatik hatalarına aldırmaksızın okuyup bitirdiğimde ikimiz de kahkahalarla güldük:

"Yok, artık, sizinle konuşan Valery miymiş? Korkarım ileriki sayfalarda siz Valery'siniz de demiştir... Öyle mi yoksa?"

Teste, benim böylesi rahatlığıma karşın her zamanki gibi asık suratlıydı. Kahkahalarımı ister istemez içimde tuttum. Kırılgan biriydi demek yanlış olur. Aşırı hassastı. Ayakta duramadığına, ayaklarının kendisini taşıyamadığına, bu yağmurlu havada şemsiyesiz gelişine bakılırsa çok içerlemiş olmalıydı.

Her zaman ona ayrılan berjer koltuğa teklifsiz oturdu. Hayır, adeta yığıldı, demek daha doğru olur. O an, aslında ruhunun böylesi bir şeyi niye bu kadar ciddiye aldığını sormak istedim ama bu, üzerine fazla gitmek olurdu.

Tarifini bir Alman dosttan aldığım sıcak şaraptan bir fincan da ona getirdim. Karşısına geçip ilgisiz bir konuya sapmanın onu daha çok üzeceğini düşünerek kitaptaki notları okumaya devam ettim. Ama bir taraftan da her zamanki gibi ona hayranlık sözlerimin bir kâr etmeyeceğini de hesaba katarak hem okuyucunun tuhaflığının sebebini hem de Teste'i bu kadar kızdıran o öldürücü darbeyi bulmak istiyordum. Bana elbette ki yalvaran gözlerle bakmıyordu. Bu bakışlar, merak eden bir ruhun içinde çırpınan bir gelecek öngörüsü idi. Benim de gelecek hakkındaki öngörülerimi doğruladığının bilinciyle kimi yerde ukala bir karşılık kimi yerde de anlamadığını ifade eden soru işaretleriyle dolu satırlara yoğunlaştım. Önemsiz birkaç notu bir çırpıda geçerek asıl noktaya gelmeliydim. Yoksa bu iri gözler az sonra kapanacak ve derin bir uyku denizine açılacaktı. Sevgili eşi Emilie'nin mektubunda söyledikleri olmasa Monsieur Teste'i burada daha fazla tutabilmek için lafı uzatabilirdim. Sorduğunuz sorulara karşı beklenmedik cevapları, alışkanlıklarıyla dalıp gitmeleri arasında uzun uzun sessiz kalışları bile hayat ve dünya hakkında birer karşılıktı. Hayır, abartmıyorum. Nihayetinde karşımda *olmakta olanım ben, kendimi görmekte olanım; kendimi görürken görenim* diyen birisi vardı. Ne geçmiş ne de gelecekteydi. Şimdideki birinden söz ediyordu. Alelâde birinden söz eder gibi. Ama daha ötede tıpkı rüyadaki gibi kendine bakarken bir başka aynada kendini gören birine bakıyordu. Ve işin garibi kendine baktığı aynanın kırık olmasıydı. Sayısız yüzüyle kendine bakan bir rüya. Evet, rüyasında sayısız yüzüne bakan Monsieur Teste! Ne tuhaf, bunu öylesine doğal bir şekilde yapıyordu ki siz, o an o rüyanın içine dâhil oluveriyordunuz. Sayısız bir oluşla sayısız bir bozuluşa doğru hızla akıp giden bir bakışla hem de.

Karşımda vereceğiniz cevabı bildiği halde sabırsızlıkla gözlerinizin içine bakan biri vardı. Onu hayal kırıklığına uğratmamalıydım. Bir rüyanın içinde olsam da bu cendereden bir an önce çıkmalı ve benden beklediği cevabı vermeliydim. Birdenbire beni şaşırtan bir çabuklukla koltukta toparlanıp bu kadar bekleyişime dayanamadığını hissettirerek:

"Bakın, Emilie'ye yazdığınız ve onun da size yazdığı mektup da dâhil beni merak etmeleriniz değil beni kızdıran. Beni tuhaflıklarımla, beni rahibin dediği gibi sayısız yüzümle tanımanız ya da tanımaya çalışmanız da endişelendirmiyor. İnsanların böylesi bir açlıkla başkalarına dair meraklarından bıkıp

usandım. Evet, etrafımdaki insanların hatta Emilie'nin dedikleri doğrudur ya da doğru olabilir ama..."

Soluk soluğa kalmıştı. Az önceki çabası, onca kırık ayna parçasının arasından dışarı çıkmak ister gibi bu dünyaya, gerçekliğin dokunulabilir ve tantanalı bir karnavala benzeyen karmaşasına dönmek içindi sanki. Ona acımadım, hayır. Aksine üzüldüm. Son bir güçle doğruldu:

"Kırk dördüncü sayfada kendim hakkımdaki yargılarımda yanıldığımı, bilmekten görmekten duymaktan, kısacası duyularla algılanan bu dünyaya dair ne varsa hepsini kendimden bilerek ve isteyerek uzaklaştırmak istemediğimi söylüyor. Meğer ben bütün bu davranışlarıma bir kılıf olsun diye, sırf kendimi diğerlerinden uzaklaştırmak için tuhaf davranıyormuşum gibi bir yargıda bulunmuş. Bunu nasıl söyleyebilir bir insan? Söylesenize, canhıraş bir feryatla içimdeki karmaşayla barışık biriyken ne diye bu dünyayla barışık olayım? Evet, söyledikleri doğru ama sebebi yanlış. İşte buna tahammül edemiyorum. Kendimden nefret etmiyorum. Başkalarından da. Hatırlanacak günleri bile olmayan bir şimdide var olan ve olacak olan her geleceğin önüne çıkan zalim bir karanlığım ben. Bir başkası olsaydım, yine sizin tanıdığınız Monsieur Teste mi olacaktım? Hayır, hayır, adına kötülük denen bir ruhum ben, Takdir etmeyip aksine aşağılayan kötünün ta kendisiyim, *Gerçek yoksunluğum düşsel bir zenginlik getirir; ben bu simetriyim, arzularımı yok eden eylemim ben."*

Bu son cümle, adeta bir çığlık gibiydi. Daha fazla dayanamayarak başı geriye düştü. Ağırlığı, düşüncelerinin yoğunluğundan ya da sanıldığı gibi çatışmaların keskinliğinden değil daha ötede olmaya doğru evrilen yeni bir ruhun ilk adımlarını gören ve gördüğü şey karşısında dehşet içinde kalan bir akıldan geliyordu. Baş yerine bir gövdenin üstünde taşınan kaostan başka bir şey beklenemezdi. Başlangıçtan hemen sonrasına ait her şey, bu ağırlığın altında ezildikçe pişmanlıkların doluştuğu soluk bakışlardı yalnızca. Göz kapaklarını hafifçe indirdim. Derin bir uykudaydı. Rüyasız derin bir uyku.

Uyanmasını bekleyinceye kadar, aslında sakladığı, önemsemeyerek üzerini örttüğü cümleyi bulmalıydım. Çünkü biz, bizi yaralayan şeyleri küçümsemekle işe koyulur, ardından onları yok sayarız. Zaaflarımız bize bunu emreder. Birkaç notu okumak zorunda kaldım ama buldum. Okuyucunun diğerlerinden daha az önem verdiğini hissettiren ve dahası alay edercesine sadece ünlem işaretiyle yetindiği cümle bu olmalıydı: "*Evet, aydınlık benim için o kadar az bulunan bir şey ki, bütün dünyada özellikle de düşünen ve yazan dünyada, gezegenin kütlesine oranla elmas kadardır ancak.*"

Monsieur Teste olsaydım, içimdeki çığlığın bu ünlem kadar küçük de olsa olağanüstü kibre şöyle bir karşılık verdiğini duyardım: "Kibirlerimizin büyüklüğü evet dünya ve elmas kadardır. Size dünyayı bağışlıyor ve nihayetinde bir sevginin bedeli sayabileceğiniz elmas miktarı kibri kendime ayırıyorum. Karanlığı sizin dünyanızda yaşıyorum. Oysa ihtiyaç duyduğum şey, Emilie'nin ince parmaklarına yakışacak nadir bulunan pembe bir elmas. Bırakın da bu kadar olsun bir kibrin gölgesinde kalmış olayım. Sizin dünyanızdaki karanlıktan daha ışıltılı bu gölgede, ruhumu avutacak bir sıcaklık bulduğum için şanslı sayıyorum kendimi. Aklımın, kalbimin hatta hatta sizin bende uzak diye gördüğünüz tanrının çok yakınımda olduğumu söyleyebilirdim. Evet, sözü entelektüel zırvalamalarınızla dolaylı imalara boğmadan sorsaydınız söyleyebilirdim. Sizin karmaşık diye nitelendirdiğiniz düşüncelerimin saf bir aynasından başka bir şey olmadığımı size nasıl anlatabilirim ki söyler misiniz? Karşılaştırmalarınızdan yoruldum. Beni olmadık yerlere çekmelerinizden, bile isteye çatışmalara sürüklemenizden usandım. Yükü her şeyden ağır olan şu ve bu, yalnızca bir gölgeden ibaret. Fazlası değil."

Duvardaki aynaya bakarak tekrarladığım bu cümleler M. Teste'i doğru tanımlar mıydı bilemem. Kimbilir belki...

"Monsieur Valèry, beni bağışlayın uyumuşum koltuğunuzda. Ama rüyalarım olmasa gerçeğin içinde kendime bir yol bulamazdım herhalde. Kitabı siz unutmuştunuz evde. Evet, evet siz. Bunu bilerek mi yapmıştınız bilemem ama kitabın bir sonraki baskısında çoğaltacağınız Monsieur Teste'lerden biri olmak istemiyorum. Daha fazlası olmayı hiç istemiyorum ya da bir başka kitapta bir başka ben olmak..."

Sizi anlıyorum, diyebildim ancak. Şu birkaç cümleyle bile yorulup da koltukta adeta yığılan gölgeme bakarak...

Monsieur Teste'e Ek

Bir çırpıda geçilebilecek köprünün tam ortasında kalakalmak gibi bir şey Monsieur Teste'i anlatmak. Onun için şu sözlerimi de eklememi mazur görün lütfen. Teste, pansiyondaki fakirhaneme gelmeden önce de benim elbette Paul Valery olduğumu biliyordu. Hatta elinde tuttuğu nüshanın bana ait olduğunu da. Asıl kızdığı şey, sınırlarını benim çizdiğim bir bilinç ülkesini yanlış tanımlamış olmamdı. Bu sebeple son konuşma şu şekilde de geçmiş olabilir:

"Size Monsieur Valery, evet size beni yanlış tanımladığınız için kızmıyorum. Zihninizin dehlizlerinde karanlıktan çıkış noktası olarak bana bu kez daha büyük bir boşluk bıraktığınız için kızıyorum. İnsanların beni yanlış anlamalarına imkân tanıyacak çatışmaların ortasında tutunacak bir dal yahut sığınılabilecek sıcak bir oda bırakmadığınız için kızıyorum. Neredeyse geçtiğim her bir odadan kaçabilmek için daha büyük bir boşluğa sahip odalar bırakıyorsunuz bana. Çünkü doğrulanan ya da yanlışlanan her düşünce bir sonraki adımda bizi haklısınız dedirten saçma ve bir çıkmaz sokağı andıran boş bir düşünceye çağırıyor. Haklı olmak istemiyorum. Kimseden de haklı olmasını beklemiyorum. Canları cehenneme! Beni bana, yalnızca bana ait sebepler ve sonuçlar belirler. Bu, Emilie'yi bile ilgilendirmez. Çünkü ben umutsuzluklarım, kederlerim ya da tam tersi mutluluklarım belirler. Bir başkasının hele ki sizin tavsiyelerinize ihtiyacım olduğunu nereden çıkarıyorsunuz?!"

"..."

"Sakın cevap vermeyin Monsieur Valery! Hakkımda yeterince konuşmuş hatta beni çelişkiler denizinde boğulmaya terk etmişsiniz bile."

Ona her şeyiyle haklı olduğunu söyleyecektim. Evet, ne yazık ki kelimeler bazen bir özrü taşıyamayacak kadar güçsüz. Bunun farkındayım. Ama pencereye dönük berjer koltukta gölgemin karanlığında kalan Monsieur Teste'i o aslında tümüyle çıkmak istediği karanlığında giderek silinmesini seyretmek de acı vericiydi. Varlığıyla ama en çok da kendine küsmüş bir yazarın kaleminden süzülen kaderiyle yaşamak zorunda kalan oydu.

Onu özleyeceğim...

O İtler

Sebahat Meraki

Vadiye tırmandı. Batmak üzere olan güneş son demleriyle terletiyordu. Cebinden mendili çıkarıp alnını ve ensesini sildi. Hiçbir kuru yanı kalmamıştı bez parçasının. Söylenerek cebine tıktı. Kazma ve küreği koyduğu yerden alıp devam etti. Bu vakitlerde böylesine sıcak olacak şey değildi. Allah'ın cezasıydı bu. Her sabahı ve akşamı serinlik, göğü hep yağmur olan bu küçük köyün şimdi kavruluyor olması şu ilerideki tepede işlenen günahtandı. Söverek devam etti yaşlı adam. Belinden düşen şalvarın lastiğini iyice sıktığı için zor nefes alıyordu. Kasketi güneşten solmuş ve gömleği sararmıştı. Bunları düşündükçe yeniden sinirleniyor ve söyleniyordu. "O itleri ne yapıp ne edip yollayacağım buradan." dedi. Durdu, aşağı yoldan bir araba tozu kaldırarak köye doğru gidiyordu. Yine ilçeden geliyor olmalıydılar. İşini hızlıca bitirip yanlarına gitmek için bir solukta vardı tepeye. Kazmayı iki eliyle kavradı. Yere her vuruşunda akbabanın sesi toprağa karışıyordu.

Daha binanın önündeyken duyuluyordu sesler. Kapıyı çalmadan girdi içeri. Muhtar masasında, ilçeden gelen misafirler koltuklarında, iki delikanlı da ayaktaydı. Bir anlık şaşkınlıktan sonra gülümsediler. Muhtar sevecen sesi ve sağa sola kıvrılan vücuduyla ihtiyara yöneldi. Misafirlere dönüp "İşte benim emmim." dedi. Adamlar mütebessim şekilde hâl hatır sordu. Ayaktaki delikanlılara ters ters bakan yaşlı adam muhtarın çekiştirmesiyle oturdu koltuğa. Onlardan gözünü ayırmadan ilçeden gelenlere: "Cinayet için geldiniz yine değil mi?" dedi. Adamlar şaşırıp muhtara döndü. İhtiyar bir cevap beklemeden devam etti: "Ah, ben anlatacağım aslında. Şu hale bak, köyde su azaldı, erzak da bitecek. Yakında kuruyup gideceğiz burada." Aralıksız konuşan yaşlıyı bir bardak suyla susturdu yeğeni. Sonra sözü alıp köy okuluna getirdi. Yaşlı adam su bardağını sertçe masaya vurup. "Gidiyorum ben." dedi. Kapıdan girerken yaşanan şaşkınlık, çıkarken de yaşanıyordu.

Kahveyi geçip meydana indi, toprak yoldaki taşlara vurarak, kimsenin selamını almadan yürüdü eve. Homurdanarak açtı kapıyı. Lastik ayakkabıla-

rını terliklerin üstüne fırlatıp mutfağa geçti. Tahtalardan çakılmış sandalyesini çekerken kenarındaki koyu lekeye takıldı gözü. Bu lekeyi her görüşünde kulaklarında uğultu beliriyor ve vücudu yanıyordu. Sürahiye uzandı. Bardağı doldururken, sürahinin kapağını ne zaman kırdığını düşündü. Hatırlayamadı. Tıpkı lekenin nedenini hatırlayamadığı gibi. En iyisi düşünmemekti. Muhtarlıkta yaşananlara döndü yeniden. Konuşmadığı için pişman olmuştu. Her şeyi anlatıp kurtulacaktı o itlerden. Bardağı eline aldı, içmeden geri bıraktı. Ölen genci düşündü.

Çatık kaşları düzeldi, buruşuk etleri toparlandı, yüzü aydınlandı ihtiyarın. "Adı neydi?" dedi kendi kendine. Bir türlü hatırlayamadı. Masadaki bardağı öylece bırakıp kulağındaki uğultuyla odasına geçti. Ne olursa olsun yarın o itleri köyden kovacaktı. Tek düşünmesi gereken buydu.

Sabah gün doğmadan uyandı. Yatakta güneşin ışıklarını beklemeye koyuldu. İçinde yaşına nispeten hoş bir kıpırtı vardı. Buruşuk ellerini pencereye doğru uzatıp seyrederken nasır tutmuş parmakları gözlerine yabancı geldi. Neden bu hâldeydiler ki. Onca yıl bakkallıktan başka bir şey yapmayan bu adamın elleri nasıl bu kadar sertleşirdi. Ellerini düşünürken penceresinden süzülmeye başlayan güneş gözlerine dokundu. Bazı günler cehennem habercisi olan ışık bugün huzur veriyordu. Bu huzurla yeni bir uykuya daldı ihtiyar.

Tekrar uyanınca ağır aksak çıktı yataktan. Güneşe bakılırsa bir iki saat daha uyumuş olmalıydı. Gıcırdayan dolabını açtı. Askılıkta kendisine bakan gömleği aldı eline. Bu koyu renkli kareli gömlek üç gömleğinden en yenisiydi. Düğmelerini ilikler iliklemez sandığın üstündeki bol şalvara uzandı. Başına da bir kasket takıp mutfağa geçti. Kuru ekmeği tavaya parçalayıp üstüne yumurta kırdı. Yumurta ve ekmeği iyice pişirdikten sonra masada duran su bardağının yanına koydu. Sandalyesine geçip ne zaman doldurduğunu hatırlayamadığı sudan bir yudum aldı. Ilımış ve bulanmış suyu tükürüp, bardağı yeniden doldurdu. Son damlasına kadar içip, soğuk ve taze suyun ağzında bıraktığı serinliğe şükretti.

Evden çıkıp meydana doğru yola koyuldu. Bastonunu keyifle yere vururken karşıdan gelen iki gence takıldı gözü. En son muhtarlıkta gördüğü delikanlılar gülümseyip selam verdi. Sonra mırıldanarak geçtiler yanından. Yüzü asılan ihtiyar durup arkalarından baktı. Birden önüne dönüp "O itlerle mi yiyeceksin parayı?" diye bağırdı boşluğa ve bastonunu fırlattı. "Siz göreceksiniz. Bugün kovduracağım sizi." diyerek geldiği yola geri döndü. "Sana vermem o parayı" diye mırıldanmaya devam ediyordu. Henüz gittiği yüz

metreyi hızlıca geçtikten sonra eve vardı. Kömürlükten kazma ve küreği alıp tepeye gitmek üzere çıktı. Sabah serinlikle başlayan gün yaşlı adam ilerledikçe daha bir yakıcı oluyordu. Güneşin bu yaşlıya hiç acıması yoktu. Mendili cebinde bulamadığı için gömleğinin koluna sildi terini. Zar zor vardı tepeye. Soluklanmak için olduğu yere çömeldi. Başını göğe kaldırınca bulutların köye doğru süzüldüğünü gördü. Bu lanet olası tepe cayır cayır yanarken bulutların varlığına anlam veremedi. Bu da onların işiydi. Bulut gökteyken bile bir su damlası düşmüyordu toprağa. Buradan bakınca her yer sarı, her yer çoraktı. Yaşlı adam doğrulup kazmayı yere vurdu. Bir daha vurdu, bir daha vurdu derken tepesinde gezinmeye başladı akbabalar.

Leş toplayıcılarına dalmış bakarken uzaktan gelen koku burun deliklerinden süzüldü. Yağmurun ıslattığı toprağın kokusuydu bu. Aşağı baktı, köye sular inerken ayaklarını bastığı toprak kupkuruydu.

Toprağı biraz kazdıktan sonra köye indi. Muhtarlığa gidecekti. Evet, yeğenine gidip artık onları burada görmeye katlanamadığını anlatacaktı. Ya o baksındı çaresine ya kendisi bakacaktı.

Hızla girdi kapıdan. Muhtar sıçradı. “Bana bak vereceksin jandarmaya o itleri.” diye kükremeye başladı ihtiyar. Yeğeni konuşmasının bitmesini bekliyor, asla ağzını açmıyordu. Yaşlı adamın kükremesi bitince, “Otur emmi.” diyerek karşısına aldı amcasını “Bu havada nasıl bu kadar terledin? Dur sana bir bardak su vereyim.” dedi. İhtiyar su dolu bardağı eline alıp sertçe vurdu masaya. “Beni oyalayamayacaksın, öldüreceğim onları.” diye bağırarak çıktı kapıdan.

Eve varır varmaz mutfağa geçti. Zar zor çevirdiği musluktan kireç gibi su aktı önce. Bir bardak doldurdu. Nefes almadan içti. İçinin yanması hâlâ geçmemişti. Güneş tüm eve dolmuş, nefes aldırmıyordu. Boncuk boncuk terliyor, başına kadar suya batıyordu. Sendeleyerek çıktı mutfaktan. Koridorun sonundaki odaya girdi. Ağır bir kokusu vardı bu odanın. Perdeleri kapalı, kare desenli nevresimi toz kaplamıştı. Ahşap masanın üstünde duran birkaç kitaba sonra yanındaki fotoğrafa baktı. Çerçeveyi kollarıyla sarıp oturdu yatağa. Kavurucu sıcak içinden geliyordu. Dışarıya verdiği nefes bir duman gibi odaya yayılırken önce kesik kesik hıçkırmaya sonra gürültüyle ağlamaya başladı. Adını hatırlayamadığı ama sevgisini iliklerinde hissettiği bir adamdı çerçevedeki. “O katiller aldı onu.” dedi. Ertesi gün ne olursa olsun onlardan kurtulacak, hem kendini hem de köyü huzura kavuşacaktı.

Serin bir sabaha uyandı. Banyoya geçip küçük aynada yüzüne baktı. İhtiyarlıktan nohut kadar kalmış gözleri şişmişti. Baktığı her yanı su damlasının

ardından görür gibiydi. Duşluğa girip sararmış perdeyi çekti. Tabureye oturdu ve uzun bekleyişten sonra gelen sıcak suyu leğene doldurdu. Tasla vücuduna dökerken hamur kıvamında kolları sallanıyor, su vücudunun kıvrımlarından kayıp gidiyordu. Banyosu bitince iki şalvarından temiz olanını, üzerine de krem rengi gömleğini giydi. Dün saatlerce yığılıp kaldığı odanın kapısını açıtı. Çerçevedeki delikanlı yüzünde buruk gülümsemeyle baktı babasına. Titremekten ayakta zor duran ihtiyar, kafasını sallayıp çıktı odadan. Yaşadıklarına rağmen bir sükûn çöktü içine. O delikanlının kim olduğunu biliyordu, bilmek gerçek bir acı veriyordu.

Bu gerçeklik onu zinde tutuyor ve huzur veriyordu. Kederin getirdiği bir huzur. Ama asıl huzuru o katilleri öldürdüğünde yaşayacağına inanarak evin kapısını açtı.

Kazma ve küreğiyle çıktı evden. Yaşlı bedeninin el verdiği en hızlı adımlarla kahveye doğru yol aldı. O ikisini orada bulacağına emindi. Kimsenin selamını almadan bu sıcakta üstlerine giydikleri ceketlere şaşırarak vardı kahveye. Çınarın altındaki masada oturmuş, çay içiyordu aradıkları. Yanlarına kadar gidip başlarına dikilinceye kadar görmemişlerdi ihtiyarı.

Üzerlerinde bir gölge belirince döndü ve toparlandı gençler. Yaşlı adam "Takılın peşime." dedi. Önce birbirlerine baktılar sonra Kahveci Ragıp'a. "Gelin diyorum size." diye kükreyince peşine takılıp tepeye doğru yol aldılar. İhtiyar en önde söylenerek yürüyordu. İki lafından biri aşağılık katiller demek ve yine içini yakan güneşe küfretmekti. Ardında bezgince yürüyen iki adam ağzını bile açmadı yol boyu. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Tedirgindiler. Yaşlı adama acıdıkları her hâllerinden belliydi.

Tepeye varıp da kazmayı yere vurunca, delikanlılardan biri ihtiyarın elini tutup karşısına geçti. Yavaşça çömelip, "Emmi, gel köye inelim." dedi. Diğerine nazaran daha cılız ve esmer olan gencin elleri yumuşacıktı. Dokununca oğlunun ellerini hatırladı ihtiyar. Tutup sürüklediği eller geldi gözünün önüne. İrkilip çocuğun avucundan çekti elini. Kazmaya davranınca delikanlı oflayarak doğruldu ve arkadaşının yanına gitti. Olduğu yerde biraz dolanıp aşağı baktı. Muhtar, Kahveci Ragıp efendiyle gelirken ihtiyar kazmayı durmadan vuruyor, "Sizi gömeceğim buraya." diyordu.

Gençlerden irice olanı çömelip sigara yaktı. Dumanı yaşlı adama doğru gidince dönüp bu sıcakta tüttürme şunu dedi. " Ne sıcağı emmi?" dedi delikanlı. Sırılsıklam olan ihtiyar zor nefes alıyordu. Öksürmeye başladı. Kazmayı bırakıp yere çömeldi. Gözlerini kapatınca yere düşen kül tablasını

gördü, masadaki su bardağına uzanırken "Çok sıcak baba." diyordu bir ses. İrkildi ihtiyar. Kalkıp kazmayı aldı. Birkaç kere salladıktan sonra zihni tekrar bulanıklaştı. Elindeki tapuyu zorla çekiştiriyordu çerçevedeki adam. "Geber baba" diyerek havaya salladı küreği. Debelenirken su dolu sürahi yere düşmüş, kürek el değiştirmişti. Yaşlı adam art arda indirdiği darbelerden sonra titreyerek doğruldu. Kan ayaklarının kenarından sızıyordu. Yanan vücudu boşluk da sallanır gibiydi. Yerde yatan oğlu gözünün önünden kaybolurken görünen tek şey parıldayan güneşti. Tekrar tepedeydi ihtiyar tıpkı o gün gibi alev alan vücudu titremeye başladı. Hâlâ rüya mı gerçek mi ayırt edemediği bir anda gidip geliyordu. Yere yığıldı. Cılız olan genç başını tutup titrek sesiyle birkaç kez "Emmi" dedi. İhtiyarın bütün vücudu titriyor "Siz öldürdünüz." diyordu.

Muhtarla kahveci tepeye varmışlardı. Yanındaki sudan serptiler yüzüne. Yeğenine dönüp "Öldür onları" diye bağırdı ihtiyar. Muhtar çaresizce, "Onlar yapmadı." dedi. Dudaklarından parça parça dökülen bu cümle için hemen pişman olsa da çok geçti. Yaşlı adam gözlerini göğe dikmiş öylece kaldı. Kaskatı kesilmiş ve benzi sararmıştı. İhtiyarı çarşafa koyup bir ucundan tuttular. Onlar tepeden ayrılırken gökteki iki akbaba kazılı çukura indi. Yaşlı adam dökülen suyun üzerine yığılan oğlunu ve kavuran sıcağı hatırladı. Akbaba toprağı eşerken, oğlunu tepeye nasıl gömdüğünü hatırladı.

Gözleri açık, nefes almıyor gibiydi. Delikanlılara dönüp "Yarın unutur." dedi muhtar. İhtiyarın kulağına bir vızıltı gibi geldi ses. Boğazı kupkuruydu, kurak bir toprak gibi çatırdıyordu vücudu, biraz sonra ufalanıp kum olacak ve rüzgâra karışacaktı.

Çürüme

Engin Korkut

15. kattan atlayalı tam 15 dakika olmuştu. 15 dakika önce parçalara ayrılacağını düşünürken şimdi bir bankta oturmuş etrafı izliyordu. Kimse engel olmaya filan da çalışmamıştı. Hatta atladıktan sonra dönüp bakan bile olmamıştı. Acaba atlamamış da sanrılamış mıydı? Yukarıdan aşağı nasıl inmişti peki? Ya da atlamış ve can mı çekişiyordu? Tüm bu ihtimalleri ekarte etmek için yarım saat daha aynı bankta öylece oturdu. Hava yavaş yavaş kararıyordu. Biraz sonra mendil satan bir çocuk yanaştı. Mendil istemiyorum dedi ama çocuk eliyle yüzünü işaret etti. Telefonunu çıkarıp burnuna baktı. Burnu kanamış, kan kurumuştu. Birkaç ufak çizik de vardı yüzünde. Takım elbisesinde yırtıklar... Tam bu sırada telefonu çaldı. Arayan numarayı tanımıyordu. Mendilci çocuğun beklediğini fark etti. Bir mendil aldı. Elini cebine attı. Ne para ne de cüzdanını vardı. Biraz etrafa bakındıktan sonra atladığı binanın önündeki cüzdanı fark etti. Hızlıca koşup aldı. Kartları da parası da duruyordu. Mendilci çocuğun parasını verdi. Binaya uzun uzun baktı. Evet, tam da bu binadan atlamıştı. Binaya nasıl çıktığını, kendisini aşağı nasıl bıraktığını gayet iyi hatırlıyordu. Aylardır kafasında kurduğu an bu kadar gösterişsiz bu kadar sönük mü olacaktı? Neden ölmemiş hatta parçalara ayrılmamıştı? Binanın altındaki esnafa "Abi ben biraz önce buradan atladım görmediniz mi?" diye soramazdı ya. Ağır ağır yürümeye başladı. Ayaklarındaki ağrıyı yeni fark etti. Biraz başı da dönüyordu. Hızla bir ağacın dibine çöktü. Uzun uzun kustu. Biraz sonra telefonun titreşimiyle kendine geldi. Arayan Özlem'di. Mektubu yeni görmüştü kesin. Korkarak telefonu açtı. Kusmaktan boğazı acıyordu. "Alo!" Özlem'in her zamanki huyu... Bir şeye sinirlendiğinde kendi arar, ses vermez. Ne olacaksa olsun diyerek direkt konuya girdi. "Mektubu buldun sanırım" "Özlem?". Özlem içli içli ağlamaya başladı. Sonunda ağzından bir kelime çıktı "Ölmüşsün". Sinirden mecaz yaptığını düşündü. Hafif bir tebessüm etti. "Özlem, canım anlıyorum. Ama şunu bil iyiyim." Özlem telefonu yüzüne kapattı. Tam bu sırada yanından geçen çiftin burunlarını tuttuğunu

fark etti. Kendini kokladı. Çok ağır bir koku vardı üzerinde. Eve gidince ilk iş yıkanmalıyım diye geçirdi içinden. Otobüs durağına doğru ilerledi. Otobüste de kimse yanaşmadı yanına. Üzerindeki ağır koku giderek artıyordu. Giderek daha da hâlsizleştiğini fark etti.

Nihayet yorgun argın eve vardı. Kapıyı annesi açtı. Her zamanki bezgin sesiyle "Ekmek almadın mı oğlum?" dedi. Özlem hırsla kapıdan çıktı. "Mutlu musun?" diyerek kolundan tutup çekiştirdi. "Mutlu musun abi?" "İnsan içine nasıl çıkacağız bundan sonra?" "Özlem ne diyorsun iyiyim işte bir şeyim yok. Yeter artık!" Özlem cebinden telefonu çıkardı. Youtube'dan ölüm haberini bulup gözünün içine soktu. Hiçbir şey söylemeden banyoya attı kendini. Yüzü o kadar solgundu ki korkudan ikinci kez bakamadı. Kıyafetlerini hızlıca çıkarıp suyun altına bıraktı kendini. Defalarca sabunlansa da koku çıkmıyordu. Pes etti. Çıkmadan yüzüne bir kez daha baktı. Korkunç hâldeydi. Salona gitti. Annesi ve Özlem yemek yiyorlardı. İçeri girer girmez Özlem burnunu tutarak kusmaya gitti. Annesi sakin tavrıyla bıraktı kaşığını. "Gel oğlum otur." Masadaki yerine Özlem'in oturduğunu fark etti. Özlem'in tam karşısına oturdu. Biraz sonra Özlem geldi. "Sen bu hızla çürümeye devam edersen, bizi bu apartmanda da tutmazlar." "Abi sana inanamıyorum. Okulumun son senesi dedim. Bitireyim ondan sonra ne istersen onu yap dedim. Niye yaptın bunu?" Biraz sonra hiçbir şey söylemeden masadan kalktı. Odasına gitti. Işığı kapatıp yatağına girdi. Giderek daha da hâlsizleşiyordu. Ama hiç uykusu yoktu...

Sabah olduğunda alarmı çalan telefonuna uzun uzun baktı. Tüm gece gözünü kırpmamıştı. Uykusuzluk hissetmiyordu. Üzerindeki ağır kokuyu kontrol etmek için koltuk altına burnunu dayadığında, koku alma duyusunu da kaybettiğini fark etti. Kendini kötü hissettiği zamanlarda yaptığı gibi kafasında Sonsuzluk ve Bir Gün filminin müziğini çalarak rahatlamaya çalıştı. Bunu hâlâ yapabildiği için biraz da olsa iyi hissetti kendini. Kafasında çalan müzikle beraber üzerini giyindi. Tüm gece çalıştığı kargo şirketinin şube müdürüne durumu nasıl izah edeceğini düşünmüştü. Ölüm haberi Youtube'a düştüğüne göre onlar da duymuştu. Öldüğü için işten kovulacaktı belki de. Acaba intihar ederek ölmüş olması disiplin suçu sayılıyor muydu? Bu durumda tazminat da alamayacaktı. Özlem'e sorsa kesin bilirdi ama göze alamadı. Bunun iyi bir fikir olmadığını bile bile holdeki aynada aksine baktı. Yüzündeki beyazlık yerini iğrenç bir morluğa bırakmıştı. Gözlerini kapadı. Kafasında çalan müziği tekrar başlattı. Müziğin verdiği cesaretle kapıdan çıktı. Apartmanda kimseyle karşılaşmadığı için kendini şanslı hissetti. Hızlıca metro

durağına yürüdü. Kimsenin yanına yanaşmamasından üzerindeki kokunun daha da ağırlaştığını fark etti. Metro yolculuğu ise tam bir kâbustu. Kusanlar, metrodan inenler... Birkaç kez metrodan atılma tehlikesi...

İşyerine vardığında Seda'nın kapıda kendisini beklediğini fark etti. Seda daha ağzını açmadan konuya girdi. "Seninle, yani beni reddetmiş olmanla hiçbir ilgisi yok. İçin rahat olsun" gibi şeyler diyerek başından savuşturdu da Seda elindeki pimi çekilmiş bombayı önüne attı; "Müdür bey seni bekliyor". En azından tazminatını alabilse Özlem'in bu yılki okul masraflarının bir kısmı çıkardı. Bunun için yol boyunca nasıl bir muameleyle karşılaşırsa karşılaşsın sakin olmayı telkin etmişti kendisine. Bir kez daha kendisine bu telkini hatırlatarak kapıdan içeri girdi. Müdür Cemil, karşısında onu görür görmez beklenmedik bir şefkatle ayağa kalktı ve yüzünde buruk bir ifadeyle "Başın sağ olsun" dedi. Söylediği sözün saçmalığını fark etmesi uzun sürmedi; "Yani pardon dım dom dın din" "İnsan ne diyeceğini bilemiyor tabii." Nihayet karşısında burnunu tıkamadan durabilen birini bulduğu için sevinmeliydi belki de. Cemil, çocukken geçirdiği bir ağır hastalık sebebiyle koku alma duyusunu kaybetmişti. "Aslında hepimizin kafasından geçiyor zaman zaman" diyerek saçmalamaya devam ediyordu ki telefon çaldı. Cemil, uzun bir telefon konuşmasından sonra nihayet yüzünü çevirdi. "Şimdi senin durumu nasıl yapsak?". "Nasıl yapsak" dediğine göre o kadar da kötü değil, yani en azından birkaç seçenek var gibi duruyor diye düşünürken Cemil beklenmedik şefkatinin nedenini bir tenis topu gibi suratına fırlattı. "Şimdi bu şekilde burada, yani şubede çalışman uygun olmaz. Ama eğer istersen senin gibi intihar vakalarının ya da kazayla ölenlerin toplandığı bir depomuz var. Orda istihdam edebiliriz seni." Ne, nasıl demeye varmadan suratından seken topu bir kez daha fırlatmıştı bile; "Tabii aldığın maaş buradakinin yarısı kadar bile değil ama..." Eskiden olsa "Buradan aldığım maaşın ikiye bölündüğünü bilmiyordum" diyerek muziplik yapardı. Ölüler şaka yapar mıydı? Artık kendisinin de bir hamle yapması gerektiğini düşünerek topa ürkekçe dokundu; "Tazminatımı alıp ayrılma seçeneğini..." Cemil'in suratındaki şefkatten eser kalmamıştı. Pis pis sırıtıyor, nasıl karşı hamle yapmayı düşünürsün bakışlarıyla tenis topunu defalarca suratına çarparak kendini rahatlatıyordu. Zaten tazminat gibi bir seçeneği yokmuş. Açık bir disiplin suçuymuş. Kendisi yetkilerini kullanarak inisiyatif alıp, bunu merkeze bildirmeyecekmiş. Kendini bu kadar riske onun dışında hiç kimse için atmazmış. Ama insanoğlu nankörmüş. Zaten çürümesi tamamlandığında, çalışacak vaziyette olmayacakmış. O vakte kadar ailesine bir faydası

dokunsun istemiş. Ne zaman tamamen çürüyeceğini düşüne düşüne şubeden çıktı. Cemil'in cazip teklifini çoktan kabul etmişti. Dönüşte metro yolcuğunu göze alamadı. Dinlene dinlene uzunca bir yolu yürüdü. Yolda kendisine tiksinerek bakan insanlara karşı yine kafasındaki müzik kartını kullandı.

Apartmanın kapsına vardım diye sevinirken bakkal Selami'yle kapıcı Hüseyin'in kapıda tek kale hâlinde kendisini çekiştirmelerine şahit oldu. Hüseyin'in "Zaten sorunlu bir tipti." tespiti kaleden dönmüştü. Bakkal Selami "Her sorunu olan intihar mı edecek yani?" diye homurdanarak topu taca çıkardı. Bütün bunlar tam da gözlerinin içine bakarken cereyan etmişti. Dönüp "Ölünün arkasından konuşulmaz orospu çocukları, yüzüne karşı hele hiç..." demek istediyse de bakışlarını kaçırarak yukarı çıktı. Asıl kâbusun henüz başlamadığını nerden bilebilirdi. Evin kapısının önünde o kadar çok terlik, ayakkabı vardı ki bir an şaşırıp bir üst kata çıktı. Doğru eve geldiğini anladığındaysa ilk kez Zagor'la Uğur'u yan yana gören Bekir sıkıntısıyla aşağı indi ve kapıyı çaldı. Doğru ya cenazeleri vardı. Kapıyı bu sene LGS'ye hazırlanan üst komşunun kızı Nergis açtı. Normalde sınava kadar evden kafasını çıkarması yasaklanan bu kız nasıl olmuş da buraya gelmişti. İlk kez bir ölü görmenin dayanılmaz merakı sarmıştı anlaşılan Güleç Apartmanını. Nergis heyecanına hâkim olamayarak mutlu bir çığlık patlattı kendisini görünce "Anne!". Koşarak annesinin yanına gitti. Burunlarını tutarak meraklı gözlerle kendisini izleyen komşular, Özlem'in ani manevrasıyla seyir zevklerinden oldular. Özlem "Öldüyse bile o benim abim aşağılamanıza müsaade etmem bakışı" attıktan sonra kapıyı üzerlerine kapadı. Hiçbir şey söylemeden mutfağa gitti. Arkasından umutlu bir tonla "İş buldum." diyerek mutfağa girdiyse de Özlem'in dikkatini çekmeyi başaramadı. Doğru ya mosmor bir yüz ne kadar umut verici olabilirdi? Yine iyi bir fikir olmadığını bilerek holdeki aynada kendisine baktı. Morun kaç farklı tonu vardır diye düşünürken Şevval teyzenin "Geç olmadan (yani çürümeden) duasını da yapalım." telkinini duydu. Güleç apartmanı eğlenceye doymuyordu anlayacağınız. Hiçbir şey söylemeden odasına gidip tavanı seyretmeyi planlıyordu ki annesinin odadan çıkmasıyla bunun mümkün olmadığını anladı. Annesi "Oğlum sana zahmet 100 gram açık kahve al da gel." dedi. Kapının açılmasını fırsat bilen komşuların bakışları arasında evden çıktı. Selami'ye gitmemekte kararlıydı. Köşedeki Suriyeli bakkala gitti. Yüzünde şefkatli bir hüzünle kendisine bakan bu adama sarılıp ağlayabilirdi. Ölüler ağlar mıydı? Gece kapı dibinde havlayan köpeğin sesini o kadar az duyuyordu ki duyma duyusunu da yavaş yavaş kaybetmenin sıkıntısı kapladı

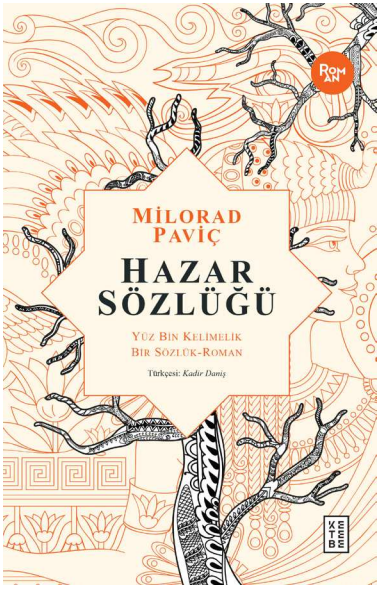
içini. Google'da ölen birinin işitme duyusunu tamamen kaybedip etmediğini araştırıyordu. Bir yandan da artık yatağa yatmanın kendisi için anlamsız bir faaliyet olduğunu düşünüyordu. Nihayet hiçbir duyunun tamamen kaybedilmediğini okuduğu an kısa bir mutluluk yaşadı. Kalkıp ceketinin cebinde sigara arandı. Sigarayı yaktı yakmasına ama nefes alıp vermediği için bir anlamı olmadı. Sigarayı eliyle söndürdü. En azından fiziksel acı çekmiyor olmanın verdiği rahatlıkla sabahı daha kolay etti.

Sabah yürüyerek işe gidebilmek için gün ağarır ağarmaz evden çıktı. Mutlu bir bebeğin uykusunu andıran bu huzurlu saatler birazdan insan telaşıyla uyandırılacaktı. Nihayet bebeğin hıçkırıklarla mama istediği saatlerde depoya ulaşmayı başardı. Depo sandığı yere demek daha doğru olacaktır. Kapıdan içeri girer girmez kaba saba bir görevli kolundan çekiştirerek aşağı indirdi kendisini. İndirirken de bir daha bu kapıdan girmemesi gerektiğini çünkü bu durumun çok dikkat çektiğini söyledi. Yasallaşmış yasadışı bir iş yapmanın kibri sinmişti her yere. Ama gene de tedbir elden bırakılmıyordu. Depoya indiğinde "Çürüme doğada olduğu gibi tarihte de yaşamın laboratuvarıdır." diyen Marx, bu depoyu görse ne düşünürdü kim bilir diye geçirdi içinden. Görevli olanca kabalığıyla itekledi onu. "Hadi düşünmenin sırası değil" diyerek. Hatta bir de espri patlattı "Ölmeden önce düşünecektiniz beyefendi." İçerisi tahmin ettiği kadar kalabalık değildi. Yahu bu Cemil gerçekten kıyak geçti galiba bana diye düşündü. Ağır ağır –belli ki ölmeden önce de sıska- bir abi yanaştı yanına. Görevli kendisini ona emanet ettikten sonra, şarkı söyleyerek yukarı çıktı. Nihayet gözünde şefkat belirtisi olan birini görmenin mutluluğunu yaşadı. Ta ki Hasan amcanın bir inşaatın tepesinden iş kazası sonucu düştüğünü öğrenene kadar... Tecavüze uğradıktan sonra töre cinayetine kurban giden Seher'i, üvey babasından dayak yiyen annesini korumak isterken ölen Çetin'in hikâyesini dinledikten sonra, sabahki iteklenmenin sadece bir başlangıç olduğunu anladı. Tamamen çürüyene kadar geçen 6 ay boyunca bunlara benzer onlarca hikâye dinledi. Bir yandan kargo paketleyerek... Nihayet tamamen çürüdüğünde, 6 ay boyunca bir gün bile iyi davranmayan görevli, yüzünde bir şefkatle son yevmiyesini ödedi ve aynen Cemil'in yaptığı gibi söze girdi "Şimdi sen ne yapacaksın bundan sonra?" Konuşma yetisi o kadar zayıflamıştı ki 2 dakikada ancak bir cümle kurabiliyordu. Görevli babacan tavrını bozmayarak söze girdi; "Şimdi aslında tamamen çürüdükten sonra da bir iş imkânı var. Şehir dışında bir atık tesisinde... Hasan amcayı da gönderdik geçen ay. Ama parası buranın yarısı bile değil söyleyeyim."

Bir Şey Hakkında Üç Şey: Milorad Paviç

Milorad Paviç'i daha iyi anlayabilmek için, -bir film, bir kitap, bir şarkı, bir resim, eser ya da kişi fark etmez- bize hangi "üç şey"i önerebilirsiniz?

Kadir Daniş:

1. *Hazar Sözlüğü*

Milorad Paviç'i anlamak için her şeyden evvel *Hazar Sözlüğü*'nü anlamak gerekir. Ne ilginçtir ki esasında *Hazar Sözlüğü*'nü anlamak için de biraz Paviç'i anlamak lazım. Ama umutsuzluğa düşmeden şansımızı deneyelim: *Hazar Sözlüğü*, korkunç bir kitap. Oval bir labirent. İçinde tekinsiz bir masal diyarı barındıran ışıl ışıl ama kapkaranlık, simsiyah ama rengarenk bir kuyu. Bir sözlük-roman *Hazar Sözlüğü*. İçinde Hazar polemiğiyle ilgili kişiler, yerler, olaylar ve bazen de eşyalar hakkında maddeler bulunan bu kitabı istediğiniz yerinden açarak okuyabilirsiniz. İsterseniz madde madde mütalaa edebilir yahut daldan dala atlayabilirsiniz. Ama gözünüz korkmasın, okumaya neresinden başlarsanız başlayın kitaptaki muhteşem hikâye kafanızda tamamlanacak.

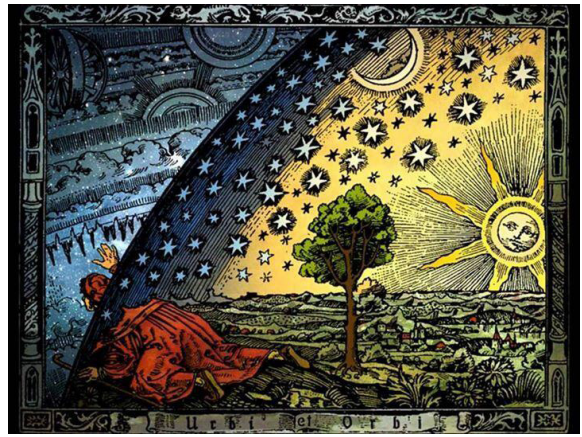
2. Diller

Paviç dilleri çok seviyor. Antik dilleri, modern dilleri, ölü dilleri, muhtemelen daha önce adını bile duymadığınız dilleri ve varlığı şaibeli dilleri; hepsine bayılıyor bu adam. Mesela *Hazar Sözlüğü*'nde Arapça, İbranice, Grekçe, Türkçe, Slavca, Hazarca, Ulahça, Eflakça gibi pek çok dil anılıyor. Bu dillerden kelimelerle laf oyunu yaptığına göre Paviç pek çok dile, hadi hakim demeyelim de, aşina. Oturmuş, incelemiş, lezzet almış, dillerle eğlenmiş, onlarla oynamış ve onları rüyalarında görmüş! O yüzden dil üstüne düşünmek, dile biraz farklı bir bakış açısıyla bakmaya çalışmak Paviç'i daha iyi anlamaya yarayacaktır.

3. Dinler Tarihi

Hazar Sözlüğü'nde dinler tarihi çok yer tutar. *Eşsiz Parça* ve *Mavi Kitap*'ta da, *Hazar Sözlüğü*'ndeki gibi açık açık olmasa da, pek çok dini gönderme, atıf vesaire mevcut. Görünen o ki Paviç dilleri olduğu gibi dinleri de seviyor, hatta öyle ki üç semavi dinin akaidine, anlam dünyasına, efsanevi anlatılarına filan epey aşina. Sırat Köprüsü'nün kıldan ince kılıçtan keskin olmasından tutun, Grekçe *Yeni Ahit*'teki nüanslara ya da *Tevrat* tefsirlerine kadar. O yüzden biraz dinler tarihi okumak, en azından üç semavi dinin tarihini ayrıntılı bir biçimde araştırmak Paviç'i ve eserlerini daha iyi anlama konusunda okurlara epey yardımcı olacaktır.

Yanlış Okumalar

.postatölye

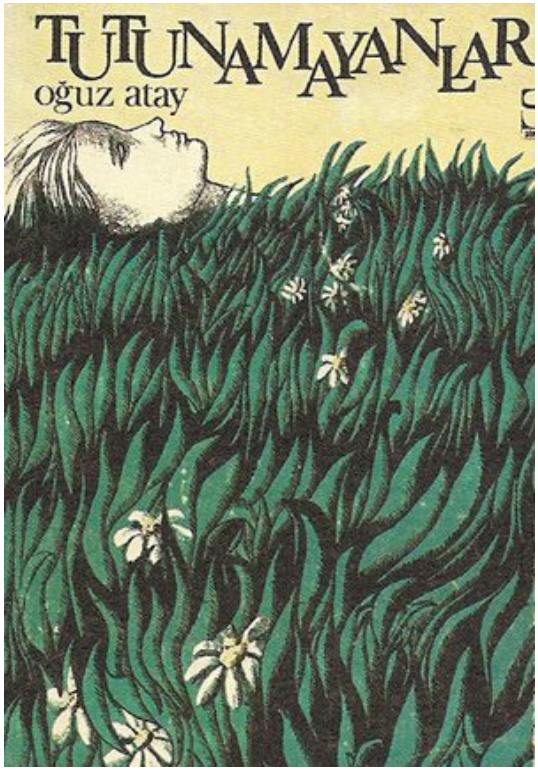
Oğuz Atay

Bilincinin Akışına Göre Yazmış Bir Romancı: Oğuz Atay

Uygar Atasoy

"İyi bir hayat hikâyesi yazmak, bir hayat yaşamak kadar zordur."[1]

Yaşamlarını, sıkıntılarını okuduğumuz bireyler aslında bizlerizdir.

Hukukçu ve siyasetçi bir baba olan Cemil Bey ile öğretmen bir anne Muazzez Hanım'ın çocuğu olarak 1934 yılında Kastamonu'da dünyaya gelen Oğuz Atay, anne ve babasının meslekleri gereği daha küçük yaşlarda tanışırkitaplarla. İlk eğitimini annesinden alan Atay'ın henüz beş yaşındayken okumayı öğrenmiş olmasında annesinin payı büyüktür. Oğluna düşkün ve korumacı bir yapısı olan Muazzez Hanım'ın bu tavrının en önemli sebebi Atay'ın çocukluğunda geçirdiği zatürre hastalığıdır.

Ankara ve Okul Yılları

Babasının milletvekili seçilmesi sebebiyle 1939 yılında Ankara'ya taşınır Atay ailesi. Bir yıl sonra Devrim İlkokulu'nda öğrenim hayatına girer Atay. Okuma bildiği için okula ikinci sınıftan başlayan Atay, genel-

1 Atay, *Bir Bilim Adamının Romanı*,s.44.

de içine kapanık bir çocuk olması ve anne ilgisinden okul sebebiyle uzak kalması nedeniyle okulunda mutsuzdur. *Tutunamayanlar* kitabında Selim'in dile getirdiği *"Sevmedim okulu önce, / 'Öğretmenim' tutmadı yerini annemin (bence.)"*[2] satırları yazarın iç dünyasını ortaya koyuyor. İçine kapanık, kendisini yalnız hisseden Atay, kardeşi Okşan'ın doğumundan sonra kendini daha da kabuğuna çekilmiştir. İçine kapanık hâli lise yıllarına kadar devam eder. Her ne kadar kendisini çevresinden soyutlasa da etrafını gözlemlemeyi seven ve bu gözlemlerini kimi zaman yazarak kimi zaman da çizerek ifade eden bir çocuktur. Çocukluğundan beri zamanının büyük kısmını kitapların ve kurmacanın dünyasında geçirmesi, öğrenmeye ve edebiyata düşkünlüğü, insanların dünyasından bir kaçış denemesi ya da kendini insanlardan soyutlama çabası olarak nitelendirilebilir.

Ankara Koleji'ne dönüşen T.E.D. Yenişehir Lisesi'ne gittiği dönemokul dışındaki zamanının çoğunu komşuları olan Aksoy ailesinin çocuklarından olan Fikret ile geçiren Atay'ın estetik/kültürel gelişiminde Fikret ve kitaplarının büyük bir etkisi vardır. Aynı yıllarda Atay'ın kültürel yaşamında teyzesinin kızı Füruzan'ın da yönlendirici rolü büyüktür.

2 Atay, *Tutunamayanlar*, s.101.

Atay'ın tüm okul yaşamı boyunca zevk aldığı iki etkinlik sanatla ilgilidir: Lise yıllarında aldığı resim dersleri ve lise son sınıfta sahneledikleri tiyatro oyunu. Eğitim gördüğü T.E.D. Yenişehir Lisesi'nde her dönem iftihar listesine girecek kadar çalışkan bir öğrencidir Atay. Kurmaca dünyasındaki ruh ikizi olan Selim Işık'a *Tutunamayanlar* kitabında söylettiği yakınma içeren cümle/ler; tüm bu başarılarına rağmen yaşamla ve çevreyle bütünleşemediğini göstermektedir. Yaşamı boyunca iç dünyasında yaşadığı bir yabancılaşma ve uyumsuzluğu eserlerinde gözler önüne serer.

İstanbul'da Geçen Üniversite ve Gençlik Yılları

Gönlünde yatan tiyatro okulu yerine babasının baskısı ve yönlendirmesi ile İstanbul Teknik Üniversitesi sınavına girer. İnşaat mühendisliği bölümüne kabul alan öğrenciler arasında yer alır. Sevmediği bir meslek dalında eğitim görüyor olmak çok bunaltır Atay'ı. Bu durumun sorumlusu olarak gördüğü babası ile üniversite yılları boyunca sıkça sürtüşmeler yaşar. Hayatında büyük bir yer kaplayan bu sorunu *Tutunamayanlar* romanında Selim Işık aracılığıyla dile getirir. *"Bütün ümidi, Dostoyevski gibi mühendis olduktan sonra*

istifa etmekti. (...) Babasıyla her gün kavga ediyordu. Üniversiteye girişinden onu sorumlu tutuyordu. 'Dağlara kaçacağım,' diye bağırıyordu babasına: 'Hepinize bu üniversiteyi bitireceğimi, hem de kırıntılarımla bitirebileceğimi göstereceğim."[3]

Lise döneminin okul birincisi olan Atay üniversitede derslere katılmakta zorlanır. Ders saatlerinin çoğunu Çamlıca ya da Emirgan'daki çay bahçelerinde geçiren Atay'ın okuma tutkusu üniversite yıllarında perçinlenir. Edebiyat, felsefe, sanat tarihi, psikoloji, tarih gibi alanlarda uzun okumalar yapar. Derslere devam etmemesine ve mühendislik dışındaki ilgi alanlarına fazla zaman ayırmasına rağmen üniversiteyi çalışkanlar grubunda 1957 yılında bitirir. *Tutunamayanlar*'da Selim'e söylettiği gibi *"kırıntılarıyla"* yapar bunu; derslere devam etmeyerek, ders çalışmaya en az süreyi ayırarak bitirmeyi başarır okulunu. Şaşırtıcı seviyede kuvvetli belleğinin bu başarıda etkisi çok büyüktür.

Mimar Orhan Şahinler, üniversitenin son yıllarında Oğuz Atay'ın okul arkadaşları dışında kurduğu çevrenin önemli isimlerindendir. Hatta üniversiteyi bitirdiği yıl Anayol isimli bir mühendislik şirketinde işe başlayan Atay, baba baskısından uzakta, yaşamını özgürce düzenleyebileceği bir mekân ve yaşam özlemi ile planlar yapacaktır. Mimar arkadaşı Orhan Şahinler ile birlikte Beyoğlu'nda küçük bir daire tutacaktır.

O dönem yakınlık kurduğu arkadaşları Uğur Ünel, Turhan Tükel ve Orhan Şahinler'den oluşan gruba daha sonra Cevat Çapan, Metin Erksan ve Sezer Tansuğ gibi isimler de katılır. Grubun ortak konularının başında edebiyat gelmektedir ve Atay her zamanki gibi tutkulu bir edebiyat okuru olarak göze çarpar grupta. Elli yılların ikinci yarısında Baylan Pastanesi, Attila İlhan başta olmak üzere dönemin edebiyatçılarının uğrak yeridir. 1957 yılı sonrası Oğuz Atay da sıkça uğramaya başlar pastaneye. Gerek arkadaş çevresi gerekse Baylan'ın genç sanatçı çevresindeki edebiyat anlayışı ağırlıklı olarak gerçekçi bir yönelim gösterir ve toplumsal içerikli metinler göze çarpar. Grup daha sonra Turhan Tükel sayesinde Kemal Tahir ile tanışır. Atay 1975-1976 yıllarında kaleme aldığı kimi günlük notlarında Kemal Tahir'i önemsediğini ve yetmiş sonrasının modernist yazarları içinde Tahir'in romancılığı üzerinde düşündüğünü dile getirir. Atay 1957 yılının Aralık ayında askere gidecek bu tarihe kadar arkadaş grubu ile yakın birlikteliğini devam ettirecektir.

3 Atay, *Tutunamayanlar*,s.362.

Ankara'da Askerlik ve Vüs'at Bener ile Tanışması

1957 yılı Aralık ayında yedek subay olarak askere alınır Atay. Askerliğin ilk altı ayını İstanbul'da geçirir ve 1958 yılı ortalarında Ankara'da görevlendirilir. Aynı dönemde askere alınan Cevat Çapan da Ankara'dadır ve Atay'ı, yaşamının sonuna kadar güçlü bir sevgiyle bağlanacağı gerçek bir dostla tanıştırır. Onu hiç düş kırıklığına uğratmayan ve yaşamında en saygı duyduğu insanların başında gelecek bu kişi yazar Vüs'at Bener'dir. Atay'ın Vüs'at Bener'e sevgisi ve onun ilkeleri dışında hiçbir çıkar ilişkisine pabuç bırakmayan ödünsüz kişiliğinesaygısı hep diridir. *Tutunamayanlar* romanında ana renklerini Vüs'at Bener'den alan Süleyman Kargı portresi; metinde Selim Işık'la birlikte, en fazla idealize edilmiş iki insan tiplemesinden biridir.

Askerlik sonrası İstanbul'a Dönüş ve *Pazar Postası*

1959 yılında askerlik görevini tamamlayarak İstanbul'a dönen Atay, aynı yıl Denizcilik Bankası'nda işe başlar. 1962 yılına kadar görev yaptığı kurumda bazı proje önerileri ile dikkat çeker. Bu görevi hayatındaki tek uğraşı değildir. Cemal Sait Barlas, *Pazar Postası*'nı Ankara'dan İstanbul'a taşır. Derginin yönetimini üstlenen isimlerden birisi de Oğuz Atay'dır. Atay Cevat Çapan'ın tanımıyla bir tür libero gibi çalışır, *"Boş kalan yerlere çeviriler yapıyordur"; "ne eksik kalırsa bu eksikleri tamamlayan, elinden çok şey gelen yetenekli bir insandı[r]"*.[4]

İlk Roman: *Tutunamayanlar*

Atay, anlaşılamamaktan kaynaklanan bir yalnızlığın da dünyası olacak olan *Tutunamayanlar*'ı 1968 yılında yazmaya başlar. Eski model daktilosunun başında aylar boyu soluk almadan yazmayı sürdürdüğü, Türk edebiyatı için şaşırtıcı kurgu/biçim denemeleriyle dolu avangard bir romandır. Türk edebiyatında o günedeğin birkaç kez hafifçe aralanmasına karşın kimsenin açmaya cesaret edemediği kapıyı ardına kadar açacaktır. Bu, 20. yüzyılın ilk yarısında Batı edebiyatında gerçekleştirilmiş olan ve daha sonra modernizm adını alan büyük estetik dönüşüme açılan yolun kapısıdır.

Kitap henüz basılmadan 1970 TRT Kültür, Sanat ve Bilim Ödülleri Yarışması'na yetişir. Yarışmada dereceye giren eserlerden birisi olan *Tutunamayanlar* daha sonra birçok yayınevi tarafından basılmayı reddedilecektir. 1971 yılında Atay'ın

4 *Öküz Dergisi,* Aralık 1987.

umudunu yitirdiği bir anda, Sinan Yayınları'nın sahibi Hayati Asılyazıcı romanı basmak ister. Romanın ilk bölümü 1971 yılı Aralık ayında çıkar, 2. cildi ise 1972 yılı içinde okura ulaşır.

Diğer Kitapları

İlk romanından sonra kaleme aldığı ve edebiyatımıza kattığı zenginliklerle en az *Tutunamayanlar* kadar değerli bir roman olan *Tehlikeli Oyunlar*, ilk romanın aksine daha derli toplu anlatımla okurun karşısına çıkar. Atay yeni romanında, *Tutunamayanlar*'da anlatmaya olanak bulamadığı ya da kısıtlı değindiği bazı temaları öne çıkarır. İlk romana göre kadınlarla olan ilişkilere ve tiyatro motiflerine daha çok değinilen romanın ana meselesini "kimlik bunalımı" oluşturur. Bireyin kendisiyle hesaplaşması trajik bir sonla aktarılır okura.

Atay, *Tutunamayanlar*(1972), *Tehlikeli Oyunlar*'dan(1973) sonra üçüncü romanı *Bir Bilim Adamının Romanı*'nı 1975 yılında yazar. Kitapta, İstanbul Teknik Üniversitesi'nden hocası olan Prof. Dr. Mustafa İnan'ın hayat hikâyesini kaleme alan yazar, kimlik bunalımı, aydın bireyin kendisiyle hesaplaşması ve doğu-batı ikilemi gibi konuları irdeler.

Oyunlarla Yaşayanlar Atay'ın tek tiyatro oyunudur. Romanları incelendiğinde yazarın tiyatroya olan ilgisi daha net anlaşılmaktadır. Romanlarında oyun parçalarına yer veren Atay, tiyatro türünde de birçok kitap okumuştur. Yazmış olduğu oyun 1985 yılında kitap olarak basılır. Oyun kavramı ile aydın meselesinin iç içe geçtiği karmaşık bir yapıda olan eser, bir yandan toplumsal bunalımı, dönemin aydın sınıfının açmazını, halk ile arasındaki uçurumu anlatırken, diğer yandan da ülkedeki tiyatro anlayışını gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

Atay'ın hikâye olarak düşünüp, daha sonra roman formatına soktuğu *Eylembilim* yazarın hayatının son dönemlerinde yazmaya başladığı kitaptır. Hastalığından dolayı yaşadığı sıkıntılı dönemdeki tek uğ-

Yarışmada dereceye giren eserlerden birisi olan *Tutunamayanlar* daha sonra birçok yayınevi tarafından basılmayı reddedilecektir.

raşı olan kitabı maalesef tamamlayamamıştır. Metnin büyük bir bölümünün kaybolmuş olması sebebiyle elde olan bölüm İletişim Yayınları tarafından *Günlük*'ün Ekim 1992'deki üçüncü baskısının sonuna eklenerek yayımlanmıştır. Altı yıl gibi bir süre sonra eserin geri kalan kısmı bulunarak 1998 yılında başlı başına bir eser olarak basılmıştır. Kitapta "eylem" ile "bilim"in içiçe olduğu karışık bir dönem, 12 Mart öncesi üniversitelerde yaşanan öğrenci hareketleri ve bu kargaşa ortamı içerisinde kendi kimliğini sorgulayan bir profesörün iç dünyası ironik bir dille anlatılmıştır.

Atay'ın günlüğü alışılmış günlük kalıbının dışında biçimlenmiştir; farklı bir günlüktür bu. Salah Birsel ya da Cemal Süreya'nın günlüklerine benzemez. Bu günlükte somut yaşamda oluşmuş çok az olay yer alır. Ancak, başlangıçta soyut içdünyayı anlatması tasarlanan günlük kısa bir süre sonra, onun soyut yaşamı yerine, *Tehlikeli Oyunlar*'dan başlamak üzere, o tarihten sonra yazdığı metinlerin yaşam tutanağına dönüşmüştür.

Atay ve Öyküleri: *Korkuyu Beklerken*

Atay'ın tek öykü kitabı olan *Korkuyu Beklerken* bir uzun ve yedi kısa öykü olmak üzere sekiz anlatıdan oluşuyor. 1980 sonrası Türkiye'sindeki edebi ürünlerin ortaya konuş seyri dikkate alındığında Atay hakkında söylenecek söz, varoluşsal problemleri ve yabancılaşmayı ön plana çıkararak inşa ettiği hikâyeleri yazmaya diğer yazarlardan daha önce başladığıdır. Atay'ın öykülerinde çizilen karakterler, toplumun genel eğilimleriyle, beklentileriyle ya da amaçlarıyla buluşabilecek bir zeminde değildir. Bu dünya ile olan ilişkilerini diğer insanlar gibi rahat bir şekilde kuramazlar. Bu tipler, toplumda çoğunluğun yaşadığı kalıpların bir adım önünde durmaktadırlar. Her ne kadar toplum içinde hayatlarını sürdürseler de yapayalnız yaşayan karakterlerdir. *Korkuyu Beklerken*'de sorunlu bireyleri anlatmıştır. Toplum dışına itilmiş, kendini toplumdan uzaklaştırmış, içine kapanık, çıkar yol bulamayan, kimliksizleşmiş bireylerin dünyasını tanıtır bize Atay. Yaşamlarını, sıkıntılarını okuduğumuz bireyler aslında bizlerizdir.

Türk Edebiyatında Atay

1945 sonrası dönemde Batı romanında görülen biçimsel değişiklikler edebiyatımıza büyük ölçüde Oğuz Atay ile girmiştir. Dönemin edebiyatında Anadolu romancılarının başkaldırısı haksız düzene iken Atay'ın başkaldırısı bireysel sorunlara bağlı olarak toplum düzenine karşı-

dır. Atay'ın yapıtları hem söylenenler hem de söyleyiş biçimleri açısından bir başkaldırıdır. Atay, Türk romanınıgeleneksel çizgisinden ayırarak modernist roman tarzını deneyen ilk Türk yazarlarından birisidir.

Atay'ın, Batı düşüncesiyle edebiyatının temel kaynaklarına hakimiyeti ve yeni literatürün sıkı bir takipçisiolduğuna dair örnekler, *Günlük*'ün sayfalarında sık sık karşımıza çıkar. Aynı zamanda Türkçe'ye hakimiyeti, Osmanlıca'yı ve Eski Türkçe'yi etkili bir şekilde kullanabilmesi, eserlerinde farklı türler ve üsluplar arasında kolayca geçişler yapabilmesi, onun dil konusundaki üstün yeteneklerini gözler önüne serdiği kadar, yerli kaynaklarla uzunca bir mesai harcadığının da göstergesidir.

Atay'ın edebi dünyasında dünya edebiyatının iki önemli yazarının büyük etkisi söz konusudur. Bunlardan birisi Kafka diğeri ise Dostoyevski'dir. Atay, bir gazeteye verdiği röportajında bu yazarlara olan ilgisini şöyle ifade eder: *"Sevdiğim yazarların başında Kafka ve Dostoyevski'yi sayarsak, Tutunamayanlar'ı okuyanlar için şaşırtıcı olmaz herhalde."*[5]

Oğuz Atay 1976 yılı Aralık ayının ikinci yarısında, beyin ameliyatı geçireceği Londra'ya gider. 22 Aralık günü hastaneye yatar Atay ve 24 Aralık'ta Wimbledon'daki Atkinson Morley's Hospital'de ameliyatı gerçekleşir. Beynin iki yanında oluşmuşolan tümörlerden yalnızca bir tanesini çıkarabilirler, diğerine ise dokunmak mümkün değildir. Daha sonra büyüyerek Atay'ın ölümüne neden olacak olan tümördür bu. 17 Ocak'ta ise, yaklaşık iki ay süren radyoterapi seansları başlar. Ancak Mart ortalarında seanslar sona erdiğindeyazar için yaşam normale döner. Hastalığın başlangıcındaki şiddetli baş ağrıları da sona ermiştir. Pusudaki hastalığın yeniden baş gösterdiği Ekim ayına kadar daha sağlıklı bir süreç yaşar. Fakat yazar 13 Aralık 1977 tarihinde vefat eder, pusudaki urun kurbanı olur.

5 Ecevit, *Ben Buradayım...Oğuz Atay*'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası.

Kaynakça

Atay, O. (1975). *Bir Bilim Adamının Romanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Atay, O. (1984). *Tutunamayanlar*İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı.

Öküz Dergisi. Aralık 1987.

Ecevit, Yıldız. (2011).*Ben Buradayım...,Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası*, İstanbul:İletişim Yayınları.

Heykellerin Dudaklarından Dökülen Taşlaşmış Sözcükler

Gülşen Funda

"Bu söz, taşta unutulmuş ve taşı, yapı ustalarının kayıtsızlığına terk etmiştir."[1]

1. Hikâyenin Hikâyesi: "Demiryolu Hikâyecileri - Bir Rüya"

Bir dağ başı kasabası, bir demiryolu istasyonu. Üç kulübe. Üç hikâyeci, üç insan: Anlatıcı, genç kadın ve genç Yahudi. Ne yaparlar istasyonda? Hikâye satarlar. Tabii, hikâye yazmadıkları zamanlarda, gözlerini ötelere dikip treni beklerler. Hikâye bu ya, seyrek gelir trenler, gece yarısından sonra. Öteki satıcılar gibi hikâyelerini satmak için onlar da bağırırlar. Hikâyeler satılmayınca "eskir" ve eskiyen hikâyelere alıcı bulmak giderek güçleşir. Güncel konuları işleyen hikâyeler, gün geçtikçe

1 JacquesRanciere, *Suskun Söz*, s.44.

değersizleştiğinden hikâye alıcıları, "Bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?"[2]der. Ve savaş sürer topraklarda. Hikâye satışları iyi gitmez bu yüzden. Sık sık karartma yapıldığından istasyonun "ölgün" ışıkları hikâyecilerin-hikâyelerini de aydınlatmaz. Ama üçü de, "satıp satılmayacağı belirsiz" kısa hikâyelerini yazmaya devam ederler. Genç Yahudi hastalanır, gittikçe zayıflar. Hikâyelerini yazamaz hâle gelir. Anlatıcı onun hikâyelerini de yazar. Savaş biter, askerler cepheden döner. Anlatıcı sorar: "Savaş bizim ülkemizde mi geçmişti? Yoksa uzak çöllerde mi savaşılmıştı? Topraklarımız genişlemiş miydi, daralmış mıydı?"[3] Bitkin bir gülümsemeyle cevap verir genç Yahudi, "Bizim istasyon hep aynı yerde kaldığına göre bunların önemi var mıydı?"[4] Bir vakit sonra, anlatıcı, şehir isimlerinde önemli yanlışlıklar yapmaya başlar, yönetici adlarını da birbirine karıştırır. Hatta "yıllardır insan adlarını hiç yüksek söylemediğini" fark eder.İstasyonda çok uzun süredir birbirlerine seslenmediklerini. Gerektiğinde "kelimeleri aramak için" bir sözlüğünün bile olmadığını. Her gün yazmak zorunda olduğu hikâyelerin dışında kalan kelimeleri de hatırladığından kuşkulandığını. Birçok şeyi unuttuğunu. Kundura tamircisinin dünyada olup bitenler hakkında anlattıklarını da artık hiç hatırlamadığını. Bir gün, genç Yahudi ölür. Anlatıcının sevgilisi, genç kadın trene binip gider. Ve bu hikâye de, anlatıcının yazdığı son hikâyelerden biridir. Anlatıcı, eski bir alışkanlıkla gece yarısı uyanır, hikâyelerini sepetine doldurup demiryoluna çıkar. İstasyon şefi de ortalıklarda yoktur. İzinli olduğunu düşünür, dediğine göre yıllardır tatil yapmamıştır. İstasyon şefinin kıyafetlerini giyer, giderken yerine kendisini bıraktığını düşünür. Trenler de nedense uğramaz artık. Ve korkar anlatıcı. Çünkü buradan gitmek ister. Bir mektup yazmak ister ama "ad-

2 Oğuz Atay, "Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya", *Korkuyu Beklerken*, s. 187.

İnsanın hikâyesini; ölene değin duyulacak sesi, bir oluşu ağırlayan varlığı ve sonsuzluğun kalbindeki "dil"i kurar.

3 *a.g.e.,* s. 193.
4 *a.g.e.,* s. 193.

res"i bilmez. Mektubu okuyuculara iletebilsem de nerede bulunduğumu nasıl anlatabilirim diye sorar. Ama yine de ona yazmak, hep onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerede olduğunu bildirmek ister. Ve hikâye şu cümleyle biter: "Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?"[5]

2. Hikâyenin Anlatıcısı: "Susan Sözün, Unutulan Dilin Sahibi"

Walter Benjamin "Hikâye-Anlatıcısı"nda insanın bilgisinin ve bilgeliğinin, bütün yaşamının -ki hikâyelerin malzemesi yaşamdır- ancak ölüm anında aktarılabileceğini söyler. Hayatı sona ermekte olan bir insanın içinden nasıl bir dizi imge harekete geçerse -ki bunlar onun kişiliğinin görüntüleridir ve o, farkında olmadan kendisiyle karşılaşır- bakışlarında aniden "unutulmaz" olan belirir. Bu, unutulmaz olanın,hikâyeyi besleyen yetkinin ta kendisi olduğunu ileri sürer.

İnsanın hikâyesini; ölene değin duyulacak sesi, bir oluşu ağırlayan varlığı ve sonsuzluğun kalbindeki "dil"i kurar. Tüm bunlar bir araya geldiğinde, tek işitilen sessizlik olduğunda, sessizliğin saydam duvarları bir bir yaratıldığında, ruhun yalnızlığı sonsuz bir sessizliğin içinde dolaştığında, dilin "ölü askerleri" kelimeler de bir suskuyu ağırladığında tohum çatlar. Doğar hikâye. Ve en güzel hikâyeyi, ömrünün sonunda, son anında, son nefesinde anlatmaya muktedir olur insan. "Unutulmaz" olan, dilin tüm topraklarında aynı anda filizlenir. Pascal, "Hiç kimse öldüğünde arkasında bir şey bırakmayacak kadar yoksul değildir"[6] der bu yüzden. Ölüm, bir yitimin ta kendisi olsa da, geride bıraktığı "unutulmaz", yaşamı zengin kılar. Ötekilerin yaşamını elbette, geride kalanların yaşamını. Ve onlar da başkalarının yaşamını zengin kılar. Ve o başkaları da başkalarının yaşamını.

Ancak, Walter Benjamin, adı ne kadar tanıdık gelirse gelsin, hikâye anlatıcısının hayatımızda hiçbir hükmü olmadığını ileri sürer. Deneyimlerimizi paylaşma yeteneğimiz elimizden alındı, çünkü deneyim değer kaybetti, der. Savaş bittiğinde ve cepheden dönenlerin dilsizleştiği, başkalarıyla paylaşacakları deneyimler açısından zenginleşmedikleri, hatta ve hatta yoksullaştığı doğru değil mi diye de sorar. Ve ekler: "Bulutlardan başka her şeyin değiştiği bu topraklarda, çıplak gökyüzünün altında buluverdi insan kendini. Ve

5 *a.g.e.,* s. 196.

6 Walter Benjamin, "Hikâye Anlatıcısı", *Son Bakışta Aşk*, s. 101.

bulutların altında, şiddetli patlamaların, akıntıların ortasında kalakaldı küçük, korumasız insan bedeni."[7]

J. P. Sartre'ın, dil ile sessizliği "ölüm" imgesiyle bir araya getirmesi, Walter Benjamin'in "unutulmaz" olanla kastettiği bir noktada karşılaşır. Sartre, dilin, onu konuştuğumuz zaman var olduğunu söyler. Konuşmadığımızda dil ölüdür ve kelimeler, sözlüklerin içinde çakılıdır. Ve ekler; "Kimsenin dile getirmediği, renkleri arasındaki uyuma göre seçilmiş bir demet çiçek ya da bir araya dizilmiş değerli taşlar olarak görebileceğimiz bu şiirler, sessizliğe aittir.[8] Sessizliğe ait olan şiirler, sessizliğe ait olan sorular, sessizliğe ait ve belki de sessizlikten doğan hikâyeler; yaşamda ancak okuyarak deneyimlediğimiz "unutulmaz" olanlardır. Ölüm anında ortaya çıkan hikâye, nihayetinde karlı dağların sessizliğini de getirir beraberinde. Bembeyaz bir ölümü ve bembeyaz bir unutuşu. Her şey bittiğinde duyulacak olan, "unutulmaz" hikâyedir. Sözün susanı ve dilin unutulanı da hikâye bitince duyulur. Maurice Blanchot da işte burada, bir kez daha söyler sessizliğin şarkısını: "Edebi bir yapıtın, ona nüfuz etmeyi bilen kişi için, zengin bir sessizlik" [9]olduğunu.

Ahmet Sarı, dilin, dolayısıyla sesin yitip gitmesini, yaşamın parçaya ayrılmasıyla açıklar. Spielmann'ın İkinci Dünya Savaşı'nda diğer Yahudiler gibi Auschwitz trenine binmediğini, bir şekilde oradan kaçıp kurtulduğunu, karnını doyurmak için yıkık evlerde konserve aradığını, konserveyi bulduğunda onu açmak için elinde güç bulamadığını anlatır. Düşünürsek eğer, der, dil de burada anlatılan insanın mecalsizliği gibi kaybolup gitmiştir, dil de insanın özüne geri çekilmiştir ve o zamanlarda insanlar için cümle kurma kabiliyetini yitirmiştir.[10] Demiryolu hikâyecilerinden olan genç Yahudi de hastalanır ve Spielmann gibi takatsiz kalır. Dahası, hikâye dahi

7 *a.g.e.,* s.87.
8 JacquesRanciere, *Suskun Söz*, s.25.

Hatırladıkça kendini eksilten, hatırladıkça kendini budayan bir ağaca döner rüya.

9 *a.g.e.*, s. 15.
10 Ahmet Melih Karauğuz (Ed.), "Postmodernizm Öldü mü?",*Bitmemiş İnşa: Postmodernizm,*s. 275.

yazamaz. Dil, bir kez daha insanın özüne geri çekilir, insanın dili büyük bir sessizliği öğütür. Hikâyenin savaş yıllarında geçmesi, belki bir noktada Spielmann'ı hatırlatır bize. Nihayetinde, sözün susanı ve dilin unutulanı kalır geride. Ve belki de hikâyeyi kuran bunlardır. Walter Benjamin, "Çömlekçinin parmak izleri çanağa nasıl yapışıp kalırsa anlatıcı da hikâyesinde öyle iz bırakır."[11] derken belki de bunu kasteder. Hikâye, dil ile büyürken dile, insan varlığına bir saldırı, ruha bir darbe, bilince bir korku ulaştığında hikâye de etkilenir. Çanağı yaratan güç, çömlekçinin ellerinin tam ve bütün olması değil midir?

Paul Celan da aynı acıdan mustarip olarak, olanca zayiat arasında kaybedilmemiş tek bir şeyin kaldığını ve onun da dil olduğunu söyler. Fakat bu dilin, "kendi yanıtsızlığı içerisinden, dehşet verici suskunun içerisinden, ölümcül konuşmaların yarattığı binlerce zulmet arasından geçmesi"[12] gerekir. Geçip gider ancak, tüm bunlarla zenginleşmiş olarak geri dönmelidir dil ve yeniden gün yüzüne çıkmalıdır. Ama şimdi dil, ya da suskun söz, yaşadığı tüm bu "ölüm" ve "kayıp"lara rağmen, susmaktadır. Kendi yanıtsızlığı içinde, kendi sessizliği içerisinde, kendi karanlığı içerisindedir. İnsan, varlığının evinde, düşmanların dilini konuşunca,dil böylece insanın kalbine saplanınca, insan kendini çürümüş topraklarda ve korkunç bataklıklarda dolaşırken bulunca Celan'ında azabı katbekat artar. Dilden başka gideceği bir yurt yoktur şairin ve bu "ölümcül dil" onu giderek yıpratır. "Demiryolu Hikâyecileri"ndeki savaş ile kelimelerin yitip gitmesinin sebebi de budur. Savaşın bir ateş gibi toprakları sardığı yetmezmiş gibi bir de dili kendi buyruğuna alması, kendi azap dolu sözcüklerini yahut dehşet verici suskunluklarını dil vasıtasıyla doğurması insanın hikâyesine, bir hikâye anlatıcısının ömrü boyunca anlatabileceği tek gerçek hikâyesine, yaşam biterken gözünün önüne gelen "unutulmaz"ına tesir eder. Dil ile beraber hikâye de göklere çekilir, sessizleşir. İnsan da dilsizleşir, dahası dili tutulur. Hikâye anlatıcısının dilsizliği, sessizliği, suskunluğu; "yitirdiği şiirselliği dünyaya geri veremeyecek"[13] olduğunu bilmesindendir.

3. Hikâyenin Kalbi: "Neydi Seni Uyutan O Rüya?"

Oğuz Atay'ın "Demiryolu Hikâyecileri–Bir Rüya" hikâyesinde anlatıcının dilinin giderek ıssızlaş-

11 Walter Benjamin, "Hikâye Anlatıcısı", *Son Bakışta Aşk*, s. 93.

12 Paul Celan, *Karşılaşmalar*, s.20.

13 JacquesRanciere, *Suskun Söz*, s.85.

ması, kentleri, yöneticileri, dahası kelimeleri unutması neyi işaret eder? Büyük bir sessizliğin başlangıcını mı? Yazmaya devam eder anlatıcı ancak kullandığı kelimelerin dışındaki kelimeleri hatırladığından bile şüphelenir. Blanchot'un edebi yapıtı, ona nüfuz etmeyi bilen kişi için "zengin bir sessizlik" olarak tanımlaması, bu hikâye özelinde, çok daha büyük bir şeyi anlatır. Hikâyenin son cümlesi, "Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?" sorusu, bu duyulan son ses; yüce bir sessizliği yaratan tohumun kendisi olur.

Anlatıcı; ömrü boyunca, "burada" olduğunu söyler ve hikâyesini okuyacak, dilini bilecek, sesini duyacak, varlığına sözlerinin tüm mahremiyetiyle şahitlik edecek olanın nerede olduğunu sorar. Hikâyeyle karşılaşacak olanın hangi sessizliğin başlangıcı yahut sonunda durduğunu; hikâyeyi duyacak olanın onu ne zaman işiteceğini, zamanın neresinde "ölüler gibi sıra sıra dizilmiş" harfleri, kelimeleri cümleleri okuyacağını merak eder. Anlattığı hikâyenin, okuyacak olanı nerede yakalayacağını, yakalayacağını mı yoksa sayfaları hızlıca çevirip bir kenara atıp atmayacağını düşünür.

Peki, hikâyenin adında niçin "Bir Rüya" yazar? Başlangıcından sonuna değin bir çölü,bir göğü, bir ummanı andıran rüya; uzamsız ve

zamansız değil midir? Olmaz dediklerimiz dökülmez mi avucumuza, işitmeyiz dediğimiz efsunlu sözler ulaşmaz mı kulağımıza? Tüm kâinat serilmez mi ayaklarımızın altına? *Demiryolu Hikâyecileri*'ndede, uzam ve zaman belirsizdir. Hikâye, istasyonda geçer ve savaş yıllarıdır o zamanlar. Bellek, bir ömrün sonunda neyin hikâye, neyin gerçek, neyin rüya, neyin hayal olduğunu birbirine karıştırmaz mı? "Yaşam" zannettiği rüyadan ölünce uyandığında hangi dil anlatır hikâyesini? Hatırlamak ve unutmakla eş zamanlı olarak şekillenen bellek de zamanla kocamış bir belleğe döner; zaman tatlı bir hatıraya, uzam da düş şehirlerine. Ve uyanışla, bilincin uyanışıyla beraber uykudan uyanan bellek; rüyasını dilin kendisine cömert davrandığı ölçüde somutlaştırmayacak mıdır? Dilini kaybeden, böylece büyük bir sessizliğin kalp atışlarını dinleyen, suskun bir kelimenin"ölü harflerini" okuyan, tek başına konuşan bir sözün söylediklerini işiten, içindeki sonsuzluğu büyüten nice şiiri yitiren insan belleği; hikâyedeki hikâye satıcısının belleğinden farksızdır artık. Ve rüyasını anlatacak kelimesi kalmaz bu yüzden. Hatırladıkça kendini eksilten, hatırladıkça kendini budayan bir ağaca döner rüya. Yani bu hikâye. Dile vurulduğunda görkemini kaybeder. Dile vurulduğunda ruhundan ziyade bedeni, özünden ziyade kabuğu, manasından ziyade şekli kalır. Rüya ne bütünüyle insana aittir ne de tam olarak hatırlar onu. İnsan, yanından geçip giden trene bakar gibi bakar rüyasına da. Ne dil anlatmaya muktedirdir ne de insanın hatırlayacak cesareti vardır onu. Yaşam rüyasının sonuna gelmiştir anlatıcı da. Ölüm ve onun sessizliğinden önce, "unutulamaz" olan, yaşam yahut rüya yahut hikâye konuşur yalnızca. Kendi sesi ve sessizliği içinde, korkuları ve umutlarıyla, tüm geçmişi ve geleceğiyle, anlattıkları ve anlatmadıklarıyla başlar "son" hikâyesini yazmaya. Peki, kaç kuruşa satacaktır "unutulmaz" hikâyesini? Karşılığında ömrünü verdiği bu yaşamını, rüyasını ve "tüm hikâyelerini doğuran" yaşamının hikâyesini?

4. Hikâyenin Şiiri: "Ölülerinizi Gömün!"

"ölülerinizi gömün" diyordu tanrı seni gömdüm / ben seni gömdüm de beni gömdüm / de beni gömdüm de ben seni gömdüm [...] beden tohumdu ve çatlardı bir gün / kalbin bir gül gibi açtığını gördüm / ben seni gömdüm de beni gömdüm / de beni gömdüm de ben seni gömdüm / ben seni gömdüm de beni gömdüm / de beni gömdüm de ben seni gömdüm.[14]

14 Ahmet Sarı, Ahmed'e Konmaya Çalışan Sineğin Arzusu, s. 29-31.

5. Hikâyenin Sonu: "Bekleyiş ve Unutuş"

Oğuz Atay, ömrü boyunca bir mektup yazmak ister ama adresini bilmez. Mektubu okuyucuya iletebilse de -yazsa ve gönderse de- nerede olduğunu söyleyemez. Bilmiyordur çünkü. Yalnızca bir istasyondur orası. Hikâyede mekânın istasyon olarak seçilmesi, "istasyon" göstergesinin zengin çağrışımları, metnin labirentlerini çoğaltır. Zamanın belirtilmemesi de tüm zamanları içine alan bir Tek-Zaman'ı yaratır. Yani bütün zamanlarda yaşanır bu hikâye. Oğuz Atay, dünyanın tüm zamanlarındahikâyesini "okuyacak olan"a yazmak, hep onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerede olduğunu bildirmek ister.

Moritz Heiman, otuz beş yaşında ölen bir adamın, hayatının her anında otuz beşinde ölen bir adam olacağını ileri sürer. Walter Benjamin de, burada, otuz beşinde ölen bir adamın, hayatının her anında otuz beşinde ölen bir adam olarak hatırlanacağının[15] kastedildiğini söyler. Ben de biraz ileri giderek şöyle bitireyim cümlelerimi. Oğuz Atay da tüm bu dilsizliğe, tüm bu parçalanmışlığa, tüm bu sessizliğe ve yalnızlığa rağmen okuyucusunu bekleyen bir adamdır ve dünyanın tüm zamanlarında okuyucusunu bekleyecektir. Burada kastedilen, okuyucusunu bekleyen adamın, hayatının her anında okuyucusunu bekleyen bir adam olarak "hatırlanacak" olmasıdır. Hatırlanacaktır çünkü Oğuz Atay'ın -okuyucusunu-"bekleyişi" onu ölümsüz kılmıştır.

15 Walter Benjamin, "Hikâye Anlatıcısı", *Son Bakışta Aşk*, s. 103.

Kaynakça:

Ahmet Sarı, Ahmed'e Konmaya Çalışan Sineğin Arzusu, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2011.

Ahmet Melih Karauğuz (Ed.), Bitmemiş İnşa: Postmodernizm, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2020.

Jacques Ranciere, Suskun Söz (Çev. Ayşe Deniz Temiz), İstanbul: Monokl Yayınları, 2011.

Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken, İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.

Paul Celan, Karşılaşmalar: Şişedeki Mesaj - Meridyen - Dağlarda Sohbet, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2020.

Walter Benjamin,"Hikâye Anlatıcısı", Son Bakışta Aşk, İstanbul: Metis Yayınları, 2018.

Bir Tereddüdün Öyküsü: Ne Evet Ne Hayır

Mustafa Aplay

Yazılarımda ciddiyetsiz ve serbest düşünen biri olsaydım Tanpınar'ın Nijinski imgesinden ilham alarak Oğuz Atay'ın öyküsünü Alex De Souza'nın oyununa benzetirdim.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal'in düşüncesini Nijinski imgesiyle tanımlar ve onun bir tür raks yaptığını söyler. Bir baletin bu benzetmede kullanılmış olması tuhaf görünür ama aslında çok da anlamlıdır. *Sıçrayış, yere basış ve dönüş.*[1] Ahmet Oktay farklı bir açıdan yaklaşır duruma ve Nijinski'nin pekâlâ Tanpınar'a da benzetilebileceğini öne sürer. Dans bir arayıştır nitekim. İçinde kıvraklığın, şaşırtmacanın ve tereddüdün olduğu bir eylemdir. Gerçekleşirken bile değişiveren, tereddütlerden oluşan dinamik bir şeydir. Tanpınar da tereddüdün adamı olduğuna göre, düşünürken dönüşen bu müteredditkarakterin neden bir balete benzetildiği kolayca anlaşılır. Peki tereddüdü daima olumsuz anlamda bir arafta kalma hâli olarak gören zihnimizin haklılığı konusunda tereddüt etmeyi denersek Tanpınar'ın ya da başka "tereddüt adamlarının" yazdıklarını farklı bir açıdan görebilir miyiz?

1 Ahmet Oktay, *Entelektüel Tereddüt*, s. 2.

Tereddüdü olumsuz çağrışımlarından sıyırıp bir tereddüt teorisi ortaya koyan Joseph Vogl, tereddüdün bir pasiflik hâli değil, üst düzey bir aktiflik biçimi olduğunu söylüyor.[2] Arafta kalma hâlinin geçmiş ve geleceğe yöneltilen bütün soruları topladığını ve "hayalet eylem"in ortaya çıkışıyla birlikte aktiflik durumunun doğduğunu öne sürüyor. Vogl, teorisini açıklarken merkeze Freud'un bir makalesini almış ama edebiyatta da bunu ispatlayan örnekler fazlaca mevcut. Hatta edebiyatın çağımızda bu tereddüt boşluğunu kapatmak vazifesini üstlendiğini dahi söyleyebiliriz. Soru ile cevap arasında hiç mesafenin bulunmadığı, her türlü belirsizliğe savaş açan hazırcevap ve aceleci reel politiğe[3] karşı müstereddit ama "içinde iyileşme umudu taşıyan" *edebiyat*. Bu iddialı bir söylem elbette ama daha küçük parçalar üzerinde düşünerek bu iddiayı güçlendirebiliriz. Oğuz Atay'ın ismiyle müsemma öyküsü "Ne Evet Ne Hayır"ı örnek göstermeninve bu öykü üzerinden tereddüdün neden daima bir irade zaafiyeti olarak görülemeyeceğini açıklamanın meseleyi berraklaştıracağını düşünüyorum.

"Ne Evet Ne Hayır" bana kalırsa *Korkuyu Beklerken*'in en mizahi öyküsü. Fakat gülünç karakterler ve gülünç olaylardan ibaret bir mizah olmadığı da açık. İroninin doğurduğu gülünçlük, katmanlar hâlinde öyküye yerleştirilmiş duygu durumlarının belli belirsiz çatışması ve eğlenceli üslubun tatlı bir biçimde akıp gitmesi öykünün mizahi olmasını sağlayan nedenler arasında sıralanabilir. Bunları zaten biliyoruz. Peki tereddüt bu işin neresinde? Saydığım nedenler aynı zamanda tereddüt duygusunun bir edebi eserdeki karşılıkları olabilir mi?

Evet, "Ne Evet Ne Hayır" kuşkusuz bir tereddüdün öyküsüdür. Bir mektup etrafında dönen öyküde kimlikler muğlaklaşır, parantez içiyle dışı arasındaki fikir çatışmaları duygu birliğini gizleyemez ve kim olduğu

2 *CinsDergi*,"Joseph VoglSöyleşisi".

Bir tereddüt oyunu olmakla beraber pasif bir hal değildir Atay'ın öyküsündeki.

3 Asım Öz, *Tereddüdün Teorisi*, Dünya Bülteni.

konusunda bile tereddüt eden tek bir kimliğin varlığını düşündürtür bize. "Çok dinledi (hayır dinlemedi)" gibi çatışmalarla bir çeşit kaos oluşturulur ve öykü bu iki ayrı kimliğin çatışmasından çok bir karakterin yaşadığı tereddütten ibaretmiş gibi görünür. Öykünün içinde verilen ipuçlarından da böyle bir sonuca ulaşabiliriz fakat yine de burada bile tereddüt etmeye devam ederiz.

Karakterin "Ne Evet Ne Hayır" diyerek sürekli vurguladığı ve mustarip olduğu tereddüt hâli sosyal ilişkilerini kısıtlar. Aşk duygusunu da içeren ve bütün hayatını saran tereddüdü onu toplum içinde problemli bir konuma getirir."Sert ve etkili bir gazeteci olamazmışım. Oysa yumuşak başlı bir insan değilimdir. Dilencilere sadaka vermem, zengin arkadaşlarımın arabalarıyla gezerken de nerede bittiği belli olmayan kahyalara çok sinirlenirim." diyen karakter sosyal statüsünü ifşa eder. "Şikayet etsem polise, sevdiğimi öldürecekler (bunu yapamazlardı, kendini mazur göstermek için böyle söylüyorsun belki)" gibi sözlerle tereddüt derinleştirilir, karakterin krizi büyür. Bu krizin onun yaşamınauzun vadeli tesirini öyküde göremeyiz ama kesin olan şudur ki karakteri sıkıntıya sokan bu kriz ironik şekilde öyküyü besler, zenginleştirir. Öykündeki mizah ve ironinin temel kaynağı olarak karşımıza çıkar.

Yazılarımda ciddiyetsiz ve serbest düşünen biri olsaydım Tanpınar'ın Nijinski imgesinden ilham alarak Oğuz Atay'ın öyküsünü Alex De Souza'nın oyununa benzetirdim. Bir tereddüt oyunu olmakla beraber pasif bir hâl değildir Atay'ın öyküsündeki. Katmanlı, doğurgan bir süreçtir. Okuru her okuyuşta farklı bir duyguya çekiveren o ironik durum futboldaki çalımlara benzer. Oğuz Atay öyküsü attığı çalımlarla, bir sonraki hamlesinin tahmin edilememesini sağlayan zekâsı ve kıvraklığıyla, hem tereddüt etmesi hem de tereddüt ettirmesi ama durumu bir şekilde kendi lehine çevirmeyi başarmasıyla benzer Alex de Souza'nın oyununa. Kafka'nın hedef belli olsa da yolun belli olmadığını söyleyen, yolu tereddüdün kendisi olarak gören yaklaşımı bu noktada hem edebiyat hem futbol için geçerlidir. Ulaşılan sonuç belki araf olmayabilir ama yürünen yol asla kestirilemez, ne Oğuz Atay'da ne Alex'te. (Bu eğlenceli mukayesenin ardından yanlış okumanın zirvesinde miyim yoksa çok yanlış bir okumanın içinde miyim, tereddüt ediyorum.)

O hâlde Walter Benjamin'in Kafka üzerine yazdığı yazıda kullandığı "müterediddin yuvası" ifadesinin karşılığı olabilecek, "Ne Evet Ne Hayır"dan bir pasajla bitirelim ve tereddüdün potansiyeline bir kere daha şahit olalım:

"...oynamak, eğlenmek, gezmek, (Ben bu adama karşıyım) Onunla mutlu anılarımız oldu (yalan), çok mu çok sevdim (sevmek sana ait bir şey, anı filan değil). Onu deliler çılgınlar gibi dünyalar kadar çok mu çok (peki anladık) seviyordum, ona âşık olmuştum, güzel gözlerine âşık olmuştum, o kadar güzel gözleri vardı ki, hayat vardı sanki gözlerinde (elbette olacak) yaşama gücümü kuvvetimi arzumu ondan alıyordum. Her şeyimi ona açık tarafından yazdım. Tam 4 yıl bıkmadan usanmadan yemeden içmeden uyumadan durmadan dinlenmeden daima kafamı taktım ona. Hiçbir engel tanımadan alacağım sevgilimi (bunu kime söylüyorsun acaba?) Hiç kimseyi dinlemedim bu hususta (her şeye rağmen seninle karşı karşıya gelip konuşmak isterdim açıkça, mertçe, türkçe)."

Kaynakça:

Atay, Oğuz.*Korkuyu Beklerken, İletişim Yayınları, 2020.*

Oktay, Ahmet. Entelektüel *Tereddüt*, Everest Yayınları, 2003.

Öz, Asım. *Tereddüdün* Teorisi, Dünya Bülteni, 2011.

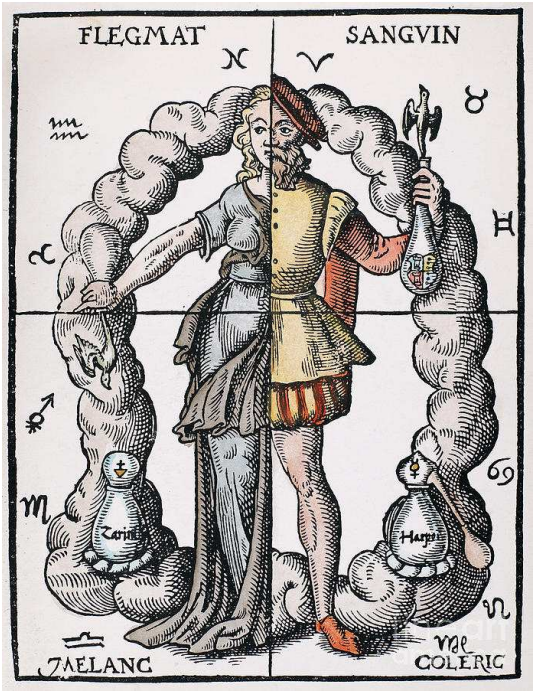
Cins Dergi. "Joseph Vogl Söyleşisi".

Vogl, Joseph. *Tereddüt Üzerine*, Metis Yayınları, 2011.

Senin Rengin

Betül Sezgin

Bir insan umudunu kaybettiğinde sanki dünya kararmıştır.

"Sanatkârların eserinde kolayca görülüp anlaşılan şeyler, sesler, renkler ve şekillerdir. Gür sesler duyuluyor, koyu renkler seviliyor, büyük şekiller anlaşılıyor."[1] diyor Nurettin Topçu. Bu cümlede renkler, sesler ve şekiller geçiyor. Bu yazı daha çok renkler üzerinden insanın mizacına odaklanılabilir mi onu yoklamak istiyor. İnsanda renkler nerede doğuyor ve neyi anlatıyor? İnsan ve renkler arasındaki bir ilişki varsa bunu nerede aramak gerekiyor? İnsanın duygusal, düşünsel olgu ve olayları yansıtmasında mı?

Renkler insanın mizacını anlatırken dile gelebiliyor. Galen'in savunduğu mizaç teorisinin içeriğini kan, sarı safra, siyah safra ve balgam sıvıları oluşturuyor. Mizaç sıcaklık, soğukluk, kuruluk ve yaşlık (ahlat-ı erbaa) olmak üzere dört niteliğin karışımı olarak tanımlıyor. Dört unsur

1 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 63.

olan ateş, hava, su, toprak insan bedeni için birinci yapıyı (erkân) oluştururken, dört karışım da ikinci yapıyı oluşturuyor. İnsanın dört sağlık yapısı soğukkanlı, sıcakkanlı, asabî ve melankolik mizaçlar[2], insan bedenindeki baskın sıvılardan meydana geliyor. Yani Galen'in dediğine göre senin hâl, hareket, tutum ve davranışlarında dört sıvı ve dört karışım etkili. "Gözlerimi kırpıştırdım: Nasıl açtınız? Beni saygıyla süzüyordu; basit insanların saygısıyla."[3]diye konuşturuyor kahramanını Atay "Korkuyu Beklerken"de. Muhatap ve muhataba alınan kendilerini gösteriyor. Biri mizacındaki mahcubiyeti gözlerini kırparak gösterirken, diğerinin saygıyı sunma şekli kibirli bir mizacı hatırlatıyor.

Galen'e göre bedenin cevheri olan mizaç, "onun kuvvelerini, kuvveler fiil ve infiallerini, fiil ve infialler de insanın huyların/ahlakını"[4] belirliyor. Nefsin cevherini bedenin (cismin) de cevheri olarak kabul ettiği için nefsin kısımlarını, organların fonksiyonlarından yola çıkarak tespit ediyor. Her insanın bedenindeki sıvıların karışım oranları farklı olduğu için insanların bireysel durumları birbirinden değişik olabiliyor."Yalnız müdür bey bizde bıyık bile istemiyor. Zati suratı kara bir milletsiniz, diyor; bir de bıyıkla ne karartıyorsunuz kendinizi?" Boynunu gösterdi: "Gömlek de yukarıya kadar ilikli olacak." Suratları Güzelleştirme Derneği. Allahtan yüzümün rengi biraz açık sayılır."[5]Kahramanlardan birinin daha rahat iken diğerinin daha resmi olduğu okumasını yapmak mümkün. Tabii bu resmi gereklilik iş ortamı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ama resmiliğe bu kadar hassasiyet gösterilmesinin altında görev ahlakı yatıyor dersen her iki kişi için de aynı sorumluluk duygusunun diri

2 Kuşlu; Aydın, "Galen Düşüncesinde Mizacın Ahlaka Tesiri",İslam Düşüncesine Mizaç Teorileri, s. 10.

3 Atay, "Korkuyu Beklerken",*Korkuyu Beklerken*, s. 59.

4 Kuşlu; Aydın, "Galen Düşüncesinde Mizacın Ahlaka Tesiri", s. 11.

5 Atay, "Tahta At", *Korkuyu Beklerken*, s. 145.

Kandinsky, rengin insanın ruhunu doğrudan etkilediğini, aslında insanı harekete geçiren tuşlar olduklarını söylüyor.

olması beklenir, değil mi? Demek ki mizaçları farklı olduğu için ahlaki tutumlar da benzer değil.

Mizaçlar arasında farklılığın ortaya çıkmasında sıvıların karışım oranları etkiliydi Galen'e göre. Sıvıların karışımlarında düzensizlik olduğu zaman nefsin kuvvelerinin de ritmi bozuk oluyor. Örneğin insanın beyninde sarı safra birikimi olduğu zaman burada sıcaklık artıyor, beyinde yer alan nefsin kuvveleri arasında düzensizlik oluyor. Beyinde balgam birikmesi durumunda ise soğuma meydana geliyor ve bir şeyi hatırlamak güçleşiyor. Sıvıların aşırı ya da az salgılanmasında insan etkilendiği için dikkatli olmak gerekiyor. İnsanı harekete geçiren iki noktayı daha göz önünde tutmalı. "Bunlardan birisi, düşünen nefse sahip olması bakımından "irade", diğeri ise salt maddi bedene sahip olması bakımından "dürtüler"dir."[6] İki aşırı noktayı dengelemek için insanın orta yolu bulması gerekiyor. Orta yol insanın mizacının iyi eylemlere yönelmesinde önemli. "... hassas insanlarda ruha doğrudan giden bir yolun bulunduğu, ruhun kendisinin kolay etkilendiği, herhangi bir tadın hemen ruha uzandığı ve oradan diğer organlara bir yol bulunduğu farz edilebilir."[7] Hassas bir insanın duygu durumunu anlatan bu satırlar ne söylüyor? Duyguyu iyi ve kötü olarak en uçta yaşamak insana zarar veriyor. Kişi aniden öfkelenip kırıcı davranışlar sergileyip, sözler söyleyebiliyor. Ya da kabuğuna çekilip içten içe karşısındaki kişiye kötü düşünceler besleyebiliyor. Ya da duygusal olarak kendisini mahvediyor. Bu yüzden denge çok önemli. İnsanın davranışlarındaki uç noktalardan birisinden birisinin görülmesi ölçüyü tutturamamasında kaynaklanıyor. "Babasının yüzünde gururlu bir somurtkanlık vardı."[8] Karakteri yüzünde okuyor Atay, gurur ve somurtkanlık; ikisi de soğuk atmosfer yaşatıyor. Ortalık kararmış, neşenin ve sıcaklığın rengi sarı, turuncu belki de yeşil valizlerini toplayıp kaçmışlar gibi, değil mi?

Duygu ve davranışların fiili ya da kuvve olarak sergilenmesi bir yandan doğal bir durum da. Ama hayattaki döngünün gerçekleşebilmesi, mizacın kendisini gösterebilmesi için dört unsurun etkileşime girmesi gerektiği muhakkak. "Çünkü mizaç, bizatihi kendisinde bir hükme sahip olan, kendisi hakkındaki fiilin yine kendisi tarafından sadır olduğu bağımsız niteliklerin basit bir toplamı demek değildir. Aksine diğer husu-

6 Kuşlu; Aydın, "Galen Düşüncesinde Mizacın Ahlaka Tesiri", s. 19.

7 Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, s. 64.

8 Atay, "Unutulan", *Korkuyu Beklerken*, s. 28.

siyetler de söz konusu olmak kaydıyla, etkileşimler sonucunda varlık kazanan farklı bir şeyin ifadesidir."[9] Etkileşimi gerçekleştiren unsurlardan birinin renk olduğu söylenebilir, mi? Kandinsky, rengin insanın ruhunu doğrudan etkilediğini, aslında insanı harekete geçiren tuşlar olduklarını söylüyor. Göz tokmak, ruh da piyano ona göre. İnsan-sanatçı bu ikisini ritmik bir şekilde kullanabilirse ruhu harekete geçirebiliyor. Böylece renk insanın ruhuna uygun bir şekilde dokunmuş oluyor. İnsanlar gibi sıcak ve soğuk renkler de var. "Sıcak ve soğuk ile açık ve koyu. Her bir renk için dört farklı ton vardır. Sıcak ve açık ile sıcak ve koyu veya soğuk ve açık ile soğuk ve koyu."[10] Bunlarda da aslında denge söz konusu. İnsanın öfkeli ya da kızgın hâli, mutluluk ya da üzüntülü duruşunu fark ettiğinizde, onun hâlini tarif ederken alıntıdaki ifadeleri kullanabilirsin, sanki. Öfkeli insan kızarır ama bu kızarıklık soğuktur, insan üzüntülü olduğunda da kızarır ama bu sıcaktır. Kırmızının tonları. Bunun ayırdını insanın sana bakışlarındaki keskinlikten ya da naiflikten anlayabilirsin. Bir insan umudunu kaybettiğinde sanki dünya kararmıştır. Burada bir kasvet havası var dersin mesela. "Ve ihtimali olmayan bir hiçlik gibi, güneşin batışından sonra gelen ölü bir hiçlik gibi, geleceksiz ve umutsuz sonsuz bir hiçlik gibi içsel bir tınısı vardır siyahın."[11] Siyah insanda başka nasıl surete bürünebilir? Bir veryansında mı? "Ne olurdu benim de kelimelerim olsaydı; bana ait bir cümle, bir düşünce olsaydı. Binlerce yıldır söylenen milyonlarca sözden hiç olmazsa biri, beni içine alsaydı!"[12] Yoksa geçmiş ve gelecek arasındaki çatışmada kalmış bir insanın duygu dünyasında mı "Demek ki senin köylü tabiatın bana miras kalmış babacığım: Medeniyeti sevmiyorum."[13] Her ikisinde de olabilir.

"... insan aşk içindeyken bütün tesadüfleri kader olarak değerlendirir ya, işte mavi; hüznün rengi... Kalbim alabildiğine sıcak."[14]

Her duygunun bir rengi olsa bile duygunun şiddetine göre rengin tonu değişebiliyor, sanki. Bu yüzden herkesin mizacında aynı davranış farklı suret bulabiliyor. Denge; insa-

9 Aksu, "İbn Sina Felsefesinde Mizaç-Ahlak İlişkisi", İslam Düşüncesine Mizaç Teorileri, s. 127.

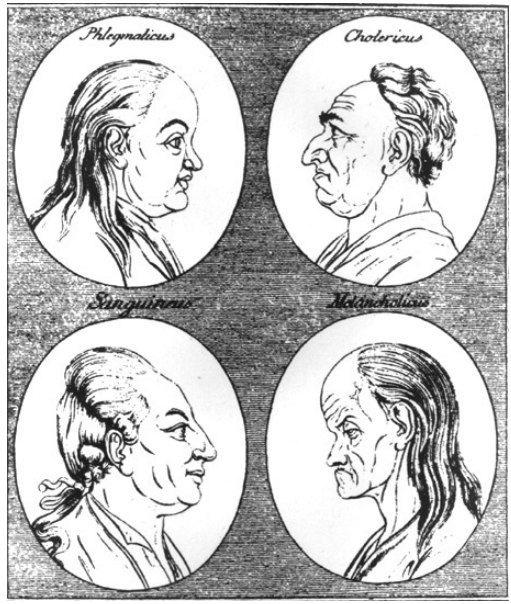
10 Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, s. 64.

11 Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, s. 90.

12 Atay, "Korkuyu Beklerken", s. 66.

13 Atay, "Babama mektup," *Korkuyu Beklerken*, s. 182.

14 Süngü, "Dokunabildiğim", *Deli Gömleği*, s. 127.

nın bedeni ve ruhu arasındaki uyum. Hareketi düzenleyen tınısal adımlar; ritim. Uyum; beden ve ruhun doğalarında bazen gücün azalması, bazen artması ya da birlikte çalışabilir hâlde olması. Ana renklerden ikisini birbirine öyle mecz edersin mavi ve kırmızı karşınca sana moru verir. "Renklerin etkisi başımızı başka tarafa çevirdiğimizde unutulsa da farklı renklerin yüzeysel etkisi birbiriyle bağlantılı duygu zincirinin başlangıç noktası olabilir."[15] Buradan hareketle renklerin ruhsal etkisinden bahsetmek mümkün. Renkler insanda ruhsal titreşimlere neden olabiliyor. Fiziksel olarak algılandığın şey senin ruhunda bir yerlere dokunup kaçıyor ve senin renginle birleşiyor. Bir yol. Sende uyanan duyguyla harekete geçiyorsun ve kendi ritmini çevrenle paylaşıyorsun, bir yerde rengini gösteriyorsun; kızgınlığın, mutsuzluğun, sevincin, gülümsemen surete bürünüyor. "Cebindeki küçük bir radyonun ince bir telle sol kulağına taşıdığı ve otobüste kendisinden başka kimsenin bilmediği bir müziğe gülümsüyordu adam."[16] Müzik adamı neden gülümsetti? Neyi hissettir ya da akla getirdi?

Rengi olan dört sıvı senin mizacının temsilcisi gibi görünüyor. Duygunun şiddetine göre renginin açık ya da koyuluğu değişiyor. Se-

15 Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, s. 61.

16 Atay, "Beyaz Mantolu Adam", *Korkuyu Beklerken*, s. 22.

nin fiillerinin de duygu durumunun şiddetine göre dış dünyaya yansıyor. "Yalnız olunca insan daha rahat davranır: mırıldanır."[17] "Yalnız yaşayan insanların, kendi içlerinde başlayıp biten eğlenceleri vardır."[18] Demek ki duygu ve düşüncelerin oluşumu duyumsama, nesnelerin renk, koku ve sıcaklık, soğukluk gibi niteliklerle her birisine ilişkin haz ve acı tecrübesinin kalbe kadar gelmesiyle oluşuyor. İnsanda toplanan bu nitelikler duygu durumunda demek ki kalpte toplanıyor. Kalp üzerinden bütün vücuda yayılıyor ve "zan, kuşku ve düşünce gibi bilgisel durumlar kalpte gerçekleştiği gibi arzu, şehvet, korku ve nefret gibi durumlar da kalpte"[19] gerçekleşiyor. Ve sen de mizacında hangi sıvı yoğunsa onun verdiği gücü dışarı yansıtıyorsun. "Kötü bir öfke kaldı geriye; bahçedeki otların düzenlenmesine yararı olmayacak acı bir öfke. Bir kenara ittiler beni; işimiz acele, seni bekleyemeyiz dediler."[20] Rengi karalara bağlamış bir kahramanın zihninden geçenler bunlar. Peki senin rengin ne, aklından neler geçiyor?

17 Atay, "Korkuyu Beklerken", s. 42.
18 Atay, "Korkuyu Beklerken", s. 41.
19 Cengiz, "Câhiz'in Mizaç Düşüncesi: Yeni Bir Ahlak Edinmenin İmkânı Üzerine", İslam Düşüncesine Mizaç Teorileri, s. 39.
20 Atay, "Korkuyu Beklerken", s. 66.

Kaynakça:

Güray Süngü, *Deli Gömleği*, Ketebe Yay., 2019, 6. Bas., 188 s.

Nurettin Topçu, *Mehmet Âkif*, Dergâh Yay, 2020, 13. Bas., 110 s.

M. Zahit Tiryaki; Kübra Bilgin Tiryaki (ed.), İslam Düşüncesine Mizaç Teorileri, Nobel Akademik Yay.,2016, 196 s.

Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, 46. Bas., İletişim Yay., 2016, 196 s.

Wassily Kandinsky, *Sanatta Ruhsallık Üzerine*, çev.: Mehmet Ali Sevgi, Ketebe Yay., 2020, 126 s.

Babalar ve Mektuplar

Onurhan Ersoy

"Tüm kadınlar sonunda annelerine benzerler: Bu onların dramıdır. Erkekler için böyle bir durum asla söz konusu olamaz: Bu da onların dramıdır."
-Oscar Wilde

Dönüşüm, Kafka'da aciz bir böcek olarak simgeleştirilirken, Atay babasına dönüşür.

Epigraftaki alıntıyı, Hilmi Tezgör, "Korkuyu Beklerken Gelenler" başlıklı derlemede yer alan "Oğuz Atay'ın 'Babama Mektup'una Psikanalitik Bir Yaklaşım"[1] yazısında epigraf olarak kullanıyor. Eğer baba problemi etrafında dolanan bir metinle karşı karşıyaysak, psikanalizin ve Freud'un işin içine girmemesi pek olası değildir. Ebeveyne dönüşme süreci ise, psikanalizin en önemli meselelerinden biridir. Bu yüzden Tezgör gibi ben de bu alıntıyla söze girmeyi kıymetli buldum.

Babalar ve mektuplar ikilisini ele alacaksak, Atay'ın yanında, Atay'ın da çokça etkilendiği Kafka'yı işin içine katmamak pek adil olmaz. Atay bu mektubu yazdığında,

1 Hilmi Tezgör, *"Korkuyu Beklerken" Gelenler*, s.227.

Kafka'nın mektubunu okumuştu ve ondan etkilenmişti. Mektubunun temelde bir kurgu metin olması, bir öykü kitabında yer alması, bu etkinin en önemli göstergelerindendir.

Atay'ın ve Kafka'nın mektuplarının ilk ortak özelliği, ikisinin de gönderilmemek üzere yazılmış mektuplar olmasıdır. Oğuz Atay, mektubu babasının ölümünün ardından yazar, Kafka ise mektubu babasına verebilecek olmasına rağmen annesine verir, annesi de mektubu yok eder. Mektupların muhataplarına ulaşmayacağını bilmeleri, aslında mektupların kurgu tarafını güçlendirir. İki mektup da otobiyografik birer kurgu metindir. Oğulların ağzından, oğulların iç dünyalarından iki baba portresiyle karşı karşıyayızdır.

Kafka'nın korkusu bizzat babasıyken, Atay'ın korkusu babası olmaktır.

Kafka'ın babasına karşı beslediği korku, metnin ilk paragrafından başlamak üzere tüm mektuba siner. Burada baba ve oğul arasındaki temel ilişki, korkuya dayalıdır.

> "Geçenlerde bir kez, senden korktuğumu öne sürmemin nedenini sormuştun. Genellikle olduğu gibi, verecek hiçbir cevap bulamadım, kısmen tam da sana karşıduyduğum bu korku yüzünden, kısmen de bu korkuyugerekçelendirmek üzere, konuşurken toparlayabileceğimden çok daha fazla ayrıntı gerektiği için. Ve şimdiburada sana yazılı bir cevap vermeyi deniyor olsam da, bu fazlasıyla eksik kalacaktır, çünkü bu korku ve onunetkileri senin karşında yazarken de ket vuruyor bana vedahası meselenin büyüklüğü, hafızamın ve aklımın sınırlarını çok aşıyor."[2]

Kafka, babasından korkuyor. Mektup boyunca babasının ne kadar sert ve otoriter bir adam olduğunun altı çiziliyor. Aralarındaki fiziksel güç farkı -dönemi de düşünürsek- da işin içine katıldığında, Kafka'nın babası karşısında yaşadığı ezilme hissi, ona büyük bir korku olarak yansıyor. Atay'ın babası Cemil Bey'de ise böyle

2 Franz Kafka, *Babaya Mektup*, s.15.

bir imajla karşılaşmıyoruz. O, Kafka'nın babası gibi sert ve korkutucu bir baba değil, aksine saf ve pasif bir adam olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan, Freud'un babasına da benzer.

> "Aramızda 'irfan' bakımından -görünüşte- bir fark olduğu doğrudur. Sen böyle görünüm inceliklerini akıl edemeyecek kadar saf olduğun, yani benim gibi 'zıt kuvvetlerin muhasalası' olmadığın için belki de bu yazdıklarımı biraz karışık buluyorsun."[3]

Ayfer Tunç, Murat Gülsoy'la yaptıkları "Diyaloglar, Karşılaşmalar" programında, Kafka'nın ve Oğuz Atay'ın babalarının kendilerine karşı tutumları arasındaki farkı babalarının gözlerindeki başarı farkına bağlıyor. Atay, bilim insanı kimliğiyle ve akademideki yeriyle, babasının gözünde başarılı bir insan konumundadır. Bir "tutunamayan" değildir. Kafka ise, çocukluğundan itibaren, çelimsizliğiyle "eksik" bir adamdır babası için. Tunç'un bu yorumuna hak vermekle birlikte, meselenin yalnızca Atay'ın Kafka'dan daha başarılı biri olmasına indirgenmesini doğru bulmuyorum. Sonuçta Kafka da hukuk mezunu, başarılı sayılabilecek biriydi. Ayrıca babaların tutumları, karakterlerin yetişkinliklerinde değişmiş de değil. Baba problemleri çocukluktan itibaren onlarla yürümüştür.

Babaya dönüşme meselesi ise, Atay'ın mektubunun en önemli temalarından. Kafka'nın mektubunda baba, dönüşülebilecek bir şey değildir. Bir canavardır adeta. Kafka, babasıyla mektubunda çatışır. Çünkü beraber oldukları süre zarfında onunla çatışacak bir güç sahibi değildir. Mektupta, ona karşı duyduğu korku ve onunla çatışamamanın getirdiği öfke doğrultusunda kendisiyle ve babasıyla çatışır. Oğuz Atay'ın mektubunda ise bu yoktur. O, babasıyla daima bir çatışma hâlinde büyümüştür.

> "Biliyorsun seninle de çok çatışırdım, kapıları filan vurup giderdim. Bana hep haksızlık yaptığın duygusu vardı içimde: Bence her zaman bana haksız yere söylenirdin; çalışkan bir öğrenci olduğum hâlde 'Bu çocuk kitap yüzü açmıyor,' diye homurdanırdın, üstüme uymayan kötü dikilmiş elbiseler giydirirdin, istemediğim okullara gönderirdin beni, sızlanmalarımı da hiç dinlemezdin. Bugün, belki de sen artık öldüğün için, bana bir zamanlar haksızlık ettiğini düşünemiyorsam da, bana haksızlık edildiği düşüncesi içimde öylesine gelişti ki artık bütün dünyayı suçluyo-

3 Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, s.173.

rum bu bakımdan. Bu bakımdan da istemediğim bir yerlere vardım, artık bütün dünyanın suratına çarpıp duruyorum kapıları."

Bu paragraftan, babasıyla olan çatışmalarının kişiliğine ne kadar etki ettiğini çıkarabiliriz. Atay, babasıyla çatışmış, babasıyla çatışabilmiş bir karakter. Bu yüzden, Kafka'nın metni bir intikam hissi taşırken, Atay'ın metni bir uzlaşma taşır içinde.

Mektup boyunca babasıyla olan benzerliklerini ve farklılıklarını sıralar Atay. Gittikçe babasına benzemeye başladığını söyler. Tüm çatışmaların sonunda, yavaş yavaş babasına dönüşür. Dönüşüm, Kafka'da aciz bir böcek olarak simgeleştirilirken, Atay babasına dönüşür. Bu da, babalarının kendilerine karşı tutumları ve onlara hissettirdikleriyle bağdaştırılabilir bana kalırsa. Yine de Atay, "İstiyorum ki evde annem gibi biri olsun ve ben de mutfağa girip 'Burada gene bir şeyler kaynıyor Muazzez' diye içeri seslenebileyim ve bana 'Kaynadığını görüyorsun altını kıs Cemil Bey,' denilsin ve ben de hiçbir şey yapmadan mutfaktan çıkayım," diyebilecek kadar babaya dönüşme arzusunu taşısa ve bizleri Freud'u çağırmaya teşvik etse de, bütünüyle babasına dönüşmekten korkar. Kafka'nın korkusu bizzat babasıyken, Atay'ın korkusu babası olmaktır.

"Gene de sonunda sana bütünüyle benzemekten korkuyorum babacığım: yani ben de sonunda senin gibi ölecek miyim?"

amma da hikâye!

yelda sözdemir

KALABALIK bir topluluk içindeydi. Başarısızdı. Parası yoktu.[1]

Edebiyatta "yabancılaşma" üzerine pek çok metin inşa edilmiş; topluma, çevresine, kendisine yabancılaşan karakterler sıklıkla kullanılmıştır. Camus'un Yabancı'sı, Kafka'nın Gregor Samsa'sı, Herman-Melville'nin Katip Bartleby'si, Yusuf Atılgan'ın Bay C'si, *Tutunamayanlar*'ın Selim Işık'ı... Bu liste böyle uzayıp gider. Toplumda yaşanılanlara karşılık kendi içine çekilen ve "tutunacak" bir şeyler aramayı bırakan bu karakterlerin her biri, kendi bağlamlarında bir direniş -pasif direniş de olabilir tıpkı Bartleby gibi- hâlindedirler. Murat Gülsoy bir yazısında, *"Roman kahramanları kendi iradeleriyle kararlar alabilen, bu sayede de olayların akışına yön verebilen varlıklardır. Birey olmanın bir tanımı da budur zaten. Zaman zaman bu tanımın dışına çıkıyormuş gibi görünen roman kişileri de karşımıza çıkar.*

Biz karakteri duymadan, onu tanımadan hatta, hikâyesine şahitlik ediyoruz.

1 Atay, *Korkuyu Beklerken*.

Gonçarov'un 1859'da yaratmış olduğu Oblomov bunlardan biridir"[2] şeklinde bir ifade kullanır.Oğuz Atay'ın "Beyaz Mantolu Adam"da anlattığı karakteri ise varoluşsal kaygılar yaşayan, salt bir "kalabalıklar içinde yalnız" değildir. Kararlar almıyor gibi görünse de yalnızca bir "manto"ya sahip olmak istemesi bile bir karar mekanizmasına sahip olduğunun göstergesi olarak alımlanabilir. Camii önünde dilenirken laf atanlar olur, para verenler olur. Adam öylece durmaya devam eder. Sadece durur, yürür, susar, hiçbir şey yapmaz. Öyle ki bu "etkisiz" duruşu yüzünden onu kör sananlar olur. Zizék, Şiddet kitabının bir yerinde, *"Günümüzde bizi tehdit eden şey edilgenlik değil, sözde etkinliktir, 'etkin' olma, 'katılma', olup bitenlerin hiçliğini maskeleme itkisidir. İnsanlar sürekli müdahale ederler, 'bir şeyler yaparlar,' akademisyenler anlamsız tartışmalara katılırlar vesaire. Gerçekten zor olan şey geri adım atmak, geri çekilmektir. (...) Bazen hiçbir şey yapmamak, yapılabilecek en şiddetli şeydir."*[3]der. İçinde bulunduğumuz duruma Zizék'in söyledikleri üzerinden bakacak olursak; bugün hiçbir şey yapmadan durmak gibi zor olanı başarabilen var mı? Gün içinde olup biten bir sürü olayın, hızlı yaşamın, savruluşların ortasında Oğuz Atay'ın da, bu tepkisiz karakteri, bir tepki olarak yazdığını düşünebiliriz. Nitekim bu öykünün bir yerinde "leke" olarak bahseder adamdan. *"Kucağındaki kundan çocuğuyla karanlık bir kadın çömeldi yanında. Bir süre, iki leke gibi, duvara dayalı durdular."* Bu leke, ilerleyen kısımlarda bir "beyazlıkla" örtünecektir.

Camiiden çıktığında bir adam onu hamal ilan eder, taşıyamayacağı kadar ağır bir yükü sırtına yükler. Yükü teslim edip rotasını değiştirince beyaz manto ile karşılaşır. Öyküyü iki kısma ayırabiliriz: Manto ile karşılaşmadan öncesi ve sonrası. *"Hafif bir rüzgâr çıktı; iriyarı, esmer ve görünüşü taşralı satıcının elbiselerini belli belirsiz dalgalandırdı. Yalnız beyaz*

2 Gülsoy, https://t24.com.tr/k24/yazi/uzun-yuruyusun-menzili,297

3 Zizek, Şiddet, s. 194.

Gerçekten zor olan şey geri adım atmak, geri çekilmektir. (...) Bazen hiçbir şey yapmamak, yapılabilecek en şiddetli şeydir.

manto kımıldamadı; ağır bir kumaştan yapılmış olmalıydı. Bir süre durdular mantoyla karşılıklı." Beyaz bir kadın mantosunu sırtına geçirdiği andan itibaren karakterdeki değişimi gözlemlemeye başlarız. Kaygısız, sessiz, tepkisiz adam, mantoyu almak için mücadele eder neredeyse. Renk olarak beyazın seçilmesi ve bir kadın mantosu olması üzerinden de okuma yapabiliriz. Bu "leke"nin bir şekilde beyaza bürünmesi, toplumun belki de onu kabul etmesi için bir vasıta olabilir. Toplumun onun kabul edip etmemesi önemli mi? Burayı anlamak güç. Otobüste kendisine doğrultulan bakışları önemsediğini görürüz. Bir şekilde bu adam, hiç konuşmasa da bir şeyler söylemeye çalışır gibi davranır ve nahif bir görüntü sergiler.

Öykünün bir yerinde adamın mankenlik yaptığını görürüz. Önce bir yabancı elindeki gömlekleri ona sattırır. Daha sonra kurnaz bir dükkân sahibi adamı alıp vitrine koyar, cansız bir mankenmiş gibi. Bir vitrinin önünden geçerken sergilenen ürün hakkında konuştuğumuzu varsayalım; yerli mi acaba, pamuklu mu, üşütür mü, terletir mi, kumaşı ne ola ki, kesin çin malıdır, polyester katkılıdır, dikişleri sağlam değil evet, kesin kusurludur. Öykünün başından sonuna kadar hiç konuşmayan adam hakkında, karşılaştığı bütün insanlar tıpkı bu şekilde yorum yaparlar. Doğru ya da yanlış demeden, kesin bir yargıya varıp ve bunun üzerinden bir davranış modeli geliştirirler. Yabancılaşmayı konu edinen metinlerde genellikle iç monolog sık kulanıllır. Bir karakteri dinleriz, onun ruhsal sıkıntılarına ve dünyayla kurduğu/kuramadığı/kurmaya çalıştığı bağa şahit oluruz. Beyaz Mantolu Adam'ın bir "yabancılaşma" öyküsü olmadığı vurgusunu bunun üzerinden yapmak da mümkün. Biz karakteri duymadan, onu tanımadan hatta, hikâyesine şahitlik ediyoruz. Diğer insanların onun için dediği sözleri duyup bir şekilde çıkarım yapmaya da çalışıyoruz. İlk etapta toplumun dışına itilmiş bir adam portresi çizse de, içinde bulunduğu bu hâl de bir tercih aslında. O susmayı, hiçbir şey yapmamayı, öylece durmayı, yaşayacak kadar yiyecek bulmayı tercih eden bir adam. Olağanın dışına çıktığı andan itibaren insanların umarsızca "yaftalarına" maruz kalan, doğru olanın sadece kendi yaşantıları olduğunu savunan diğerlerinin "ötekisi". Farklı olan kimseler sınıflarına göre farklı kategorilere yerleştirilirler. Sınıf düzeyi yükseldikçe marjinal, bohem; aşağı doğru indikçe garip, ürkütücü, deli... Olağan kabul edilen her şeyde biraz zorakilik olduğunu söyleyebiliriz. Bu zorakiliğe uymadığı için de öteki ilan edilen bir adamdır bu.

Epigrafta öykünün ilk cümlesini kullanmayı tercih ettim. Bu cümle üzerinden bile uzun uzadıya bir okuma yapmak mümkün. Kalabalık kelimesi hususi olarak büyük yazılmış diyebiliriz. Nitekim büyük bir kalabalığı okuruz öykü boyunca. Evet, temelde tek bir adamı ele almış gibi görünse de büyük bir kalabalığın sesi uğuldayıp durur okurun beyninde. Diğer yandan parasızlık yine vurgulardan bir tanesi. Kısa ve kesik cümleleri tercih ederek aslında dikkatleri istediği noktalara çekmiş Atay. "Başarısızdı. Parası yoktu."

Camiide başlayıp denizde son bulan bu kısa hikâye örgüsünün, içinde kocaman hayatlar barındırdığını da görmek mümkün. Yalnızca ana karakterin temsil ettiği insanları değil, toplumun geri kalanının bu insanlara verdikleri tepkileri de okuyoruz. Camii-deniz metaforları da bir şekilde bizi doğum-ölüm imgelerine götürüyor. Camii kapısına bırakılan kimsesiz çocukların, şansları yaver gitmediği zaman toplumda bir "leke"ye dönüştüklerini söyleyebiliriz. Hikâyenin bir şekilde camiide başlaması, yersizliği ve yurtsuzluğu da simgeliyor diyebiliriz. Sona yaklaştığımızda, bütün hikâye boyunca istenmeyen bir figür olan beyaz mantolu adam, büyük bir kararlılıkla denize doğru yürür. Kalabalık bir plajdan geçerek, "halkın huzurunu ihlal ederek" -tıpkı tüm yaşamı boyunca-, ferahlığı ve kurtuluşu kendi sonunda bulur. Bir tutunamayan olarak intihara başvurmaz adam, mecbur değildir, yine bir tercih etme durumu vardır burada da. Öykünün sonuna doğru "uzun bıyıklı genç" çıkar karşımıza. Beyaz mantolu adamın intiharına engel olmaya çalışsa da yetişemez. Ahmet Duran Arslan, bir yazısında, uzun bıyıklı genç için: *"Onun ölümüne göz yummak istemeyen, onu durdurmak isteyen tek bir kişi vardır öyküde: Uzun bıyıklı genç. Bu genç, ne tümüyle kalabalıktakilerden ne de tutunamayanlardandır; ikisinin arasında, arafta gibidir. Adamın kalabalıktakiler tarafından intihara sürüklenmesine seyirci kalmak istemese de onu tamamıyla savunacak, kurtaracak cesaretinin olduğu da söylenemez"* der. Bu gencin öykünün sonunda söylediği söz ise bu yazıya başlık olacak kadar çarpıcıdır: Amma da hikâye!

Kaynakça:

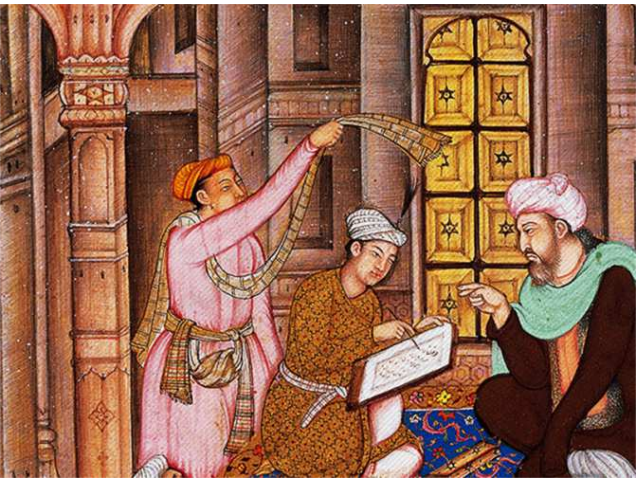
Murat Gülsoy, https://t24.com.tr/k24/yazi/uzun-yuruyusun-menzili,297

Oğuz Atay, *Korkuyu Beklerken*, İletişim Yay., 2020.

SlovajZizek, Şiddet, Encore Yay., Şubat 2018.

Kırkıncı Oda

Güven Adıgüzel

Kötülüğün Doğası

Amerikan yerlileri, yurtlarını istila eden beyazlarla ilk karşılaşmalarını, evlerine gelen bir hastalıkla *tanışma* talihsizliği olarak adlandırmışlar. Wetiko adını verdikleri bu tuhaf hastalığın; bencillik, aşırı hırs ve kötücüllük taşıyan bir zihin virüsü olduğuna dair bazı tarihsel kayıtlar ve kayıtsızlıklar. Vahşi toprakları ve onların mukimlerini ehlileştirmeye gelen eski dünyanın sakinleri, yerlilerin asla anlayamayacağı türden bir bakışı temsil eden davetsiz misafirlerdir aslında, aç gözlü, masumiyetlerini çoktan yitirmiş ve kibirli misafirler. Öteki insan'ı yalnızca iki biçimiyle görebilme yetisine sahip bir çift gözleri vardır üstelik; düşman ya da av.

Onların her şeye sahip olma arzusuyla tutuşmuş benliklerini gören yerlilerin, bu psikoza verdikleri wetiko adının doğrudan anlamı; yamyamlık. İnsan etiyle değilse bile, tabiatın ve yerlilerin varlığını yok etme isteğiyle beslenen kibirli bir arzu. Dünyanın en eski salgın hastalığının 15. yüzyılda Kaplumbağa Adası'nda yeniden ortaya çıkmasıyla, şeytani aklın hükmü bir kez daha tamamlanmıştır. İnsanın en büyük düşmanı insanın kendisidir. Yerlilerin hırs ve hınçla ruhlarına saldıran bu duyguyu yamyamlık lanetiyle özdeşleştirmelerinde, ümitsizliğe doğru açılan bir kapının adresi de var. Wetiko yanıltarak var olur, çünkü ehlîleştirilmesi gereken, yani vahşi olan hiç zaman tabiat değil, ona bakış biçimidir. Ritmine tabi olmak yerine, *efendisi* olmaya azmedilen tabiatı, her zaman ihtiyacından fazlasına göz diken insanın bencil

arzusuyla ‘’vahşileştiren” bir yamyamlık. Aslında büyük salgın, hepimizi ikna etmeyi başarmış bir virüsün içinde duruyor; doyumsuzluk.

Kaplumbağa Adası mitolojileri, wetiko/wendigo’yu insana sahip olan yırtıcı bir hayvan, kapkara bir gölge ve iyileşmez bir ruh kanseri olarak tasvir ediyorlar. Bu efsanelerde, wetiko diğerlerini yedikçe (ikna ettikçe) büyüyen ölümsüz bir lanettir. Hiçbir kötülük ölümsüz değildir ama insan ölümsüzlüğe inanmaya çoktan hazır. O hâlde Paul Levy’nin sorduğu gibi soralım; Will wetiko kill us? Or will it awaken us?

Göklerden Alınan Bazı İlhamlar Üzerine

Tebriz’de, kuzey-güney doğrultusunda uzanan tepelerin üzerine kurulmuş eski bir gözlemevinin kalıntılarına büyük bir ciddiyet ve dikkatle bakıyordu çocuk, 1404’ün sonbaharıydı zaman. Hemen ilerde bekleyen muhafızlar saatlerdir taş yığınlarını seyreden 10 yaşındaki bu çocuğun Sahipkıran Emir Timur’un en kıymetli torunu Muhammed Taragay olduğunu bir an için unutacak olsalardı eğer, ona orada ne yaptığını soracaklardı mutlaka. Ama kızgın güneşin altında, gövdelerine çok yakışan başlarıyla birlikte beklemeye devam ettiler. Taragay’ın daldığı taştan rüya, yani tam karşısında seyre daldığı mekân, bir zamanların büyük ilim merkezi Meraga Rasathanesi’ydi. Meşhur gökbilimcilerden Nasîrüddîni Tusî’nin eviydi burası.

Muhammed Taragay, gözlerini kapattı ve içinde 12 metre yarıçapında dev bir sekstant bulunan kuleyi gördü önce, ardından duvar kadranı, usturlap, gökküre ve gündoğumu halkaları geldi teker teker gözünün önüne. Kafasını kaldırdı gökyüzüne baktı, o ürpertici görkem, o mavi sonsuzluk, o sınırsız bilinmezlik çoktan ruhunu ele geçirmişti bile. Önünde duran taştan rüyasının üzerine yıldızlar yağıyordu sanki. Hemen yanı başında dolunaydan yapılmış teknesiyle aniden beliren Tusî, eğilip bir şeyler fısıldadı kulağına Taragay’ın, Tebriz’de 1404 yılında.

Semerkant Rasathanesi’nde yarıçapı yaklaşık 40 metre olan, bir kısmı yerin altındaki devasa sekstant’ın önünde buldu kendini çocuk, *Uluğ Bey* (Büyük Emir) diye sesleniyorlardı ona; Yüce Timur İmparatoru. *Ben Muhammed Taragay* diyecek olduysa da, vazgeçti hemen. Dost gülümsemesiyle bir adam yaklaşıyordu çünkü uzaktan, yanındaki yaverleri Ali Kuşçu’nun geldiğini söylediler. Geldi gökyüzünün büyük alimi Kuşçu, önce usulünce eteğini öptü, ardından ayağa kalkarak sıkıca sarıldı *Uluğ Bey*’ine. Göğün iki çilingiri yan

yanaydı işte. İki yıldız çarpıştı sanki o an orda ve tozları ağır ağır yeryüzüne serpildi.

Muhammed Taragay'ın gözkapakları titredi, göğsünü ateş bastı, kulaklarında kuyular dolaşan bir çınlama vardı, Taştan rüyasını gördüğü yerde, kafasını kaldırıp gökyüzüne baktı. Muhafızlar bu kıymetli Emir torununun yaptığı sıkıcı ziyaretin bitmesini bekliyorlardı hemen ilerde. Yürüdü, iki yana açılan muhafızlarına doğru Taragay. Omzuna dökülmüş o yıldız tozunu kimse fark etmedi.

Beşiktaş Nasıl Kurtulur?

1981 yılında haftalık Yeni Sözcü dergisinde Galip Dede (Erdem) tarafından kaleme alınan o yazının başlığı ayniyle böyleydi; *Beşiktaş Nasıl Kurtulur?* Tam 40 yıllık bir yazı. İçerdiği ironi ve işaret ettiği meselelerle birlikte bugün hâlâ varlığını tahkim edecek kadar güçlü olduğunu söyleyebiliriz. Gücünü askeri darbe atmosferinde silah zor'unun ortasında yazılmış olmasından aldığı düşünülse de, Galip Dede'nin ne anlattığından bağımsız olarak nasıl anlattığının büyük hikâyesidir bu aslında. Çünkü insanların sıkı sıkıya kilitlenmiş dev bir kafesin içinde, hiç durmadan yalan söyleyen beş büyücünün kehanetlerini dinleyip, başuçlarında duran çilingir cesetlerine sarılarak uyudukları bir zamanın içinden konuşuyordu kelimeleri. Gerçeklik duygusunun kaybolduğu bir evren ve tazyikli soğuk su/manyetolu telefon marifetiyle hatırlatılsa da, ardından tekrar tekrar unutulan Beşiktaş ülkesine ait bir gerçeklik. Galip Dede şöyle der yazısında mesela; ''Vebali anlatanların boynuna, Beşiktaş'ın ne zaman kurulduğunu bilmeyen, ilk forma renginin ne olduğunu duymayan yöneticilere bile rastlanmış; önce kırmızı-beyaz renklerin seçildiğini, Batı Trakya kaybedildikten sonra siyah beyaz'a çevrildiğini öğrenmemiş, Fuat Bolkan'ı hiç tanımamışlar."

Üç türküyle başlar yazısına Erdem; *Hicaz, Hoyrat, Kerkük.* Mümkün bir Türkiye böyle kurulur, üç türküyle düşülür yola, unutulduğu yerden hatırlanır memleket. Sormaktan kim usanır; *Beşiktaş Nasıl Kurtulur?*

Çevirmen Diyor ki

Bu sıralar üzerinde çalıştığınız, yeni bitirdiğiniz, yeni başladığınız metin ve yazarlardan bahseder misiniz? Her çeviri yeni bir deneyimdir, her yeni günün olduğu gibi. Bizimle paylaşmak istediğiniz herhangi yeni bir bilgi var mı?

Burak Ş. Çelik:

İlk yayımlanan çeviri metnim, Pyotr Kropotkin'in *Ideale und Wirklichkeit in der russischen Literatur* kitabından, Rus şair Nikolay Nekrasov hakkında yazılmış bir pasajdı. İlk şiirimin ve bu metnin çevirisinin yayımlanması aynı döneme rastlar. Daha sonra *Rus Edebiyatında İdealler ve Gerçeklik* başlığıyla kitabın tamamını çevirdim ve Hece Yayınlarından yayımladık. Üniversite eğitimim Almancaydı; ancak kaynak dilin konuşulmadığı bir ülkede yaşıyor olmanın getirdiği malum sıkıntılardan mütevellit, öğrendiğim dili kullanma alanı bulamadığımdan metinlerle haşir neşir olma durumum üniversite eğitiminden sonra kısmi de olsa zayıflamıştı. Bu kitap birtakım karanlık hücrelere de yeniden kan pompalamıştır.

Kropotkin'in kitabını çevirdiğim süreç biraz sıkıntılıydı. Önsözde de belirttiğim üzere kitabı çevirme teklifi bana ulaştığı vakit, ağır bir trafik

kazası sebebiyle yatağa mahkûm bir vaziyetteydim. Günün tamamını evde geçiriyordum ve ağrıdan-sızıdan kıvranmaktan başka zaten yapacak bir işim yoktu. Dolayısıyla kitabı çevirmeyi kabul ettim. Acemi bir çevirmenin başına gelebilecek en kötü durumlardan biri kalın, teorik bir kitapla işe başlamak olsa gerek. Kitap yaklaşık 400 sayfaydı, Rus edebiyat tarihi mahiyetindeydi ve çeviri esnasında, anarşist kuramcı Kropotkin'in felsefi temayüllerini de doğru aktarmak gerekiyordu. Tüm bunların ötesinde kitabın yazı karakteri eski, sarı sayfalara basılmıştı ve ortaçağ Avrupası'ndan kalma bir nitelikteydi. Karakterleri çözmem bir hayli zamanımı aldı. Günde yaklaşık 15 saat çalışıyordum ve bilhassa ilk zamanlar ancak 3-4 sayfa çevirebiliyordum. Gece yatmadan metni, kendisi de Almanca mezunu olan eşime okuyordum. O da bakımımla ilgilendiği yetmiyormuş gibi sabırla bir de müsveddelerimi dinliyordu. Sabah uyanınca kahvaltıdan önce eski günlerin sayfalarını yeniden okuyor, kahvaltıyı yapıyor, 9.00'da da tekrar masanın başına oturuyordum. Gece 12'ye kadar yoğun bir mesai oluyordu. Böyle böyle sonunda ilk işimi 5 ayda çevirip tertemiz teslim etmiştim.

Teslim ettiğim bütün çevirilerden sonra bir korku kaplar içimi. İlk zamanlar hiç rahat uyuyamam. Acaba falan yer şöyle de çevrilebilir miydi, ya büyük bir hata yaptıysam, ya dikkatsizlikten atladığım bir yeri sonradan fark edersem, diye içim içimi yer. Bunlar bir çevirmen için felakettir. Sonra başka bir iş gelir. Yeni metin ümittir. Bu yüzden çevirmen korkuyla ümit arasında olmalıdır bana göre. Korku onu hep tetikte tutar, ümit ise devam edebilmesini sağlar onun. İkisi de eşit düzeyde önemli. Korkmayan çevirmen çok hata yapar, ümit etmeyen de bir süre sonra vazgeçer.

Almancanın yanında İngilizce ve kısmen de Fransızca biliyorum. Dolayısıyla kitaptan sonra Almancanın haricinde İngilizce olarak da bazı müstakil metinler çevirip yayımladım. Ardından Wolfgang Borchert'in bütün nesirleri, sonra başka bir kitap vs. Bu böyle devam edip gidiyor. Her birinin ayrı hikâyesi var. Bir de ben çok sık yer değiştiririm. İçinde çeviri yaptığım binaları hatırlarım hep. Kropotkin'i ve Emile Vigneron'u dört katlı bir binanın su damlatan çatı katında çevirmiştim. Borchert'i fayans döşeli bir balkonla birlikte hatırlıyorum. Son teslim ettiğim işi 1 oda 1 salonu olan bir Alman dairesinde yaptım. Çalıştığım masaya kadar aklımdadır çevirilerimle ilgili birçok ayrıntı.

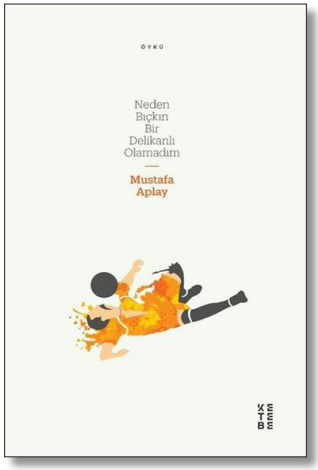
Çevirmenlerin yaşadığı sorunlar üzerine konuşmak istemem. Hem bunları zaten herkes biliyor hem de daha önce bu konu üzerine yazmıştım. Çevirmenlerin sorunlarına varana dek çok daha ciddi sorunlarımız var mem-

leket olarak. Benim bir çevirmen olarak memleketimden herhangi bir beklentim yok. Su akar yatağını bulur, gün gelir bizim işler de rayına oturur.

Son olarak, yeri geldikçe önemi vurgulanan, ancak daha önce ne yazık ki Türkçede pek yer almamış, önemli bir şairin tüm şiirlerini çevirip yayınevine teslim ettim. Kitap büyük ihtimalle bu yıl içinde yayımlanacak. Ne olduğu sürpriz olsun. Şu sıralar çevirmekte olduğum bir kitap yok. Birtakım Alman şairlerden müstakil şiirler, yazılar çeviriyorum, Eski avangart dergileri karıştırırken Kurt Schwitters, Emmy Hennings, Hans Arp gibi bazı Dadacı-Sürrealist şairlerin metinlerine rastlıyor, bunları çeviriyorum. Bazıları bende kalıyor sadece, bazılarını yeri geldikçe *Buzdokuz*'da yayımlıyoruz. Yaşayan Alman edebiyatçılarla yüz yüze görüşme fırsatına sahibim hâlihazırda. Onlarla ortak işlerimiz oluyor, olacak. Poetik metinler doğal olarak daha çok ilgimi çekiyor. Bir de yoğun olarak Fransızca çalışıyorum bu sıralar. Arzu ettiğim seviyeye erişince Fransızca metinlere de yöneleceğim. Amacım böylelikle İngilizce, Almanca ve Fransızca kaynaklardan faydalanarak Avrupa edebiyatının öncü isimlerini edebiyatımızda tanınır kılmak.

Post Kitap

Çapraz Okumalar
Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım

NEDEN BIÇKIN BİR DELİKANLI OLAMADIM
MUSTAFA APLAY - **KETEBE YAYINLARI**

[30.01.2021 20:26:33] "Çapraz Okumalar + Söyleşi" grubunu oluşturdunuz

Betül Sezgin: Onurhan?

Onurhan Ersoy: Evet.

Betül: Hazır mıyız?

Onurhan: Bence hazırızdır, başlayabilirsin.

Betül: Açıkçası nereden başlasam bilemedim.

Ama önce şunu belirtelim. Çapraz Okumalar'da Mustafa'yı ve ilk kitabı *Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım*'ı[1] konuşacağız.

Bence kitapta belirginleşen üç nokta var. İlki, üslupla; dil günlük hayatın ve sosyal medyanın çok içinde. İkincisi; bol bol aşk ve futbol okuyor hissine kapılıyoruz. Üçüncü olarak da aile hayatında yaşanan problemlerle karşılaşıyoruz.

Senin ayrıca dikkatini çeken şeyler varsa belirt, bunlar üzerinden ilerleyelim. Ne dersin?

Onurhan: Ben başlarken biraz övmek istiyorum Mustafa'yı. Çünkü birazdan onu da dahil edeceğiz bu sohbete ve çapraz okuma bir anlamda çapraz sorguya dönecek.

Betül: Harika, başla bakalım.

Onurhan: Saydığın noktalar evet, öykülerdeki en belirgin izlekler. Çünkü Mustafa genç bir yazar. 2010'lu, 2020'li yıllarda genç olmak. Mustafa, sosyal medyayla çok genç yaşta tanışmış bir yazar. Bu yüzden internet jargonu, üslubunda yer tutuyor. Bu çağın dertleri, bu çağın aşkları, bu çağın futbolu Mustafa'nın öykülerinde önemli bir yer tutuyor.

1 Ketebe Yay., Şubat 2021, 76 s.

Bilinç akışı, neredeyse tüm öykülerde karşımıza çıkan bir teknik. Kolay görünse de uygulanması zordur zira bilinç çok hızlı akar. Okuru akan bir bilincin peşine taktığı zaman yazar, okur o akışta boğulabilir. Bu yüzden takdir ediyorum Mustafa'nın akan bir bilinci bu kadar iyi takip edebilme kabiliyetini. Çünkü insan zihni dağınıktır, Mustafa›nın karakterleri ise hikâyelerini zihinlerde yaşıyorlar çoğu zaman.

Betül: Belirttiğim ilk noktanın açıklamasını "genç olma"sı üzerinden genişletmen güzel oldu. Çağını yakalaması, yaşdaşlarına hitap etmesi ve okurda karşılık bulması bu şekilde oldu, buna itirazım yok. Ama sence de bu standart bir dili yani öykülerin ritmini hep aynı tınıda tutmamış mı? Ben daha çok yer yer farklı titreşimler yapsaydı nasıl olurdu acaba diye sorguladım. Bu noktayı açarız, belki Mustafa geldiğinde ona sorarız.

Bilinç akışı işaret etmek istediğim noktaların evrensel kümesi gibi. Bunun üzerinde biraz duralım istersen, ne dersin? Bilinç akışını mizah ile çok iyi harmanladığını ve öykülerine yedirdiğini düşünüyorum. "Ristretto"dan bir örnek vereyim "Oğlum oraları boşver lan. O kadar ayrıntıya girme, daha genel bir şey söyle. Kaza de mesela. Olmaz mı? Olur."

Onurhan: Evet, bahsettiğin kısım dikkate değer bir sıkıntı. Çünkü şöyle bir şey var ki, öykülerin büyük çoğunluğunda aynı ana karakteri okuyoruz. Bu eğlenceli, benim okumayı sevdiğim bir karakter olmuş fakat "Sen Ben ve Mavi Tik"teki aşk ile "Ristretto"daki aşk arasında ne kadar fark var örneğin?

Bilinç akışı tüm öykülerin anahtarı evet, fakat bilinçler neredeyse birbirinin aynısı olunca, daima aynı hikâyeyi okuyor hissi de insanı buluyor.

Betül: İşte benim de söylemek istediğim daha doğrusu eleştirmek istediğim nokta bu. Karakterlerin sevinçleri, problemleri ya da başka şeyleri farklı ortamlarda ama aynı şekilde seyrediyor. Aynı "sıkıntı" öykülerin konusunda da görülüyor: Benzer öykülerin etrafında dönüyoruz. Bu noktada sorduğum soru şu oldu: Bu öyküleri başka öykülerin önüne çıkaran husus ne?

Onurhan: Aslında konu bakımından farklılaşsa dahi bu problemle karşılaşabilirdik. Çünkü tematik bir ortaklık var burada: Yaşanmamış aşklar. Hatta yaşanmamışlıklar, bu kitabın esas meselesi gibi. Bu yaşanmamışlıkları ele alırken duyulan kaygı ve heyecan, öykülerin ana güzergahını oluşturuyor. Yaşanmamış aşklar lise sıralarında da geçse savaş esnasında bir siperin arkasında da geçse bize çok benzer öyküler olarak ulaşacaktır. Çünkü Mustafa'nın bu kitapta ilgilendiği şey karakterlerin yaşadıkları değil, yaşayamadıkları ve yaşanmamışlıklara karşı hisleri.

Betül: Öykülerdeki karakterlerin içinde hep ukde kaldı, farkındayım. Bunun karakterleri yorduğunu düşünüyorum. Yorgunluk onlara kimi zaman manik depresif bir havaya sokuyor, gibi.

Onurhan: Doğru. Kitap, adından başlayarak bizi bir ukdeler şölenine çağırıyor. *Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım* ismi, bu yüzden kitaba en uygun isim bence.

Betül: Neden bu öykü kitabın ismi oldu acaba diye düşünmüştüm, kısmen aydınlattın beni.

Manik depresif demişken bazı öykülerin benzer bir yanı daha ortaya çıktı sanki. "Bu Böyledir" adlı öyküde geçen şu satırlar bir kahramanın git gellerini gösteriyor. "Dünyada ne hâlimiz varsa görmek için geliriz diye düşünüyorum. Bu böyledir. Gülümsüyorum. Dışarı yansıyor mu bilmiyorum ama çok gülüyorum. Hayat çok eğlenceli. Ölmek de çok eğlenceli. Babası tarafından boynu kırılmış bir şizofrenin eğlenebileceği ne çok şey var dünyada." Mani döneminde kişi genel olarak neşeli enerjiktir fakat depresyon döneminde tam tersi mutsuz, üzgündür. Kahraman bu iki uç arasında gidip geliyor, hem de aynı anda. Bende de hâliyle böyle bir düşünce oluştu. Ne dersin?

Onurhan: Evet, bunu da bir ortaklık olarak sayabiliriz sanırım.

Betül: Psikanalitik ya da psikolojik demek ne kadar doğru olur bilemiyorum ama karakterlerin problemli yanlarını bir disiplinin altında aktarmaya çalışmış, sanki. Daha doğrusu kahramanın varsa bir hastalığı, bunu aktarabilmek için konu üzerinde ayrıca çalışmış gibi hissettim.

Onurhan: Bunu bilemedim. Elbet bir araştırma yapmıştır fakat mental rahatsızlıkları olmayan karakterler ile bu rahatsızlıklara sahip karakterlerin anlatımı arasında belirgin bir fark görmedim ben.

Betül: Bak bir noktada daha ayrıştık. Bu güzel.

Biraz da öykülerdeki aile içi ilişkilere değinelim mi, ne dersin? Ya da bazı şeyleri Mustafa'ya sormanın vakti geldi mi?

Onurhan: Bence artık çapraz sorguya geçebiliriz.

Mustafa Aplay kişisini eklediniz

Betül: Mustafa hoş geldin.

Onurhan: Mustafa selam.

Şimdi sana bazı sorular soracağız ve bize artistik cevaplar vereceksin. Hazır mısın?

Mustafa Aplay: Hoş bulduk bakalım. Heyecan yaptım.

Onurhan: O zaman başlıyorum.

Betül: Hadi bakalım.

Onurhan: Kitaptaki bütün öyküler neden birbirinin aynısı?

Mustafa: Elimi kestim yanlışlıkla da bir yandan onunla uğraşıyorum. Cevap vereceğim hemen.

Onurhan: Ouyyy kıyamam.

Betül: Geçmiş olsun.

Mustafa: Sağ ol. Pasta yiyecektim nasip olmadı.

15 öykünün 8'inde aşk teması ucundan kıyısından da olsa var, 7'sinde hiç yok. 5 öyküde de futbolla ilgili bazı şeyler var, 10'unda yok.

Betül: Aman Allah'ım çetele tutmuş.

Mustafa: Bu benzerliğin konulardan ziyade baş karakterler ve belki biraz da üslupla alakalı olabileceğini düşünüyorum.

Şimdi kontrol ettim.

Onurhan: Bu dediğine katılıyorum. Sen gelmeden önce Betül'e de söyledim, neredeyse aynı karakterin ağzından dinliyor gibiyiz tüm hikâyeleri.

Öyküleri alakasız yerlerinden kesip birbirlerinin içine geçirerek bu kitabı bir romana çevirebilirmişsin. Biraz kısa bir roman olurmuş gerçi.

Mustafa: Evet, bunun üzerine çok düşünmedim ama anlatıcı çok değişmiyor gibi. Bıçkın Bir Delikanlı olamayan genç erkek karakter var hep merkezde. Özellikle de kitabın ilk öykülerinde böyle. Öykülerdeki karakterlerin biraz bana benzemesiyle ilgili, o öyküleri kısa bir dönemde yazmış olmamla da ilgili olabilir.

Onurhan: Peki bilinç akışıyla ne alıp veremediğin var? Belli ki önemsediğin ve kullanışlı bulduğun bir teknik.

Mustafa: Ben bilinç akışının ne demek olduğunu geç öğrendim. Daha önce de bilinç akışıyla öyküler yazmışım meğer. Muhtemelen bir yerde görüp taklit ettim ama onu da hiç hatırlamıyorum. O yüzden en başta çok bilinçli bir teknik kullanımı değildi bu. Neden bu anlatımı tercih ettiğime gelirsek, bilinç akışı kullanarak ritmi artırabiliyorsunuz ve bu çok eğlenceli. Zaten insanın kafasının içi kadar eğlenceli başka bir yer yoktur.

Betül: Öykülerindeki mizahi yapıyı buna borçluyuz o zaman, öyle anlıyorum ben.

Mustafa: Evet, öyle diyebiliriz. Bunların hepsi nihayetinde öykünün ritmini artırma isteğimde düğümleniyor.

Betül: Bu konuda başarılı olduğunu düşünüyorum. Evet, öykülerinin ritmi aynı, bu benzerlik rahatsız edici olabilir ama. Asıl tema; mutluluk, üz-

gün olma hâli yani kahramanların duygu durumlarının çok değişken olması aynılığı ikinci plana atıyor. Bu noktadan da rahatsız edici pasifleştirmen mümkün oluyor gibi. Mesela "Bu Böyledir" öyküde babasından dayak yiyen bir karakter var. Onu öyle konuşturuyorsun ki: "Babam böyle şeylere hiç inanmazdı. Odaya kapattı ve bir sanat icra edercesine, büyük bir titizlikle dövdü beni. Babam beni çok güzel döverdi." olay başka yere gidiyor. Ritim farklı bir kanal üzerinden özgünlüğünü koruyor bir yandan. Ya da bana öyle geldi bilemiyorum.

Mustafa: Acı olayları acılı bir şekilde anlattığınızda tesiri çok güçlü olmayabiliyor. Biraz daha ironik bir dille anlatmayı seviyorum o yüzden. Duyguların iç içe geçmesi, bir şakanın ardında büyük bir acının saklı olması öyküyü daha çarpıcı hâle getiriyor bence. Okur olarak böyle anlatımları seviyorum. Kendi öykülerimde de keyifle kullanıyorum.

Betül: Evet taktiğin güzel bence. Acıtasyona giren metinler okuyucuyu fazlasıyla yorabiliyor.

Ee sonra n'olmuş?

Mustafa: Çapraz Okumalar'da hangi noktalara parmak bastınız? Ben de kanlar içindeki parmağımı basayım o noktalara.

Onurhan: Betül karakterlerin manik depresif olduğunu ve psikolojik bir arka planı olabileceğini söyledi. Ben çok katılmadım.

Betül: Bazı öykülerinde manik depresif karakterler gördüğümü sanıyorum dedim.

Onurhan: Belki sen katılırsın.

Betül: Böyle bir şey var mı? Ben mi uydurdum? Yoksa bilinç akışı gibi olaylar doğaçlama mı gelişti?

Mustafa: Manik depresif ne oluyor tam olarak?

Onurhan: Evet, bu konuda bir araştırma yapmadığını öğrenmiş olduk.

Mustafa: Ama güzel tespit. Bir ön çalışma yapmadım ama karakterler ben hiç ön çalışma yapmasam bile kendiliğinden manik depresif olabilirler pekâlâ. Kararsız, duygu durumları çok sık değişen ve sosyal hayata uyum sağlamakta zorlanan karakterler olduğu doğru. Manik depresifin tanımını tam olarak bilmiyorum ama kastedilen buysa onaylayabilirim.

Betül: Peki başka bir noktaya geçelim o zaman.

Mesela karakterlerin aile ilişkileri sıkıntılı. Bunun yanında sosyal olayları ve ifade araçlarını (reklamların spot cümleler vd.) öyle bir yerleştiriyorsun ki metne hiçbirini yerinden oynatamazsın, ben başarılı buldum açıkçası.

Mustafa: Öykülerde aile ilişkilerinin sıkıntılı olduğunu fark etmiştim ama buna bir anlam veremedim doğrusu. Kendi ailemle hiçbir problemim olmadı neredeyse. Peki neden öykülerde böyle? Belki de insanın belli bir yaşa geldiğinde ailesiyle hesaplaşması gerekiyordur bir şekilde, ben de bunu öykülerdeki karakterlerime yaptırıyorumdur. Çok aşırı bir yorum tabii bu ama yine de sanırım bu duruma anlam vermeye en çok yaklaştığım an.

İkinci söylediğine teşekkür edebilirim herhalde ancak, diyecek bir şey bulamadım.

Betül: Ben aklımdakileri sormuş ve söylemiş oldum böylece.

Onurhan: O zaman bize yakın zamanda okuyup sevdiğin 3 öykü kitabı söyle Mustafa. Adettendir öneri istemek. Sonra da teşekkürlerimizi edip olaysız dağılalım.

Mustafa: Onurhan senin bir soru daha sorman lazım bence. Çağdaşız ya ayıp değil mi? Sessiz sessiz oturuyorsun.

Neyse ben öykü kitaplarına bakayım bir.

Betül: Soru sormasını istemen müthiş.

Onurhan: O zaman söyle Mustafa. Ümit Özat mı daha postmodern sen mi?

Mustafa: İşte, tamam oldu bu.

Öykü kitapları şu şekilde: Oğuz Atay *Korkuyu Beklerken*, Recep Kayalı *Kamburuma Üç Sebep*, Kürşat Çelik *Kara Hikâye.*

Mustafa: Onurhan diğer soruna cevap vereceğim birazdan, kapatmayın grubu.

Betül: Afili bir şeyler bekliyorum

Cevabına göre olaylı dağılabiliriz gibi gibi.

Mustafa: Teknik direktör olarak Ümit Özat gelenekçi bir adamdır aslında. Ve modern dönemde postmodern bazı taktiklerle gelenekçi tavır göstermek mümkün bence. O açıdan Ümit Özat'a benziyoruz. Futbolcu olarak diyorsan Ümit Özat Galatasaray karşısında skoru 6-0'a getiren golü atarak çağ açıp çağ kapattı. Türk futbolunun modernizme geçişini hızlandırdı. Edebiyat, futboldan biraz önde gidiyor. Futbolda postmodern örnekler çok nadir görülüyor. Bu örnekler arttığında futbol daha da eğlenceli olacak. Son olarak zor ama inşallah *Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım* da en az Ümit Özat'ın Galatasaray'a attığı gol kadar yankı uyandırır diyerek bitireyim. Teşekkür ederim.

Onurhan: Fenerbahçeli bir kader istediğine göre kitabın Avrupa'dan bir ödül alamayacağı kesinleşmiş oldu. Umarız yurtiçi macerasında değerini bulan bir kitap olur *Neden Bıçkın Bir Delikanlı Olamadım*. Teşekkür ederiz Mustafa.

Mustafa: Güzel oldu, teşekkürler.

Betül: Çok teşekkür ederim ikinize.

Mâkus Talihler Toplamı

Yelda Sözdemir

BLAKE VE MÂKUS TALİHİ
H. KÜBRA GANBARİ - **EPONA EDEBİYAT**

Blake ve Mâkus Talihi, geçtiğimiz Ocak ayında Epona'dan çıktı. Kitapta bazı denemelerle karşılaşıyoruz. Deneme kelimesini "tür" adı olarak kullanmadım, yazar çeşitli teknikler denemiş öykülerinde. İşin içine teknik girdiği zaman bir şekilde örüntüyü, kurguyu, dili iyi kurmak ve tetikte olmak gerekiyor. Çünkü metin her an sizin kontrolünüzden çıkabilir. Burada da bazı öykülerin kontrolden çıktığını görüyoruz.

"Beklenmedik Konuk" isimli ilk öyküde, temelinde aşkın ve acının olduğu bir hikâyeyi okuyoruz. Edebiyat, içine "aşk" mefhumu girdiği andan itibaren ince bir çizgiye bürünüyor. Çizginin bir adım gerisi eksik, bir adım ötesi fecaat. Durduğu yeri iyi bilmek ve sağlam basmak gerekiyor. Öykü, roman, şiir fark etmeksizin klasik metinleri düşünelim, aşkı "dengeli" işleyiş biçimleri "klasik" olarak addedilmelerindeki en büyük etkenlerden bir tanesi değil mi? İçine duygusallığın, santimantalizmin girmediği zamanlarda "aşk", okunabilir hâle geliyor. Bu öyküde bitmiş bir aşkın ardında bıraktıklarına şahit oluyoruz. Kapının zili çalar ve şıklar sunularak kapıdakinin kim olduğunu düşünmeye başlanır. Okuru da metne dâhil etmeye çalışan bir teknik kullanmaya çalışmış yazar. Alan açmak, interaktif bir ortam yaratmak bir yerde okura kendini iyi hissettiriyor diye düşünülebilir fakat okur, sağlam bir kurgu ve hikâye ile karşılaştığı zaman da metne dâhil olur. Yazının yapısına ve derinliğine zarar verilmeden yapılırsa bu belki mümkün görülebilir fakat burada pek mümkün görünmüyor.

Uzun uzadıya tasvirler, masanın üstünde bulunan objeleri tek tek sayma ve odadaki eşyaları anlatma durumu sıklıkla karşımıza çıkıyor. Yazarın

anlattığı hikâyeyi beslemek ve sağlamlaştırmak için bu yöntemi kullandığı da düşünülebilir fakat metne nüfuz etmenin önünü kestiğini söyleyebiliriz. Apartman, kapı zili, sigara gibi tekrarlanan diğer unsurların yanında karakterleri de "mâkus talihliler" olarak sınıflandırabiliriz. Bu özelliğe sahip karakterler ve tekrarlar bir bütün oluşturuyor aslında. Bu bütün, ayrı ayrı öyküler de okusak, güzel bir devamlılık hissiyatı da doğuruyor diyebiliriz. "İkircik Çıkmazı" isimli öyküde her ne kadar dil ve diyalog açısından bazı eksiklikler görülse de "merak" yüksek seviyede tutularak bir sorunun peşine düşülmüş. "Öylesine Bir Geceydi" isimli öyküde ise uzun zamandır yazamayan bir yazarın içinde bulunduğu hâli gözlemliyoruz. Yazamadığını yazan yazar... Bu fikir ilk ortaya çıktığı dönemlerde muhakkak ilgi çekiciydi. Biz okurlar, bugün artık yazarlarımızın karakterlerine öykü yazdırmayı bir kenara bırakmalarını bekliyoruz. Olabilecekken, tam yaklaşmışken bir yerde karakter o kalemi eline alıyor ve büyü bozuluyor.

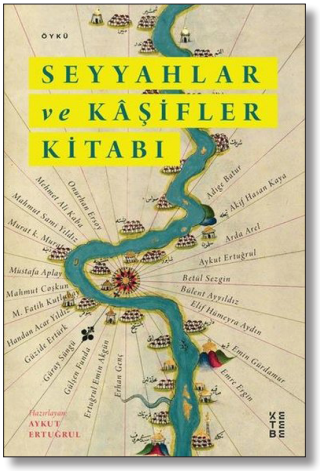
Kitabın öne çıkan öykülerinden biri "Konuşulmayacak Şeyler ve Mercimek Çorbası". Böyle içinde mutfak barındıran öyküler beni bir şekilde Tarık Buğra'nın "Havuçlu Pilav Meselesi" isimli öyküsüne götürür. Mutfakta geçen öyküleri diğerlerinden ayrı tutuyorum nedense. İnsana yaşadığını hissettiren yegâne alanlardan bir tanesi olarak gördüğümdendir belki. Evin diğer mekânlarına nispeten mutfakla daha fazla ünsiyet kurarız. Gün içinde ufak da olsa bir şeyler ortaya koymak için imkândır mutfak. Burada yazar, mutfağın evin fertlerini birleştiren ve bir araya toplayan yönü üzerinden bir öykü kurmuş. Mekân tasvirinden, karakterlerin ruh durumlarının tasvirine kadar bütün noktalar dengeli diyebiliriz.

Öykülerin geneli için bazı ortak tespitler yapabiliriz. Bunlardan ilki, neredeyse bütün metinler yarıda kesiliyor. Tam hikâyeye girmişken ortasında bittiğini görüyoruz. Sonlar alelacele yazılmış gibi duruyor. Hâlbuki devam etse, Rişod'u, İhsan Bey'i, Fehim'i tanıyacağız. Hikâyelerine şahitlik edeceğiz ama bu pek mümkün olmuyor. Yukarda da bahsettiğim üzere ikinci bir unsur ise uzun tasvirler. Okuru bağlamak ve zinde tutmak yerine darmadağın ediyor diyebiliriz. "Işık" gibi "Cenaze Dolayısıyla Kapalıyız" gibi öyküler diğerlerine nispetle öne çıkıyor. Hem ele aldıkları konular hem de ele alınış biçimleri okura şunu düşündürtüyor: Bu öykülerin devamı gelmeli.

Blake ve Makus Talihi ile H. Kübra Ganbari, bizlere "anlatacağı" daha çok hikâye olduğunun mesajını veriyor.

Gittim ve Döndüm

Ali Yağan

SEYYAHLAR VE KÂŞİFLER KİTABI
HAZ. AYKUT ERTUĞRUL - **KETEBE YAYINLARI**

Hobbit kitabının kahramanı Bilbo Baggins için gitti ve döndü ifadesi kullanılabilir. Gitmek kitabın kapağının açılışı dönmekse kitabın kapanışı gibidir. Bilbo bu hikâye ve sonrası içinse, sonum başlangıcımdır da diyebilirdi. Bilbo'nun dönüşü ya da hikâyesinin sonu sandığımız kısmı ise Frodo Baggins'e düşen mirastır. Miras yol ve maceradır. Frodo 'ya düşen bu miras insanın da ilk atasından aldığı mirastır aslında. "Sonum başlangıcımdır" diyebilecek en önemli kişiler bizim için Âdem ve Havva'dır. Onlar dünyaya iner ve geri döner, bizler onların bıraktığı mirasla düşe kalka, güle eğlene, yol almaya devam ederiz.

Bilbo Baggins 'in Frodo 'ya bıraktığı miras esasında dağların kalbinde bulduğu yüzüktür. Bizim ilk atamızdan aldığımızsa (original sin) ilk günahtır ve bu üzerimizde tıpkı yüzük gibi her zaman başkalarından saklamamız gereken ve ortaya çıkmak için can atan karanlık yanımızdır. Peki, aslında ilk günah nedir; ilk günah bir keşiftir; çıplaklığın ve utancın keşfi. Hem Frodo'nun mirası hem de bizimki bir cezadır. Bir keşif sonucu Frodo ve dostlarının hepimizin imrenebileceği cennet benzeri yaşamı son bulur ve daha önce hiç görmedikleri coğrafyalarda zorluklar içinde maceralara atılırlar. İnsan için de bu böyledir. Âdem ve Havva yasak elmayı yemeselerdi ve çıplaklıklarını keşfetmeselerdi biz de belki bizim için "shire" olan cennetimizde yaşamaya devam edebilirdik. Âdem ve Havva ne zamanki çıplaklıklarını keşfedip, incir yapraklarına sarındılar ve tanrıdan utanmaya başladılar, o zaman başlarına büyük bir iş geldi; düştüler yola.

"Ve kadın ağacın meyvelerinin yemeye değer olduğunu gördü, göze hoş göründüğünü gördü ve bilgilenmek için bu ağacın arzulanması gerektiğini anladı ve meyveyi kopardı ve yedi; kendisiyle birlikte kocasına da verdi ve o da yedi.

İkisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını gördüler ve incir yapraklarını birbirine ekleyip önlerine örtü yaptılar... *ve* yüce Tanrı erkeği çağırdı ve ona şöyle dedi: "*Nerdesin?" Ve erkek de dedi ki: "Sesini bahçeden duydum ve korktum; çünkü çıplaktım ve saklandım."*

Anlaşılacağı üzere keşif aslında görmekle ilgili bir durum. Gören gözdür kâşifinki. Bu durumda şunu da unutmamalı ki görülen, kâşifin gördüğü biçimiyle çıkar ortaya. John Berger'in Âdem ve Havva için söylediği gibi çıplaklık bakanın zihninde doğmuş oldu. Yani Havva tek başına çıplak değildir ya da Âdem; onlar birbirlerini gördükleri biçimiyle çıplaktır. Peki, ben şunu mu söylüyorum; keşiflerin sonu kötüdür? Sanırım bu sorunun cevabı keşfedilene nerden baktığımıza da bağlı biraz. Bir kâşifsek heyecan verici olabilir fakat yeni dünyada bir yerliysek o zaman korkunç bir şeydir. Çünkü gören der John Berger, aynı zamanda da görülendir. Keşfedilen de keşfeden de olayın içindedir. Kâşiflik tek tarafı olan bir kurum değildir. Bu durumda gördüğümüz ya da keşfettiğimiz de bizden bir parçadır tıpkı Havva'nın Âdem'in kaburgasının bir parçası olduğu gibi.

Hayat Okumamız Gereken Bir Kitaptır ya da İki Kapaklı Bir Handa....!

Sanırım işin uzay kısmını saymazsak dünyamızda keşfedilecek bir yer kalmamıştır ya da içinde bulunduğumuz dönemde tarihsel anlamıyla bir seyyahlık, kâşiflik kurumu yoktur. Bu noktada Aristo'nun söylemi olan dünya okumamız gereken bir kitaptır metaforuna tersten bir bakışla yaklaşabiliriz. Önermeyi yeniden kurarsak eğer, kitap okumamız gereken yeni bir dünyadır. Âşık Veysel'den mülhem "İki *kapaklı* bir handa gidiyorum gündüz gece" de diyebiliriz. Öyleyse günümüzün seyyahları, kaşifleri, okur ve yazarlardır. Manguel'in dediği gibi "Bizler toplumun kurallarına uyması gereken sosyal hayvanlar olsak bile, dünyayı sözcüklere dökerek, o sözcüklerle deneyimlerimizi yeniden canlandırarak yeni baştan tahayyül ederek öğrenen bireyleriz de aynı zamanda." Burada yeni baştan tahayyül etmek konusunu önemsiyorum. Çünkü Aykut Ertuğrul'un hazırladığı *Seyyahlar ve Kâşifler Kitabı* tam da bunu amaçlıyor. *Yeniden yazmak ve dinlerken dillenmek*. Kitabı elinize aldığınızda

kitaba emek vermiş öykücülerin bir seyyahın, kâşifin sözcüklerinin arasında yürürken onların yarattığı evreni yeni baştan bize aktarma çabası içinde olduğunu göreceksiniz. Fakat bunu resim sanatındaki gibi bir röprodüksiyon çalışması olarak görmemelisiniz. Çünkü ortada bir yeniden yaratma girişimi bulunuyor ancak bir başka gözün gördüğü şekliyle... Şöyle ki Calvino'nun *Görünmez Kentleri'ni* okurken biliriz ki bu bakış Calvino'ya aittir Marco Polo'ya değil. Çıkış noktası Marco'nun uzak doğuya yaptığı yolculuğun olması pek bir şey değiştirmez. Çünkü Calvino keşfedilmiş, görülmüş olanın dil içindeki mimetik oluşumunun başka bir kopyasını ortaya koyarken aslında ilk keşiften bağımsız bir eser yaratıyor. *Seyyahlar ve Kâşifler Kitabı* da okurken hissettiğim kadarıyla bunun peşine düşmüş durumda. Bizim kâşiflerimiz kuruldukları koltukta dünya gezisine çıkıyorlar. Bu imkânı onlara metin sunuyor. Çünkü metin onlar için görülecek coğrafyaları yaratmış ve fiziksel yolculuğun getirdiği bütün sıkıntıları bertaraf etmiştir artık.

Ben kitaptaki öyküleri hangi yazarın hangi keşif ve kâşiften ya da seyyahtan yola çıktığını bilmeksizin okumuş olsam da bazı tahminlerimi de yapmak istiyorum. Okurken yaptığım tahminler özellikle bazı yazarların öyküleri için aşırı yoruma kaçmış da olabilir fakat yazarlarımız/seyyahlarımız/kâşiflerimiz bunun için beni affetmese de olur çünkü ben okurum ve kitap artık tamamen benim ve okurken bazen yorumu köpürterek keyiflenmek de fena bir şey değildir.

Güray Süngü'nün "Cenneti Arayan Adam" öyküsünü Saramago'nun Bilinmeyen Ada'sına yakın buldum ama o değildi, kesinlikle yeni bir öyküydü ve kesinlikle ağzımda yeni bir tat bıraktı. Ertuğrul Emin Akgün'ün "Gagarin Aile Paradoksu" ise bana göre en iyilerdendi. Gagarin'i herkes bilir ama okuduğunuzda da göreceksiniz ki Gagarin aslında o sizin bildiğiniz kişi değilmiş. Betül Sezgin'in "Evcara"sı tahminlerime göre yeni dünyadan Britanya'ya getirilmiş Pokahantas'ın biraz Arrival, biraz Gagarin soslu o güzelim öyküsünü sunuyor bize. Emin Gürdamur çok iyi bir anlatıyla Mantık-ut Tayr'daki Şeyh Sanan hikâyesini bir kurtçuğun gözleriyle önümüze sererken anlatıcı kurtçuk Manguel'in modern seyyah imgesine de çok yaklaştırıyor Gürdamur'u. Çünkü modern seyyah artık bir kitap kurdudur. Ve doymamacasına yer. Öykünün bir bölümünde Gürdamur'un anlatıcı kurtçuğu da bunu doğrularcasına şöyle söyler; *benim soyumun zaafı doymamacasına yemektir.*

Aykut Ertuğrul'un öyküsünde ise Yusuf'u bulacağımı düşünmüş olsam da *Wiliam Blake'in Kuzu* şiirinden çıkıp yola günümüzün kuyularındaki

Yusuf'larına denk geldim. Bana göre bu öykünün William Blake'in şiirleriyle iyi bir paralel okuması da yapılabilir, ayrıca Yusuf kıssası da işin içine sokulmalıdır. Bir başka öyküde İstanbul'da yer bulan bir Truva savaşı da vaktiyle Sulukule'de Romeo ve Juliet'le karşılaşmak kadar güzeldi. Bir de vapurlardaki seyyar satıcılar gerçekten Odyysseus olabilir mi, ya da çağımızın Odysseus'ları onlardır önermesi yapılabilir mi? Bu soruların cevaplarını da okur M. Sami Yıldız'ın öyküsünü okuyunca karar verecektir. Elinizde pusula ve harita bir gözünüz kutup yıldızında bir gözünüz yazarın bıraktığı işaretlerde onun menziline ulaşmaya çalışmak dahi oldukça keyifli. Sami Yıldız'ın öyküsünden bir alıntıyla kitabın poetikasını da size özetlemek istiyorum: *"Kişiler değişir, çağlar geçer fakat eve dönmek değişmez."*

Şunu da son olarak eklemeliyim ki keşif bir sınır ihlalidir. Okyanusun sınırlarını aşamayan yeni dünyaya varamaz; tavşan deliğinden girmeyen Alice, Harikalar Dünyasına ulaşamaz. Sınırları ihlal etmeye niyetli olarak yola çıkanlar ancak seyyahlar ve kâşiflerdir. Kurmaca yazarları da sınırları ihlal etmelidir, yolda olmak her türlü sürprize açık olmak, tahmin edilemez olmaktır. *Seyyahlar ve Kâşifler Kitabı* bu yönüyle de okunmalıdır; sınırları aşanlar, aşmaya yakın olanlar ve aşamayanlar olarak...

Neye Niyet?

Esprili bir biçimde sorarsak, Aykut Ertuğrul ve Güray Süngü'nün öncülüğünü yaptığı bu grup ve gruplar ne yapmak ve nereye varmak istemektedirler? Amaçları nedir ve neye hizmet etmektedirler? Güray Süngü'yü de andım zira *korkut ata ne söyledi* kitabından mülhem bu tip çok yazarlı eserleri birlikte hazırlıyorlarmış gibi bir algı oluştu. En azından benim için durum böyle. Aslında insanlar dostlarıyla, arkadaşlarıyla bir araya gelince farklı şekilde eğlenirler. Kimisi halı sahada top oynar, kimisi kahvede iki el okey çevirir. Kimisi de tercihine göre meyhanede iki tek atar. Aykut Ertuğrul ve arkadaşlarıysa bir araya gelince sanırım enteresan konular belirleyip öykü yazıyorlar. *Seyyahlar ve Kâşifler Kitabı* eğer ben gözden kaçırmadıysam bir araya gelip oluşturdukları üçüncü eser oldu. Daha önce de *Korkut Ata ne S*öyledi ve *Acaib-ül Mahlûkat* kitaplarını ortaya çıkarmışlardı. Sanırım bu kitap da sonuncu olmayacak. Peki, yeniden sorarsak neye niyet? Sanırım bunun cevabını *Acaib-ül Mahlûkat* için yazdığı önsözde Aykut Ertuğrul en net hâliyle veriyor. "*Post Öykü dergisinin ilk sayısını çıkarırken çeşitli konularda öykü atölyeleri düzenlemek konusun-*

da kararlıydık. Çünkü sınırların yaratıcılığı tetiklediğini düşünüyorduk... Her büyük hikâye başka bir anlatıcı tarafından yeniden tanımlanmayı beklemez mi? Onu ölümsüzleştiren zaten tam da bu ezeli yarımlık hâli değil midir?"

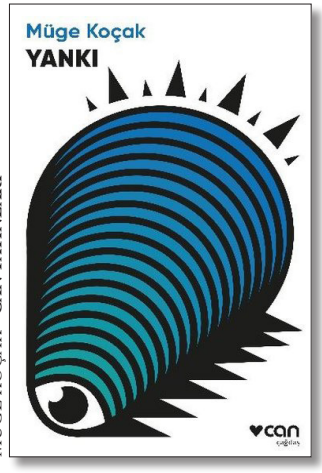
Mantık'ut Tayr ya da Kuşların Dili'nde kuşlar bir araya gelirler ve Kaf dağının ardına doğru bir yolculuğa çıkarlar. Bu hikâyenin/mesnevinin gelişimini ve sonunu bir vesileyle coğrafyamızda yaşayan birçok kişi okumuş ya da duymuştur. Öykü eğer bu mesnevide geçen Simurg ise Aykut Ertuğrul ve arkadaşları anladığım kadarıyla Kaf dağının ardındakine ulaşmak adına bir yolculuğa çıkan kuşlardır. Dedim ya hikâyenin sonu malum.

Sonsöz

Murat k. Murat'tan, Handan Acar Yıldız'a M. Fatih Kutlubay'dan Gülşen Funda'ya, Bülent Ayyıldız'dan Mustafa Aplay'a, Güzide Ertürk'e, Emre Ergin, Erhan Genç ve Mahmut Coşkun'a ve diğer yazar arkadaşlar, öykülerini yazımda anamadığım için beni affetsinler. Çünkü hepsi birbirinden kıymetli bu isimler tek tek de yazmış oldukları öyküleri üzerinden incelenmeyi hak ediyor. Son olarak da okura bir öneriyle yazımı noktalamak istiyorum; kitaptaki öyküleri okurken Loreena Mckenitt'ten "The Journey So Far – The Best of Loreena Mckenitt (Deluxe Edition) albümünü dinleyiniz; öyküler için en iyi atmosferi size sunmaya namzet bir albümdür. Biliniz ki öykü yazmak bir atmosfer yaratmaksa eğer öykü okumak da o atmosfere girebilmektir.

Fantastik ve Tekinsiz

Mustafa Aplay

YANKI
MÜGE KOÇAK - **CAN YAYINLARI**

Müge Koçak'ın *Yankı* adlı öykü kitabının arkasındaki ilk iki hashtag: Fantastik ve gerçek. Kitabı elime aldığımda bu iki kavramın herhangi bir şeyi tanımlamak için kullanılan ilk iki kelime olabilmesini ilginç buldum. Öykülerin yarısı fantastik, yarısı da gerçek öykülerden oluşmuyorsa -ki bu pek mümkün görünmüyordu- bir iç içe geçme durumu olacaktı ve bu ilgi çekiciydi. Acaba yazar, fantastik evrenleri başarıyla kurmuş ve kendine özgü başka bir gerçeklik mi tasarlamıştı? Yoksa birtakım gerçek hikâyeler metaforlar yoluyla bir fantastik evrenin içinde mi anlatılmıştı? İhtimaller ilgi çekici görünüyordu.

Kitabı okuduktan sonra fikrim tamamen değişmedi, öykülerde gördüğüm fantastik evrenlerin ve buz gibi gerçeklerin birlikteliğini hâlâ ilginç buluyorum. Öykülerin zaman zaman karakomik, absürt bir atmosfere dahil olmasının da bununla alakalı olduğunu düşünüyorum. "Benim fantastiğim bir tür gerçekçiliktir." diyen Cortazar'dan mülhem kitaptaki başarılı ve tutarlı fantastik atmosferlerin de bir tür gerçekçi öykü sınıfına sokulabileceği söylenebilir. Bu öyküler arasında bana kalırsa en çok dikkat çeken öykü "Duman". "Ben size bir kedinin hikâyesini anlatacağım. Siz adam sanacaksınız." diye başlayan öyküde hem fantastik bir olay anlatılmış hem de okura tuhaf bir gerilim hissettiriliyor. Fantastiğin ve tekinsizliğin birkaç öyküde daha gördüğümüz o ilginç birlikteliğine örnek olarak bu öyküyü işaret edebiliriz.

Tekinsiz, sert öyküler zaman zaman neredeyse toplumcu gerçekçi bir edayla anlatılmış. Fantastiğin de kullanıldığı düşünülünce aslında toplumsal meselelere işaret etmenin çok farklı ve etkili bir yolu bulunabilirmiş gibi gö-

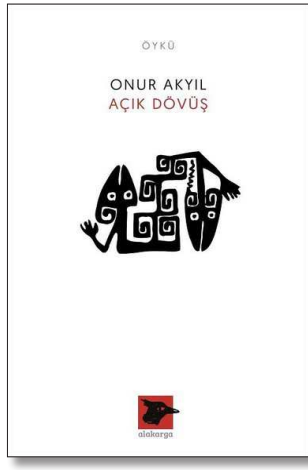
rünüyor ki zaman zaman bunun başarıldığı söylenebilir. Fakat *Yankı*'da bana kalırsa bu başarıyı gölgeleyen çok temel bir sorun var. O da anlatıcının sürekli bir şeyler "anlatması" ve bunun çok doğal bir sonucu olarak öykünün alanının hikâyeye yetmemesi. Çoğunlukla, işaret etmek yerine anlatmak tercih edilmiş ve hikâye, alanını dar buldukça bazı olayların hızlıca anlatılması kaçınılmaz olmuş.

Yüksek dozda "anlatma"nın bir örneği olarak sanıyorum "Hayat Öpücüğü" öyküsünden bahsedebiliriz. Kitabın bütününde olduğu gibi ilginç bir konuya sahip öyküde annesinden nefret eden ve onun bir şekilde ölmesini arzulayan bir kadının hikâyesi koronavirüs gündemiyle ilginç şekilde birleştirilmiş. Fakat altı sayfalık bir öykünün yarım sayfasının koronavirüs tasvirine ayrılması öykünün gücünü azaltıyor. Kitabın bütününe baktığımızda da bu aşırı "anlatma" hâli, kitabın en bariz sorunu olarak karşımıza çıkıyor.

Toplumsal meseleler üzerine düşünen ve fantastiğe, biçimsel denemelere yatkın bir kalemin elinden çıkan *Yankı* ilginç bir bileşim. Öykülerin fantastik tarafı ve tekinsiz atmosferi kitabı ayakta tutarken onu "gölgelerin ardına" iten şey de bu ilginç bileşimin potansiyelinin *Yankı*'dan çok daha yüksek olmasıymış gibi görünüyor.

Açık Dövüş'ün Sıkı Yumrukları

Murat Öztürk

AÇIK DÖVÜŞ
ONUR AKYIL - **ALAKARGA YAYINLARI**

Tecrübeli yazar Onur Akyıl'ın *Açık Dövüş* isimli kitabı geçtiğimiz aylarda raflarda yerini alarak okuyucuyla buluştu. Onur Akyıl gazete ve dergilerde düzenli yazılar yazan, genç yaşına rağmen oldukça üretken ve yaratıcı bir yazar. *Açık Dövüş* adlı son eserinde tüm tecrübesini ve maharetini gösteriyor. -

Açık Dövüş her öyküsünde çeşitli soruları olan bir kitap. Bazı sorular doğrudan okuyucuya yöneltilirken, bazı sorular üstü kapalı bir şekilde akılda beliriyor. Örneğin "Kurbağa Nerede Öldü" adlı ilk öykü ismini ilginç bir soru cümlesinden alıyor. Öyküde yazar sorularla olan ilişkisini şöyle anlatılıyor: "Sorular kazandıkları bağışıklık sayesinde, bazen kontrol edilmez şekilde güçlenirler." Öykülerdeki konuların hepsi bir yönüyle "tuhaf". Gerçek ve gerçeküstücülük çok iyi harmanlanıyor. Kimi zaman Tanrıyla konuştuğunu düşünen, kimi zaman ölüm partilerine katılan yıkık, öfkeli ve isyankâr karakterler görüyoruz. Yazılan cümlelerin ardında başka anlamlar olduğu hissine kapılıyoruz, bu da eseri daha derinlikli yapıyor. Öyküler sayfalardan ibaret bir yazı olmaktan çıkıp, zihnimizde tekrar oluşuyor. Öykü bittiğinde başa dönüp tekrar okumayı istiyoruz ve her okuduğumuzda farklı bir soruya çeşitli cevaplar bulabiliyoruz. Tüm öyküler okuyucuya seslenir tarzda ve sohbet havasında veriliyor. Bu durum hep tetikte olmamızı ve kendimizi konuya dahil etmemizi sağlıyor. Sarsıcı ve derinlikli yazılmış cümleler okuru etkilemeyi beceriyor: "Eğer üstüne konuşulacak ya da uğruna kan dökülecek bir şey varsa kesinlikle ve yalnızca işte budur: İnsanın hiçbir işe yaramayan insan oluşu. Böyle söyleyince tedirgin ediyor doğru. Tedirgin olmalıyız, tedirgin olmalıydık, tedirgin olacağız."

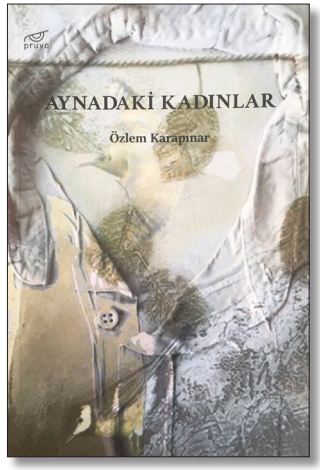
Öykülerin tümünde bir anlam ve anlamlandırma arayışı göze çarpıyor. Bu durum "Turuncu" adlı öyküde iyiden iyiye kendini gösteriyor: "Şeylerin yerini aramaya çıkan adam o gün tesadüfen turuncuyu buldu." cümlesi ile başlayan öykü, kapkaranlık ve bomboş dünyada dolanan bir adamın çevresini anlamlandırma çabası üzerine kurulu. Yazar hayatla ilgili tespitlerini eserin satırlarında başarılı bir şekilde erittiği için öyküleri okurken zaman zaman deneme okuyormuş hissine kapılıyoruz. Öykülerin kurgusu ise oldukça katmanlı. Yazar önemsiz, kıyıda köşede kalmış nesne ve olayların üzerinden anlamı büyük öyküler kuruyor. Kimi zaman "şeytanın bacağın kırmak" deyimi, kimi zaman ise basit bir sandalye oluyor bu. Yazar ise bu durumu ironik bir şekilde ifade ediyor: "Benim derdim sizinle değil, kusura bakmayın, ben şu Sacide'nin düğünü ve o düğünün zavallı kahramanı sandalye ile ilgileniyorum."

Onur Akyıl aynı zamanda bir şair, bunun katkısını kelime seçimlerinde ve akıcı dilinde görmek mümkün. Okurken çizgisel bir ilerleme yerine, dalgalı bir ivme söz konusu; kelimelerin arasında yüzüyor gibi hissediyoruz. Duygu durumumuz ve merakımız bir alçalıp bir yükseliyor, hayalle gerçek birbirine karışıyor. Öykü içinde öyküler bulabiliyoruz, bu çok katmanlı geçişler okuyucuyu rahatsız etmeden ama çok sık yapılıyor. Yazar belki de "Aslında gözlerim açıkken de rüya görebiliyorum" cümlesini bize yaşatıyor. *Açık Dövüş* her yönüyle fazlalık barındırmayan yoğun bir eser. Hem karakter hem dil hem de konu olarak sorular sormaya ve cevap aramaya davet eden karakterlerin iç dünyasına inebildiğimiz bir kitap.

Bir Yansımanın Getirdiği

Ayşenur Önler

Yedi İklim, İtibar, *Hece Öykü*, *Mahalle Mektebi* gibi dergilerde öyküleri yayımlanmış olan Özlem Karapınar'ın ilk kitabı *Aynadaki Kadınlar* okuyucuyla buluştu. Yazar daha ilk öyküsüyle okuyucuyu köşeye sıkıştırıyor. Gündelik hayatta karşılaşılan insan tipolojisini çözümleyerek öykülere taşımak yazara akıcı bir üslup veriyor. Öyküde mesaiye başlayan taze yazarların başvurduğu karakterler genellikle ya kendi sosyal dairelerinden birileri ya da toplumda çok bilinen kişiler olur. Bunun bir üst seviyesi ve zor olanı, alışılmışın dışındaki karakterleri öykünün olağan akışı içine yedirebilmektir. Bu da ister istemez öyküyle uzun mesailer geçirmeyi gerektirir, verilecek emek iki katına çıkar. Karapınar bunu henüz ilk eserinde ustalıkla başarmış. "Dilek Pastanesi" öyküsünde, evlilik görüşmesine elinde ders notlarıyla gelen ve karşısındakilere ahiret suallerine benzer sorularıyla tanımaya çalışan Sinem Hanım buna örnek olacak nitelikte. Aynı şekilde, "Savaktaki Sûret" öyküsünde kaşınmaktan mutlu olan, kendini sürekli tatlı tatlı okşayan bir torun ve zamanında köyüne gelen bir peri kızına âşık olan ama kavuşamayan alzheirmer hastası dedenin sohbeti de yazarın kullandığı farklı karakterlere örnek teşkil ediyor.

AYNADAKİ KADINLAR
ÖZLEM KARAPINAR - PRUVA YAYINLARI

Öykülerde farklı yazı üsluplarıyla karakterlerin iç dünyaları birleştiriliyor. Bilinç akışı tekniği kullanılarak, kahramanların yer yer psikolojileri açıklanıyor. Bunu okuyucuya büyüklük taslamadan, terimsel ifadeler kullanmadan yapılıyor. "İçimdeki Şeytan" öyküsünde bipolar bozukluğu olan küçük bir kızın her iki kişiliğiyle de tanışıyoruz. Hem toplum tarafından bir kenara itildiğini düşündüğü sessiz sakin hem de öfke nöbeti geçiren ve bir anda şeytana dönüşen tarafıyla... Hikâyenin sonuna kadar bu iki karakterin birbirinden haberdar olmadığını öğreniyoruz, aynı zamanda kahraman da öğreniyor. Yazar bunu okuyucuya kıvrak ve basit bir şekilde anlatırken, hastalığı metnin içine eğreti durmayacak şekilde yediriyor. Alışılmışın dışında karakterleri olağan akış içinde görmekten heyecan duyanlar için dikkat çekici bir eser.

Aydınlıktan Önceki Son Karanlık

Nilüfer Bülbül

BİR KIŞ GECESİ MİSAFİRİ
AYÇA ERKOL - **ALAKARGA YAYINLARI**

Ayça Erkol'un *Bir Kış Gecesi Misafiri* (Alakarga Yay.) kitabı toplumdaki zedelenmiş aile yapısını ve aykırı kişilikleri okuyucuyla buluşturuyor. Toplumdaki aksaklıkları ve düzensizlikleri çarpıcı şekilde karakterler üzerinden anlatıyor. Kitap birbirinden bağımsız beş öyküden oluşuyor. Bu anlatılar arasında bir geçiş olmasa da sanki aynı kahramanın farklı hâlet-i ruhiyelerini farklı "karakterler" üzerinden anlatıldığı hissine kapılıyoruz.

Kitapla aynı adı taşıyan "*Bir Kış Gecesi Misafiri"* yükseliş öyküsü diyebiliriz. Yazar, her öyküsünde okuyucunun merakını diri tutsa da bu öyküsünde toplumdaki olayları yüzümüze bir "soğuk su" gibi çarpıyor. Öykü içinde anlatılan olaylar ile okuyucunun heyecanı dorukta tutuluyor, buna ek olarak öyküdeki gerilim ile de okuyucunun ürkmesi sağlanarak kitaba yeni bir soluk getiriliyor. Yazar, öykülerinde toplumun farklı kesimlerinden insanları ortak bir noktada topluyor: Umarsızlık. Yazar öykülerinde çıkış kapısına bir türlü ulaşamayan, çaresizce hayatın akışına kapılan karakterlerin içler acısı hâllerini gören okura ister istemez bir iç hesaplaşma olanağı tanıyor. Kişilerin, günlük hayattaki düzensizliğin içerisinde savruluşlarını, düşüşlerini ve tekrar ayağa kalkma mücadelesini mıh gibi akılda tutan öyküler dikkat çekiyor. Bu yönüyle öyküler, dik başlılığın nasıl boyun eğişe dönüştüğüne, ahlak değerlerinin kişiler arasında bulanık ve duru su gibi keskin ayrıklığından dem vuruyor.

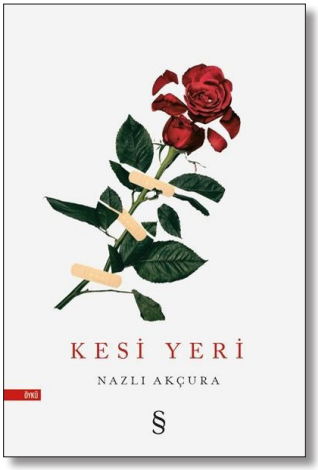
Diğer öykülerde ise, birbirine benzeyen karakterlerin tek bir kişi olup olmadığı zihinleri kurcalıyor. Kitaptaki karakterlerde de ortak yargılara rastlıyoruz. Karakterlerin, iyiliğin ya da kötülüğün kişinin içinde olmadığını, bunu

tercih etmeleri ile iyi ya da kötü sıfatlarını kendi tercihleriyle edindiklerine tanık oluyoruz. "*Saklambaç"* öyküsünde geçen şu satırlar açıklamamıza örnek olacak hüviyette: *"Beni ayıplıyor olabilir mi? Neden gidip bakmadın? Yardım edebilirdin! Yirmisekizinci sayfayı buluyorum. Yarın çocuk gürültüsü dinleme ihtimalim azaldığı için sevinçliyim, kaldığım yerden okumaya devam ediyorum."* Öykülerde, toplumsal cinsiyet kavramına da değinen yazar, toplumdaki azınlık grupların seslerine de yer veriyor. Bu güncel konu yer yer bazı okurlardan tepki alabilecek türden ifadelerle sunuluyor. Ailede yaşanan olayların verdiği çatlakları, bozuklukları da gerçekçi bir gözle görmemizi sağlıyor. Çoğu öyküde yalnızlığın bir insan suretine bürünmüş hâlini görüyoruz. Seçilen yalnızlık ile maruz bırakılan yalnızlığın arasına keskin bir çizgi çizildiği ve okuyucunun da burada kendisine çeşitli çıkarımlar yapabileceği fark ediliyor. Genel olarak, toplumdan dışlanmış, sevilmeyen karakterler aracılığı ile toplumdaki bozuk kişilikler üzerinden anlatılar gerçekleştiriliyor.

Son olarak yazar öykülerinde, kişinin yönelimlerini ve yönelimlerinin sonuçlarını etkileyici bir şekilde işlerken, karakterlerin solukluğu ve bulanıklığı ile kitabı karanlık bir tema içerisinde konuşturuyor. Yine de yazarın karanlığı aydınlığın başlangıcı olarak görmesi kitaba farklı bir bakış açısı getiriyor: "*Bir adın bile yokken, güvenle sarıp sarmalanmış hâlde hayata akmayı beklerken ananın rahmi de karanlık değil miydi? Ve her şeyin sonunda yine kara toprağa sığınmayacak mısın?"* Kitabı bohem bir havada işleyen yazar, kullandığı sokak dili ile metnin okuma akışını zayıflatıyor. Bundan dolayı da okurun rahatsız olabileceği cinsten cümleler satırlara yerleşiyor. Kesik anlatımlar ile yer yer öykülerinin akışına set kuruyor.

Geçmişe Özlem ve Çocukluk

Onurhan Ersoy

KESİ YERİ
NAZLI AKÇURA - **EVEREST YAYINLARI**

Daha önceden çocuk edebiyatı alanında kitaplar kaleme almış Nazlı Akçura'nın ilk öykü kitabı *Kesi Yeri*, Everest Yayınları'ndan çıktı. Önceden yazmış olduğu çocuk kitapları, bu kitabı ele alırken önemli bir unsur olarak görünüyor çünkü kitaptaki öykülerde sık sık çocuk karakterlerle ve çocukluğa dair özlemle karşılaşıyoruz. Özellikle çocukluk ve gençlik özlemi öykülerde ön plana çıkan temalardan biri. Arka kapak yazısında da belirtildiği üzere, "her şeyin eskisi gibi olması dileği" kitapta önemli bir yer tutuyor. Geçmiş, çoğu zaman bir imgeyle hatırlanır. Bundan dolayı durgundur. İmgeler etrafına örülmüş hikâyeler sunar geçmiş özlemi bize. Bu yüzden öykü içerisinde olay zamanı hareket hâlinde olsa dahi anlatı zamanı geçmişe, geçmişteki imgelere döndüğünde, anlatı yavaşlar. Anlatının yavaşlaması elbette bir sorun değildir ancak bu yavaşlama sık sık gerçekleştiğinde bozuk bir ritim ve hareket etmeyen bir öykü ortaya çıkabilir. Bu sorun, zaman zaman *Kesi Yeri*'nde de karşımıza çıkıyor. Bu ritim bozukluklarının yanında dil ve kurgu problemleri de görülebiliyor. Örneğin kitaptaki "Çıt" öyküsünün başlangıcında, anlatıcı karakterin annesinin "Bırak o makası elinden kızım. Allah aşkına! Bir kaza çıkacak." dediğini görüyoruz. Ardından "Almadın mı ilaçlarını?" sorusu geliyor ve karakterin babası "Anlamadım ki ne oldu bir anda. Televizyon izliyorduk. Gülüyorduk az önce. Çocuklar şarkı söylerken, birden ağlamaya başladı, mutfağa koştu," açıklamasını yapıyor. Bu açıklama, bizzat okura yapılmış bir açıklama. O esnada karakterin annesinin orada olmadığını ve açıklamaya ihtiyacı olduğunu düşünsek dahi, anlatının devamında bir problemle daha karşılaşıyoruz.

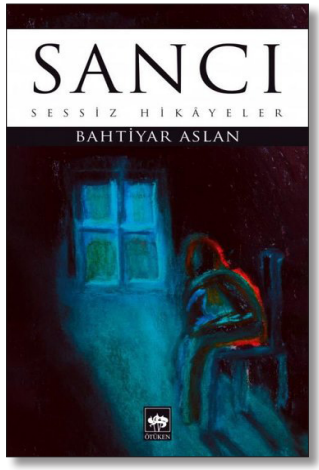
"O tekerleme hâlâ aklımda dönüyor. Zihnimin kat kat şiltelerinin altında, kaç yıldır beni huzursuz eden bezelye tanesini bir anda fark etmemi sağlayan, çocukça bir komiklikle söylenen birkaç kelime. Her güne bir şilte ve o yazın ardından üzerine binlerce şilte atılan, yok saymaya çalıştığım minik bezelye tanesi. Şimdi ise koca bir top mermisi ve hayatımı paramparça eden tüm tesiri ile apaçık ortada işte."

Oldukça edebi, kararlı ve güzel cümleler. Fakat karakterin bunları bir cinnet anında düşündüğü göz ardı edilmiş. Duyduğu bir tekerlemeyle yıllar öncesine gidip ağlamaya ve elindeki makasla bir şeyleri tehdit etmeye başlayan bir karakter için uyuşmaz bir irade taşıyor bu güzel cümleler. Öykünün devamında ise anlatıcının anlatı tonu değişiyor, başlangıçta gördüğümüz bu kararlı cümleler yerine atmosfere daha uygun cümlelerle devam ediyoruz. Burada bir uyuşmazlık söz konusu. Belli ki yazar, yazdıkça atmosfere daha iyi uyum sağlamış fakat başlangıçta kurduğu güzel cümleleri feda etmek istememiş. Bu tarz sıkıntıların yanında "Kadriye fırt fırt fırt ayak sesleri ile mutfağa gitti," gibi cümleler görebiliyoruz. Fırt fırt fırt, bir çift ayaktan çıkmak için doğru ses değildir belki de. Bunlar elbette ufak problemler fakat kitabın geneline yayıldığında okuma zevkine hasar verebiliyorlar.

Genel hatlarıyla baktığımızda, yer yer problemli ve aksak yönleri olsa da bu öyküler büsbütün başarısız değil. Tüm hatalarının yanında, gerek konu seçimleri, gerek güzel cümleleriyle belli bir seviyenin üstünde öykülerle karşı karşıyayız.

Bir Yazgıdır Hikâyenin Durmadan Uzaması

Gülşen Funda

SANCI
BAHTİYAR ASLAN - **ÖTÜKEN YAYINLARI**

Düşünen, sorular soran, kelimeleri "hikâyesiyle" dünyasına çağıran; uzun bir kışı, yolculuğu, ölümü ve yaşamı anlatmak isteyen bir kitap *Sancı*. Ve bunu, sesi kendi içine gömülü olarak yapan büyük bir hikâye var kitabın kalbinde. Adını yitirdiğim bir şairin "Bir yazgıdır saçlarının durmadan uzaması" mısraı, kitabı okurken durmadan dolaştı zihnimde. Belki de Bahtiyar Aslan'ın bir yazgısıdır hikâyelerinin durmadan uzaması. Dağlardaki karın nerede başlayıp nerede bittiğini bilmediğimiz gibi, onun hikâyelerinin de nerede başlayıp nerede bittiğini bilemeyiz. Bir rüyayı andırır ve tüm bu belirsizliklerin ortasında, belki de bu belirsizliklerin doğurduğu bir sonuç olarak, durmadan, hiç durmadan uzar onun hikâyesi. Daha ileri giderek söyleyeyim, yazarın kendisi bile hikâyenin nereye gideceğini bilmiyordur belki. Bir sabah uyanıp gitmek isteyen bir insanın "Peki ama nereye?" diye sorduğunda verdiği cevap, belirler yazgısını. Belki de *Sancı*'daki hikâyeler, bu soruyu sormadığı için "yolunu" yitirmiş olabilir. Nereye gideceğini bilemezler. Yazarın, en azından yola çıkarken hikâyesinin nereye gittiğini bilmesi beklenir. Zihin denen o dolambaçlı, karmaşık bahçe ya da kör karanlıklara gebe kuyuya bırakamazsınız hikâyenin yazgısını. Hikâyecinin de "Yol nereye?" sorusunu kendisine sorması gerekir bu yüzden. Belki de Bahtiyar Aslan kasıtlı olarak tercih eder bunu.

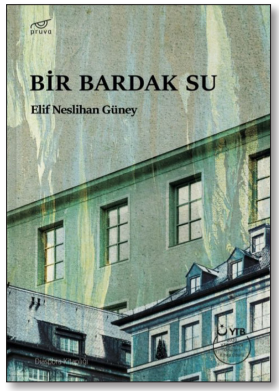
Sancı'da da daha önceki hikâye evrenini büyük bir kararlılıkla ve "aynı biçimde" yaratır Bahtiyar Aslan. Hikâyelerinde "kelime kelime" durmadan genişler dünya. Aşkın, kadının, babanın, annenin, geçmişin, ölümün, yaşamın, zamanın, yolun ve yolculuğun hikâyesidir duyulan. Hikâyelerin birinde;

"Kendime seslendim adımla, dönüp baktım kendime. Böyle bir şey işte. Kaçıp kaçıp kendi evine sığınan biriyim ben." der. Bu cümle, yazarın hikâyelerine tuttuğu bir aynadır neredeyse. Hikâyelerinde de kaçıp kendi evine sığınan insanları okuruz. Bizi, anlatıcının belleğindeki yolculuğa çağırır durmadan. Hikâyesindeki adamın bir an çocuk olduğunu fark etmesi, birden silkinip yaşlandığını görmesi tesadüf müdür? Hikâyelerindeki insanlar; kendi zamanlarında ve kendi belleklerinde, kalplerinin cesareti ölçüsünde yolculuğa çıkmak isterler ancak ailelerinden kaçıp kurtulsalar bile, hatıralarından, geçmişlerinden, isimlerinden kaçamayacaklarının bilincindedir.

Diğer yandan, lirizmiyle kurulan ve teşbihi çok seven bir dilin, "eski sevgili" ile satır satır konuştuğu, sorular sorduğu hikâyeler de, adını görmesek bile klasik Bahtiyar Aslan hikâyesi diyebileceğimiz bir imza taşır. Sevgiliden anneye uzanan "aşk, muhabbet ve özlem", zamanın bir yerinde öksüz kalmış çocuğun, terk edilmiş bir sevgilinin kırık düşlerini tamir etmek için değil, onları yalnızca hatırlamak ve yeniden unutabilmek için yazılmıştır. Çünkü anlatıcı, sözün insanları birbirine bağlayacağına inanır ve sözlerini, sevdiklerini bu yüzden hikâyelerine çağırır. Yer yer sıradanlaşan, yoğun bir lirizmle tahkiyeyi zedeleyen bu dil, anlattığı hikâye ne kadar kıymetli olursa olsun, "Eksikliğin çoğalıyor anne." cümlesiyle bir hikâyeyi değil, "başka bir şeyi" seslendirir.

Son olarak tüm bunların dışında, Bahtiyar Aslan'ın *Sancı*'da "Kule" ve "Kuyu" öyküleriyle hem biçim hem de içerik olarak çok daha derin ve özgün bir hikâye yazdığına şahit oluruz. Hikâyeleri güçlüdür ve kelimeler çağrışımlarıyla sayısız metin doğurur. Kule, aynı zamanda kuyudur ve kuyu aynı zamanda kuledir. Birbirine bakan iki göz, iki ayna birbirini durmadan tekrarlar. Yazgılarını da. Kuleyi anlamak için kuyuya inenler, kuyuyu da bir kule gibi çıkarlar. Bahtiyar Aslan, "Kule" hikâyesiyle meşhur kıssanın özgün bir yazımının mümkün olduğunu göstermiştir "Kuyu kulenin gölgesidir." der baba, "Kuyu kazarken zihnimde bir kule fikri yükseldi." der kuyucu. "Kule" öyküsündeki şiir de, derin bir kuyuya çağırır bizi: "Rüya gördüm, kuyuda yankıladı. [...] Kuyu kulede, kule kuyuda yankılandı. Kuyu kuyuda, kule kulede yankılandı." Böylece sesini duyarız, kuyuda kalmış bir sesin, kendini durmadan çoğaltan, yankılayan bir sesin. Dahası kuyulardaki tüm adamların, tüm kadınların, tüm çocukların yani hiç durmadan kuyularda dolaşanların. İnsanın bilinen bir yazgısı, yankılanır *Sancı*'da. Yazgıdır, insanın durmadan kuyularda dolaşması da.

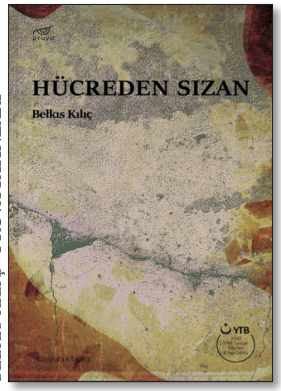
BİR BARDAK SU
ELİF NESLİHAN GÜNEY - **PRUVA YAYINLARI**

Farklı coğrafyalardan insanların ortak duygularına öykülerinde yer veren yazar, modern insanın yaşadığı sorunlarla nasıl mücadele ettiğini ve olaylar karşısında kendini nasıl konumlandırdığını tüm şeffaflığı ile gözler önüne seriyor. Öykülerde göçmenlik, çocukluk ve çeşitli meslek grupları gibi birçok konuya değinilmiş ve dahası; bir yere ait olamama, gençliğin verdiği heyecanlar, burukluklar, korkular gibi temalar işlenmiş. Kitapta karakterlerin kendi hisleriyle çatışmasına tanık oluyoruz. Bir şeyi yapma ya da yapmama arasında gelgitler yaşayan, duyguları tamamlanmamış kahramanların gözlerinde daima asılı kalan ama akmayan gözyaşlarını muhafaza etme maceraları okurun ilgisini çekiyor. "Belgradlı Milena"da modern insanın sıkıntısı şu sözlerle dile getiriliyor: *"Koştura koştura yaşadı ama hiçbir yere yetişemedi."* Karakterlerin isimlerine bakıldığında yerellikle kalınmadığı daha evrensel bir çerçevede ele alındığını görüyoruz: *"Haci, Talal, Elena, Gustav, Yusuf..."* Genel olarak dilin akıcı olması ve öykülerin kısalığı, okura düşünme fırsatı sunuyor. Kısa olmasından dolayı bitmediğini hissettiren bazı öyküler mevcut olsa da yazarın çeşitli duyguları kahramanları üzerinden başarılı bir şekilde yansıttığını söyleyebiliriz.

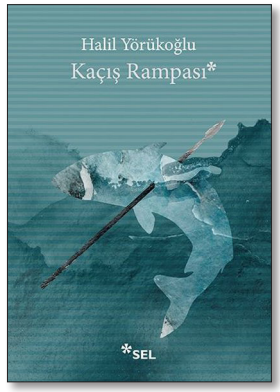
(Nilüfer Bülbül)

HÜCREDEN SIZAN
BELKIS KILIÇ - **PRUVA YAYINLARI**

Pruva Yayınları, Avrupa'da yaşayan üçüncü kuşak Türklerin Türkçe edebi eser verme girişimini proje hâline getirmiş ve bu eserleri Türkiye'deki okurlarla buluşturmuş. *Hücreden Sızan* da bu kitaplardan biri ve genç bir gurbetçi Belkıs Kılıç'ın Türkçeyle edebi düzeyde kurduğu ünsiyeti göstermesi bakımından değerli bir eser. Zaman zaman gurbetçilerin meselelerinin öykülere yansıdığını görsek de öykülerin hepsinde bu durumla karşılaşmıyor, ağırlıklı olarak aile kavramının etrafında dönen acıklı hikâyeler okuyoruz. Kitabı bir bütün olarak değerlendirdiğimizde acı olayların açık bir biçimde, basit kurgularla anlatıldığını söyleyebiliriz. *Hücreden Sızan*, edebi kalite beklentisini yükseltmeden bir çırpıda okunabilecek kısacık bir ilk kitap.

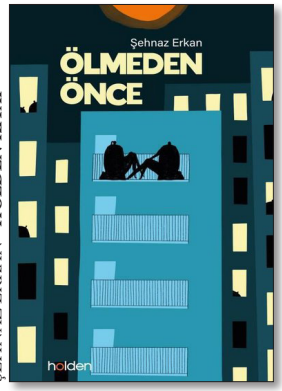
(Mustafa Aplay)

KAÇIŞ RAMPASI
HALİL YÖRÜKOĞLU - **SEL YAYINCILIK**

Halil Yörükoğlu'nun kaleminden çıkmış öyküler *Kaçış Rampası* ismiyle kitaplaşarak Sel Yayıncılık etiketiyle raflardaki yerini aldı. Kitaptaki öykülerin ritmi, okuyucuyu kendine raptetmesi birbiriyle dengeli bir seyir göstermiyor. Kâh akıp giden, sonunu getirmek için sabırsızlandıran öyküleri okuyoruz, kâh okudukça sayfaların çoğaldığı ve bitmeyeceği hissini veren öyküleri. Anlatıların ritminde genel dengenin korunmayışı eseri okumakta zorlanmaya neden olabiliyor. Yazarın dili ise aşırıya kaçmadan, evirip çevirmeden sadeliğin güzelliğini yansıtabilen nitelikte. Ancak yazarın sadelikle nüansları işleyebilme yeteneğinin öykülerin tekdüzeliğiyle birleşmesi bir hayal kırıklığına neden olduğunu söylemek gerek. İlk öyküyle başlayan "sade ve kasıntısız bir dille akacak öyküler okuyacağız" heyecanı çok geçmeden "çaba sarf etmeden günlük yaşamın ekmeğini yiyen öykülerle devam ediyoruz" hayıflanmasına dönüşebiliyor. Yeri gelmişken söyleyelim, öyküler günlük yaşamdaki nüanslara, gözden kaçabilen ama o ânı yaşayanın kaderini belirleyen ayrıntılara değiniyor. Özetle, kitapta bir kaçış rampası varsa bu, günlük yaşam ayrıntılarından kaçmak isteyen okurun kitaptan kopmamak için yazarın üslubunun güzelliğine sığınmasıdır.

(Nursena Koç)

ÖLMEDEN ÖNCE
ŞEHNAZ ERKAN - **HOLDEN KİTAP**

Ölmeden Önce, öykü kitaplarında görmeye pek de alışkın olmadığımız bir bölüm ile başlıyor.

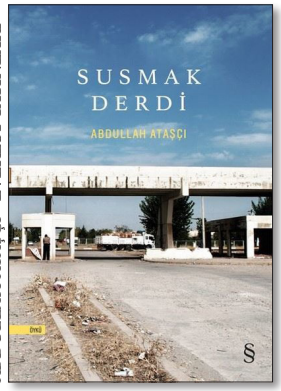
"Okurlar İçin Kullanma Kılavuzu" başlıklı bu bölümde yazar kitabı okurken uyulması gereken kuralları maddeler hâlinde sıralamış. Her ne kadar okur üzerinde ters bir etki bırakma olasılığı olacağını düşünsem de, okura kitabın devamında karşılaşacağı üslup ile ilgili ipuçları veriyor.

Şehnaz Erkan ilk öykü kitabı olan *Ölmeden Önce*'deki öykülerini *"Rotası belli olmayan bir geminin dümeninde sürekli fırtınayla başa çıkmaya uğraşır gibi yazdığım, kendi içimden çekip çıkardığım öyküler hepsi."* diye anlatıyor bir söyleşisinde. Yazarın hayatından izler taşıyan öyküler aynı zamanda yazarın en büyük korkusu olan ölüm temasını merkeze alıyor. Ölüm gibi ciddi bir

konuyu işlese de yazar, bu ciddiyeti okura sıkıcı bir şekilde yansıtmıyor. Öykülerde dikkat çeken bir diğer nokta ise yazarın betimlemedeki başarısı. Öykü karakterlerini ve mekânları en ince ayrıntısına kadar betimleyerek okurun zihninde olayların yaşandığı dünyanın küçük ölçekli haritasını çiziyor. Gündelik yaşamımızda karşımıza nadir de olsa çıkan durumları işleyen yazar, karakter seçimlerini de yine yaşantımızın içinden insanlardan yapıyor.

Okuru sıkmayan, sürükleyici bir dille yazılmış öykülerde işlenen absürt olaylar, yazarın anlatımdaki başarısı ile okuru rahatsız etmiyor. Gündelik, sıkıcı, tek düze yaşamlar arasına serpiştirilmiş renkli karakterleri ve oluşturulan sıra dışı öykü atmosferleriyle yaşamla ölüm arasındaki o incecik ipin üzerinde adımlar atıyor. Ölmeden Önce "acayip" keyifli, muzip bir kitap olarak okurun dikkatini çekeceğe benziyor.

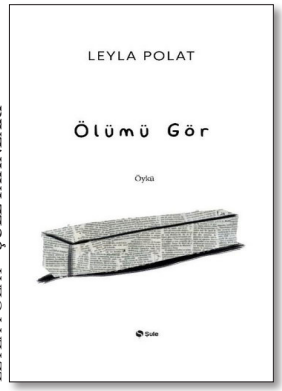
(Uygar Atasoy)

SUSMAK DERDİ
ABDULLAH ATAŞÇI - **EVEREST YAYINLARI**

Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi koşulları, bunların insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini ve açtığı derin yaraları ele alan romanlarıyla tanıdığımız Abdullah Ataşçı, *Susmak Derdi*'ndeki öyküleri ile ülkemizin yüz yıllık sosyal ve siyasi tarihinin fotoğrafını çekiyor. Susmanın, nasıl büyük bir dert olduğunu sadece insanlara değil, doğadaki en küçük bir varlığa dahi hissettiren kahramanların hikâyelerini anlatıyor. 1915 yılında Rize'de Rukiye ile başlayan yolculuk Sarkis ile İzmir'e, Mıhmığ ile Sivas'a ve farklı şehirlerde, coğrafyalarda ortak dertlere, acılara sahip karakterlerin yaşamlarıyla devam edip, Samirra ile Ankara'ya, 2019 yılına kadar uzanıyor. Karakterlerini farklı topraklardan, farklı etnik kimliklerden ve farklı tabakadaki insanlardan seçen yazarın amacı yaşadıkları acılar ve haksızlıklar karşısında susmak zorunda kalan insanların sesi olmak. Bu çabanın arzuladığı ise acının ve kaderin kimliksiz olduğunu anlatmak. Dilindeki akıcılık, masalsı anlatımı, okuru yormayan üslubu ile dikkat çeken öyküler, okurda derin izler bırakmayı başarıyor. Öykülerde kelimeler başta olmak üzere zaman içerisinde insanlar, aşklar, meslekler, evler, yollar her şey değişiyor ama değişen pek bir şey yok aslında. Bu toprakların hikâyesi kendini tekrar ede ede büyürken bizleri de bu coğrafyanın ruh atlasında bir gezintiye çıkarıyor.

(Uygar Atasoy)

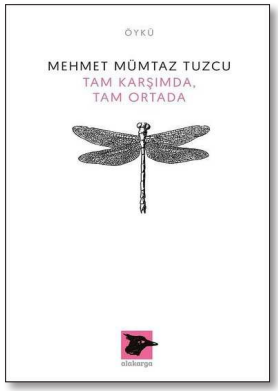

ÖLÜMÜ GÖR
LEYLA POLAT - ŞULE YAYINLARI

Ölüm binlerce farklı şekilde tanımlanabilecek ve hayatımızdan asla çıkaramayacağımız bir olgu. Kimine göre ölümün soğuk bir yüzü var. Leyla Polat son kitabında zor bir şeyi deniyor ve bizi ölümün donuk yüzü yerine, etrafında şekillenen trajikomik öykülerle buluşturuyor. İsminden başlayan ironiden itibaren, öykülerin tamamı bir şekilde mizahi bakışla sunuluyor. Günlük hayatta kolayca rastlayacağımız olaylar, içine biraz abartı, biraz mizah sosu katılarak ele alınıyor. Cenazeyi ata toprağına defnetmek için çıkılan yolculuklar, mevtanın arkasından yapılan sohbetler, matem evlerinde yaşananlar, artık hayatımızın bir parçası hâline gelmiş Covid virüsü bile kendine yer bulan konulardan. Öykülerde mesaj kaygısı güdülmemiş, bu da böylesi bıçak sırtı bir konuda doğru bir tercih. Bunun yerine yazar tespitlerini başarılı bir şekilde öykülere yedirmeyi başarıyor. Okuru düşünmeye sevk eden cümleler çıkarmak mümkün öykülerden: "Ademoğlu bu denli zengin olunca, canı kıymetli olup dört elle sarılır dünyaya. İntihar, yolda bulduğu beş kuruşu eğilip alanlar içindir." Kitap içeresinde çıtayı üst noktaya taşıyan öyküler mevcut; "Ölüler Şehri", "Kütüle", "Kabus" ve "Kaval Kemiği" bu bağlamda öne çıkıyor. Kitabın dili akıcı olmasına rağmen, sıkça kullanılan devrik cümleler ve sadece tırnak içinde verilmiş bolca diyalog okuma zevkimizi zaman zaman baltalıyor. Hikâyeler ve karakterler özelinde farklı bir üslup kullanılmamış, bu yönüyle sanki hep aynı karakterin başından geçen olaylara tanık oluyoruz. Okur yer yer acı, mutluluk, üzüntü, sevinç ve başka duyguların iniş ve çıkışlarla aktarılmasını bekliyor. Karakterlere yeterince kafa yorulmaması öykülerin kolay tüketilmesine neden oluyor. Bu gibi sıkıntılarına rağmen eser, her daim hırsı, başarıyı ve geleceği düşünmeyi telkin eden modern zaman karmaşasından ufak bir kaçış imkânı sunuyor.

(Murat Öztürk)

TAM KARŞIMDA TAM ORTADA - MEHMET MÜMTAZ TUZCU - **ALAKARGA YAYINLARI**

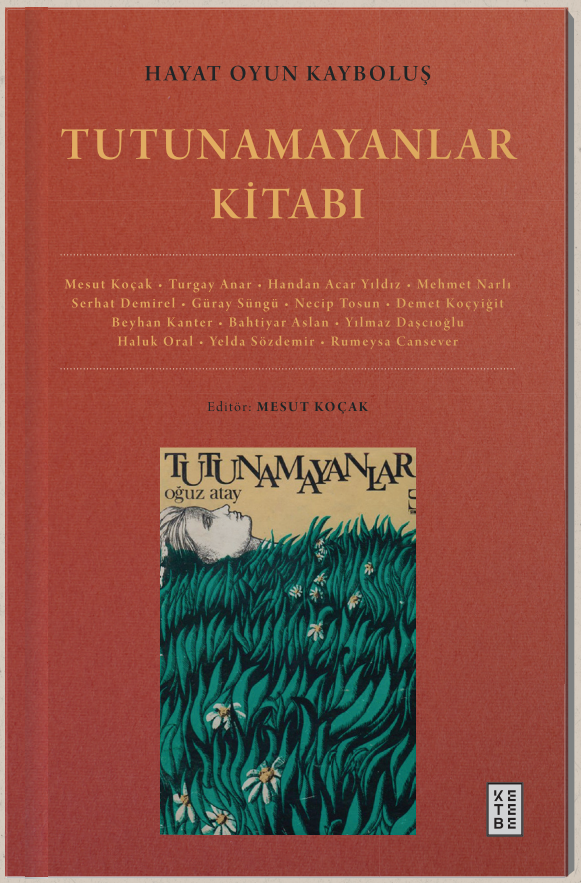
Tam Karşımda, Tam Ortada ilk göze çarpan özelliği olan şiirsel diliyle okuru selamlıyor. Öykülerini kaleme almadan önce uzun bir dönem şiirde mesai yapan yazarın, nazımdaki üslubunu öyküye aktardığı görülüyor. Çünkü eserinde görsel bir dilin ve kelime oyunlarının hâkim olduğu bir dünyaya davet ediyor bizi. Öykülerdeki üslubun yer yer monolog havasında da olduğunu söylemek mümkün. "Tülay" öyküsündeki "Hayır canım, hasta filan değilim, istediğin kadar kalabilirsin, ne sakıncasıymış, yorgunum sadece. Öyle sanmakta haklısın, çok zayıfladım, gözlerimin altı morardı, fark etmişsindir." satırları bu noktaya örnek olacak türden. Bir diğer yönüyle edebiyatta kalıplaştığı söylenebilecek imgeleri öykülerinde kullandığı için okuyucuyu yalınkat bir akışa sürüklüyor. Bu akış öyküde vurucu geçişler arayan okurlara sentetik bir tat sunduğu için metinlerin kurgusunun kimi zaman zayıfladığı görülüyor. Görsel bir anlatımın hakim olduğu atmosferden, kelime oyunlarından hoşlanan okurlar için dikkat çekici bir eser.

(Ayşenur Önler)

Y A Z I K A L I R

Yazarlar ve araştırmacıların kaleminden çok boyutlu bir *Tutunamayanlar* okuması!

Tutunamayanlar'ın yazılış macerasından yakın tarihle ilişkisine, Nabokov'un ***Solgun Ateş***'iyle şaşırtıcı benzerliğine, romandaki mekân ögelerinin işlevinden yirminci yüzyıl sanat ve roman estetiği ilişkisine doğru genişleyen bu çalışma; ***Tutunamayanlar***'da atıf yapılan isimlere dair bir sözlük çalışmasına ve seçilmiş bir bibliyografiye kadar oldukça zengin, "çok sesli" bir kitap olma özelliği taşıyor.

Etleri yutuyordun anne. **Hayır! Kaçıp sığınacak hiçbir yer yoktu Macit'in berber dükkânından başka.** GÜNEŞİN BENİ FOKURDAYAN LAVLARA YUVARLADIĞI VAKİTLERDİ. **İnsanlar ölüm düşüncesine katlanamıyorlardı. Dursun Karasüleymanoğlu iyi bir adamdı.** Aegus yerlerde sürünen eteklerini toparlayıp kuşağına sıkıştırıyor bir kez daha. **Tuhaf bir başlangıcın kime ne zararı olabilir? Vadiye tırmandı. 15. KATTAN ATLAYALI TAM 15 DAKİKA OLMUŞTU.**

ISSN 2148-8932
9 772148 893004

FİYATI 17₺
KKTC FİYATI 22₺
AVRUPA FİYATI 10€